Årsrapport 2022

KLP Konsern, Bærekraftsregnskap og KLP

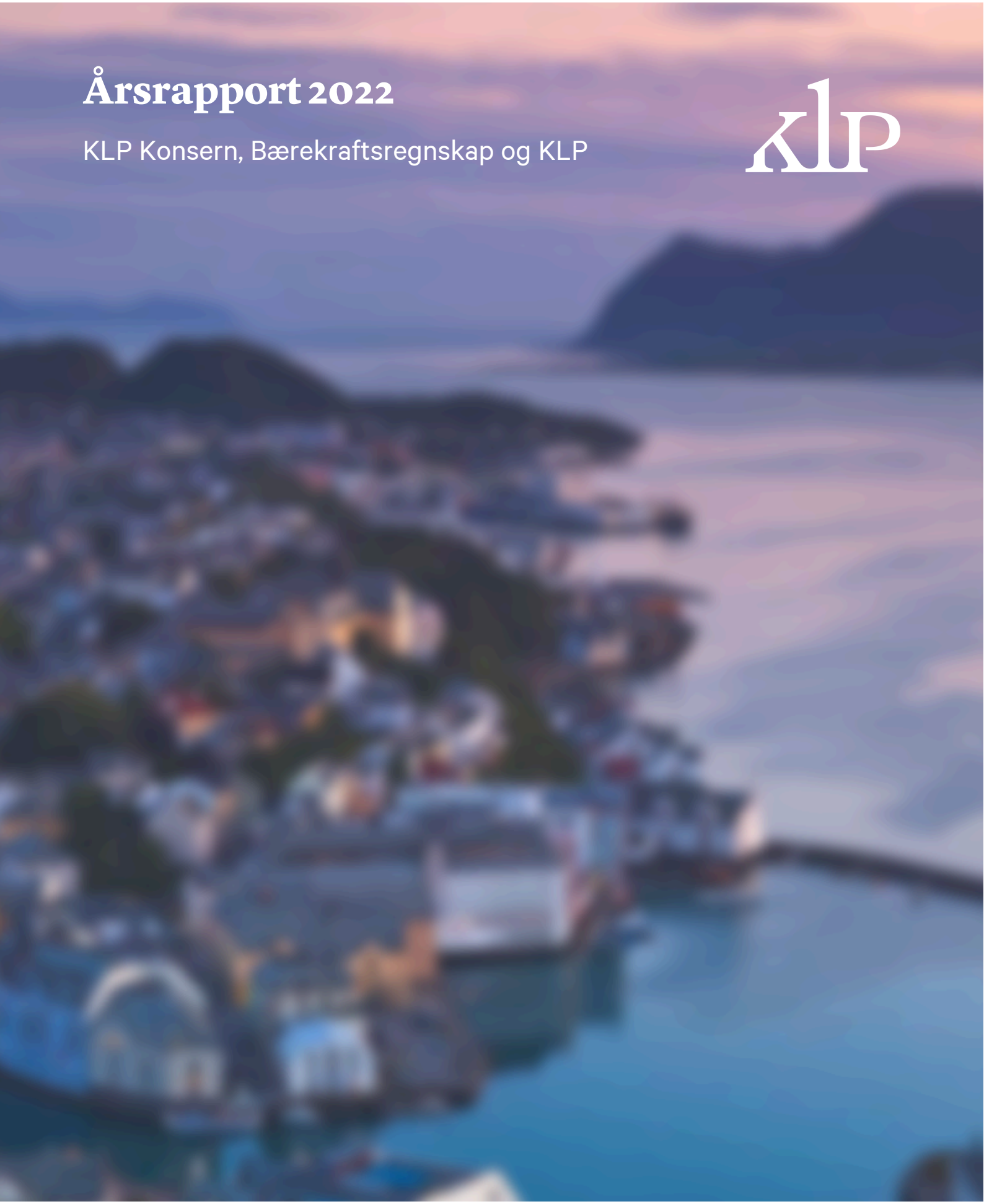

Innholdsfortegnelse

Konsernsjefen innleder

Dette er KLP

Dette er offentlig tjenestepensjon

Årets høydepunkter 2022

Risikostyring og internkontroll i KLP

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (NUES)

Årsberetning 2022

28 Konsernets resultat
29 Morselskapets resultat
32 Virksomhetsområdene
37 Soliditet, risiko og organisering
43 Samfunnsansvar
45 Ansatte og helse, miljø og sikkerhet (HMS)
47 Rammebetingelser
48 Andre forhold
48 Veien fremover
51 Resultatregnskap
52 Balanse
53 Egenkapitaloppstilling
54 Kontantstrømoppstilling
55 Noter til regnskapet
55 Note 1 Generell informasjon
55 Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene
75 Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger
80 Note 4 Segmentinformasjon
81 Note 5 Netto inntekter fra finansielle instrumenter
82 Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser
89 Note 7 Virkelig verdi hierarki
93 Note 8 Risikostyring
98 Note 9 Likviditetsrisiko
100 Note 10 Renterisiko
103 Note 11 Valutarisiko
106 Note 12 Kredittrisiko
110 Note 13 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
111 Note 14 Utlån kommuner, bedrifter og personkunder
113 Note 15 Investeringseiendommer
113 Note 16 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån
115 Note 17 Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet
116 Note 18 Sikringsbokføring
118 Note 19 Innlån konsern
119 Note 20 Forsikringstekniske forhold
126 Note 21 Varige driftsmidler
126 Note 22 Skatt
128 Note 23 Overførte eiendeler med restriksjoner
130 Note 24 Immaterielle eiendeler
130 Note 25 Kapitalavkastning for livsforsikringsvirksomheten
131 Note 26 Kapitalkrav
133 Note 27 Pensjonsansvar egne ansatte
136 Note 28 Antall ansatte
137 Note 29 Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.
140 Note 30 Honorar til revisor
140 Note 31 Driftskostnader
140 Note 32 Andre inntekter og -kostnader

140 Note 33 Annen kortsiktig gjeld
141 Note 34 Betingede forpliktelser
141 Note 35 Opptjent egenkapital
141 Note 36 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter
141 Note 37 Nye regnskapsstandarder og overgangseffekter

KLPs bærekraftregnskap 2022

165 KLPs investeringsstrategi
166 Samfunnsansvar i KLPs virksomhetsstyring
169 Engasjert og ansvarlig eier
173 Klima, natur og miljø
193 Innovasjon og samfunnsutvikling
198 Menneske- og arbeidstakerrettigheter
209 Antikorrupsjon og økonomisk kriminalitet
213 Oversikt over FNs bærekraftsmål som KLP bidrar til
217 Noter og definisjoner
231 Uavhengig revisors beretning
234 Vedlegg: Likestilling og mangfold i KLPs datterselskaper
238 Vedlegg: Detaljert rapportering i henhold til EU-taksonomien
242 Vedlegg: Rapportering på PAI-indikatorer for KLP-konsernet

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

244 Resultatregnskap
246 Balanse
248 Egenkapitaloppstilling
249 Kontantstrømoppstilling
250 Noter til regnskapet
250 Note 1 Generell informasjon
250 Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene
254 Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger
256 Note 4 Netto inntekter fra finansielle instrumenter
257 Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser
261 Note 6 Virkelig verdi hierarki
266 Note 7 Risikostyring
270 Note 8 Likviditetsrisiko
272 Note 9 Renterisiko
274 Note 10 Valutarisiko
276 Note 11 Kredittrisiko
279 Note 12 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
280 Note 13 Pantelån og andre utlån
282 Note 14 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak
285 Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler
319 Note 16 Kursreguleringsfond finansielle omløpsmidler
320 Note 17 Investeringseiendommer
320 Note 18 Immaterielle eiendeler
321 Note 19 Forsikringstekniske forhold
325 Note 20 Sikringsbokføring
326 Note 21 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån
327 Note 22 Overførte eiendeler med restriksjoner
328 Note 23 Kapitalavkastning
329 Note 24 Salgskostnader
329 Note 25 Pensjonsansvar egne ansatte
334 Note 26 Skatt
335 Note 27 Ytelser og lån til ledende ansatte mv.
339 Note 28 Antall ansatte
339 Note 29 Honorar til revisor
339 Note 30 Transaksjoner med nærstående parter
340 Note 31 Andre forpliktelser
340 Note 32 Kapitalkrav
342 Note 33 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader
342 Note 34 Betingede forpliktelser
342 Note 35 Leieavtaler
342 Note 36 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter
343 Note 37 Ny regnskapsstandard og overgangseffekt

354 Uavhengig revisors beretning
361 Kontaktinformasjon

Konsernsjefen innleder

Solide reserver nyttig i urolige finansmarkeder

2022 ble et år med dypt alvor og store kontraster. Ved inngangen til året ristet vi fortsatt av oss de siste tiltakene knyttet til koronapandemien. Samtidig vokste det fram mørke skyer i form av advarsler om en mulig invasjon fra Russlands side mot Ukraina. 24. februar ble dessverre advarslene en realitet, og vi har siden hatt krig i Europa med den brutalitet og de massive lidelser som det fører med seg.

Selv om de menneskelige konsekvensene av både pandemi og russiske bomber overskygger alt annet er det ingen tvil om at begge deler også har fått en rekke konsekvenser i finansmarkedene. Vi har sett forsyningskrise, fallende aksjemarkeder, og høy prisstigning og særlig på energi. For å stoppe inflasjonen har sentralbankene satt opp rentene raskt og mye. Denne markedsuroen gjenspeiles i KLPs resultater i form av en avkastning på kundenes midler på minus 1,1 prosent i fjor.

På tross av at fjoråret ble et betydelig mer rufsete år enn vi hadde trodd på forhånd, har det også vært en vellykket test for hvor godt skodd KLP er for uro i finansmarkedene. Solide buffere og investeringer spredt over hele verden, har nok en gang vist seg som en styrke gjennom vanskelige tider. Et høyere rentenivå er også noe som kommer et selskap som forvalter pensjonspenger til gode. I sum gir dette oss rom til å foreslå for generalforsamlingen å tilføre kundene 3,2 milliarder kroner til premiefond i år.

På pensjonsfronten la det regjeringsoppnevnte Pensjonsutvalget fram sine forslag i fjor. Utvalget er samstemt om at den drøyt ti år gamle pensjonsreformen var et riktig grep. Forslagene fra utvalget ligger nå til behandling hos regjeringen. Også på områder som særalder og AFP er det prosesser på gang fra regjeringens side. KLP bidrar inn i slike prosesser med de data og den kompetanse vi har.

Vi er opptatt av at de som har pensjon hos oss, skal få tilstrekkelig informasjon til å gjøre gode valg rundt pensjon for seg selv. Derfor har vi blant annet laget en pensjonskalkulator som de med pensjon i KLP finner på Min side på klp.no. Der finner man nyttig informasjon om blant annet egne rettigheter og hvordan pensjonen vil påvirkes av egne valg, som tidligpensjonering, frivillig valgt deltid eller uttak av pensjon mens de jobber. Vi tilbyr også personlig veiledning til dem som ønsker det.

Utviklingen av systemer fortsetter i KLP. Nå på nyåret i 2023 har vi overført rundt 150.000 alderspensjonister til det nye pensjonssystemet vårt som nå totalt rommer alle våre 180.000 alderspensjonister. Det gjør at vi nå har avsluttet saksbehandling av alderspensjon i det gamle systemet fra 1988 og at all saksbehandling skjer i vårt nye system. Det gjør også at vi kan tilby nye tjenester til flere av de som får pensjon fra KLP, som vår nye pensjonsapp der pensjonister kan følge utbetalinger de får. Det gjenstår fortsatt mye arbeid, men utviklingen og den nye plattformen vi er på vei over til, gjør det også mulig for oss å tilby nye tjenester til både pensjonister og arbeidsgivere. Det er igjen noe som kan og vil bidra til lavere kostnader og bedre service. I år er planen å ta i bruk den nye pensjonsløsningen også for selvbetjening og saksbehandling av AFP, uførepensjon og etterlattepensjon.

Forvaltningskapitalen var ved utgangen av fjoråret på 901 milliarder kroner. Det følger et stort ansvar å forvalte så mye penger for andre, og det tar vi på alvor. I gode tider legger vi litt til side, bygger soliditet

som gir stabilitet og forutsigbarhet også i vanskelige år som i 2022. Ved siden av å sikre konkurransedyktig avkastning skal KLP dessuten fortsette å være en pådriver for en bærekraftig utvikling, og bidra til at verden når de målene som er satt gjennom FNs bærekraftsmål og Parisavtalen. Arbeidet har mange sider. Vi forsøker å påvirke selskapene vi er investert i, vi bruker vår stemmerett på generalforsamlinger, og ikke minst styrer vi våre investeringer i retning av det fornybare. Vi ser at dette arbeidet gir resultater og det er veldig tilfredsstillende.

Våre eiere opplever at det er en stor utfordring å dekke behovet for kompetent arbeidskraft, ikke minst innenfor helse. De som er i arbeid må ivaretas så vi unngår sykefravær, uførhet, og for tidlig pensjonering. Samtidig må det arbeides for å synliggjøre attraktiviteten ved mange av de arbeidsoppgavene det skal rekrutteres til. Vi i KLP ønsker å bidra i dette arbeidet, både med HMS-støtte, reklamefilmer som løfter frem de ansatte hos våre eiere, og nå sist i en kampanje for økt rekruttering. Her samarbeider vi med KS, Sykepleierforbundet og Fagforbundet på utdanningsmesser og gjennom andre aktiviteter for å vekke de unges interesse for yrker vi trenger. Vi ønsker å bidra der vi kan for å redusere våre eieres utfordringer i dag, og for dagene som kommer.

Sverre Thornes

Konsernsjef i KLP

Dette er KLP

KLP ble startet som et spleiselag av små kommuner over hele landet, for å kunne tilby tjenestepensjon til de ansatte. I dag er vi Norges største pensjonsleverandør. Det er kundene våre i kommune- og helse-Norge som eier KLP.

KLPs forretningsidé er å levere offentlig tjenestepensjon, finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor og deres ansatte. Tjenestene skal være trygge og konkurransedyktige.
KLP-konsernet hadde 901 milliarder kroner i forvaltningskapital ved utgangen av 2022.

KLPs kjernevirksomhet

Hovedproduktet vårt er offentlig tjenestepensjon. KLP skal gi offentlig virksomhet og deres ansatte en trygg pensjonssparing som bidrar til bærekraftig utvikling. Som del av vår service tilbyr vi også viktige og nødvendige tilleggstjenester til våre kunder og medlemmer, som bank og forsikring.

KLP er kommune- og helse-Norges eget pensjonsselskap

Siden våre kunder også er våre eiere, går all verdiskaping tilbake til kundene. Dette skiller oss fra andre leverandører.

- Hos KLP brukes overskudd til å styrke vår soliditet. Det skal bidra til høyere avkastning på kundenes pensjonskapital og lavere pensjonskostnader for kundene.
- I tillegg går overskudd til kundenes premiefond. Det er midler som de kan bruke til å betale fremtidige pensjonspremier med.

Alt overskudd bidrar dermed til lavere pensjonskostnader for kundene våre. Det betyr at kundene får mer til viktige tjenester de skal levere. Vår visjon er å være den beste partner for dagene som kommer.

KLP og datterselskapene

KLP er et gjensidig forsikringsselskap med fem heleide datterselskaper organisert som aksjeselskaper. Datterselskapene skal bidra til økt vekst og lønnsomhet ved å tilby gode priser på bank, fond og forsikring til alle som har pensjon i KLP.

Organisasjon og ledelse

Morselskapet Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) og de heleide datterselskaper har til sammen cirka 1000 ansatte.

Selskapets styre er valgt av foretaksforsamlingen og sammensatt av utsendinger fra eierne, som består av kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter. Arbeidstakerorganisasjonene i offentlig sektor er representert i de styrende organer i selskapet.

Konsernledelsen

Konsernledelsen i KLP består av ledere for de ulike delene av morselskapet Kommunal Landspensjonskasse. Alle er erfarne ledere med bred bakgrunn fra norsk næringsliv.

Konsernledelsen frem til nyttår besto av:
Sverre Thornes, Konsernsjef
Aage E. Schaanning, Konserndirektør Økonomi og finans
Marianne Sevaldsen, konserndirektør Livsforsikring (frem til 01.08.22)
Cathrine Hellandsvik, konstituert konserndirektør Livsforsikring (fra 01.08.22)
Håvard Gulbrandsen, Adm. Dir. KLP Kapitalforvaltning
Tore Tenold, Adm. Dir. KLP Skadeforsikring
Gunnar Gjørtz, Adm. Dir. KLP Eiendom
Leif Magne Andersen, Adm. Dir. KLP Banken (frem til 01.08.22)
Marianne Sevaldsen, Adm. Dir. KLP Banken (fra 01.08.22)
Gro Myking, konserndirektør Kommunikasjon og Marked
Kirsten Grutle, Konserndirektør HR og Interne tjenester
Rune Hørnes, Konserndirektør IT

Det ble gjort endringer i konsernledelsen i 2022. Marianne Sevaldsen gikk fra å være konserndirektør for livsforsikring til å bli administrerende direktør i KLP Banken fra 01.08.22. Cathrine Hellandsvik overtok som konstituert konserndirektør etter Marianne Sevaldsen.

Fra 1. januar har tre nye personer tatt plass i konsernledelsen. Cathrine Hellandsvik er konserndirektør for Liv og pensjon, Jarl Nygaard er konserndirektør for Forretningsutvikling og Ida Louise Skaurum Mo er konserndirektør for Virksomhetsstyring.

Dette er KLPs konsernledelse fra 1. januar 2023:

Dette er KLPs konsernledelse (fra venstre): Gro Myking, Cathrine Hellandsvik, Ida Louise Skaurum. Sverre Thornes, Jarl Nygaard, Aage E. Schaanning, Kirsten Grutle, Rune Hørnes

Sverre Thornes

KONSERNSJEF

Sverre Thornes har vært konsernsjef i KLP siden januar 2008. Før det var han konserndirektør med ansvar for Livsforsikring, og fra 2001 til 2006 ledet Thornes KLP Kapitalforvaltning. Han kom til KLP som renteforvalter i 1995, og har bred erfaring fra forsikring og kapitalforvaltning. Thornes har en Bachelor of Arts degree i administration fra The American College i Paris.

Aage E. Schaanning

KONSERNDIREKTØR ØKONOMI OG FINANS

Aage Schaanning har siden 2008 vært konserndirektør for økonomi og finans i KLP. Schaanning ledet KLP Kapitalforvaltning fra 2006-2008. Han har tidligere arbeidet med innlån, balansestyring og forvaltning i BNbank og Kredittkassen før han begynte i KLP i 2001 som investeringsdirektør i KLP Kapitalforvaltning. Schaanning har MBA fra University of Colorado i USA og er autorisert finansanalytiker.

Cathrine Hellandsvik

KONSERNDIREKTØR LIV OG PENSJON

Cathrine Hellandsvik leder divisjon for Liv og Pensjon. Hun har vært konstituert leder for livdivisjonen i KLP fra august. Hun har vært direktør for Kundeseksjonen fra 2012. Tidligere har hun vært direktør for Næringspolitikk og analyse i KLP og har også mange års departementserfaring. Cathrine Hellandsvik er utdannet samfunnsøkonom fra Universitetet i Oslo. Cathrine Hellandsvik er i tillegg konstituert konserndirektør for divisjon for Pensjonsdrift inntil ny leder er på plass.

Gro Myking

KONSERNDIREKTØR KOMMUNIKASJON OG MARKED

Gro Myking begynte i KLP og stillingen som konserndirektør for kommunikasjon og marked 1. februar 2016. Hun var markedsdirektør i Posten Norge AS fra 2007-2016. Myking har tidligere vært konserndirektør marked i Hakon Gruppen/ICA Norge, og har drevet eget konsulentselskap. Hun har styreerfaring fra flere store norske selskaper. Myking er siviløkonom fra Norges Handelshøgskole.

Kirsten Grutle

KONSERNDIREKTØR MENNESKER OG ORGANISASJON

Kirsten Grutle begynte som HR-direktør i KLP 1. september 2011 og kom da fra stillingen som HR-direktør i Accenture Norge. Hun har siden 2016 sittet i konsernledelsen i KLP. Grutle har også tidligere jobbet i Telenor og EDB Business Partner, og har bred erfaring innenfor HR og ledelse. Hun har sin utdanning fra Universitetet i Bergen.

Rune Hørnes

KONSERNDIREKTØR TEKNOLOGI

Rune Hørnes kom til KLP og stillingen som konserndirektør for IT 1. oktober 2016. Han kom fra stillingen som leder av IT (CIO) i Storebrand, hvor han har hatt ulike stillinger siden 2005. I tiden før Storebrand var Hørnes Senior Manager i Accenture, innen bank og forsikring. Han har lang og bred erfaring fra arbeidsoppgaver i krysningen mellom forretningsstrategi, IT, organisasjon og arbeidsprosesser. Hørnes er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole i Bergen.

Jarl Nygaard

KONSERNDIREKTØR FORRETNINGSUTVIKLING

Jarl Nygaard er tilsatt som konserndirektør for Forretningsutvikling fra 1. januar 2023. Han kom til KLP i 2018 som direktør for Forretningsutvikling i Livdivisjonen. Før det var han leder av Forretningsutvikling for bedriftsområdet i Storebrand Livsforsikring hvor han har hatt ulike stillinger siden 2005. I tiden før Storebrand var Nygaard manager i Accenture, innen pensjon og forsikring. Han har mer enn 25 års erfaring med forretningsutvikling og arbeid i grensesnittet mellom forretning og IT, primært innenfor pensjons- og forsikringsområdet i Norge og Norden. Nygaard er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole i Bergen.

Ida Louise Skaurum Mo

KONSERNDIREKTØR VIRKSOMHETSSTYRING

Ida Louise Skaurum Mo er fra 1. januar 2023 leder for den nyopprettede divisjonen Virksomhetsstyring i KLP. I divisjonen inngår bl.a. seksjonene Konsernjuridisk, Samfunnsansvar, Compliance, Risikoanalyse og kontroll, og Økonomisk kriminalitet. Mo kommer fra stilling som juridisk direktør og leder av virksomhetsstyring i KLP, og tiltrådte som advokat i KLP i 2006. Hun har tidligere arbeidet som juridisk utreder i Høyesterett, dommerfullmektig, samt advokatfullmektig i advokatfirmaet Thommessen. Mo er utdannet Cand. Jur. fra Universitetet i Oslo og bedriftsøkonom fra NHH.

Styret i KLP

Styret i KLP (fra venstre): Erling Bendiksen, Rune Simensen (1. vara), Tine Sundtoft, Odd Haldgeir Larsen, Vibeke Heldal, Erik Orskaug (observatør), Egil Matsen, Øivind Brevik, Ingunn Trosholmen. Cecilie Daae, Hilde Rolandsen (2. vara) og Trond Ellefsen var ikke til stede da bildet ble tatt.

Tine Sundtoft

STYRELEDER

Tine Sundtoft er fylkeskommunedirektør i Agder. Hun var tidligere klima- og miljøminister i regjeringen Solberg (2013 – 2015), og før dette næringspolitisk rådgiver for Høyres stortingsgruppe (1995–1996), regiondirektør i NHO på Agder (1996–2005) og fylkesrådmann i Vest-Agder fylkeskommune (2005–2013). Sundtoft har bred styreerfaring fra blant annet Agder Energi, Statens Lånekasse og Norsk kulturminnefond. Hun er utdannet ved Handelshøyskolen BI.

Ingunn Trosholmen

NESTLEDER

Ingunn Trosholmen har vært ordfører på Lillehammer siden 2019. Trosholmen er utdannet lærer, og i tillegg samfunnsviter fra Høgskolen Innlandet. I perioden 2008 – 2015 var hun rådgiver og senere administrerende direktør for Nansen Fredssenter. Trosholmen har øvrig politisk erfaring fra varaordførerverv i både Øyer og Lillehammer kommuner. Hun sitter også i internasjonalt utvalg for Arbeiderpartiet sentralt.

Cecilie Daae

STYREMEDLEM

Cecilie Daae var tidligere administrerende direktør i Helse Nord RHF. Hun er 59 år, og utdannet lege ved Universitetet i Oslo med spesialisering innen allmennmedisin. Daae har også mastergrad innen helseadministrasjon, hun har gjennomført Forsvarets sjefskurs, og hun har bred erfaring fra helsesektoren både som kliniker og leder. Ved siden av styreerfaring har hun tidligere hatt lederstillinger på flere nivåer, blant annet gjennom flere stillinger i Helsedirektoratet (herunder som assisterende helsedirektør), og som direktør for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Egil Matsen

STYREMEDLEM

Egil Matsen er administrerende direktør i Forte Fondsforvaltning. Fra 2016 til 2020 var Matsen visesentralbanksjef med særlig ansvar for Statens pensjonsfond utland (SPU). Matsen har tidligere vært professor i samfunnsøkonomi og instituttleder ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Han har en Ph.d. i økonomi fra Norges Handelshøyskole (NHH). Matsen har også vært medlem av hovedstyret i Norges Bank siden 2012 og varamedlem siden 2010.

Øivind Brevik

STYREMEDLEM

Øivind Brevik er administrerende direktør i Samfunnsbedriftene. Han har tidligere hatt stillinger i Norsk Institutt for naturforskning, Statens forurensningstilsyn (Miljødirektoratet), Oslo kommune og Romerike avfallsforedling. Brevik er utdannet Cand. Scient. i økologi og miljøforvaltning fra NTNU.

Odd Haldgeir Larsen

STYREMEDLEM

Odd Haldgeir Larsen ble valgt som styremedlem i KLP i mai 2018. Han er nestleder i Fagforbundet og representerer den arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer i KLP.

Erling Bendiksen

STYREMEDLEM

Erling Bendiksen ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret april 2021. Han har vært ansatt i KLP siden 1981 og jobber som Kunde- og salgsleder. Erling Bendiksen har mange år bak seg som tillitsvalgt og er nå hovedverneombud i KLP. Erling har høyere forsikringseksamen fra Forsikringsakademiet. Han har gjennomført studieprogrammet Retorikk, kommunikasjon og ledelse på BI.

Vibeke Heldal

STYREMEDLEM

Vibeke Heldal ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret mai 2021. Hun har vært ansatt i KLP siden 2003 og arbeider som IT Business Analyst i IT Avtaleadministrasjon ved Bergenskontoret. Vibeke Heldal har variert arbeidsbakgrunn og arbeidet i perioden 1989 – 1999 innenfor olje- og gassektoren. Heldal har en Bachelor i økonomi og administrasjon fra BI.

1. vara: Rune Simensen, direktør for teknologi og e-helse i Helse Sør-Øst RHF, gikk inn i styret i mai 2022.

2. vara: Hilde Rolandsen, Eierdirektør Helse Nord RHF, ble gjenvalgt som 2. varamedlem i april 2021.

KLPs historie
Ideen om en kommunal pensjonskasse ble født allerede for 100 år siden. Da KLP ble etablert i 1949, var det et resultat av en lang prosess som endte med at kommuner gikk sammen om å stifte en felles pensjonsordning. Det dannet grunnlaget for det kundeeide selskapet som KLP er i dag.

Mer om KLPs historie kan du lese på nettsiden vår: https://www.klp.no/om-klp/klps-historie

Dette er offentlig tjenestepensjon

Offentlig tjenestepensjon er pensjonsordningen for de som jobber i offentlig sektor, og som arbeidsgiveren betaler for. I offentlig sektor er tjenestepensjonen en ferdig pakke som har blitt til etter forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Det betyr at den i tillegg til alderspensjon inkluderer AFP (avtalefestet pensjon), uføre- og etterlattepensjon. Alderspensjonen utbetales fra tidspunktet for pensjonering og livet ut.

Offentlig tjenestepensjon er todelt slik at de som er født i 1963 og senere tjener opp tjenestepensjon av alle år i arbeid. Det betyr at det lønner seg å stå lenger i arbeid. For de som er født i 1962 og tidligere er regelen at 30 års opptjeningstid i offentlig sektor gir 66 prosent i samlet pensjon fra tjenestepensjonen og folketrygden. Vær imidlertid oppmerksom på at de som er født i 1959-1962 får litt mindre enn 66 prosent i samlet pensjon om de går av ved 67 år selv om de har full opptjening.

Det fins egne regler for de som har særaldersgrense. I løpet av 2023 er det ventet viktige avklaringer når det gjelder alderspensjon for de som har særaldersgrense og AFP i offentlig sektor for de som er født i 1963 eller senere.

Ettersom både offentlig tjenestepensjon og pensjonssystemet er i endring, oppfordrer KLP ansatte i offentlig sektor til å sette seg inn i ordningen før de blir pensjonister. Det kan være betydelige forskjeller i kunnskap, pensjonsforventninger og realitetene blant de ansatte. Ansatte vil kunne ha stor nytte av å sette seg inn i pensjonsordningen i god tid før de blir pensjonister.

Det er mye nyttig informasjon om offentlig tjenestepensjon på klp.no. Alle med pensjon i KLP kan på klp.no logge seg inn på pensjonskalkulatoren på Min Side og se hvor mye de kan få i pensjon fra KLP, folketrygden og andre pensjonsordninger.

Årets høydepunkter 2022

Januar

Gyda herjet med boliger, kraftverk og kulturhus. KLP Skadeforsikring sendte i forkant ut 10.000 tekstmeldinger med tips til kunder om hvordan de kunne forberede seg på ekstremværet.

Februar

KLP ekskluderer russiske selskaper etter Russlands invasjon i Ukraina. KLP har vært underinvestert i Russland siden 2014, da Russland annekterte Krimhalvøya.

Mars

KLPs kommunekonferanse sendes fra Trondheim. Årets tema er: Hvilken fremtid ønsker du deg inn i?

April

Alle landets fire regionale helseforetak velger KLP Skadeforsikring som leverandør på yrkesskade- og ulykkesforsikring, to av de tegner også gruppelivsforsikring.

Mai

KLPs eiere velger ny generalforsamling for perioden 2022-2024. Generalforsamlingen er KLPs høyeste myndighet og består av 179 representanter valgt av og blant kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og kommunale virksomheter med offentlig tjenestepensjonsordning i KLP.

Juni

KLP blir med i Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF), som er et globalt samarbeid som jobber for å harmonisere måling og rapportering av klimagassutslipp i investerings- og låneporteføljer.

Juli

KLP gjør flere milliardinvesteringer: 1,6 milliarder kroner satses på landvindkraft i Norge, Sverige og på sikt i England. Samme måned kjøper KLP seg inn i det europeiske eiendomsfondet CBRE Pan-European Core Fund for drøyt én milliard kroner Porteføljen består av kontorbygg, butikkeiendommer, hoteller, logistikkbygg og utleieboliger i elleve europeiske land, hovedsakelig i Nord- og Vest-Europa.

August

KLP lanserer arbeidslivsrapporten, som blant annet viser at opptil 40 prosent av sykefraværet i det offentlige kan skyldes emosjonelle belastninger som følge av at folk jobber med folk.

September

KLP og KLP-fondene utelukker amerikanske flyktningmottaksselskaper for brudd på menneskerettighetene og arbeidstakeres rettigheter.

Oktober

KLP Banken vinner klimakonkurranse arrangert av Ducky og Framtiden i våre hender.

November

KLP Banken lanserer det nye spareproduktet Plasseringskonto med bankens aller beste sparerente. Med dette tilbudet svarer banken på kundenes ønske om høyere sparerente.

Desember

KLP inngår sammen med Norfund en avtale om å investere i kraftlinjer i India. Investeringen skal bidra til at halvparten av landets energiforbruk er fornybar innen 2030. I partnerskap med det indiske selskapet ReNew Power investerer KLP og Norfund 109 millioner kroner i en 49 prosent eierandel i et kraftprosjekt i Koppal-distriktet sør i India.

Risikostyring og internkontroll i KLP

For å sikre at KLP leverer trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til kundene, samt å ivareta eiernes interesser og selskapets eiendeler og verdier, er det etablert et system for risikostyring og internkontroll.

Styret i KLP har vedtatt Retningslinje for risikostyring og Retningslinje for operasjonell risiko og internkontroll. I KLP handler god risikostyring og internkontroll om å sikre effektiv måloppnåelse i tråd med KLPs verdier og etiske retningslinjer. Ved å identifisere og analysere relevante risikoer kan selskapet iverksette effektive tiltak for å håndtere og kontrollere risikoer som kan hindre måloppnåelse. Dette gjøres løpende og ved alle beslutninger om vesentlige endringer i virksomheten.

Roller og ansvar

Styret har det overordnede ansvaret for at KLP har etablert hensiktsmessige og effektive prosesser for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter overordnet risikovilje og påser at styringen av vesentlige risikoer er hensiktsmessig organisert. Dette innebærer også å sikre uavhengig overvåkning av at risikoene håndteres i samsvar med overordnet risikovilje.

Det er konsernsjefens ansvar å sørge for at styrets føringer for styring og kontroll gjennomføres i virksomheten. KLP har en risikostyringskomité som er konsernsjefens rådgivende organ i alle saker som er relatert til risiko i KLP og konsernet. Komitéen vurderer blant annet samlet risikovilje og risikoeksponering med fordeling på alle vesentlige risikofaktorer i foretakets virksomhet, herunder også eierrisiko for datterselskaper. Komiteen behandler også strategiene for de viktigste risikokategoriene, og samlet risiko.

Kontrollfunksjoner

KLPs risikostyringsfunksjon overvåker selskapets totale risiko og risikohåndtering, og sørger for at risikostyringskomiteen og styret i KLP til enhver tid er tilstrekkelig informert om konsernets samlede risikoprofil.

Risikostyringsfunksjonen vurderer om forutsetningene som benyttes i selskapets risikoberegninger er fornuftige, og bistår ledelsen med å videreutvikle og implementere et helhetlig rammeverk for KLPs risikostyring, samt påser at dette er i samsvar med eksterne og interne krav.

KLPs compliancefunksjon bistår ledelsen med å sikre at KLP ikke pådrar seg sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover, regler og etiske standarder. Compliancefunksjonen bistår ledelsen med å identifisere, vurdere og rapportere compliancerisikoer og gir råd til ledelsen, styret og ansatte om etterlevelse av relevant rammeverk for virksomheten. Aktuarfunksjonen har kontrollansvaret for blant annet samordning av beregningene av de forsikringstekniske avsetningene, samt sikre at metoder, modeller og forutsetninger i beregningen av forsikringstekniske avsetninger er hensiktsmessige. I tillegg skal beste estimat sammenlignes med KLPs erfaringer.

Dataene som benyttes i beregningene skal vurderes i forhold til tilstrekkelighet og kvalitet. Aktuarfunksjonen skal også uttale seg om KLPs reassuranseprogram, og bidra til effektiv gjennomføring av risikostyringssystemet. Risikostyringsfunksjonen, compliancefunksjonen og aktuarfunksjonen gjør selvstendige, uavhengige vurderinger av risikonivået i selskapet og vurderer om etablerte risikoreduserende tiltak er tilstrekkelige.

Selskapets internrevisjon foretar uavhengige vurderinger av forsikringsmessige-, finansielle- og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og ledelsen, foretas vurdering og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn til tilfredsstillende styring og kontroll. Internrevisors rapporter og anbefalinger fremlegges for, og følges opp av ledelsen og styret. Internrevisjonen bidrar til å gi styret og ledelsen trygghet for at selskapet har hensiktsmessig risikostyring, internkontroll og virksomhetsstyring. Internrevisor avgir årlig en samlet rapport til styret om KLPs risikostyring, internkontroll og virksomhetsstyring.

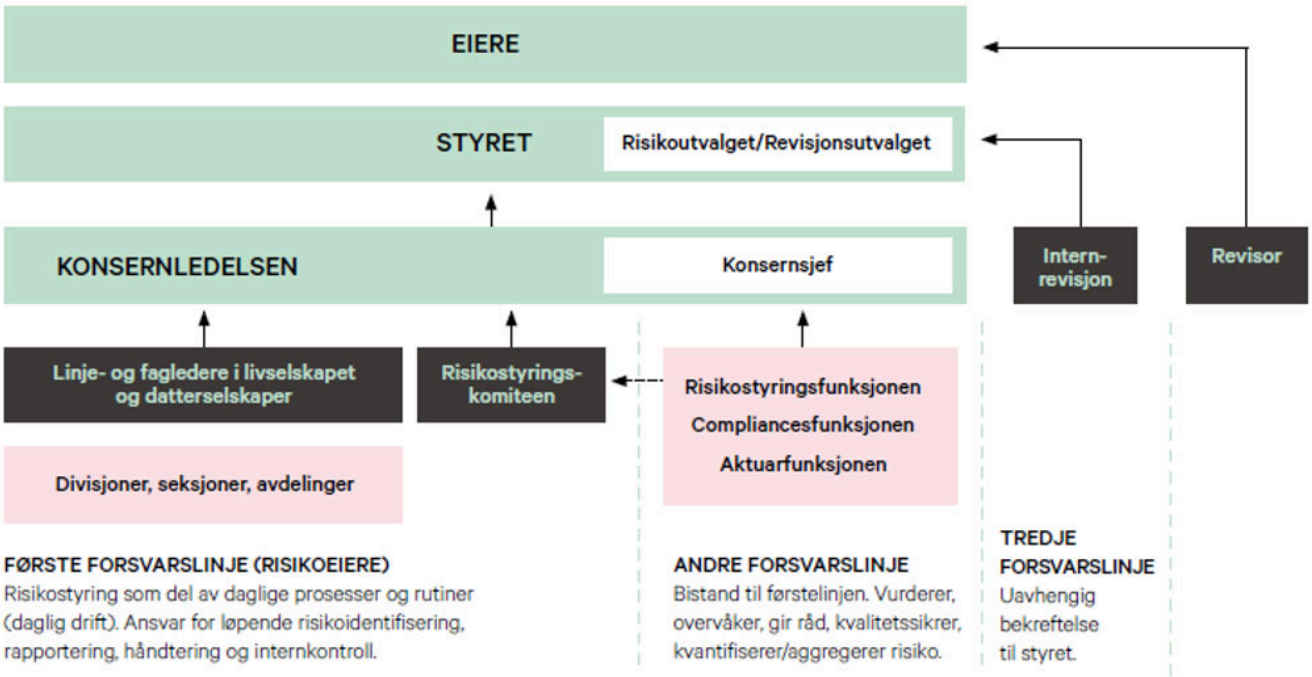

Organisering av risikostyringssystemet

Risikostyringssystemet i KLP er organisert etter prinsippet om de tre forsvarslinjer. Det primære ansvaret for risikostyring ligger i førstelinjen, som består av ledere og ansatte i virksomhetsområdene. Compliancefunksjonen, risikostyringsfunksjonen og aktuarfunksjonen er definert som andrelinjefunksjoner i KLP. Andrelinjen overvåker, vurderer, gir råd, aggregerer og rapporterer om risikosituasjonen. Tredjelinjeforsvaret omfatter internrevisors uavhengige bekreftelse på at første- og andrelinjeforsvaret fungerer effektivt. I tillegg til de tre interne forsvarslinjene gir eksternrevisor sin uavhengige tilbakemelding til selskapets eiere.

Overvåking

KLPs ledere, på alle nivåer, følger løpende opp risikobildet knyttet til sitt målområde, sørger for etablering og gjennomføring av nøkkelkontroller og følger opp eventuelle uønskede hendelser innenfor sitt område. Andrelinjefunksjonene overvåker, vurderer, rapporterer og gir anbefalinger knyttet til risikosituasjonen. Andrelinjefunksjonene har et særlig fokus på risikonivået for KLPs vesentlige risikoområder i forhold til styrets risikovilje.

Organisering og gjennomføring av finansiell rapportering

KLP offentligjør fire kvartalsregnskaper i tillegg til årsregnskapet. KLPs kvartals- og årsregnskaper utarbeides av konsernregnskapsavdelingen som rapporterer til økonomidirektør. Det er etablert arbeidsdeling hvor verdivurderinger av aktiva og passiva gjennomføres utenfor konsernregnskapsavdelingen.

I forkant av hver regnskapsavleggelse gjennomføres det møter mellom konsernregnskapsavdelingen og sentrale fagmiljøer for å identifisere risikoforhold, markedsforhold osv. som kan ha betydning for regnskapet. Det er etablert avstemmings- og kontrollrutiner som sikrer kvaliteten på den finansielle rapporteringen. KLPs virksomhet er revisjonspliktig, og eksternrevisor gjennomfører årlig fullstendig revisjon av årsregnskapet.

KLPs styre har utnevnt et eget revisjonsutvalg som forbereder styrets regnskapsbehandling med vekt på oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen, sentrale prinsipper og vurderinger som er lagt til grunn i regnskapet. Selskapets eksternrevisor deltar i revisjonsutvalgets behandling av regnskapet. Revisjonsutvalget vurderer og overvåker revisors uavhengighet. I tillegg til kvartals- og årsregnskap utarbeides det månedlige driftsrapporter med sammenligning mot budsjett og analyser av utviklingen.

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (NUES)

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for selskapets eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Styret foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse i KLP.

KLPs verdigrunnlag er beskrevet gjennom selskapets visjon om å være "den beste partner for dagene som kommer" og kjerneverdiene åpen, ansvarlig, tydelig og engasjert. Dette gir felles mål og retning for KLPs fremdrift og strategiske prioriteringer. Visjonen forteller hva som er virksomhetens mål og ambisjon. Visjonen omtales nærmere i årsrapporten og på selskapets nettsider.

KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

Forretningsidéen slår fast hvilke kunder KLP er til for, og for hvem KLP skal utvikle produkter og tjenester. KLP tilstreber å ha en god balanse mellom konkurransedyktige priser til sine kunder og en tilfredsstillende avkastning til disse som eiere. Dette er egenskaper som bidrar til at KLP oppleves i tråd med selskapets visjon.

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP følger på de fleste områder anbefalingene for eierstyring og selskapsledelse slik de er beskrevet i prinsippene nedfelt av NUES. Avvik fra NUES er primært en følge av at enkelte bestemmelser ikke er tilpasset KLPs gjensidige selskapsform.

I tillegg er det etablert retningslinjer for etikk, som omhandler blant annet taushetsplikt, habilitet og arrangementer, og en rutine for varsling om eventuelle brudd på disse. KLP har også retningslinjer for likestilling og mangfold.

2. Virksomhet

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLPs hovedformål er å ivareta medlemmenes behov innenfor offentlig tjenestepensjon. Formålet vurderes av styret under årlig gjennomgang av konsernstrategien. Markedet holdes oppdatert om KLPs aktiviteter gjennom kvartalsvis resultatfremleggelser og rapporter som offentliggjøres på selskapets nettsider. Vedtektene finnes i sin helhet på konsernets nettside.

Samfunnsansvar er en viktig del av KLPs virksomhet og verdigrunnlag. KLP skal bidra til en bærekraftig offentlig sektor og integrere samfunnsansvar i alle forretningsprosesser. Et eksempel på dette er at KLP integrerer samfunnsansvar og bærekraft i sin kapitalforvaltning og har en ambisjon om å være en av de

ledende aktørene på dette området. KLPs arbeid innenfor samfunnsansvar er basert på konsernets tilslutning til FNs Global Compact og FNs prinsipper for ansvarlige investeringer.

KLP rapporterer kvartalsvis på ikke-finansielle nøkkelindikatorer innen samfunn, miljø, humankapital og ansvarlige investeringer. Styret har klare mål, strategier og risikoprofil for virksomheten, slik at selskapet skaper verdier for eiere på en bærekraftig måte. I dette arbeidet tar styret hensyn til økonomiske, sosiale og miljømessige forhold. Styret evaluerer mål, strategier og risikoprofil minst årlig.

3. Selskapskapital og utbytte

- Avvik fra anbefalingen.

Styret i KLP vurderer jevnlig selskapets kapitalbehov i lys av selskapets mål, strategi og risikoprofil. Styret vedtar årlig overskuddsdisponering i lys av at selskapet skal ha tilfredsstillende soliditet. Selskapet er et gjensidig selskap og forholder seg som sådan ikke til utbytte, men til overskuddsdisponering.

KLP har som hovedmålsetting å bidra til en trygg forvaltning av medlemmenes pensjonsmidler til lavest mulig kostnader. Utbyttepolitikk blir ikke relevant fordi kundene eier selskapet. Av selskapsvedtektene fremgår det at medlemmene plikter å betale egenkapitalinnskudd i den utstrekning det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. KLPs finansielle soliditet, kapitalforhold og soliditetsutvikling omtales nærmere i styrets årsberetning.

Bestemmelsen i aksjeloven om styrefullmakt er ikke aktuell for KLP. I KLP er det styret som fastsetter og innkaller satsen for egenkapitaltilskudd som er "nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet". For Pensjonsordningen for Sykepleiere er det styret i pensjonsordningen som fastsetter egenkapitaltilskudd og Arbeids- og sosialdepartementet som godkjenner.

4. Likebehandling av aksjeeiere

- Avvik fra anbefalingen.

Enkelte elementer i anbefalingen er ikke direkte overførbart til KLP som gjensidig selskap, men vi følger den prinsipielle intensjonen i anbefalingen. Avviket tilskrives spesielt det forhold at selskapet ikke har omsettelig egenkapitalinstrumenter.

5. Aksjer og omsettelighet

- Avvik fra anbefalingen.

Dette punktet er ikke relevant da KLP ikke har omsettelige egenkapitalinstrumenter.

6. Generalforsamling

- Avvik fra anbefalingen.

KLP har valgt en løsning der generalforsamlingen består av valgte utsendinger og varautsendinger. Foretaket er delt inn i valgkretser. Fylkeskommunen sammen med kommunene i det aktuelle fylket, utgjør hver sin valgkrets, bortsett fra Oslo kommune som inngår i Akershus valgkrets. De fire regionale helseforetakene sammen med sine datterselskaper utgjør også hver sin valgkrets. Foretakets øvrige medlemmer (bedriftsmedlemmer) utgjør en valgkrets. Antall utsendinger som velges fra de enkelte kretser er relatert til det premievolum som innbetales fra den aktuelle krets. Anbefalingen i NUES om å legge til rette for stemmegivning ved fullmektig er således ikke relevant for KLP.

Innkalling og saksdokumenter til generalforsamlingen, inkludert valgkomiteens innstillinger på de valg som skal finne sted, sendes de valgte utsendingene senest 14 dager før møtet skal holdes. Fristen er lengre enn minstekravet etter aksjeloven, som er én uke.

Styrets leder, konsernsjefen, foretaksforsamlingens leder, valgkomiteen og revisor har rett og plikt til å delta på ordinær generalforsamling.

KLPs generalforsamling åpnes og ledes av foretaksforsamlingens leder.

7. Valgkomité

- Avvik fra anbefalingen.

Ordningen med valgkomité følger av selskapsvedtektene. Det er foretaksforsamlingen som velger medlemmer av valgkomiteen, herunder komiteens leder, fastsetter instruks for valgkomiteen, samt fastsetter honorar til komiteens medlemmer. Dette avviker fra NUES der man anbefaler at generalforsamlingen velger en valgkomité.

Valgkomiteen er sammensatt i samsvar med anbefalingen. Alle medlemmene er uavhengig av styret og ledende ansatte. De ulike eiergrupperingene er representert i komitéen. Hensynet til å oppnå en rimelig kjønnsbalanse skal vektlegges ved alle valg til selskapets organer.

Det informeres om valgkomiteen, hvem som er medlemmer og komiteens oppgaver på selskapets nettside.

Valgkomiteen foreslår kandidater til de medlemmer av foretaksforsamlingen som velges av generalforsamlingen, samt foretaksforsamlingens leder og nestleder. I tillegg foreslås de styremedlemmer som velges av de generalforsamlingsvalgte medlemmene i foretaksforsamlingen. Valgkomitéen skal videre avgi innstilling om godtgjørelse til medlemmene i foretaksforsamlingen, styremedlemmer og valgkomiteen. I denne prosessen har valgkomiteen aktiv dialog med selskapets forskjellige eiergrupperinger.

Medlemmene av valgkomiteen velges for en periode på to år. Gjenvalg kan skje to ganger.

Valgkomiteen gir skriftlige begrunnelser for sine innstillinger. I tillegg redegjør valgkomiteens leder muntlig for begrunnelsene i de organer der det foretas valg.

8. Styre, sammensetning og uavhengighet

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Anbefalingen om bred representasjon fra selskapsmedlemmene i foretaksforsamlingen er ivaretatt gjennom vedtektene. I vedtektene fremgår det at medlemmene i foretaksforsamlingen som velges av generalforsamlingen skal settes sammen slik at foretaksforsamlingen samlet avspeiler selskapets interessegrupper, kundestruktur og samfunnsfunksjon.

Fem styremedlemmer og to varamedlemmer velges av foretaksforsamlingen som er valgt av generalforsamlingen. Styret sammensettes slik at det samlede styret kan ivareta medlemmenes og selskapets interesser, herunder selskapets behov for kompetanse, kapasitet og mangfold. KLP mener at vedtektene i tilstrekkelig grad ivaretar anbefalingens bestemmelser om uavhengighet i forhold til ledende ansatte, vesentlige forretningsforbindelser og selskapsmedlemmer med tilsvarende innflytelse som hovedaksjeeiere. Det vises til nærmere omtale under punkt 9 nedenfor.

Styrets leder og nestleder velges av foretaksforsamlingen.

Styremedlemmenes funksjonstid er to år. Det er ikke regulert nærmere hvor lenge et styremedlem kan ha vervet, men valgkomiteen har de senere år gått inn for at styremedlemmer normalt ikke bør sitte lenger enn åtte år.

Styret vurderes som uavhengig i forhold til NUES. De eksterne styremedlemmene er uavhengige av ledende ansatte. Ingen styremedlemmer har noen relasjon til selskapsmedlemmer i KLP som representerer mer enn 10 prosent av stemmene på generalforsamlingen. Alle styremedlemmer er uavhengige av vesentlige forretningsforbindelser.

9. Styrets arbeid

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Styret har fastsatt instruks for styret og konsernsjef. Både styrets og konsernsjefens instruks er senest revidert i desember 2022.

Styret har tre underutvalg: Godtgjørelsesutvalg og revisjons- og risikoutvalg. Styret velger årlig minst tre medlemmer og eventuelt et varamedlem til underutvalgene blant styrets medlemmer, og oppnevner utvalgenes leder.

Styret evaluerer sitt eget arbeid og funksjon én gang per år. I denne forbindelse skal styret evaluere sitt arbeid og kompetanse knyttet til selskapets risikostyring og internkontroll. Resultatet av evalueringen presenteres for valgkomiteen, som benytter denne i sitt arbeid.

Styret skal årlig evaluere arbeidsutvalgenes arbeid som en del av styrets egenevaluering. I tillegg foretar underutvalgene årlig en egenevaluering.

Styret har i 2022 avholdt ti ordinære styremøter.

Styreinstruksen presiserer hvordan styret og den daglige ledelsen skal behandle avtaler med tilknyttede parter, herunder at det skal innhentes en uavhengig verdivurdering ved vesentlige avtaler. Avtaler med tilknyttede parter skal i utgangspunktet behandles i styret, med unntak av avtaler som inngås som ledd i som ledd i KLPs vanlige virksomhet og som er grunnet på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper. Styret vil i årsberetningen redegjøre for slike avtaler som ikke er omfattet av unntaket som nevnt. Målet er å sikre at selskapet er kjent med mulige interessekonflikter og har en grundig behandling av slike avtaler, med sikte på å hindre at verdier overføres fra selskapet til tilknyttede parter.

10. Risikostyring og internkontroll

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP har et veletablert system for risikostyring og internkontroll tilpasset omfanget og arten av den virksomheten som drives i foretaket. Systemet for risikostyring og internkontroll er beskrevet i eget kapittel i årsrapporten.

11. Godtgjørelse til styret

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Godtgjørelse til styret reflekterer styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet.

12. Lønn og annen godtgjørelse til ledende personer

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP er ikke omfattet av regler for godtgjørelse til ledende ansatte i børsnoterte selskaper. KLP har heller ikke børsnoterte egenkapitalinstrumenter og tildeler ikke opsjonsprogrammer eller bonus til sine ansatte.

Som finansforetak vedtar KLPs styre retningslinjer for godtgjørelse til samtlige ansatte i foretaket, herunder særskilte regler for lønn til ledende ansatte. Foretakets retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte blir lagt frem for generalforsamlingen.

Mer informasjon om godtgjørelse til ledende ansatte finnes i årsrapporten og på klp.no.

13. Informasjon og kommunikasjon

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Styret har fastsatt retningslinjer for foretakets rapportering av finansiell- og annen informasjon, samt foretakets kontakt med medlemseiere utenfor generalforsamlingen.

- All rapportering er basert på åpenhet og under hensyn til krav om likebehandling av aktørene i verdipapirmarkedet og reglene om god børsskikk. Dokumentasjonen som offentliggjøres er tilgjengelig på selskapets nettsider.
- KLP har kontakt med selskapsmedlemmene utenfor generalforsamlingen, blant annet i forbindelse med valgmøter, eiermøter, ressursgruppemøter mv.

14. Selskapsovertakelse

- Avvik fra anbefalingen.

Her avviker vi fordi dette ikke er relevant for KLP som et gjensidig selskap.

15. Revisor

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Revisor velges av generalforsamlingen, og foretar finansiell revisjon. KLP har valgt PwC som revisor.

Revisor avgir revisjonsberetning i forbindelse med årsregnskapet. Revisor utgir videre en uavhengig uttalelse vedrørende ikke-finansielt regnskap som KLP utarbeider og som inngår i KLPs årsrapport.

Revisor deltar i revisjonsutvalget, og i styremøtet der årsregnskapet behandles. Revisjonsutvalget vurderer årlig revisors uavhengighet.

KLPs styre har fastsatt retningslinjer for kjøp av tilleggstjenester med videre fra revisor. Retningslinjene bidrar til å sikre at revisors uavhengighet blir ivaretatt.

Revisor deltar på møtet i foretaksforsamlingen og generalforsamling hvor årsregnskapet behandles, og ellers ved behov.

Styret har i 2022 hatt ett møte med revisor uten at administrasjonen har deltatt. Styrets revisjonsutvalg har avholdt tre møter med revisor uten at administrasjonen har deltatt.

Revisors godtgjørelse blir fastsatt av generalforsamlingen.

REDEGJØRELSE I HENHOLD TIL REGNSKAPSLOVEN § 3-3B, 2. LEDD

Her følger en oppsummering av de forhold virksomhetene skal redegjøre for i henhold til regnskapsloven § 3-3b, 2. ledd. Punktene følger nummereringen i bestemmelsen.

1. Prinsipper for eierstyring og selskapsledelse i KLP er utarbeidet i tråd med norsk lov, og basert på den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse, NUES.

2. Anbefalingen fra Norsk utvalg for eierstyring og selskap er tilgjengelig på www.nues.no.

3. Eventuelle avvik fra anbefalingen er kommentert under hvert punkt i ovenstående redegjørelse.

4. Beskrivelse av hovedelementene i KLPs systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen er omtalt i punkt 10 ovenfor.

5. Vedtektsbestemmelser som gjelder bestemmelser i allmennaksjelovens kapittel 5 vedrørende generalforsamlingen er omtalt i punkt 6 ovenfor.

6. Sammensetningen til ledende organer, samt beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instrukser og retningslinjer, følger i punktene 6, 7, 8 og 9 ovenfor.

7. Vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskiftning av styremedlemmer er omtalt i punkt 8 ovenfor.

8. Vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte å kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer er omtalt i punkt 3 ovenfor.

Årsberetning 2022

2022 ble et år preget av økt geopolitisk spenning og konflikt med stigende renter, fallende aksjemarkeder og økte priser. Samtidig var det et år som markerte slutten på Covid-19-tiltakene i Norge og i KLP. Det ble et krevende år for forvaltere av pensjonsmidler med garantert avkastning.
KLP oppnådde en avkastning på minus 1,1 prosent på pensjonsmidlene i kollektivporteføljen, mens avkastningsgarantien utgjorde 2,3 prosent. Den manglende avkastningen ble dekket opp med overføring av midler fra bufferfond.

Det overføres 2,6 milliarder kroner fra bufferfond til kundenes premiefond. Det er solide buffere bygget i gode år og høyere renter som gir mulighet til denne overføringen. Inkludert risikoresultatet tilføres premiefondet totalt 3,2 milliarder kroner.

KLP har fortsatt solide finansielle buffere, og med en solvenskapitaldekning på 318 prosent, kan KLP tilby god forvaltning av pensjonsmidlene framover.

KLP står sterkt i konkurransen i markedet for offentlig tjenestepensjon. I 2022 valgte kun én kommune en annen leverandør fra 2023.

KLP har som mål å nå et netto null-utslipp for sine investeringer innen 2050 og har utviklet et eget veikart for fremdrift og delmål.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) er morselskap i KLP-konsernet. KLP er opprettet av og for offentlig sektor for å ivareta dette markedets behov for tjenestepensjonsordninger. Hovedkontoret ligger i Oslo.

Konsernets resultat

Konsernets totalresultat utgjør 0,9 milliarder kroner (0,5) [1].

Resultatbidrag fra de ulike virksomhetsområdene (totalresultat etter skatt)
i millioner kroner:

	2022	2021
Offentlig tjenestepensjon	**897**	**469**
Skadeforsikring	1	337
Bank	174	121
Kapitalforvaltning	14	45
Øvrige	2	2
Elimineringer	-175	-484
Totalt	**913**	**490**

Konsernets samlede forvaltningskapital økte med 0,4 milliarder kroner, til 901,6 milliarder kroner ved utgangen av 2022.

1. Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2021.

Morselskapets resultat

KLP er et gjensidig livsforsikringsforetak som forvalter pensjonsmidler og forsikringsrisiko knyttet til levealder, død og uføre på vegne av sine medlemmer.

KLP har garantert en minimumsavkastning på forvaltningen av pensjonsmidlene. Denne var i 2022 på 2,3 prosent. Avkastningen tilhører kundene. Oppnådd avkastning utover avgitt avkastningsgaranti utgjør avkastningsresultatet. Dette omtales i tabellen nedenfor i kolonnen «resultat til kunder». Der framkommer også risikoresultatet som tilføres kundene.

KLPs resultater til medlemmene i egenskap av å være eiere, skapes gjennom forvaltning av foretakets egenkapital, innlånt kapital, marginer i premieelementet for kostnadsdekning, samt premie som reflekterer verdien av avgitt avkastningsgaranti på pensjonsmidlene inkludert en eventuell margin.

Som et gjensidig foretak er det viktig for KLP å minimere eiernes pensjonskostnader og innbetalinger til pensjonsordningen som KLP forvalter på deres vegne. Dette oppnås gjennom god forvaltning av pensjonsmidlene og effektiv drift av virksomheten.

Resultatene for året ble preget av

- Negativ avkastning fra aksjemarkedet
- God avkastning på eiendomsinvesteringene
- Stigende renter

MILLIONER KRONER	Resultat til kunder	Resultat til forektaket	Sum 2022
Avkastningsresultat	-19 957	-50	-20 006
Risikoresultat	651	-93	558
Rentegarantipremie		266	266
Administrasjonsresultat		-17	-17
Netto inntekter fra selskapsportefølje		811	811
Skatt		-115	-115
Andre resultatelementer		94	94
Sum resultat	**-19 306**	**897**	**-18 409**

Samlet bokført resultat tillagt andre resultatelementer, før fordeling mellom pensjonskundene og foretaket, ble minus 18,4 milliarder kroner i 2022 (15,9).

Avkastningsresultat

Finansinntektene tilknyttet forvaltning av pensjonsmidlene i kollektivporteføljen utgjør minus 7,6 milliarder kroner (49,8), tilsvarende en avkastning på minus 1,1 prosent. Bufferfond er gjennom året redusert fra 126,0 milliarder til 102,2 milliarder. Avkastningsresultatet utgjør minus 20,0 milliarder kroner (15,1).

KLP har et mål om å levere langsiktig, konkurransedyktig avkastning i kundeporteføljene, og stabil avkastning i selskapsporteføljen. Dette oppnås ved å spre oppsparte midler på ulike investeringstyper og geografiske områder.

Investeringene i kollektivporteføljen er fordelt mellom de ulike kategorier finansielle eiendeler slik det fremgår av tabellen under:

MILLIONER KRONER	Allokering 31.12.2022*	Avkastning 2022	Allokering 31.12.2021	Avkastning 2021
Aksjer	197,6	-8,0 %	202,1	22,8 %
Omløpsobligasjoner	80,0	-9,9 %	90,3	-0,7 %
Likviditet/pengemarked	12,7	1,6 %	12,6	0,7 %
Anleggs- / Hold til forfall-obligasjoner	190,0	3,3 %	181,7	3,5 %
Utlån	78,5	2,5 %	77,9	1,7 %
Eiendom	96,2	7,1 %	90,3	10,2 %
Sum	**655,0**		**654,6**	

* Tallene som er oppgitt i tabellen viser nettoeksponering, mens de offisielle balansetall fra regnskapet er presentert brutto. Derfor vil det kunne oppstå avvik mellom tallene i denne tabellen og regnskapet.

Avkastningen ble minus 1,1 prosent, og oppnådde dermed ikke avkastningsgarantien på 2,3 prosent. Manglende avkastning utgjør 20,0 milliarder kroner. Foretaket har bygget solide buffere i gode år for å kunne dekke opp for manglende avkastning i svakere år. Styret finner derfor rom for å dekke manglende avkastning med overføring fra bufferfond.

For å stabilisere innbetalinger til pensjonsordningen, overfører KLP vanligvis en del av avkastningsoverskuddet til premiefond. Til tross for at 2022 endte med et avkastningsunderskudd, er det besluttet å overføre 2,6 milliarder kroner fra bufferfond til premiefond. Dermed stabiliseres behovet for innbetalinger til pensjonsordningen i 2023 selv om resultatene i 2022 ikke isolert sett gir rom for dette. Økt rentenivå har vært et viktig premiss for denne disponeringen.

Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for hvordan utviklingen av dødelighet og uførhet i forsikrings-bestanden har vært sammenlignet med forventningene som er lagt til grunn ved den årlige premiefastsettelsen.

Risikoresultat for 2022 utgjør totalt 558 millioner kroner. Av dette utgjorde risikoresultatet knyttet til langt liv et overskudd på 929 millioner kroner. Mens dødeligheten var lavere enn normalt under årene med pandemi, viser 2022 at dødeligheten har tatt seg opp igjen. Dette forklarer det gode resultatet knyttet til langt liv. Risikoresultatet for etterlatte utgjør et overskudd på 3 millioner kroner, mens resultatet fra uføredekninger utgjorde et underskudd på 373 millioner kroner. Underskuddet knyttet til uføre skyldes en betydelig økning i avsetninger ved uførhet fra 2021 til 2022.

Administrasjonsresultat

KLP oppnådde et administrasjonsresultat på minus 17 millioner kroner i 2022, en reduksjon på 52 millioner kroner fra 2021. Høyt tempo i systemutvikling og prisøkninger bidro til det svake resultatet.

KLP har stordriftsfordeler som følge av sin høye markedsandel innen offentlig tjenestepensjon, og kan dermed fortsette å gi god service til konkurransedyktige priser.

Netto inntekter selskapsportefølje

Selskapsporteføljen, som er plassert i obligasjoner, eiendom, eierskap i datterforetak og andre strategiske aksjeinvesteringer, oppnådde i 2022 en avkastning på 2,8 prosent (3,4). Avkastning fra eiendomsinvesteringene og anleggsobligasjoner bidrar i hovedsak til avkastningen.

Disponering av resultatet

MILLIONER KRONER	Resultat til kunder	Resultat til forektaket	Sum 2022
Til bufferfond	-19 957		-19 957
Til premiefond	651		651
Til risikoutjevningsforn		-142	-142
Til egenkapitaltilskudd		576	576
Til annen opptjent egenkapital		464	464
Sum disponert 2022	**-19 306**	**897**	**-18 409**
Sum disponert 2021	**15 446**	**469**	**15 915**

Årets kunderesultat endte på minus 19,3 milliarder kroner. Dette dekkes med en overføring fra bufferfond på 20,0 milliarder kroner for å dekke inn årets avkastningsunderskudd.

KLPs portefølje av offentlig tjenestepensjon er inndelt i ulike pensjonsordninger og risikofellesskap. En av disse pensjonsordningene gikk med risikounderskudd på 93 millioner kroner, slik at risikooverskuddet i de øvrige pensjonsordningene som tilføres premiefond utgjør 651 millioner kroner.

Utover årets resultater til kundene, er det disponert 2,6 milliarder kroner fra bufferfondet til premiefond. Dette som følge av en helhetsvurdering av at det økte rentenivået isolert sett reduserer behovet for buffere, samtidig som det forventes økning i premieinnbetalingene til pensjonsordningen i 2023 som følge av forventet økning i pensjonsregulering. Det er styrets vurdering at det er hensiktsmessig å bruke noe av bufferfondet til å finansiere forventet økning i premieinnbetalinger i 2023. Totalt tilføres premiefondet 3,2 milliarder kroner.

Årets totalresultat på 897 millioner kroner disponeres med 576 millioner kroner til egenkapitaltilskudd, 464 millioner kroner til annen opptjent egenkapital, samtidig som man reduserer risikoutjevningsfondet med 142 millioner kroner grunnet negativ avkastning på fondet, samt inndekning av risikounderskudd i en av pensjonsordningene.

Styret i KLP anser at resultatregnskapet og balansen for 2022 med noter, kontantstrøm-oppstilling og oppstilling over endringer i egenkapital, gir god informasjon om driften gjennom året og foretakets økonomiske stilling ved utgangen av året. Regnskapet er avlagt i samsvar med forutsetningen om fortsatt drift og styret bekrefter at denne forutsetningen er til stede. Styret vurderer risikoen ved foretakets virksomhet som forsvarlig. Selskapsregnskapet for KLP er avlagt etter årsregnskapsforskriften for livforsikringsforetak. Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (IFRS/IAS) som er godkjent for bruk i EU/EØS.

Virksomhetsområdene

Pensjon

Offentlig tjenestepensjon

Offentlig tjenestepensjon er konsernets kjerneprodukt og tilbys av morselskapet, KLP.
Foretaket opprettholder sin ledende posisjon i dette markedet, også gjennom 2022. Av konsernets forvaltningskapital på 901,6 milliarder kroner, utgjør kundenes pensjonsmidler 663,0 milliarder kroner.

Konkurransesituasjonen

Anbudskonkurransen i offentlig tjenestepensjonsmarkedet har tatt seg noe opp gjennom de siste årene, men det er fortsatt få kunder som velger å flytte sin pensjonsordning. Kundene kan velge å etablere egen pensjonskasse eller gå til annen tilbyder. Kun én kommune valgte en annen leverandør i 2022. I bedriftsmarkedet flyttes 27 avtaler, der 19 av disse er lukkede avtaler. Den største andelen av disse flytter til allerede eksisterende pensjonskasser som følge av strukturendringer. Det er fortsatt relativt få kunder som har valgt å gå fra offentlig tjenestepensjon til annen pensjonsordning, og KLP opprettholder sin posisjon også i bedriftsmarkedet.

I forhold til flytting ved årsskiftet, fikk KLP i 2022 en netto reduksjon i premiereserver på ca 3,4 milliarder kroner.

Konkurransetilsynet gjennomførte i februar 2022 et uanmeldt besøk for å undersøke om KLP kan ha brutt konkurranselovens § 11 om utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. KLP har gitt Konkurransetilsynet

innsyn i alt de har bedt om, og er innstilt på å samarbeide med Konkurransetilsynet i den videre undersøkelsen.

Storebrand har klaget Norge inn for ESA med påstand om at KLP får ulovlig statsstøtte, og at norske kommuner og helseforetak har brutt reglene for offentlige anskaffelser. KLP vil bidra med å gi de opplysninger som er nødvendige for å belyse klagesakene.

Regelverket for flytting ble endret fra og med 1. januar 2022. Tidligere regler om kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger ble erstattet av et samlet kundefordelt bufferfond.

God soliditet, gode resultater, lave kostnader over tid og høy kundetilfredshet, gir KLP en god posisjon til å møte konkurransen i markedet for offentlig tjenestepensjon fremover.

Drift og forvaltning

KLP har utviklet gode løsninger for digital betjening, som støtter godt opp om kundeoppfølgingen. Flere møter og kurs blir også gjennomført via digitale kanaler.

Ved utgangen av 2022 var det 297 600 pensjonister som mottok pensjon fra KLP. Det forventes en betydelig vekst i pensjonistbestand i årene fremover. Dette kommer blant annet av store etterkrigskull, økt levealder, men også som følge av vekst i sysselsetting i offentlig sektor.

Àjouritet og kvalitet i saksbehandlingen på pensjon er en av KLPs viktigste oppgaver.
Foretaket gjennomfører, med blant annet bakgrunn i dette, et omfattende Endringsprogram som representerer tidenes løft i forhold til utvikling av systemløsninger på pensjonsområdet. Gjennom Endringsprogrammet skal KLP oppgradere IT-systemer og automatisere arbeidsprosesser for å styrke KLPs fremtidige konkurransekraft, gjennom god og relevant service, en markedsledende pensjonsveileder, samt lavere kostnader.

Arbeidet krever mye av flere miljøer i foretaket, og det gjøres en stor innsats for å sikre godt servicenivå samtidig som programmet pågår.

Skadeforsikring

2022 ble preget av flere negative faktorer, først og fremst de økonomiske konsekvensene av den geopolitiske uroen. Finansmarkedet var svakt og inflasjonen påvirket skadekostnadene. Foretaket opprettholdt likevel sin posisjon som markedsleder i markedet for offentlig virksomhet. Avgangsraten var generelt lav innen alle segmentene.

Resultatet før skatt ble 9,8 millioner kroner (397,7). Forsikringsresultatet (premie minus erstatninger) for hendelser inntruffet i 2022 var 444 millioner kroner, en økning på 17 millioner kroner. Resultatforbedringen kommer på tross av to store skader i løpet av regnskapsåret, samt økte reserver knyttet til Covid-19.

Den største av skadene, en brann i et avfallshåndteringsanlegg, er estimert til 513 millioner kroner. Den andre skaden var også en brann i et avfallshåndteringsanlegg, med estimert skadekostnad på 80 millioner

kroner. Samlet regnskapsmessig effekt etter reassuranse for foretaket knyttet til disse to skadene er 98 millioner kroner. Erstatningene for tidligere meldte skader er redusert med 104 millioner kroner for alle bransjer samlet, tilsvarende 5,4 prosent av avsetningene ved inngangen til 2022. Oppløsningene er fortsatt størst knyttet til yrkesskaderelatert forretning, på tross av at det er foretatt en oppreservering knyttet til Covid-19. Innmeldte krav som følge av bivirkninger fra korona-vaksinering, blir ivaretatt av Norsk Pasienterstatning.

Samlet for foretaket ble det innrapportert 17 (23) skader i intervallet mellom 5 og 25 millioner kroner. Disse utgjør en samlet erstatning på 186 (190) millioner kroner.

Foretakets totale skadeprosent økte noe som følge av de to store skadene i 2022 og ble samlet sett 80,8 prosent. Ser man bort fra reservejusteringer av skader inntruffet før 2022, var skadeprosenten 85,8 - hvorav skadeprosenten for det offentlige/bedriftsmarkedet var 91,9 prosent og personmarkedet 77,8 prosent.

Finansresultatet for 2022 var svakt og sterkt preget av de generelle internasjonale markedsbevegelsene. Raskt økende rentenivå ga negativ avkastning på foretakets rentebærende investeringer. Netto finansinntekt per årsslutt var minus 97,6 millioner kroner (254,8), tilsvarende avkastning på minus 1,7 prosent (5,0). Aksjeporteføljen hadde i 2022 avkastning på minus 12,6 prosent (24,6). Foretakets investeringer i rentebærende fond hadde per årsslutt avkastning på minus 5,7 prosent (0,0), mens anleggsobligasjoner hadde avkastning på 3,3 prosent (3,2). Avkastningen på eiendomsinvesteringene var 5,2 prosent (10,5), etter en oppskriving på 7,3 millioner kroner.

Foretakets kostnadsandel har gjennom flere år vært fallende, og var i 2022 14,5 prosent (15,8). Dette er på nivå med markedet generelt.

Foretakets økonomiske stilling er god, med solvensmargindekning (SCR) på 204 prosent per utgangen av året, sammenlignet med 224 prosent per årsslutt 2021. Reduksjonen skyldes økte egenregninger og premier for reassuransen gjeldende for 2023.

Bank

KLPs bankvirksomhet utføres av KLP Banken-konsernet som består av foretakene KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS med KLP Banken AS som morforetak. KLP tilbyr gjennom bankvirksomheten boliglån og andre banktjenester til privatpersoner og lån til kommuner, fylkeskommuner og virksomheter som utfører offentlige oppgaver. KLPs bankvirksomhet fikk i 2022 et historisk godt regnskapsresultat.

KLP Banken skal være en bank for kunder som søker en langsiktig og forutsigbar partner. Slik ønsker banken å bli foretrukket av personkunder som er medlemmer av KLPs pensjonsordninger og finner bankens tjenester og verdigrunnlag attraktivt.

Banken skal tilby produkter og tjenester til konkurransedyktige betingelser for å bidra til at virksomheter som har valgt KLP som pensjonsleverandør oppleves som attraktive arbeidsgivere.

KLP Bankens tilstedeværelse i markedet for lån til offentlig virksomhet bidrar til konkurranse som kommer målgruppen kommuner, fylkeskommuner og virksomheter med offentlig tilknytning til gode gjennom tilgang til gunstig langsiktig finansiering. Videre bidrar banken med veiledning overfor kundene innen finansiering og kommunal økonomi. Banken forvalter også utlån finansiert av KLPs kollektivportefølje.

Bankkonsernets samlede utlånsforvaltning var ved utløpet av 2022 på 120,8 milliarder kroner, en økning på 3,1 milliarder kroner for året. Av utestående lån var 42,3 milliarder kroner finansiert av bankkonsernet og det resterende av KLP. Utlånsforvaltningen var fordelt med 26,1 milliarder kroner i boliglån til privatpersoner og 94,7 milliarder kroner i lån til offentlige virksomheter og bedrifter.

Bankkonsernet forvalter boliglån på egen balanse i KLP Banken AS og i KLP Boligkreditt AS. I tillegg forvaltes boliglån for KLP. I 2022 utbetalte banken 8,7 milliarder kroner i nye boliglån (9,9). I tråd med eiernes ønske vektlegges spesielt å tilby gode vilkår til unge medlemmer i kommunene. Boliglånsporteføljene samlet hadde i 2022 en vekst på 1,1 milliarder kroner (1,5). Noe redusert vekst har i hovedsak sammenheng med lavere kredittvekst i markedet for boliglån.

KLP Banken AS tilbyr kredittkort til personkunder som en del av dagligbanktilbudet. Utestående trukket kreditt på kredittkort har vært stabilt gjennom 2022. Ubenyttet kreditt er derimot redusert. Dette følger av en generell reduksjon i markedet for usikret kreditt samt bortfall av inaktive brukere. Antallet aktive kredittkortkunder viser en jevn økning.

Bankens innskudd fra personkunder økte i 2022 fra 11,6 til 12,1 milliarder kroner. Innskuddsveksten er dermed noe lavere enn året før, noe som også har sammenheng med markedsutviklingen på området. Antallet aktive innskuddskunder i personmarkedet er over 47 000, hvorav 69 prosent er medlemmer av pensjonsordningene.

KLP Banken AS tilbyr også innskuddsprodukter til kommuner og bedrifter. Ved utløpet av 2022 utgjør innskudd fra denne gruppen 1,7 milliarder kroner (1,3), som tilsvarer 12 prosent av samlede innskudd (10). Bankens samlede innskudd økte fra 12,9 til 13,8 milliarder kroner i 2022.

KLP-konsernets utlånsvirksomhet mot offentlig sektor drives av KLP Banken AS. På bank-konsernets egen balanse er lån til offentlige låntakere registrert i datterforetaket KLP Kommunekreditt AS. KLP Banken AS inngår i tillegg utlånsavtaler til offentlig sektor på vegne av KLP. Samlede utlån til offentlige låntakere og bedrifter var 87,1 milliarder kroner ved utløpet av 2022 (84,1), en årsvekst på 3,0 milliarder kroner (3,7). Av dette utgjorde lån på bankens balanse 19,1 milliarder kroner (17,7). Det ble i 2022 utbetalt nye lån til offentlig sektor for til sammen 8,6 milliarder kroner fra foretakene i KLP-konsernet (11,2).

Resultatet i KLP Banken-konsernet ble 180,5 millioner kroner før skatt og andre resultatkomponenter (116,1). Av dette utgjør resultatet fra personmarkedet 107,7 millioner kroner (87,6) og fra offentlig marked 72,8 millioner kroner (28,5). Avkastningen på bankens egenkapital var 7,0 prosent før skatt (4,8).

Resultatendringen har i hovedsak sammenheng med økende rentenivå og bedre utlånsmarginer gjennom andre halvår. Økte gebyr og provisjonsinntekter, utlånsvekst samt reduserte kostnader fra verdiendringer på finansielle instrumenter har også bidratt positivt.

Bankkonsernets gjeldende kapitalkrav inklusive kapitalbuffere er 17,0 prosent kapitaldekning. I kravet inngår et Pilar-2-tillegg på 1,5 prosent. Videre opprettholdes en buffer på minimum 0,5 prosent over det faktiske kapitalkravet for pilar 1 og pilar 2 risikoer, slik at kapitalmålet er 17,5 prosent. Ved utløpet av 2022 var kapitaldekningen 20,7 prosent (18,7).

Kapitalforvaltning

KLP er godt fornøyd med utviklingen i KLP Kapitalforvaltning AS. KLP Kapitalforvaltning AS utgjør konsernets forvaltningsmiljø innenfor verdipapir- og fondsforvaltning. Totalt ble det forvaltet 641 milliarder kroner ved utgangen av 2022. Hoveddelen av midlene blir forvaltet på vegne av KLP og datterforetakene i KLP-konsernet. KLP Kapitalforvaltning AS tilbyr også fondsprodukter til medlemmer og andre eksterne investorer.

Forvaltningen ble redusert med 28 milliarder kroner i 2022 som følge av negativ utvikling i markedsverdier. Netto nytegning i KLPs verdipapirfond fra eksterne investorer og personkunder utgjorde 13 milliarder kroner. Totalt forvalter KLP Kapitalforvaltning AS 134 milliarder kroner for kunder utenfor KLP.

I løpet av 2022 ble fondsstrukturen endret slik at alle fondene fikk innført andelsklasser. I denne forbindelse ble antallet fond redusert fra 56 til 43 og med i alt 127 andelsklasser. Innføringen av andelsklasser gjør at foretaket er bedre rustet til å konkurrere i fondsmarkedet.

Av alle norske fondsforvaltere hadde KLP-fondene i 2022 høyest netto nytegning i personmarkedet for fond.

KLP Kapitalforvaltning AS oppnådde i 2022 et resultat før skatt på 5 millioner kroner (56).

Eiendom

KLP Eiendom AS fortsetter en god utvikling i eiendomsforvaltning for KLP. All forvaltning og utvikling av KLP-konsernets egne eiendommer utføres gjennom det heleide datterforetaket KLP Eiendom AS. Foretaket er en av Skandinavias største eiendomsaktører, og har virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Luxembourg og Storbritannia. KLP-konsernets eiendommer har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse. Eiendomsforetaket vektlegger bærekraft, og er miljøsertifisert etter ISO 14001 i Norge, Sverige og Danmark.

Eiendomsporteføljen (eiendom eid direkte og eiendom eid i eksterne eiendomsfond) har vokst betydelig de senere årene, og utgjør 14,7 prosent av kollektivmidlene. Investeringene innenfor eiendom har bidratt med god avkastning.

Etter koronapandemien har eiendomsåret 2022 vært positivt for hoteller og sentrumsnær handel. Dette har bedret resultatet fra disse virksomhetsområdene sammenlignet med foregående år. Kontorleiemarkedet, i alle regioner foretaket er investert, har gjennom året utviklet seg tilfredsstillende. Avkastningskrav for attraktive kontorbygg lå på et lavt nivå i første halvår, men økte noe i andre halvår. Verdioppskrivningene fra første del av året ble delvis reversert i fjerde kvartal. Samlet oppskrivning i året er 3,2 milliarder kroner, og må sees i lys av tidligere års nedskrivninger spesielt for kjøpesentre og hoteller.

Eiendomsforvaltning drives kun på vegne av foretakene i eget konsern, og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. Virksomhetsavkastning fra eiendom, inkludert andeler i eksterne eiendomsfond, for kollektivporteføljen offentlig tjenestepensjon, ble 7,1 prosent.

Rådgivning og tjenester

KLP Forsikringsservice AS tilbyr forsikringsrelaterte tjenester til kommunale- og fylkeskommunale pensjonskasser, herunder aktuartjenester. Disse tjenestene baserer seg på kompetanse og systemer som er utviklet for pensjonsvirksomheten i KLP.

Soliditet, risiko og organisering

Finansiell soliditet og kapitalforhold

KLP er gjennom finansforetaksloven underlagt soliditetsregelverket Solvens II. I dette regelverket beregnes det et solvenskapitalkrav ut fra den totale risikoeksponeringen foretaket har innen forsikringsrisiko, markedsrisiko, operasjonell risiko, mv. Med virkning per 01.01.2022 ble kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger erstattet av et sammenslått og kundefordelt bufferfond i regelverket for offentlig tjenestepensjon. Bufferfondet kan redusere solvenskapitalkravet, som i sin helhet må dekkes av ansvarlig kapital. Solvens II deler den ansvarlige kapitalen inn i tre nivåer etter tapsabsorberende evne. Ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1 er uten restriksjoner med tanke på å dekke ethvert tap i virksomheten. Differansen mellom virkelig verdi på foretakets eiendeler og forpliktelser klassifiseres som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1. For eiendeler som har en annen verdsettelse i regnskapet, blir verdien justert slik at den representerer virkelig verdi i Solvens II-balansen. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som reflekterer en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta forpliktelsene.

Bufferfond er gjennom året redusert fra 126,2 milliarder kroner til 102,2 milliarder, men holdes på et solid nivå.

Solvenskapitalen ble økt gjennom innbetaling av det planmessige og varslede årlige egenkapitaltilskuddet med 1,0 milliard kroner. Av årets resultat går 576 millioner kroner til egenkapitaltilskudd og 463 millioner kroner til annen opptjent egenkapital. Risikoutjevnings-fondet ble redusert med 142 millioner kroner til 4 643 millioner kroner.

KLPs gjensidige selskapsform og kredittverdige eiere gir en god trygghet for at foretaket kan innfri sine fremtidige forpliktelser. Finanstilsynet har i den forbindelse godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes inn med inntil 2,5 prosent av premiereserven som solvenskapital. Dagens godkjenning gjelder til og med 31.12.2023. Fordi kapitalen ikke er innbetalt, rangeres den som kapital i kapitalgruppe 2, som supplerende kapital. Kapital i kapitalgruppe 2 kan maksimalt utgjøre 50 prosent av kapitalkravet. Ettersom KLPs premiereserve har vokst gjennom året, har den supplerende kapitalen økt med 0,8 milliarder kroner til 13,0 milliarder kroner. Foretaket har med dette mer kapital enn det som kan brukes i beregningen, ettersom 50 prosent av kapitalkravet utgjør 7,3 milliarder kroner.

Solvenskravet til KLP gikk noe opp i 2022 til 14,5 milliarder kroner (14,3). Den tellende solvenskapitalen økte med 1,0 milliarder kroner til 46,2 milliarder kroner. Uten bruk av overgangsregler er foretakets kapitaldekning på 318 prosent (316). Med overgangsordningen for tekniske avsetninger ble kapitaldekningen 318 prosent (345). Kapitaldekningen ligger dermed godt over det interne målet på 150 prosent og myndighetskravet på 100 prosent. For konsernet utgjør solvensdekningen 288 prosent (287). KLPs finansielle stilling er vurdert til A2 hos Moody's Investor Service med tilleggsopplysning om forventet stabile ratingutsikter.

Risiko

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskaping og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre risikofaktorene knyttet til både forsikrings- og finansforvaltning, er derfor en sentral del av KLPs virksomhet. Risikobildet overvåkes innenfor de enkelte operative enhetene og vurderes både foretaksvis og samlet på konsernnivå.

KLP gjennomfører årlig en egenvurdering av foretakets risiko og solvens (ORSA). Egenvurderingen som ble gjennomført i 2022, konkluderte med at foretakets risikohåndtering og solvenssituasjon var god.

Forsikringsrisiko

KLPs hovedvirksomhet er offentlig tjenestepensjon. Denne bransjen er preget av forutsigbarhet og i begrenset grad av enkelthendelser som i vesentlig grad kan påvirke resultatene. Utviklingen innenfor uførehyppighet og levealder påvirker risikobildet.

KLP benytter levealdersforutsetningene (tariffen) K2013. Disse var i tråd med observert dødelighet i forsikringsbestandene til og med 2009, samt forventet økning i levealder fremover etter Statistisk sentralbyrås framskrivninger. De senere år har Statistisk sentralbyrå oppdatert sine forventninger om levealder. Fra 2021 styrket KLP på denne bakgrunn sine forutsetninger om levealder for menn.

KLP benytter enda sterkere forutsetninger om levealder i Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger, ettersom de forsikrede i disse ordningene har en observert lengre levetid enn øvrige grupper. Marginene i forutsetningene om levealder oppfattes etter endringene å være betryggende.

Fra 01.01.2021 ble det innført nye uføretariffer, i tråd med oppdaterte risikoerfaringer.

Innen skadeforsikring baseres prisingen av forsikringsrisiko på historisk skadeinformasjon, storskaderisiko og gjenforsikringskostnad. Virksomheten har en betydelig andel forretning med lang avviklingstid, noe som sammen med en stor andel storskadeeksponert forretning bidrar til en høyere forsikringsrisiko enn markedet generelt. Dette gjenspeiles i et høyt krav til solvenskapital. For å redusere denne risikoen, søkes videre vekst innen personmarkedet og markedet for små- og mellomstore bedrifter. Dette vil over tid ha en stabiliserende effekt på risiko og resultat.

Reassuranseprogrammet begrenser virksomhetens egenregning per skadehendelse.

Avkastningsrisiko

KLP garanterer en årlig minsteavkastning på forvaltning av kundenes pensjonsmidler knyttet til offentlig tjenestepensjon. For å stille denne garantien krever KLP en rentegarantipremie. Rentegarantipremien prises med utgangspunkt i KLPs soliditet, den investeringsrisiko som KLP tar, og utviklingen i det generelle rentenivået. Rentegarantipremien prises på nytt hvert år, noe som bidrar til å begrense risikoen knyttet til avkastningsgarantien.

Finansiell risiko

KLP utarbeider årlig en strategi for hvordan pensjonsmidlene skal investeres. Investerings-strategien legger vekt på å utnytte foretakets risikobærende evne innenfor en ramme som tilsier stabilitet og langsiktighet i kapitalforvaltningen. Det defineres rammer for ulike finansielle risikoer som kredittrisiko, motpartseksponering, valutarisiko, bruk av derivater og likviditetsrisiko. Det er også nedfelt en kredittpolicy for konsernet, og kredittrammer for totaleksponering mot de enkelte motparter fastsettes av konsernets kredittkomité.

Den finansielle risikoen overvåkes løpende og er tilpasset innenfor de rammene som investeringsstrategien har fastsatt. Et viktig mål og prioritet i forvaltningen er å opprettholde foretakets evne til å ta finansiell risiko over tid.

Ansvaret for risikostyringen og aktivaallokeringen ivaretas av to ulike enheter i Økonomi og finansdivisjonen. Seksjonen Risikostyring og allokering utarbeider strategien og har det overordnede ansvaret for forvaltningen og risikostyringen. Seksjonen styrer forvaltningen gjennom ulike mandater og påser at kapitalforvaltningen er innenfor rammer fastsatt av styret. Seksjonen Investeringer og forvaltning implementerer strategien og har det operative ansvaret, herunder likviditetsstyring og allokeringer innenfor gitte rammer. En uavhengig kontrollenhet, seksjon Risikoanalyse og kontroll, ledet av CRO (Risikodirektør) har ansvar for å føre tilsyn med og rapportere hvorvidt forvaltningen av foretakets midler skjer innenfor fastsatte rammer, gjeldende fullmakter og retningslinjer gitt av styret.

Likviditetsrisiko

KLP har god likviditet, med en betydelig beholdning av likvide verdipapirer som kan realiseres på kort sikt. I tillegg kommer høy netto kontantstrøm inn til foretaket i form av kvartalsvise innbetalinger fra kundene. Disse innbetalingene skal dekke forpliktelser som først forfaller flere år fram i tid. Den reelle likviditetsbeholdningen utgjør således mer enn innestående banksaldo på brukskonto, som er definisjon av kontanter og kontantekvivalenter i kontantstrøm-oppstillingen.

Operasjonell risiko

KLPs operasjonelle risiko er knyttet til uønskede hendelser som følge av svikt i interne arbeidsprosesser, feil begått av ansatte, misligheter og kriminalitet eller eksterne hendelser. Alle prosesser i hele verdikjeden er eksponert for ulike typer operasjonell risiko. KLP har etablert rutiner for å identifisere, overvåke og treffe nødvendige tiltak som reduserer risikoen for uønskede hendelser. Det er et daglig lederansvar på alle nivåer å identifisere og følge opp de avvik som inntreffer.

Konsernledelsen har en årlig gjennomgang av vesentlige operasjonelle risikoer i virksomheten. Styret behandler årlig risikovurderinger med dokumentasjon på etablerte styrings- og kontrolltiltak sammen med en total risikooversikt. Det er etablert rutiner for uavhengig kontroll og rapportering på forskjellige nivåer. Oppgaver og funksjoner er fordelt slik at interessekonflikter unngås og ansvar tydeliggjøres.

Internrevisjon

Foretakets uavhengige internrevisjon foretar vurderinger av forsikringsmessige-, finansielle- og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og konsernledelsen, foretas vurderinger og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn på tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak, fremlegges for revisjons- og risiko-utvalget og styret, og følges opp. Dette beskrives nærmere i KLPs årsrapport i kapittelet om Risikostyring og Internkontroll.

Etterlevelse av lover og regler

Compliancefunksjonen i KLP bistår konsernledelsen, styret og foretakets ansatte med å sikre etterlevelse av regelverk og etiske standarder. Leder for Compliancefunksjonen rapporterer til konsernsjefen og rapporteringen behandles av styret. Funksjonen arbeider forebyggende med rådgivning, implementering og kulturbygging, og gjennomfører kontrollaktiviteter for å sikre en god kultur for etterlevelse. Ytterligere beskrivelse av KLPs etterlevelse av krav til god eierstyring og selskapsledelse beskrives i årsrapporten under kapittel om NUES og beskrivelsen av risikostyring og internkontroll i KLP.

Etterlevelseskultur

KLPs arbeid med etterlevelse av lover og regler er tett koblet til arbeidet med etikk og samfunnsansvar. Adferdsprinsippene i KLPs etiske retningslinjer er forankret i KLPs verdier og understøtter en etterlevelseskultur som er preget av ansvarlighet, åpenhet, tydelighet og engasjement.

Tilpasninger knyttet til nytt og endret regelverk

KLP arbeider kontinuerlig med nødvendig tilpasning til regelverksendringer knyttet til regnskap, produkt, solvens og virksomhetsstyring. Her har KLP gode og etablerte prosesser innenfor de respektive fagmiljøene. I tillegg har foretaket de senere årene hatt et vedvarende fokus på økende behov for tilpasninger til personvernreguleringen og regulering knyttet til økonomisk kriminalitet, herunder anti-hvitvasking- og sanksjonsregelverket. Dette arbeidet har omfattet tekniske tilpasninger, løpende risikovurdering, utvikling av hensiktsmessige operasjonelle rutiner, kompetansehevende aktiviteter og enkelte organisatoriske tilpasninger. I tillegg har KLP arbeidet videre med tilpasning til ny regulering innenfor bærekraft.

Innenfor personvernområdet har dette ikke bare handlet om å sikre innebygget personvern i etablerte løsninger, men også å bygge en kultur for å inkludere personvernvurderinger i alle utviklings- og beslutningsprosesser og heve kompetansen til de ansatte. Å sikre etterlevelse av personvernregelverket krever også jevnlige evalueringer og forbedringer. Dette er et kontinuerlig arbeid som også vil pågå fremover. Overføring av personopplysninger til land utenfor EU har også i 2022 krevd særlig

oppmerksomhet, som følge av den såkalte Schrems II-dommen fra juli 2020. På dette området forventes det en løsning i løpet av 2023, i alle fall når det gjelder overføring til USA.

EU har vedtatt flere lover innen bærekraft og to forordninger er implementert i norsk lov gjennom «Lov om bærekraft i finans» som trådte i kraft 1. januar 2023. Loven implementerer EUs taksonomiforording og offentliggjøringsforordning. Loven stiller krav til foretak som er omfattet om omfattende rapportering innenfor bærekraftsområdet. Loven gjelder fra regnskapsåret 2023, men KLP vil rapportere frivillig for 2022.

Arbeidet med å sikre gode og effektive operasjonelle rutiner for etterlevelse av hvitvaskings- og sanksjonsregelverket har vært omfattende de senere år. Også i 2022 har dette hatt høy oppmerksomhet. Hovedvirksomheten i KLP innebærer generelt lav risiko for hvitvasking. Imidlertid omfatter konsernet også virksomhet der transaksjoner, kundeforhold og andre forhold kan innebære en høyere risiko. Regelverksutviklingen og myndighetenes forventinger på området innskjerpes stadig, derfor vil dette temaet stå høyt på agendaen også fremover. I tråd med stadig strengere tilsynspraksis øker også etterlevelsesrisikoen på området.

Arbeidet med å etablere gode mekanismer for å sikre etterlevelse av personvernregelverket, reguleringen knyttet til økonomisk kriminalitet samt tilpasning til ny bærekraftsregulering, vil få særlig høy oppmerksomhet også i 2023.

Det innføres nye regnskapsregler fra og med 2023 som har påvirkning på konsernets finansielle rapportering. Den internasjonale regnskapsstandarden IFRS 17 Forsikringskontrakter, regulerer hvordan forsikringskontraktene skal måles og presenteres. Standarden trådte i kraft fra og med 1. januar 2023, og skal implementeres i konsernregnskapet til KLP, samt i selskapsregnskapet til KLP Skadeforsikring. Finanstilsynet har bestemt at denne standarden foreløpig ikke skal implementeres i livsforsikringsforetakenes selskapsregnskap. Formålet med de nye reglene er å gi et bedre bilde av forsikringsforetakenes verdiskaping, økonomiske stilling og risikoeksponering, økt åpenhet, samt å forbedre sammenlignbarheten både mot andre forsikringsforetak men også mot andre bransjer. For KLP er det spesielt viktig å merke seg at gjensidige forsikringsforetak hverken har egenkapital eller resultat, ettersom det er poliseholderne og ikke andre eiere som for eksempel aksjonærer som har krav på netto på eiendeler i virksomheten.

KLP-konsernet implementerte IFRS 9 Finansielle instrumenter i bankvirksomheten i 2018. I forsikringsvirksomheten og konsernregnskapet til KLP valgte KLP å utsette implementeringen av denne standarden i påvente av at IFRS 17 skulle tre i kraft. Dette fordi målingen av forsikringsforpliktelsene vil ha påvirkning på hvordan finansielle instrumenter forvaltes i forsikringsvirksomheten. Ettersom IFRS 17 trådte i kraft fra og med 1. januar 2023, vil også IFRS 9 måtte implementeres for fullt i konsernet. Hensikten med IFRS 9 Finansielle instrumenter, er å kunne klassifisere disse i tråd med karakteristika for kontantstrømmene fra de ulike finansielle instrumentene, samt hvordan disse styres. Det innføres også en fremadskuende modell for avsetning for forventede tap. I tillegg inneholder standarden en forbedret modell som bedre tilpasser regnskapet med risikostyringen.

KLP har i lang tid jobbet med å forberede implementering av de nye regnskapsreglene, da dette har vært både ressurskrevende og komplekst. Det henvises til konsernregnskapets note 37 Nye regnskapsprinsipper

og overgangseffekter for nærmere beskrivelse av overgangen til rapportering etter de nye reglene fra og med 1. januar 2023.

Kommunikasjon og Marked

KLP Kommunekonferansen ble avholdt i Trondheim i mars 2022. Over 200 kommuneledere møttes til to inspirerende dager med overskriften «Hvilken fremtid ønsker du deg inn i?» I løpet av året gjennomførte KLP også fire andre direktesendte Kommunekonferanser, som løftet flere av de store utfordringene kommunene står i.

KLP bygger et stadig sterkere tilbud av digitale kurs og seminarer om pensjon, arbeidsliv, skadeforebygging og tematikk innen finans og samfunnsansvar.

KLP har i flere år hatt som kommunikasjonsstrategi å løfte frem yrkene i kommune- og helsesektoren. I 2022 videreutviklet KLP sin kommunikasjon og laget en kampanje som helt tydelig formidler det store behovet for arbeidskraft. Målet er å få flere dyktige folk med ulike typer erfaring og utdannelsesbakgrunn til å vurdere en jobb i kommune- og helsesektoren. Kampanjen har fått svært gode tilbakemeldinger.

KLP har fornøyde kunder. De offentlige kundene gir KLP 86 poeng på en skala fra 0 til 100 for offentlig tjenestepensjon. Dette er tangering av fjorårets resultat som var det høyeste målte resultatet noensinne. For pensjonsområdet merker vi oss spesielt kundeapparatets møter med kundene. I kommunal sektor skårer kundene disse kundemøtene 90 av 100 oppnåelige, mens helseforetakene får 87 av 100 mulige poeng.

Satsing på teknologi og digitalisering

KLPs strategiske mål krever en offensiv forretnings- og teknologiutvikling. Gjennom ny og eksisterende teknologi effektiviserer KLP virksomheten, og tilgjengeliggjør gode digitale tjenester for arbeidsgivere og medlemmer. Dette innebærer viktige satsninger på automatisering og selvbetjening gjennom et omfattende digitaliseringsløft ved etableringen av en ny pensjonsplattform. I tillegg gjennomføres viktige satsinger på skybaserte løsninger.

Endringsprogrammet går over fem år, og foretaket er nå godt over halvveis i løpet med etablering av ny pensjonsplattform. Det er gjennomført viktige leveranser på automatiserte løsninger knyttet til alderspensjon. I det videre arbeidet frem mot 2025 vil selvbetjenings- og saksbehandlingsløsninger for de øvrige pensjonsytelsene komme på plass. Det pågår samtidig en omfattende overgang til mer skybaserte tjenester i KLP, blant annet for den nye pensjonsplattformen, nytt datavarehus, og modernisert CRM og digitale flater.

Informasjonssikkerhet er et stadig mer utfordrende og krevende område å ivareta. Foretaket har en strategisk tilnærming til sikkerhet, og det jobbes systematisk med å heve sikkerhetsnivåene i løsninger og infrastruktur. Organisasjonenes bevissthet knyttet til eksterne trusler er noe som vektlegges, samtidig som prosesser styrkes. KLP har bygget et sterkt sikkerhetsmiljø de siste årene, og kompetansen deles med foretakets kunder.

Samfunnsansvar

I en ustabil verden fortsetter bærekraftsutfordringene med full styrke, og det kreves handling fra verden skal vi klare å hanskes med disse utfordringene. KLP fortsetter å bruke sin posisjon og styrke som investor til å påvirke selskaper og markeder i en mer bærekraftig retning. KLPs bærekraftrapportering oppfyller relevante lovkrav og er samlet i bærekraftsregnskapet i årsrapporten. Der kan man også lese mer om KLPs arbeid med samfunnsansvar.

Selv om omstilling går sakte, kom det likevel to lyspunkter for klima og natur i 2022. Det første var FNs klimatoppmøte i Egypt i november, så kom FNs naturtoppmøte i Canada i desember. Klimatoppmøtet fremhevet også nok en gang rollen til finansbransjen, og viktigheten av å øke klimafinansieringen og bidra til en omstilling av den globale økonomien.

Etter klimatoppmøtet står 1,5-gradersmålet fast. I 2021 vedtok KLP et klimamål for investeringsporteføljen i tråd med Parisavtalen, og gjennom 2022 har KLP jobbet med å videreutvikle og implementere dette rammeverket. Blant annet har KLP fått økt tilgang på data for en større andel av investeringene og en bedre metode for beregning av utslipp, og har analysert effekten av mulige tiltak i porteføljen. KLPs arbeid med å redusere utslipp gjorde også at KLP kom ut på topp i PwC sin klimaindeks, hvor KLP var kun et av ti selskaper som i 2022 kunne vise til utslippskutt i tråd med Parisavtalen og god klimarapportering.

For å støtte opp om både klima- og naturavtalen fortsetter KLP å bidra med å dra finans i en mer bærekraftig retning. Et viktig tiltak er å øke utbyggingen av ren energi som ikke gjør vesentlig skade på naturen. Gjennom året investerte KLP over 8,6 milliarder friske nye kroner i klimavennlige investeringer, hvor en stor andel av dette var i fornybar energi rundt i verden. Gjennom de ti siste årene har KLP bidratt til å finansiere byggingen av 58 fornybare kraftanlegg. For at verden skal nå 1,5-gradersmålet i Parisavtalen trengs en omstilling av flere sektorer. Gjennom Grønt Skipsfartsprogram, som har som mål å omstille den norske shippingbransjen til nullutslipp innen 2050, var KLP med på å utvikle kriterier for grønne lån i shipping.

Manglende standardisering er fortsatt et hinder for å utnytte den samlede styrken til investorer med netto null-ambisjoner, og KLP har også hatt fokus på å bidra til standardisering. KLP har deltatt i ekspertgruppen som er satt ned av Science-Based Targets initiative (SBTi) for å utvikle en standard for netto null-mål for finansaktører, som er ventet ferdigstilt i løpet av 2023, i tillegg til andre bransjesamarbeid som fremmer standardisering.

En annen viktig begivenhet var FNs naturtoppmøte i Canada i desember. Som et resultat fikk naturen sitt Paris-øyeblikk da verdens ledere ble enige om en ny global naturavtale med konkrete mål om vern av land og hav og bærekraftig forvaltning av all natur og krav til at selskaper må overvåke og rapportere offentlig om hvordan de påvirker natur og biologisk mangfold. Finansnæringen blir trukket frem som en viktig del av løsningen for å snu finansstrømmene i en retning som bidrar positivt til naturen.

KLP støtter den nye naturavtalen og har utarbeidet et forventningsdokument knyttet til natur og biologisk mangfold for selskaper som foretaket er investert i. I 2023 vil KLP jobbe for å følge opp naturavtalen og hvordan denne kan integreres i KLPs klimamål og klimaarbeid, og hvordan KLP kan vurdere selskapers naturpåvirkning og -risiko.

Som ansvarlig investor jobber KLP for å påvirke selskaper i en mer bærekraftig retning. Generalforsamlinger er en viktig arena for påvirkning, og i 2022 stemte KLP på 99 og 95 prosent av generalforsamlingene i henholdsvis utenlandske og norske selskaper. Klima fortsetter å være et viktig tema og totalt ble det fremmet 44 energiomstillingsplaner av ledelsen i ulike selskaper. På grunn av manglende transparens rundt hvordan selskapene skal implementere planene stemte KLP mot 52 prosent av disse.

KLP kan også påvirke gjennom dialog med selskapene foretaket er investert i. Gjennom 2022 registrerte KLP at 45 selskaper forbedret sin praksis etter dialog med KLP.

KLP besluttet i februar 2022 å fryse alle investeringer i russiske selskaper. En del av selskapene var allerede underlagt begrensninger som følge av opptrappingen av Russland-Ukraina – konflikten tilbake i 2014, men dette ble nå utvidet til å gjelde samtlige investeringer i Russland. KLP overvåker løpende muligheten for å selge disse investeringene, men handel har i praksis vært forbudt for utlendinger siden mars 2022 som følge av internasjonale sanksjoner og begrensninger Russland har pålagt vestlige investorer. Investeringene ligger i fondene KLP AksjeFremvoksende Markeder Indeks I og KLP Aksje Fremvoksende Markeder Flerfaktor, og er ved årslutt verdsatt til en samlet verdi på ca. 14 millioner kroner. I tillegg har fondene kontanter i form av russiske rubler verdsatt til om lag 15 millioner kroner ved utgangen av året.

Et annet viktig tiltak for å stanse både klimaendringer og naturtap er overgangen til en mer sirkulær økonomi. Gjennom eiendomsporteføljen arbeider KLP for å utvikle gjenbruk og sirkularitet. Ett eksempel er i byggeprosjektet Oslo Horisont, hvor man vil gjenbruke Postens gamle brevsenter fremfor å rive og bygge nytt. Ett annet eksempel er i et av leietagertilpasnings-prosjektene som ble gjennomført i 2022, hvor man for første gang resirkulerte og gjenbrukte teppeflisene istedenfor å kjøpe nye. Dette gir store utslippsbesparelser. I tillegg var det en storsatsing på solcellepaneler, og gjennom 2022 valgte KLP ut 15 bygninger i Trondheim for utbygging av solcellepaneler på takene, som gir økt produksjon av fornybar energi og lavere strømkostnader for leietagerne.

Helt siden etablering har KLP vært bevisst på å bruke pensjonsmidlene til å bidra til samfunnsutvikling i Norge. Selv om kommunelåns relative størrelse i KLPs balanse har svingt gjennom årene, har det å kanalisere pensjonsmidler tilbake til lokalsamfunnet vært en viktig del av strategien. Balansegangen mellom det å finne investeringer med lav risiko og rimelig avkastning med investeringer i Distrikts-Norge, har vært en god langsiktig strategi for KLP og bidratt til blant annet skolebygging, veibygging, bygging av kraftverk, rådhus og sykehjem, idrettsanlegg og ikke minst konkurransedyktige boliglån for ansatte med pensjoner i KLP.

I dag har KLP 67,5 milliarder kroner i lån til kommuner og fylkeskommuner fra Nordkapp til Lindesnes. KLP har gitt lån på 18 milliarder kroner til kommunale foretak og bedrifter, som inkluderer kirkelige fellesråd, veiselskaper og bedrifter med varig tilrettelagt arbeid og foretaket har ytt lån på over 1,5 milliarder kroner til lokale sportsklubber og idrettslag. KLP er deleier sammen med norske kommuner i flere kraftselskaper, nettselskaper og fjernvarmeselskaper, med en samlet markedsverdi på rundt 6 milliarder kroner. KLP har investert 27 milliarder kroner i aksjer og 111 milliarder kroner i obligasjoner og sertifikater i norske selskaper innenfor blant annet energi, eiendom, industri, helse og finans. KLP er en viktig finansieringskilde til landets sparebanker. KLP har allokert 840 millioner kroner til såkornfond som kanaliserer penger til selskaper i oppstartfasen over hele landet. I tillegg eier KLP Eiendom eiendommer for 57 milliarder kroner i noen av de største byene i landet.

Ansvarlighet i innkjøpsprosessen og aktsomhetsvurderinger etter åpenhetsloven

Menneskerettigheter er et prioritert tema for KLP som investor, arbeidsgiver og innkjøper. KLPs virksomheter er omfattet av Åpenhetsloven, som trådte i kraft i 2022. Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester. KLP ivaretar sitt ansvar med å fremme grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter som ansvarlig investor og i arbeidet med bærekraftige innkjøp. I 2022 har KLP forbedret prosessen for bærekraftige innkjøp og har blant annet innhentet informasjon og data fra selskapets vesentlige leverandører. Styret bekrefter at det er gjennomført aktsomhetsvurderinger i tråd med åpenhetsloven. Det er beskrevet nærmere om hvordan KLP jobber med aktsomhetsvurderinger i foretakets redegjørelse i henhold til Åpenhetsloven i kapitelet 'Menneske og arbeidstakerrettigheter' i bærekraftsregnskapet i årsrapporten.

Bærekraft blir lovregulert

Bærekraftsarbeidet i finansbransjen preges av alle de nye regulatoriske kravene knyttet til bærekraftsrisiko og -rapportering, først og fremst drevet frem av EU. De viktigste regelverkene er EU-taksonomien, Offentliggjøringsforordningen (SFDR) og nytt direktiv for bærekrafts-rapportering (CSRD). EU-taksonomien og offentliggjøringsforordningen trådte i kraft i EU i 2022, men ikrafttredelsen av lov om bærekraftig finans, som innfører disse reguleringene i Norge ble utsatt til 2023. KLP rapporterer i tråd med kravene i foretakets bærekraftregnskap og på klp.no.

Regelverkene må utvikles og forbedres over tid, og de vil ikke alene redusere bærekraftsrisikoen for finansaktører. KLP ser det likevel som nødvendig at EU gjennom regulatoriske krav bidrar til å standardisere bærekraftsrapportering i finansbransjen gjennom det nye direktivet for bærekraftsrapportering. Det vil også bidra til at investorer som KLP får tilgang til mer og bedre data fra vårt investeringsunivers.

Ansatte og helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Ansatte

KLP har som mål å være en attraktiv og fleksibel arbeidsgiver som gir gode utviklingsmuligheter i et inkluderende arbeidsmiljø. KLP arbeider derfor med å legge til rette for et godt fysisk- og psykososialt arbeidsmiljø preget av arbeidsglede, med fleksible arbeidstidsordninger der det er mulig, og god involvering av vernetjenesten og de tillitsvalgte i utviklingsarbeidet. Dette er viktige premisser for god kvalitet i arbeidet, bedre resultat for virksomheten, større konkurransekraft, tillit hos kunder og arbeidslyst hos den enkelte.

KLP har som mål å ha et sykefravær på under 4 prosent i gjennomsnitt per år. Sykefraværet for 2022 ble totalt 4,53 prosent, som betyr at foretaket ligger noe over årets mål. I likhet med mange andre virksomheter, har også KLP erfart økt korttidssykefravær etter koronapandemien. I HMS-arbeidet har KLP hatt hovedfokus på å tilrettelegge for at ansatte kan unngå å bli sykemeldte og for å komme raskere tilbake etter langtidssykefravær. KLP har også styrket arbeidet med kompetanse om psykisk helse, og har i den forbindelse arrangert seminar for ledere og medarbeidere med temaene «alle har en psykisk helse og arbeidsplassen kan være en trygg plass».

Det ble ikke rapportert om alvorlige yrkesskader i 2022.

Det var 7,3 prosent av de ansatte som sluttet i 2022, det er en økning på 0,9 prosentpoeng fra 2021 og 1,16 prosentpoeng over gjennomsnittet av de siste fem årene.

KLP skårer høyt på arbeidsglede og lojalitet i medarbeiderundersøkelser. I 2022 gjennomførte KLP kvartalsvise målinger med færre spørsmål. Det gjorde det lettere å følge med på utviklingen og justere forbedringstiltak underveis. I år har KLP i oppfølgingsarbeidet hatt ekstra fokus på unge ansatte som skårer noe lavere enn de andre. KLP har innhentet mer innsikt og iverksatt konkrete tiltak for å bedre dette.

Likestilling og mangfold

KLP har mål om kjønns- og lønnsbalanse og har iverksatt tiltak for å øke kvinners andel av menns lønn. I 2022 tjener kvinner 83 prosent av menns lønn totalt i KLP. Hovedårsaken til forskjellen er at KLP har overvekt av menn i de høyest betalte stillingene, og et høyere lønnsnivå generelt innenfor de fagområdene der dette er tydeligst.

I 2022 har KLP 40 prosent kvinner og 60 prosent menn i gjennomsnitt på alle ledernivå. I tyngre fagstillinger har KLP 28 prosent kvinner. For å øke andelen kvinner i de høyest betalte stillingene har KLP igangsatt flere tiltak. Disse tiltakene er knyttet til blant annet rekrutteringsprosesser, «employer branding» og lederutvikling. Dette har resultert i en økning av kvinnelige kandidater og ansettelser av kvinner i tyngre fagstillinger og lederstillinger. KLP er også sponsor av charteret «Kvinner i Finans», for å bidra til arbeidet om å øke kvinneandelen i ledende posisjoner i finansnæringen i Norge.

KLP ønsker å være en inkluderende arbeidsplass hvor alle ansatte opplever å bli respektert for den de er uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og-uttrykk, og andre vesentlige forhold ved den person. KLP samarbeider med foreningen FRI, foreningen for kjønns og seksualitetsmangfold, for å gjennomføre kursopplegget "Rosa kompetanse". Formålet er å øke kompetansen på hvordan man kan snakke trygt om seksuell orientering og kjønnsuttrykk på arbeidsplassen. I tillegg er KLP medlem av nettverk for LHBT på arbeidsplassen, som består av arbeidsgivere som ønsker å jobbe sammen om et inkluderende arbeidsmiljø.

KLP legger til rette for at alle ansatte skal ha samme muligheter for spennende oppgaver og karriereutvikling, uavhengig av alder. KLP har et mål om å øke avgangsalder for senior arbeidstakere og har iverksatt tiltak for å øke kompetansen om dette i organisasjonen, gjennom tydeliggjøring av retningslinjer, informasjon og opplæringstiltak. Gjennomsnittlig avgangsalder for alderspensjonister og AFP har ligget stabilt de siste årene med positiv økning i 2022 fra 64,6 år til 64,8 år.

KLP har lærlinger og praksisplasser knyttet til IA-avtalen (inkluderende arbeidsliv). KLP har også som mål å øke innsatsen på arbeidet for arbeidstakere med en funksjonsnedsettelse, og har i 2022 inngått samarbeid med et helt nyoppstartet rekrutteringsbyrå som formidler ansatte med funksjonskompetanse.

Mer detaljert informasjon om likestilling og mangfold kan leses i KLPs Bærekraftsrapport 2022 under kapittel om «KLP som arbeidsplass og arbeidsgiver». Prinsipper for likestilling og mangfold er gjenspeilet i KLPs vedtekter, interne retningslinjer og instruks til valgkomité i henhold til lovkrav, deriblant

sammensetning av styre, ledelses- og kontrollorganer og deres underutvalg. Det er opplyst om mål for retningslinjer for likestilling og mangfold, samt hvordan tiltak har blitt gjennomført og virkningen av dem i perioden.

Prinsipper for avlønning

KLPs mål er å tilby sine medarbeidere gode, markedstilpassete lønns- og arbeidsbetingelser. Datterforetaket KLP Kapitalforvaltning AS opererer i markeder hvor deler av lønnen er basert på oppnådde resultater, og tilbyr derfor lønn som delvis er resultatavhengig for ansatte som har direkte resultatansvar. I tråd med regelverket fordeles utbetaling av en slik lønn over flere år og er delvis tilknyttet verdiutviklingen i utvalgte verdipapirfond, siden KLP som gjensidig foretak ikke har egne børsnoterte egenkapitalinstrumenter. Det er ikke prestasjonslønn i andre deler av konsernet.

Ytre miljø

KLPs påvirkning på ytre miljø og klima kommer direkte fra egen aktivitet, indirekte via samarbeidspartnere og leverandører, samt via investeringer i foretak og eiendom. KLP har et ansvar for å redusere denne påvirkningen. Samtidig vil klimaendringene og forringelse av natur og miljø på sikt kunne påvirke KLPs mulighet til å skape god avkastning på pensjonspengene. Nærmere beskrivelse av hvordan KLP arbeider med ytre miljø og klima i investeringene finnes i Bærekraftregnskapet.

I tråd med KLPs miljøreglement settes det årlige miljømål knyttet til de områdene av KLPs egen drift og innkjøp hvor KLP har størst påvirkning. I 2022 rettet KLP fokus mot bærekraftsmål for innkjøpsområdet, og har gjennom året jobbet for å implementere disse. Blant annet har KLP kartlagt foretakets største leverandører på ulike bærekraftsaspekter og vektlegging av bærekraft i innkjøpsprosessen. KLP ønsker å inkludere utslipp fra innkjøp i foretakets klimaregnskap, og har kommet godt i gang med å utarbeide et utslippsregnskap for KLPs innkjøp av IT-produkter og -tjenester samt deler av kantineinnkjøp. Dette skal utvides til flere utslippskategorier på sikt. Når det gjelder foretakets egen drift, har KLP som overordnet mål å halvere klimagassutslippene innen 2030 med utgangspunkt i utslippene i 2010. I takt med at klimaregnskapet utvides vil KLP sette et oppdatert klimamål for egen drift. Dette står nærmere beskrevet i Bærekraftregnskapet.

Rammebetingelser

Endringer i pensjonsmarkedet – offentlig tjenestepensjon

De offentlige tjenestepensjonsordningene er forankret dels i lov og dels i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet. Fra 01.01.2020 ble det gjennomført omfattende endringer i offentlig tjenestepensjon. Målet for endringene var i større grad å støtte opp under arbeidslinjen og legge til rette for bedre mobilitet mellom offentlig- og privat sektor.

Det gjenstår fortsatt et nytt regelverk for alderspensjon til medlemmer med særaldersgrense. Her er det avtalt en prosess mellom partene med sikte på å avtale løsning før 1. juli 2023.

Det gjenstår også lovfesting av AFP (avtalefestet pensjon), som fra 2025 endres fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig pensjonsytelse etter mønster fra privat sektor. Her forventes en lovprosess fram mot sommeren 2023.

Andre forhold

Endringer i KLPs styre

Tine Sundtoft gikk inn som ny styreleder, og Ingunn Trosholmen gikk inn som nytt styremedlem i 2022.

Eierrelasjoner

KLP legger vekt på å ha en god og tett dialog med sine kundeeiere. Dette gir foretaket viktige impulser når det gjelder strategiske spørsmål, og nyttige tilbakemeldinger på den daglige drift. Det ble også i 2022 arrangert fylkesvise eiermøter, i tillegg til at KLP deltok på direktørmøter i helseforetakene. Det ble også gjennomført halvårlige ressursgruppemøter for rådmenn/ kommunedirektører, samt ressursgruppemøter for politikere. I tillegg har foretaket hatt anledning til å gi en status fra KLP for flere kommunestyrer og formannskap.

Eierstyring og selskapsledelse

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Styret i KLP foretar årlig en gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse (NUES). Siden KLP ikke har utstedt egenkapitalinstrumenter og følgelig heller ikke er børsnotert, vil det være noen avvik fra NUES, som er nærmere beskrevet i eget kapittel i årsrapporten. Valgprosedyrer til foretaksforsamling og styre er gjennom foretakets vedtekter tilpasset den direkte eierform samtidig med at viktige interessegrupper er sikret representasjon i foretaksforsamlingen.

Styret har nedsatt revisjons- og risikoutvalg og kompensasjonsutvalg. Styret foretar årlig en evaluering av egen virksomhet og kompetanse. For styremedlemmer og daglig leder i KLP er det tegnet styreansvarsforsikring. Forsikringen dekker sikredes ansvar for formuestap for krav fremsatt mot sikrede i forsikringsperioden som følge av en ansvarsbetingende handling eller unnlatelse hos sikrede i egenskap av daglig leder eller styremedlem. Forsikringen er tegnet hos et eksternt selskap.

Veien fremover

Foretakets visjon ligger fast der KLP skal være den den beste partner for dagene som kommer. Det viser at KLP arbeider langsiktig for å skape verdi for våre kunder. KLPs hovedprodukt er offentlig tjenestepensjon. KLP skal gi offentlig virksomhet og deres ansatte en trygg pensjonssparing som bidrar til bærekraftig utvikling. Alt foretaket gjør i konsernet, skal bidra til at det lønner seg å ha pensjonsordningen i KLP. Som en del av foretakets service tilbyr KLP også viktige og nødvendige tilleggstjenester til våre kunder og medlemmer, som bank og forsikring. Datterforetakene skal styrke kjernevirksomhetens konkurransekraft ved å bidra til god kapitalforvaltning, styrke relasjonen til kundene med offentlig tjenestepensjon, bidra til et godt omdømme for konsernet, og ha tilfredsstillende avkastning på Livselskapets egenkapital.

KLPs hovedmål er å være best på offentlig tjenestepensjon. KLP skal levere trygge og konkurransedyktige pensjons-, finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter tilknyttet denne og deres ansatte. KLPs viktigste oppgave er derfor å levere pensjon til sine kunder med konkurransedyktig avkastning over tid, til de laveste kostnader, og med høy servicegrad. KLP er kommune- og helse-Norges eget pensjonsselskap – et lønnsomt fellesskap.

KLP skal være en pensjonsleverandør som skiller seg fra andre foretak som opererer i de samme markedene. KLPs gjensidighet gir det beste utgangspunktet for å sikre at verdier som skapes kommer kunder som også er eier, til gode. Når foretaket går med overskudd, brukes dette enten til lavere premier, styrke soliditeten, eller til kunder i form av lavere kostnader. Resultatet er reduserte innbetalinger til KLP. Dermed blir det mer penger til skoler og sykehjem, eller andre prioriterte oppgaver som våre kunder har ansvaret for.

Offentlig sektor kan velge mellom å kjøpe offentlig tjenestepensjon fra et livsforsikringsforetak eller etablere en pensjonskasse. I dag er det KLP og ett annet livsforsikringsselskap som konkurrerer om å levere offentlig tjenestepensjon. I tillegg er det er 21 helseforetak, kommunale- og fylkeskommunale pensjonskasser. Produktet offentlig tjenestepensjon er regulert gjennom hovedtariffavtalen mellom partene i arbeidslivet. Vesentlige elementer ved produktets innhold og priser er dermed underlagt reguleringer som er felles for alle leverandører. Det betyr at all verdiskaping vil komme kundene til gode. KLP skal derfor tenke langsiktig, og sette kundenes interesser først.

KLP har i flere år hatt som kommunikasjonsstrategi å løfte frem yrkene i kommune- og helsesektoren. Målet er å få flere dyktige folk med ulike typer erfaring og utdannelsesbakgrunn til å vurdere en jobb i kommune- og helsesektoren.

Å forvalte store verdier på vegne av fellesskapet forplikter. KLPs forvaltning av oppsparte midler har stor betydning for foretakets kunder og eiere, men også indirekte for mange flere i Norge og i utlandet. Gjennom å gjøre kapital tilgjengelig, gir KLP mulighet for at foretak kan vokse, skape nye produkter og arbeidsplasser. Med dette hviler et sterkt samfunnsansvar. KLP har engasjerte eiere som gir en tydelig retning for hvordan KLP skal bruke kapitalen ansvarlig i sine investeringer. Samfunnsansvar står på agendaen til foretaket hver dag og i alle deler av virksomheten.

KLP er en kunnskapsbedrift med over 1 000 ansatte. KLP bruker sin kompetanse til å arbeide aktivt med å bygge et sterkt tilbud av digitale kurs og seminarer om pensjon, arbeidsliv, skadeforebygging, finans og samfunnsansvar for å bedre tilgjengeligheten av kunnskap rundt disse temaene.

KLP skal fortsette å levere offentlig tjenestepensjon og finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor og deres ansatte. Tjenestene skal være trygge og konkurransedyktige. Med god soliditet, god lønnsomhet og lave kostnader er KLP godt posisjonert til å videreutvikle virksomheten på en måte som fortsatt skal skape gode langsiktige verdier for kunder, eiere og deres ansatte.

Oslo, 17. mars 2023

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

TINE SUNDTOFT
Leder

INGUNN TROSHOLMEN
Nestleder

EGIL MATSEN

HILDE ROLANDSEN
Vararepresentant

ODD HALDGEIR LARSEN

ØIVIND BREVIK

VIBEKE HELDAL
Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN
Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES
Konsernsjef

Resultatregnskap

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	2022	2021
20	Premieinntekter for egen regning	52 601	52 001
5	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	17 853	14 813
5	Netto renteinntekter bank	371	309
5	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	-48 350	48 365
15	Netto inntekter fra investeringseiendommer	6 558	8 543
32	Andre inntekter	1 684	1 547
	Sum netto inntekter	**30 715**	**125 577**
20	Erstatninger for egen regning	-29 348	-31 855
20	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-34 816	-31 253
	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-169	103
31	Driftskostnader	-2 473	- 2 278
32	Andre kostnader	-1 377	-1 292
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	15 966	-19 802
	Sum kostnader	**-52 217**	**-86 377**
	Driftsresultat	**-21 502**	**39 200**
20	Til(-) / fra(+) kursreguleringsfond i livsforsikring	0	-21 646
20	Til(-) / fra(+) tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	24 063	-5 420
20	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-909	-11 107
	Resultat før skatt	**1 652**	**1 027**
22	Skattekostnad [1]	-801	- 748
	Resultat	**851**	**279**
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger		
27	- ytelser til ansatte	132	84
20	Justering av forsikringsforpliktelsene	-21	- 16
22	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-17	- 12
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	***94***	***56***
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	-43	206
15	Valutaomregning utenlandske eiendommer	148	- 1 314
20	Justering av forsikringsforpliktelsene	-148	1 314
22	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	11	- 52
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	***-32***	***155***
	Sum utvidet resultat	**62**	**211**
	Totalresultat	**913**	**490**
	[1] Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond	-359	-296

Balanse

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
22	Utsatt skattefordel	48	52
24	Andre immaterielle eiendeler	1 049	797
21	Varige driftsmidler	2 633	2 714
17	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	5 456	4 934
7, 15	Investeringseiendom	93 992	89 535
6, 12	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	24 225	25 985
6, 12	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	174 530	164 484
6, 7, 12, 14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	0	79
6, 12, 14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	121 360	118 024
6, 7, 12	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	181 815	188 172
6, 7	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	282 399	294 476
6, 7, 12, 13	Finansielle derivater	6 820	3 253
6	Fordringer	3 989	5 377
12	Kontanter og bankinnskudd	3 321	3 388
	SUM EIENDELER	**901 636**	**901 270**
	Innskutt egenkapital	21 388	19 831
35	Opptjent egenkapital	21 482	20 901
	SUM EGENKAPITAL	**42 870**	**40 732**
6,16,18,19,36	Fondsobligasjonslån	1 428	1 604
6,16,19,36	Ansvarlig lån	3 147	3 000
27	Pensjonsforpliktelser	815	870
20	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	652 618	653 551
20	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	3 782	3 023
6,19,36	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	32 430	31 015
6,19,36	Gjeld til kredittinstitusjoner	6 683	4 199
6,19	Gjeld til og innskudd fra kunder	13 779	12 901
6,7,13	Finansielle derivater	3 158	4 740
22	Utsatt skatt	1 143	1 387
33	Annen kortsiktig gjeld	4 951	6 808
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	134 831	137 440
	SUM GJELD	**858 766**	**860 538**
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	**901 636**	**901 270**
34	Betingede forpliktelser	31 083	28 754

Oslo, 17. mars 2023
Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

TINE SUNDTOFT
Leder

INGUNN TROSHOLMEN
Nestleder

EGIL MATSEN

HILDE ROLANDSEN
Vararepresentant

ODD HALDGEIR LARSEN

ØIVIND BREVIK

VIBEKE HELDAL
Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN
Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES
Konsernsjef

Egenkapitaloppstilling

KLP Konsern

2022 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2021	**19 831**	**20 901**	**40 732**
Endring ført direkte mot egenkapital [1]		243	243
Egenkapital 01.01.2022	**19 831**	**21 144**	**40 975**
Resultat	**576**	**275**	**851**
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		94	94
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		-32	-32
Sum utvidet resultat		**62**	**62**
Sum totalresultat	**576**	**338**	**913**
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	982		982
Sum transaksjoner med eierne	**982**		**982**
Egenkapital 31.12.2022	**21 388**	**21 482**	**42 870**

[1] For informasjon, se note 2.1.1c

2021 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2021	**18 194**	**21 222**	**39 416**
Resultat	**811**	**-532**	**279**
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		56	56
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		155	155
Sum utvidet resultat		**211**	**211**
Sum totalresultat	**811**	**-321**	**490**
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	826		826
Sum transaksjoner med eierne	**826**		**826**
Egenkapital 31.12.2021	**19 831**	**20 901**	**40 732**

Kontantstrømoppstilling

KLP Konsern

MILLIONER KRONER	2022	2021
KONTANTSTRØM FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER		
Innbetalte premier direkte forsikring	40 882	43 199
Utbetalte gjenforsikringspremier	-97	-75
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-24 765	-23 000
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	120	83
Utbetalinger ved flytting	-4 628	-8 287
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-2 250	-2 382
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-1 236	-1 172
Utbetalinger av renter	-1 270	-544
Innbetalinger av renter	10 398	10 790
Innbetalinger av utbytte	1 278	7 925
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-956	-1 593
Innbetalinger fra eiendomsvirksomheten	4 107	3 794
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-1 828	-2 415
Netto innbetalinger på kundeinnskudd bank	878	1 119
Innbetalinger ved salg av aksjer	151 621	67 799
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-106 361	-114 494
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	88 854	77 941
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-134 272	-84 480
Innbetalinger ved salg av eiendom	148	798
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-1 104	-4 461
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	-4 958	8 412
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	**14 562**	**-21 041**
KONTANTSTRØM FRA INVESTERINGSAKTIVITETER		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	0	6
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-349	-293
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	**-349**	**-287**
KONTANTSTRØM FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER		
Netto innskudd fra andelseiere i konsoliderte verdipapirfond	-16 738	20 596
Innbetalinger ved låneopptak	7 150	9 300
Utbetalinger ved låneopptak	-5 690	-8 726
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	1 120	1 101
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-138	-275
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	**-14 296**	**21 996**
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	**-83**	**668**
Effekt valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter	17	-52
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 388	2 772
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	**3 321**	**3 388**

Noter til regnskapet

KLP Konsern

Note 1 **Generell informasjon**

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsforetak (foretaket) og dets datterforetak (samlet *konsernet*) leverer pensjons-, finans-, bank- og forsikringstjenester til privatpersoner, kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Konsernet tilbyr kommunal tjenestepensjon, gruppelivs- og skadeforsikring, banktjenester, fond- og kapitalforvaltning.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringsforetak registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Årsregnskapet til konsernet er tilgjengelig på klp.no.

Konsernet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange og deler av konsernets obligasjoner med fortrinnsrett er notert på Oslo Børs.

Note 2 **Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene**

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i konsernregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert.

2.1 BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for KLP er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak.

Konsernregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investeringseiendommer målt til virkelig verdi
- Eiendommer konsernet selv benytter er revaluert til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet
- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdisikring

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke konsernets regnskapsførte verdier av eiendeler, gjeld, inntekter og kostnader.

Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for konsernet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og -opplysninger

a) Nye og endrede standarder og fortolkninger som er trådt i kraft i 2022

Den pågående IBOR-reformen har ikke ført til noen vesentlige verdiendringer for konsernet. Et lite antall renteswapper i USD-NOK har fått endret sin verdsettelsesmetodikk slik at basisrente kurven mellom valutaene er endret i henhold. til ny markedspraksis. Denne endringen er av metodisk karakter og med uvesentlig verdimessig betydning.

USD Libor bortfaller i juni 2023 må da må fire renteswapper termineres eller endres. Det må også gjøres en endring i verdsettelsesmetodikk for valutakontrakter. Verdsettelsesmessig effekt av dette vil bli uvesentlig. Konsernet har et fondsobligasjonslån som er denominert I japanske yen med en fast USD rente som man har rett til å innløse i 2023. Dersom konsernet velger å ikke benytte sin rette til innløsning av lånet, så vil lånets kredittmargin basere seg på en fremtidig JYP- LIBOR rente. Rentebetingelsene ved utgangen av 2022 er uendret, se note 16 for mer informasjon om fondsobligasjonslånet.

Det er ingen øvrige nye eller endrede IFRSer eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2022 årsregnskapet som påvirker konsernets årsregnskap i vesentlig grad.

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse:

Det foreligger endringer i standarder og fortolkninger som får virkning for årsregnskap som påbegynnes etter 1. januar 2023 som ikke er tatt i bruk i dette regnskapet. Blant de som konsernet ikke har valgt å tidlig anvende, er de vesentligste opplyst om nedenfor.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter, trådte i kraft 1. januar 2018, og regulerer klassifisering, måling og innregning av finansielle eiendeler- og forpliktelser, innfører nye regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler.

Foretak/konsern med forsikringsdominert virksomhet, har adgang, men ikke plikt, til å utsette implementeringen av IFRS 9 til regnskapsår som senest starter 1. januar 2023. KLP Konsernet har forsikringsdominert virksomhet, og har benyttet seg av valgadgangen for utsatt implementering. Konsernet vil ta i bruk standarden for regnskaper som påbegynnes etter 01.01.2023. I konsernet note 37 er de vesentligste regnskapsprinsippene etter IFRS 9 beskrevet, samt hvilke overgangseffekter standarden vil ha på regnskapet til konsernet per 01.01.2023.

IFRS 17 Forsikringskontrakter

Ny standard for forsikringskontrakter, IFRS 17, ble publisert av IASB i 2017 og ble 23. november 2021 godkjent av EU. Standarden vil erstatte dagens standard for forsikringskontrakter, IFRS 4, og har pliktig ikrafttredelsestidspunkt 01.01.2023. Definisjon av hva som er en forsikringskontrakt er ikke endret, selv om det er kommet noen presiseringer som avgrenser hva som er kvalifiserende kontrakter som skal behandles i tråd med IFRS 17. I motsetning til IFRS 4 inneholder IFRS 17 også regler om hvordan forsikringskontrakter skal vurderes og presenteres, samt nye omfattende notekrav.

Konsernets skadevirksomhet, ble etter endringer i årsregnskapsforskriften for skadeforsikringsforetak i august 2022 pålagt å følge IFRS 17 i sitt selskapsregnskap. For konsernets livsforsikringsvirksomhet ble det på samme tid gjort endringer i årsregnskapsforskriften for livsforsikringsforetak, hvor implementering av IFRS 17 ikke ble tillatt i selskapsregnskapet. Dette medfører at prinsippene som anvendes i selskapsregnskapene for livsforsikringsvirksomheten for konsolideringsformål omarbeides til konsernregnskapets prinsipper.

I konsernets note 37 er de vesentligste regnskapsprinsippene etter IFRS 17 beskrevet, samt hvilke overgangseffekter standarden vil ha på regnskapet til konsernet per 01.01.2023.

For øvrig er det ingen andre IFRSer eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

c) Andre endringer

Bufferfond

For konsernets livsforsikringsvirksomhet ble regler om et sammenslått kundefordelt bufferfond innført for kommunale pensjonsordninger fra 01.01.2022 sammen med enkelte andre endringer for garanterte pensjonsprodukter. Bufferfondet erstatter de tidligere tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond, og utgjorde 126 millioner kroner per 01.01.2022. Bufferfondet inngår i regnskapslinjen forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring i balansen. I tillegg ble 554 millioner kroner av kursreguleringsfondet overført til risikoutjevningsfondet. Sistnevnte inngår som en del av konsernets opptjente egenkapital i balansen.

Oppreservering for økt levealder

Konsernets livsforsikringsvirksomhet hadde i 2021 og i starten av 2022 en pågående dialog med Finanstilsynet om enkelte disponeringer som ble gjennomført i årsregnskapet for 2020. I årsregnskapet for 2021 ble det opplyst om disse endringene, og effektene ble innarbeidet i tallene. I februar 2022 mottok livsforsikringsvirksomheten igjen et brev fra Finanstilsynet, der det fremgikk at virksomhetens egenkapital måtte bidra med 20 prosent av det beløp som var benyttet fra risikoresultatet fra 2020 for å finansiere oppreservering for økt levealder. Dette utgjorde 229 millioner kroner, og ble ført direkte i balansen mellom opptjent egenkapital og forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring.

Dersom man tar hensyn til skatteeffekten av posteringene direkte mot konsernets egenkapital for bufferfond og oppreservering, utgjør føringer direkte mot egenkapitalen per 01.01.2022 243 millioner kroner.

Brutto-/nettoføring av forvaltningsgodtgjørelse i verdipapirfond

Finanstilsynet sendte 07.04.21 et likelydende brev til alle livsforsikringsforetak og pensjonskasser om pensjonsinnretningers behandling av forvaltningsgodtgjørelse til forvaltningsselskaper for verdipapirfond og andre forvaltere. I brevet la Finanstilsynet til grunn at forvaltningshonoraret et fond betaler til forvaltningsselskapet og andre forvaltere skulle hensyntas ved fastsettelsen av pristariffen og inntas i pensjonsinnretningens kostnadsresultat (bruttoføring). Tilsvarende beløp legges til avkastningen på kundemidlene. Dette var ikke i overenstemmelse med konsernets praksis som har vært nettoføring.

Kravet om bruttoføring har vært omstridt, og bransjen ba derfor Finansdepartementet å avklare spørsmålet. Den 09.01.2023 kom Finansdepartementets avklaring, hvor det fremkommer at det ikke finnes tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for å pålegge pensjonsinnretninger å inkludere slik forvaltningsgodtgjørelse i pristariffene.

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

2.2.1 Datterforetak

Som datterforetak regnes alle enheter der konsernet har bestemmende direkte eller indirekte innflytelse/ kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterforetak blir konsolidert fra det tidspunkt hvor konsernet overtar kontrollen, og de utelates fra konsolideringen når kontrollen opphører.

I tråd med definisjonen av kontroll i IFRS 10 anser konsernet at det foreligger kontroll som medfører konsolideringsplikt for en stor andel av KLPs investeringer i verdipapirfond. Konsernet har lagt vekt på følgende forhold ved vurdering av om det foreligger konsolideringsplikt:

- Konsernet tar initiativ til verdipapirfondet og definerer investeringsstrategi, forvaltningshonorar mv. til verdipapirfondets vedtekter
- Konsernet forestår forvaltningen innenfor verdipapirfondets vedtektsfestede handlingsrom
- Konsernet mottar alt forvaltningshonorar i fondet
- Konsernet utnytter synergier ved å selv foreta forvaltning (unntak for noen "fond i fond" strukturer)
- Konsernet har betydelig eierandel i fondet (som oftest over 20 prosent)

Reglene medfører bruk av skjønn i vurderingen av hvilke enheter konsernet anses å ha kontroll over. I konsernets regnskap konsolideres slike fond 100 prosent. Ikke kontrollerende eierinteresser (minoritetens andel av verdipapirfondet) inngår i regnskapslinjene «Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond» i resultatet» og «Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» og klassifiseres som gjeld i balansen.

Kjøp av datterforetak regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte

forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte foretakets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterforetaket, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Konserninterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernforetak er eliminert. Dersom konsernforetak avlegger regnskaper etter andre prinsipper enn konsernet, omarbeides disse for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper før de konsolideres. Konsernets regnskap presenteres i norske kroner, og datterforetak som fører regnskap i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs. Ved konsolidering av resultatposter i utenlandsk valuta, benyttes gjennomsnittlig valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede foretak

Tilknyttede foretak er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Dersom konsernet direkte eller indirekte eier 20 % eller mer av stemmerettene i et foretak som det er investert i, antas det at konsert har en betydelig innflytelse, med mindre det klart kan godtgjøres at dette ikke er tilfelle. Hvorvidt det foreligger en betydelig innflytelse, kan normalt sett godgjøres på en aller flere av følgende måter:

- Representasjon i styret eller tilsvarende organ i foretaket det er investert i
- Deltagelse i prosesser for fastsetting av prinsipper, herunder deltagelse i avgjørelser om utbytte eller andre utdelinger
- Vesentlige transaksjoner mellom konsernet og foretaket det er investert i
- Gjensidig utveksling av ledende personale, eller
- Levering av viktig teknisk informasjon

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet foretak til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i tilknyttede foretak resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede foretaket.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede foretak endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.2.3 Felleskontrollerte ordninger

Felleskontrollerte ordninger er investeringer hvor konsernet har felles kontroll med et annet foretak. "Felles kontroll" er den avtalte delingen av kontroll over en felleskontrollert ordning, som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontrollen.

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. Konsernet har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte virksomheter.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i felleskontrollert virksomhet til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i felleskontrollert virksomhet resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av den felleskontrollerte ordningen.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i felleskontrollert virksomhet endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.2.4 Verdipapirfond

Enkelte fond har blitt konsolidert i konsernets balanse da konsernet anses at definisjonen av kontroll begrepet etter IFRS 10 er oppfylt. Dette gjelder i sin helhet fond som er eid av morselskapet KLP.

2.3 VIRKSOMHETSSEGMENTER

Konsernets forretningsmessige segmenter er definert i forhold til forretningsområder hvor risiko og avkastning skiller seg fra hverandre. Konsernets forretningssegmenter er gruppert i følgende områder: kollektiv pensjon offentlig, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrig virksomhet. Segmentene er nærmere omtalt i note 4.

2.4 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.4.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til morselskapet.

2.4.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valutagevinster- og tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Tilsvarende gjelder for omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Omregningsdifferanser på ikke-pengeposter inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Omregningsdifferanser knyttet til ikke-pengeposter som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4.3 Konsernforetak

Enheter som konsolideres, og som har annen funksjonell valuta enn presentasjonsvalutaen, behandles som følger:

- Balansen er omregnet til balansedagens kurs
- Resultatregnskapet er omregnet til gjennomsnittskurs (dersom gjennomsnittskurs ikke totalt sett gir et rimelig estimat på bruk av transaksjonskurs, brukes transaksjonskursen)
- Omregningsdifferanser føres over utvidet resultat

2.5 VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar, biler, kunst og fast eiendom som benyttes av konsernet i dets virksomhet.

Fast eiendom benyttet av konsernet revalueres til virkelig verdi basert på periodiske verdivurderinger utført av konsernet, med fradrag for avskrivninger. Verdivurderingen utføres regelmessig. Prinsippene for verdivurdering av eiendommene er de samme som for investeringseiendom, og er nærmere beskrevet i forbindelse med prinsippene for regnskapsmessig behandling av investeringseiendom.

Øvrige varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for av- og nedskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for konsernet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Avskrivning er i all hovedsak beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Bygninger:	50 år
Kontormaskiner:	3 – 5 år
Biler:	5 år
Inventar:	3 – 5 år

Bygninger dekomponeres dersom vesentlige deler har signifikant ulik brukstid. Hver komponent avskrives i forhold til komponentens brukstid.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.6 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av konsernet, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av konsernet, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Konsernet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi. Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 - års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 – års risikofri rente. Estimatet på 20 – årsrenten tilsvarer helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes utifra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et utvalg av eiendomsmassen til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres under linjen "Netto inntekter fra investeringseiendommer".

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av konsernet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom konsernet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom. Enhver differanse mellom bokført verdi og virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet posteres mot egenkapitalen som en revaluering.

2.7 IMMATERIELLE EIENDELER

Konsernets immaterielle eiendeler består i all hovedsak av aktiverte IT- systemer. Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, ekstern konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT- systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid. Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT- system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/ eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.8 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.8.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

a. Finansielle eiendeler regnskapsført til virkelig verdi over resultatet

b. Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

c. Hold - til – forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

a. Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet

b. Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger. Konsernets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en regnskapsmessig sikring etter reglene om sikringsbokføring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

De finansielle eiendelene omfatter aksjer og andeler, obligasjoner, sertifikater og utlån, mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner og derivater.

Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked med unntak for:

- De som konsernet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat.
- De som konsernet har øremerket tilgjengelig for salg
- De som innehaver kanskje ikke vil kunne gjenvinne hele sin opprinnelige investering i, bortsett fra svekket kredittverdighet, og som skal klassifiseres som tilgjengelig for salg

Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer hvilket er obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked, samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

Hold til forfall investeringer regnskapsført til amortisert kost

Hold til forfall investeringer består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestem bare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som konsernet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som foretaket har øremerket tilgjengelig for salg
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter ansvarlig lån, fondsobligasjonslån og utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett, samt gjeld til kunder og innskudd fra kunder.

2.8.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når konsernet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle

eiendeler fraregnes når konsernet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller konsernet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 6.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under regnskapslinjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

2.8.3 **Presentasjon i balanse og resultatregnskap**

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som" Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat"," Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat"

eller" Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat". Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler". For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen" Netto renteinntekter bank". Øvrige verdiendringer inngår i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som" Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer"," Utlån til kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost"," Fordringer" eller" Kontanter og bankinnskudd". Renteinntekter inkluderes i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler". For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen" Netto renteinntekt bank". Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler"

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner notert i et aktivt marked og presenteres i balansen som" Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall". Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler". Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall, samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen" Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

d) Gjeld til og innskudd fra kunder

Gjeld til og innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til- og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter effektiv rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen "Netto renteinntekter bank".

e) Utstedte ansvarlig lån

Ansvarlige lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen" Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån". Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen" Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån".

f) Utstedt fondsobligasjonslån

Fondsobligasjonslån regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjonslån som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen "Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån".

g) Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett

Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett regnskapsføres første gang til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonslånene vurdert til amortisert kost etter effektivrentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen ”Netto renteinntekt bank” i resultatregnskapet.

Utstedte obligasjonslån med fast rente regnskapsføres etter reglene om virkelig verdisikring i den grad disse er sikret mot endring i rentenivået.

h) Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved etterfølgende måling benyttes virkelig verdi da dette eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens. Rentekostnadene inngår i linjen” Netto renteinntekt bank” mens øvrige verdiendringer inngår i linjen "Netto verdiendring på finansielle instrumenter” i resultatregnskapet.

i) Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond

Minoritetseier i de konsoliderte verdpapirfonden kan kreve utløsning av sine eierandeler, og som følge av dette er minoritetens andel av fondene klassifisert som en gjeld på regnskapslinjen " Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond". Minoritetens andel av verdiendringer i verdipapirfondene posteres over resultatet, og inngår i linjen "Andelseieres verdiendring i konsoliderte verdipapirfond".

j) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for” Netto verdiendring på finansielle instrumenter”. Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat.

Konsernet har i tre tilfeller benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). I ett tilfelle er sikringsbokføring benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. De to andre tilfellene gjelder virkelig verdi sikring av fastrente utlån og innlån som er sikret med renteswaper. Sikringsforholdet er dokumentert og effektiviteten måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen” Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter”. Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte

verdi og innregnet i resultatet på linjen for" Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån".I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet.

2.9 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en ubetinget juridisk rett til å motregne eiendel mot gjeld, videre at man har intensjon om å motregne, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.10 KONTANTER OG BANKINNSKUDD

Kontanter og bankinnskudd er definert som fordringer på kredittinstitusjoner uten oppsigelsestid. Beløpet inkluderer ikke fordringer på kredittinstitusjoner som er knyttet til kjøp og salg av verdipapirer i forvaltningen av verdipapirporteføljene.

2.11 KONSERNETS EGENKAPITAL

Egenkapitalen i konsernet er delt i to hovedelementer:

2.11.1 Innskutt egenkapital

Konsernets morselskap er et gjensidig selskap eid av sine kunder. I KLP er kundene (medlemmene) forpliktet til å innbetale egenkapitaltilskudd ved etablering av kundeforhold (tilflytting). I tillegg belastes medlemmene årlige tilskudd etter vurdering av behov. Styret kan videre beslutte at medlemmene skal innbetale egenkapitaltilskudd i andre tilfeller, dersom dette er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Egenkapitaltilskudd fastsettes i forhold til medlemmets relative størrelse målt i premiereserve, og beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Egenkapitaltilskudd kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra foretaket og forutsetter blant annet godkjennelse av styret og forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er en andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av foretakets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av foretakets resultater.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.11.2 Opptjent egenkapital

Konsernets opptjente egenkapital består av risikoutjevningsfond, revalueringsfond og øvrig opptjent egenkapital.

Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder så langt de passer for eventuell utdeling eller bruk av annen opptjent egenkapital. Forsikringsvirksomhetslovens regler gjelder for eventuell bruk av risikoutjevningsfond.

2.12 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

2.12.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene. Andel av periodens brutto premieinntekt som tilfaller reassurandør i forbindelse med gjenforsikring går til fradrag i brutto premieinntekt.

2.12.2 Renteinntekter/-kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurderes til amortisert kost og inntektsføres ved bruk av effektivrentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som "Netto avkastning fra finansielle eiendeler". For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen "Netto renteinntekter bank", mens øvrige verdiendringer klassifiseres som "Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle eiendeler".

2.12.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen "Netto inntekter fra investeringseiendommer". Honorar for kapitalforvaltning inntektsføres i henhold til utført forvaltning for perioden frem til balansedagen. Inntekten inngår i linjen "Andre inntekter". Øvrige tjenester inntektsføres lineært over kontraktsperioden.

2.13 SKATT

Konsernet driver skattepliktig virksomhet.

For konsernets livsforsikringsvirksomhet, skal skattlegging av inntekter og kostnader knyttet til eiendeler i kundeporteføljene foretas i samsvar med regnskapslovgivningen. Prinsippet gjelder både finansielle eiendeler og andre type eiendeler. Det er derfor det forsikringstekniske resultatet, slik det fremkommer av årsregnskapet, som legges til grunn for skattleggingen fra forsikringsvirksomheten. Det oppstår dermed ikke permanente eller midlertidige forskjeller for skatteformål tilknyttet kundeporteføljene. Poster i det ikke-tekniske resultatet er i hovedsak knyttet til forvaltning av selskapsporteføljen, og følger ordinære skatteregler.

I skadevirksomheten, gis det ikke lengre fradrag for avsetninger til naturskadekapital og garantiordning. Avsetningen som man hadde ved utløpet av inntektsåret 2017 er satt av på egen konto, og kommer først til beskatning ved avvikling av skadeforsikringsvirksomheten.

For øvrige virksomheter i konsernet gjelder alminnelige skatteregler. Forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige vurderinger av eiendeler og gjeld som vil reversere på et senere tidspunkt, gir grunnlag for beregning av utsatt skattefordel eller utsatt skatt i regnskapet. Utsatt skattefordel og utsatt skatt nettes i den grad de har en juridisk rett til å motregne de innregnede beløpene og har til hensikt å gjøre dem opp på nettogrunnlag eller å realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen under ett.

Ved avleggelsen av konsernregnskapet vurderes balanseføring av norsk utsatt skatt på konsernnivå. Utsatt skatt og skattefordel er beregnet som forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at foretakene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet fremtidig skattemessig inntekt.

For utenlandske datterforetak regnskapsføres betalbar- og utsatt skatt/skattefordel i henhold til lokale skatteregler. Skatten kan ikke utlignes mot et eventuelt fremførbart underskudd i morselskapet ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt. I konsernregnskapets balanse fremkommer denne skatten på linjene for ”Utsatt skatt” og "Utsatt skattefordel". I resultatregnskapet fremkommer denne kostnaden på linjen "Skattekostnad”.

I konsernet inngår både foretak som omfattes og som ikke omfattes av finansskatt. Ved balanseføring av utsatt skatt/skattefordel i konsernregnskapet benyttes derfor selskapsskattesatsen gjeldende for det enkelte foretak i konsernet.

Skattekostnaden til konsernet er ytterligere spesifisert i note 22.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene konsernet tilbyr tilfredsstiller kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundenes kontraktsmessige rettigheter. Konsernets avsetninger tilfredsstiller kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Konsernet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.14.1 Bransjer

Konsernet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

a) Kollektiv pensjon

b) Gruppeliv

c) Skadeforsikring

a) Kollektiv pensjon offentlig består i hovedsak av offentlig tjenestepensjonsordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

All fremtidig opptjening av alderspensjon for medlemmer født 1963 eller senere skjer gjennom en påslagsordning hvor alle år i arbeid gir pensjonsopptjening, på tilsvarende måte som i folketrygden. For disse alderskullene innføres det fra samme dato fleksible regler for uttak av alderspensjon og rett til å kombinere arbeid med utbetaling av pensjon uten inntektsavkorting. Pensjonen som opptjenes fra påslagsordningen reguleres før uttak av pensjon i takt med endringen i grunnbeløpet. Dette er også i tråd med regelverket i folketrygden. Påslagsordningen er også en ytelsesbasert pensjonsordning, premier og avsetninger vil foretas basert på et uendret beregningsgrunnlaget.

For alderskullene født før 1963 videreføres bruttoordningen som er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del.

Ordningenes ytelser fastsettes etter gjeldende regler for offentlig tjenestepensjon som blant annet innbefatter samordning med folketrygdens ytelser for alderspensjonen for å sikre et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. En del offentlige særtrekk er ikke forhåndsfinansiert og finansieres ved engangspremier ved oppstart og eventuelt senere endringer av pensjonen (bruttogaranti).

Premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve ut fra konsernets faktiske omkostninger til utbetaling av pensjon.

I premiereserven inngår også avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

b) Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre dekninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

c) I skadeforsikring tilbys følgende produkter:

Yrkesskade, trygghet og ulykke

Forsikringskontrakter som dekker kundenes arbeidstagere for yrkesskader som faller inn under yrkesskadeloven og hovedtariffavtalen. I tillegg tegnes forsikringskontrakter som dekker arbeidstagerne for ulykke i fritiden.

Brann-Kombinert

Forsikringskontrakter som dekker skade på kundenes eiendommer og eventuelle verditap som påføres kunden ved skade eller tap av eiendommen. Produktet inkluderer også en obligatorisk naturskadedekning. Risikoen for foretaket reduseres gjennom tegning av reassuransekontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp per skade.

Motorvogn

Forsikringskontrakter som dekker skade oppstått ved bruk av kundenes motorvogner. Risikoen for foretaket reduseres gjennom tegning av reassuransekontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Ansvar

Forsikringskontrakter som dekker skade påført tredjeperson som en følge av kundenes virksomhet. Dekningen gjelder både for tingskader og personskader.

Reise

Forsikringskontrakter som dekker kundene for skader og tap oppstått på reiser.

Barneforsikring

Forsikringskontrakter som dekker utgifter ved ulykker eller alvorlig sykdom samt inntektsbortfall (uførepensjon).

Gruppeliv og individuelle personforsikringer

Forsikringskontrakter som dekker kunden for dødsfall og uførhet.

Risikoen for konsernet reduseres gjennom tegning av reassuransekontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp per skade i alle bransjer nevnt over med unntak for gruppeliv. Konsernet skal til enhver tid ha forsikringstekniske avsetninger som gir full dekning av det forsikringstekniske ansvar og annen risiko avledet av forsikringsvirksomheten. Konsernets avsetninger skal i alle tilfeller til enhver tid oppfylle de minstekrav til avsetninger som følger av forskrifter og lover.

2.14.2 Avsetninger til forsikringsfond

I det følgende omtales konsernets vesentligste forsikringsfond.

a) Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter konsernets beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

b) Bufferfond

Bufferfond føres i resultatet under linjen «Til(-)/fra tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring» og som forsikringsmessig avsetning i balansen. Bufferfondet er et kundefordelt fond. Ved avkastningsoverskudd, kan det gjøres avsetninger til fondet, mens fondet i perioder med avkastningsunderskudd så kan fondet benyttes til dekning av dette.

c) Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

2.14.3 Avkastningsgaranti

For de offentlige tjenestepensjonsordningene skjer all ny opptjening på grunnlagsrente 2,0 prosent. Opptjening forut for 1.12.2012 ble gjort på grunnlagsrente 3,0 prosent. Total gjennomsnittlig avkastningsgaranti i bransjen kollektiv pensjon offentlig utgjorde ved utgangen av 2022 2,28 prosent.

2.14.4 Dødelighet og uførhet

Pristariffene for uførerisiko er fastsatt basert på erfaringer i konsernets egen bestand.

Pristariffene for dødelighet er lik beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet har fastsatt. For Pensjonsordningen for sykepleiere og Fellesordningen for sykehusleger benyttes et noe sterkere grunnlag.

2.15 RESULTATELEMENTER I LIVSFORSIKRING

2.15.1 Avkastningsresultat

Avkastningsresultat oppstår på forsikringskontrakter med avkastningsgaranti. Avkastningsresultatet består av faktisk oppnådd avkastning fratrukket garantert avkastning (grunnlagsrente). Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundens bufferfond og/eller fra egenkapitalen. Konsernet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innestå avkastningsgarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til konsernet.

2.15.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for forskjellen mellom dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til det som er forutsatt i foretakets pristariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat (for ytelsespensjonsordningene) i risikoutjevningsfond. Risikoutjevningsfondet kan kun benyttes til å dekke inn senere underskudd på risikoresultat. Risikoutjevningsfondet kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningsfond eller egenkapitalen.

2.15.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat beregnes som inntekter fra administrasjonspremie fratrukket foretakets faktiske omkostninger. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet foretaket.

2.16 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskudd til kundene tilføres premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.17 PENSJONFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter (" Fellesordningen"). Pensjonsansvar utover disse ordningene dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19. Konsernet har en ytelsesbasert pensjonsordning for sine ansatte.

Regnskapsmessig forpliktelse for ytelsesordninger er nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag for virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner**.** Gevinster og tap som oppstår ved rekalkulering av forpliktelsen som følge av erfaringsavvik og endringer i aktuarmessige forutsetninger føres mot egenkapitalen via utvidet resultat i perioden de oppstår. Virkningen av endringer i ordningens ytelser resultatføres umiddelbart.

Presentasjon av pensjonskostnaden i resultatregnskapet følger av IAS 1. Av denne standarden fremkommer det valgadgang for netto renteelementet som kan klassifiseres enten som en driftsrelatert kostnad eller som en finanskostnad. Det valget som foretaket gjør må følges konsekvent for senere perioder. Konsernet har presentert pensjonskostnaden under regnskapslinjen "Driftskostnader" og renteelementet under regnskapslinjen "Netto avkastning fra finansielle eiendeler ". Estimatavviket er klassifisert under "Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet" under regnskapslinjen "Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte".

Fellesordningen er en flerforetaksordning, hvilket innebærer at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger

som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Note 3 **Viktige regnskapsestimater og vurderinger**

Konsernet utarbeider estimater og antakelser om fremtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut ifra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i fremtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Livsforsikringsvirksomheten

Den største forsikringsrisikoen i konsernet er risiko for feil estimering av forventet levealder. Ved fastsettelse av premietariffer benyttes egne analyser på forsikret bestand og analyser av hele Norges befolkning. Usikkerhet rundt den fremtidige levealderen, som er basert på estimater langt frem i tid, gir en tilsvarende risiko for belastning av egenkapital som følge av krav til høyere avsetninger, for å dekke utbetaling over en lenger periode.

Det vil være forsikringsrisiko knyttet til uførhet, men denne forsikringsrisikoen er vesentlig lavere. Usikkerhet i beregninger av sannsynligheter for uførhet kan, på samme måte som økt levealder, føre til svingninger i risikoresultat, men her er det større mulighet til å korrigere premietariffene, gitt at uførepensjon har en kortere tidshorisont på utbetalingene.

Forsikringsrisiko knyttet til dødelighet er betydelig lavere, og må sees i sammenheng med forsikringsrisiko knyttet til levealder. Økt dødelighet vil gi et negativt risikoresultat på dødsrisiko, men vil motvirkes av et positivt risikoresultat på levealder. I tillegg er forsikringsytelsene på ektefelle- og barnepensjon, som utgjør risikoresultat for død, betydelig lavere enn forsikringsytelsene på alderspensjon (levealdersrisiko).

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjonsforsikring, benyttes forutsetninger om uførerisiko basert på erfaringer i KLP med utgangspunkt i egen bestand. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med de sikkerhetsmarginer som Finanstilsynet har fastsatt.

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i offentlig tjenestepensjon er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene tar hensyn til erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

Utviklingen av forsikringsmessig risiko har det siste tiåret vært relativt stabil. Selv om det er uforutsigbarhet knyttet til de årlige svingningene og den langsiktige utviklingen, benytter vi generelt innsikten fra analyser i fremtidig prising av risiko. Under og like etter koronapandemien er det ikke fullt så opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltilstanden. I den tidlige fasen av

koronapandemien var det lavere dødelighet i befolkningen, mens det mot slutten av 2021 og i 2022 har vært økende dødelighet i befolkningen.

For uførhet er det en rekke pandemifaktorer som kan spille inn. Noen er rammet direkte av langtidsvirkninger av covid-19, mens andre har opplevd en ekstra påkjenning gjennom to år med pandemi, som arbeidstakere innen helse, omsorg, skole og barnehager.

Det er i regnskapet ikke foretatt ekstraordinære avsetninger knyttet til pandemien, men utviklingen, særlig på uføre følges tett opp.

Skadeforsikringsvirksomheten

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen skadeforsikring er det foretatt individuell skadereservering for alle meldte skader (RBNS). Reserveringene justeres i takt med løpende skadebehandling. Alle åpne skader skal ha en spesiell vurdering minst én gang i året.

Avsetning for inntrufne skader som ikke er meldt til virksomheten (IBNR) skjer ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar det erfaringsbaserte meldemønsteret innenfor de forskjellige risikogruppene.

I skadevirksomheten foretas det også målinger og justeringer av de totale erstatningsavsetningene (RBNS+IBNR) slik at det totale avsetningsnivået blir målt opp mot endringer i risikoelementer som skadefrekvens, storskadeinnslag, bestandssammensetning og bestandsstørrelse. Erstatningsavsetningene er vurdert til forventningsrett nivå, hvilket innebærer at det ikke er sikkerhetsmarginer i denne. Erstatningsavsetningen er ikke neddiskontert.

Erstatningsavsetningen inneholder en avsetning for fremtidige indirekte skadebehandlingskostnader (ULAE). Denne beregnes med utgangspunkt i størrelsen på RBNS og IBNR.

Avsetning for ikke opptjent premie utgjør den proratariske delen av forfalt premie som opptjenes etter regnskapsavslutningen.

Sensitivitetsoversikten er nærmere spesifisert i note 8.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IFRS 13. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Det anses ikke å være et aktivt marked for omsetning av konsernets investeringseiendommer.

Per 31.12.2022 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av konsernets interne verdivurderingsmodeller. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og diskonteringssatsen som ble benyttet tilsvarer normalt markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer. For de norske eiendommene ble det per 31.12.2022 benyttet en diskonteringsfaktor i intervallet

5,55 - 8,95 prosent, for konsernets svenske eiendommer 5,50– 7,35 prosent og for danske eiendommer 5,80 – 8,15 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader per. m²
- Oppgraderingskostnader per. m² ved nyutleie
- Evtentuelt ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verdivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verdivurderingsmodell innhentes eksterne verdivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verdivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas i tillegg at vesentlige endringer i" Antatt markedsleie" også vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametere i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametere holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametere. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametere vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endring i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	**+100 bps**	**-12 %**
	-100 bps	**+15 %**
Markedsleie	**+10 %**	**+8 %**
	-10 %	**-8 %**
Exit yield	**+100 bps**	**-11 %**
	-100 bps	**+19 %**
Inflasjon	**+ 50 bps**	**+7 %**
	-50bps	**-6%**

I analysen forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Exit yield forstås som den yielden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verdivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

Da Covid19-pandemien kom, medførte den stor usikkerhet i markedet for næringseiendom. Markedet ble imidlertid raskt vant til «den nye normalen», og usikkerheten for leietakere, banker, investorer og andre har blitt kjent, akseptert og håndtert slik at bekymringer har avtatt i betydelig grad. Det har de siste par årene blitt gjennomført et betydelig antall transaksjoner på skarpe priser, og risikopåslaget har også falt betydelig i mindre byer og for noe mer sekundære beliggenheter. Dette har medført en sterk prising på objekter som er omsatt. Samtidig erfares at leietagere skriver kontrakter i stort omfang, og det er en lengde på kontraktene slik det var tidligere. I den grad leietagerne vil trenge et annerledes arealbehov i fremtiden, er det få tegn foreløpig på at det har slått negativt inn i interessen for å skrive kontrakter som både er lange og på store arealer – til sterke priser.

Erfaring fra tidligere tider med finansiell uro og raske endringer i renter, er at eiendomsmarkedet tenderte til å «tørke inn» der det ble omsatt få eller ingen referanseeiendommer med relevans for konsernets portefølje. Det ser ut som at deler av historien gjentar seg, og det er langt færre referansetransaksjoner i markedet som med rimelig grad av sikkerhet peker ut nye og observerbare prisnivåer for investeringseiendom av den typen som tilsvarer konsernets portefølje. Også de eksterne verdsetterne i markedet har sprik i sine antagelser om gjeldende prime yield, selv om de fleste ser ut til å samle seg om noenlunde samme gjetninger på markedsbildet. Det er vanskelig å se for seg at bedriftene i kontorer, hotelloperatører og kjøpesentre forblir uberørt av den økonomiske situasjonen. Den umiddelbare effekten for utleiere er en stor oppregulering av inflasjonsjustert husleie. Den mer langsiktige effekten er usikker.

3.3 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Størstedelen av konsernets finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, er i stor grad eiendeler som omsettes i et aktivt marked, slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet.

Når det gjelder konsernets prising av unoterte verdipapirer, vil det være usikkerhet knyttet til dette. Dette gjelder spesielt de verdipapirer som prises på bakgrunn av ikke- observerbare forutsetninger. Det benyttes ulike verdsettelsesteknikker for å kunne fastsette virkelig verdi av disse investeringene. Unoterte rentepapirer prises ut fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.4 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi, vurderes det på balansedagen om det eksisterer objektive indikasjoner på om en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. I denne vurderinger anvises en viss grad av skjønn, samt forhold relatert til kreditt-, marked og likviditetsrisiko. Dette er nærmere beskrevet i note 2.

For konsernets portefølje av anleggsobligasjoner, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. For konsernet er det ikke funnet forhold eller hendelser som skulle tilsi nedskrivinger grunnet overveiende tapsrisiko i porteføljen av anleggsobligasjoner.

Note 4 **Segmentinformasjon**

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig		Skadeforsikring		Bank		Kapitalforvaltning		Øvrige		Elimineringer		Sum	
	2022	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder [1]	50 523	50 161	2 105	1 865	0	0	0	0	0	0	-27	-25	52 601	52 001
Netto finansinntekter fra investeringer	-7 013	50 228	-91	259	345	277	0	2	0	0	-16 811	21 263	-23 569	72 029
Øvrige inntekter	1 784	1 999	7	2	84	78	607	608	12	12	-811	-1 151	1 684	1 547
Sum inntekter	**45 294**	**102 388**	**2 021**	**2 125**	**429**	**355**	**607**	**610**	**12**	**12**	**-17 649**	**20 086**	**30 715**	**125 577**
Erstatninger for egen regning	-27 663	-30 438	-1 685	-1 417	0	0	0	0	0	0	0	0	-29 348	-31 855
Endring i forsikringsmessige avsetninger	-34 799	-31 246	-16	-7	0	0	0	0	0	0	0	0	-34 816	-31 253
Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-169	103	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-169	103
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-1 329	-1 147	-305	-298	-241	-229	-595	-548	-11	-10	110	182	-2 370	-2 050
Avskrivninger	-81	-162	-5	-5	-2	-5	-7	-6	0	0	-8	-50	-103	-228
Andre kostnader	-1 507	-1 425	0	0	-6	-5	0	0	0	0	136	138	-1 377	-1 292
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond											15 966	-19 802	15 966	-19 802
Sum kostnader	**-65 548**	**-64 315**	**-2 011**	**-1 728**	**-249**	**-239**	**-602**	**-554**	**-11**	**-10**	**16 204**	**-19 531**	**-52 217**	**-86 377**
Driftsresultat	**-20 255**	**38 074**	**10**	**398**	**180**	**116**	**5**	**56**	**2**	**2**	**-1 445**	**555**	**-21 502**	**39 200**
Midler tilført forsikringskundene [2]	21 172	-37 786	0	0	0	0	0	0	0	0	1 982	-388	23 154	-38 173
Resultat før skatt	**918**	**288**	**10**	**398**	**180**	**116**	**5**	**56**	**2**	**2**	**537**	**167**	**1 652**	**1 027**
Skattekostnad	-115	125	-22	-68	-14	0	-2	-13	0	0	-647	-791	-801	-748
Resultat etter skatt	**803**	**413**	**-13**	**329**	**166**	**116**	**3**	**43**	**1**	**1**	**-109**	**-624**	**851**	**279**
Endring i utvidet resultat	94	56	14	8	8	5	11	2	0	0	-65	140	62	211
Totalresultat	**897**	**469**	**1**	**337**	**174**	**121**	**14**	**45**	**2**	**2**	**-175**	**-484**	**913**	**490**
Eiendeler	710 268	706 748	6 571	5 976	50 511	47 482	635	636	11	9	133 641	140 419	901 636	901 270
Gjeld	667 468	666 070	4 302	3 710	47 544	44 961	241	256	3	3	139 206	145 537	858 766	860 538

[1] Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

[2] Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond/bufferfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter foretakene KLP Banken AS og dets heleide datterforetak; KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra foretaket KLP Kapitalforvaltning AS. Foretaket tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringsservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 5 **Netto inntekter fra finansielle instrumenter**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Renteinntekter bankinnskudd	213	-31
Renteinntekter derivater	438	125
Renteinntekter gjeldsinstrumenter virkelig verdi	2 794	2 418
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	**3 445**	**2 511**
Renteinntekter rentepapirer amortisert kost	6 332	6 126
Renteinntekter utlån amortisert kost	1 883	1 171
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	**8 215**	**7 297**
Utbytte/renter aksjer og andeler	6 531	5 051
Andre inntekter og kostnader	-338	-47
Sum andre løpende kostnader og inntekter	**6 193**	**5 004**
Netto avkastning fra finansielle eiendeler	**17 853**	**14 813**
Renteinntekter utlån virkelig verdi	57	160
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	**57**	**160**
Renteinntekter utlån amortisert kost	999	459
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	**999**	**459**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Rentekostnader gjeld til kredittinstitusjoner	-46	-27
Rentekostnader obligasjon med fortrinnsrett	-622	-191
Rentekostnader gjeld og innskudd fra kunder	-126	-65
Andre inntekter og kostnader	108	-27
Sum andre inntekter og kostnader bank	**-686**	**-310**
Netto renteinntekter bank [1]	**371**	**309**
Verdiendring aksjer og andeler	-34 446	37 176
Verdiendring derivater	1 616	-9 687
Verdiendring gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	-14 025	-4 961
Verdiendring utlån virkelig verdi	-10	29
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	**-46 865**	**22 556**
Verdiendring utlån til amortisert kost	268	-167
Andre urealiserte verdier	-1 565	-710
Sum andre urealiserte verdier	**-1 297**	**-877**
Netto urealiserte gevinster fra finansielle instrumenter	**-48 162**	**21 680**
Realiserte aksjer og andeler	14 258	12 082
Realiserte derivater	-21 027	12 236
Realiserte gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	4 526	2 190
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	**-2 244**	**26 508**
Realiserte obligasjoner til amortisert kost [2]	2 096	248
Realiserte utlån til amortisert kost	1	1
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	**2 096**	**249**
Andre finansielle inntekter og kostnader	-41	-72
Sum andre finansielle inntekter	**-41**	**-72**
Netto realiserte gevinster fra finansielle instrumenter	**-188**	**26 685**
Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	**-48 350**	**48 365**
Sum netto inntekter fra finansielle instrumenter	**-30 127**	**63 487**

[1] Netto renteinntekt bank er inntekter og kostnader tilknyttet bankvirksomheten

[2] Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta. Papirer denominert i utenlandsk valuta blir sikret, noe som resulterer i minimal nettoeffekt av valutaendringer (reflekteres i verdiendring / realiserte derivater). Se note 8 og 11 for mer informasjon.

Noten spesifiserer netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Note 6 **Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser**

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksterne rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatene bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsspesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Gjeld til og innskudd kunder (forpliktelse)
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

- **INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL**
- **OBLIGASJONER KLASSIFISERT SOM UTLÅN OG FORDRING**
- **GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI**

a) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

- Bloomberg Barclays Indicies
- Bloomberg

Bloomberg Barclays Indicies har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Nordic Bond Pricing som primærkilde. Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskapsspesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantistkategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten

rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER

h) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende: Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av foretaket, eller en meglervurdering.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av foretakene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet. Direkteinvesteringer i Private Equity behandles analogt med omløpsaksjer, men verdsettelse kan være daglig, kvartalsvis eller årlig. I de tilfeller det har vært mulig å få informasjon om hva ko-investeringer prises til i fondene, legges dette til grunn i verdsettelsen. Øvrige direkteinvesteringene er verdsatt til kostpris, rapporterte markedsverdier fra foretak eller omsatt pris der dette foreligger.

DERIVATER

k) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER

p) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	31.12.2022		31.12.2021	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Norske hold til forfall obligasjoner	3 180	3 199	4 071	4 477
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	21 045	20 376	21 915	23 289
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	**24 225**	**23 575**	**25 985**	**27 766**
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORITSERT KOST				
Norske obligasjonslån	62 681	59 555	53 339	54 373
Utenlandske obligasjonslån	111 841	104 898	111 136	115 067
Andre fordringer	8	8	9	9
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	**174 530**	**164 461**	**164 484**	**169 448**
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	0	0	79	79
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	**0**	**0**	**79**	**79**
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Utlån med sikkerhet i pant	26 107	26 008	25 078	25 085
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	89 743	88 342	86 486	86 629
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	5 352	5 352	6 413	6 413
Utlån kredittkort	44	44	44	44
Andre utlån	115	115	3	3
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	**121 360**	**119 860**	**118 024**	**118 174**
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Norske obligasjoner	58 922	58 922	56 354	56 354
Norske sertifikater	7 648	7 648	7 805	7 805
Utenlandske obligasjoner	72 565	72 565	87 026	87 026
Utenlandske sertifikater	420	420	405	405
Plassering hos kredittinstitusjoner	42 259	42 259	36 582	36 582
Sum gjeldsinstrumenter	**181 815**	**181 815**	**188 172**	**188 172**
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Aksjer	238 730	238 730	260 001	260 001
Aksjefond	37 155	37 155	30 328	30 328
Eiendomsfond	6 514	6 514	4 147	4 147
Sum egenkapitalinstrumenter	**282 399**	**282 399**	**294 476**	**294 476**

MILLIONER KRONER	31.12.2022		31.12.2021	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FORDRINGER				
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 908	1 908	1 725	1 725
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	704	704	304	304
Fordringer ved verdipapirhandel	900	900	2 727	2 727
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	55	55	245	245
Andre fordringer	422	422	374	374
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	**3 989**	**3 989**	**5 377**	**5 377**
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Fondsobligasjonslån	1 428	1 428	1 604	1 586
Ansvarlige lån	3 147	3 093	3 000	3 310
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 055	1 055	897	897
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	32 430	32 402	31 015	31 088
Gjeld til og innskudd fra kunder	13 779	13 779	12 901	12 901
Sum finansiell gjeld	**51 839**	**51 757**	**49 417**	**49 781**
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Gjeld til kredittinstitusjoner	5 628	5 628	3 302	3 302
Sum finansiell gjeld	**5 628**	**5 628**	**3 302**	**3 302**

MILLIONER KRONER	31.12.2022		31.12.2021	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Valutaterminer	5 024	1 570	2 019	3 077
Renteswaper	1 077	194	223	1 664
Rente- og valutaswaper	583	1 393	732	0
Aksjeopsjon	135	0	279	0
Sum finansielle derivater	**6 820**	**3 158**	**3 253**	**4 740**

Note 7 **Virkelig verdi hierarki**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Tomter	0	0	1 377	1 377
Bygg	0	0	92 615	92 615
Investeringseiendom	**0**	**0**	**93 992**	**93 992**
Utlån til virkelig verdi	**0**	**0**	**0**	**0**
Sertifikater	2 254	5 815	0	8 069
Obligasjoner	21 099	110 390	0	131 489
Obligasjonsfond	0	8 129	9 835	17 964
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	**23 353**	**124 333**	**9 835**	**157 521**
Utlån og fordringer	**23 459**	**835**	**0**	**24 294**
Aksjer	229 463	5 131	3 378	237 972
Aksjefond	2 067	0	60	2 127
Eiendomsfond	0	2 165	4 349	6 514
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	**231 530**	**7 297**	**43 572**	**282 399**
Finansielle derivater	**0**	**6 820**	**0**	**6 820**
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	**278 342**	**139 285**	**147 399**	**565 026**
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 158	0	3 158
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld[1]	4 326	1 302	0	5 628
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	**4 326**	**4 460**	**0**	**8 786**

[1] Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 055 millioner kroner per 31.12.2022.

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Tomter	0	0	983	983
Bygg	0	0	88 552	88 552
Investeringseiendom	**0**	**0**	**89 535**	**89 535**
Utlån til virkelig verdi	**0**	**79**	**0**	**79**
Sertifikater	2 046	6 164	0	8 210
Obligasjoner	24 164	102 021	0	126 186
Obligasjonsfond	17 199	7 431	6 227	30 858
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	**43 410**	**115 616**	**6 227**	**165 253**
Utlån og fordringer	**21 472**	**1 447**	**0**	**22 919**
Aksjer	246 170	10 962	2 869	260 001
Aksjefond	2 316	0	50	2 366
Eiendomsfond	0	1 133	3 013	4 147
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	27 962	27 962
Aksjer og andeler	**248 486**	**12 096**	**33 895**	**294 476**
Finansielle derivater	**0**	**3 253**	**0**	**3 253**
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	**313 367**	**132 491**	**129 657**	**575 515**
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	4 740	0	4 740
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld[1]	2 061	1 241	0	3 302
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	**2 061**	**5 981**	**0**	**8 042**

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	89 535	81 485
Solgt / avgang som følge av reklass	-148	-723
Tilgang som følge av kjøp og aktiveringer	1 139	4 636
Urealiserte endringer	3 486	4 130
Øvrige endringer	-20	7
Utgående balanse 31.12.	**93 992**	**89 535**
Realisert gevinst / tap	0	59

Endringer i nivå 3, Aksjer	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	2 869	2 704
Solgt	-166	-186
Kjøpt	487	163
Urealiserte endringer	188	189
Utgående balanse 31.12.	**3 378**	**2 869**
Realisert gevinst / tap	9	7

Endringer i nivå 3, Aksjefond	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	50	55
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	9	-5
Utgående balanse 31.12.	**60**	**50**
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3, Private Equity, samt øvrige fond	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	37 203	20 662
Solgt	-5 583	-4 441
Kjøpt	14 036	13 704
Urealiserte endringer	4 313	7 278
Utgående balanse 31.12.	**49 969**	**37 203**
Realisert gevinst / tap	2 313	2 236
Sum nivå 3 per 31.12.	**147 399**	**129 657**

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investeringsiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring på 7 370 millioner kroner per 31.12.2022 og 6 483 millioner kroner per 31.12.2021 på de eiendelene som ligger i nivå 3. Alt av investeringseiendom inngår i nivå 3. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til note 3.

I perioden fra 01.01.2022 til 31.12.2022 er det flyttet aksjer og andeler for 2 009 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2, 24 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 3, 1 814 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1, 4 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 3 og 14 millioner kroner fra nivå 3 til nivå 1. Dette er for øvrig netto flyttinger gjennom året. For aksjer skyldes dette endringer i likviditet; basert på regler knyttet til handelsdager og omsetning. Ingen øvrige nivåendringer i 2022.

De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 6, med unntak av investeringseiendom som er beskrevet i note 3.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være

fordelt på følgende vis; ansvarlig lån fordelt i nivå 1 og fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 6.

Note 8 **Risikostyring**

Konsernet er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For konsernet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at konsernet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostrategier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

8.1 Forsikringsrisiko

Forsikringsrisiko er i henhold til IFRS 4 definert som "En kontrakt der den ene parten (forsikringsgiveren) påtar seg en betydelig forsikringsrisiko for en annen part (forsikringstakeren) ved å samtykke i å betale erstatning til forsikringstakeren dersom en angitt usikker framtidig hendelse (den forsikrede hendelsen) påvirker forsikringstakeren negativt. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo flere kontrakter det er i porteføljen.

Konsernets forsikringsvirksomhet er fordelt på bransjene kollektiv pensjon offentlig og skadeforsikring. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. I skadevirksomheten er det utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko virksomheten aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepteres risikoer fra kunder som ligger innenfor konsernets primære målgruppe på skadeforsikring, så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de standardproduktene konsernet tilbyr. Den samlede forsikringsrisikoen vil også bli mindre diversifisert ved at porteføljen har en geografisk spredning og er spredt på forskjellige forsikringsprodukter.

Innenfor skadeforsikring styres forsikringsrisiko generelt gjennom avsetninger for fremtidig forventede erstatninger på eksisterende kontrakter, prising av risikoelementet i forsikringspremien, og gjennom reassuransekontrakter. I tillegg er det gjennomført mer spesifikke tiltak i henhold til den forsikringsmessige dekningen som tilbys.

Forsikringsrisiko styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene.

8.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå med tillegg av sikkerhetsmarginer. Innenfor kollektiv pensjon kan livsforsikringsvirksomheten tilføre inntil halvparten av et års positive

risikoresultat til risikoutjevningsfond. Dette fondet kan benyttes til å møte uventede svingninger i risikoresultatet.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på forsikringsvirksomhetens uføreerfaringer. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 i henhold til minimumsgrunnlaget fastsatt av Finanstilsynet i 2013. For menn benytter KLP egne levealdersforutsetninger som antar en sterkere levealdersforbedring enn K2013. I pensjonsordningen for sykepleiere anvendes det samme formelverk og de samme parametere, men med en styrket sikkerhetsmargin på grunn av signifikant lenger levetid i disse ordningene. For Pensjonsordningen for sykehusleger anvendes K2013 med en styrket sikkerhetsmargin for begge kjønn.

Utviklingen av forsikringsmessig risiko har det siste tiåret vært relativt stabil. Selv om det er uforutsigbarhet knyttet til de årlige svingningene og den langsiktige utviklingen, benytter man generelt innsikten fra analyser i fremtidig prising av risiko. Under og like etter koronapandemien er det ikke fullt så opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltilstanden. I den tidlige fasen av pandemien var det lavere dødelighet i befolkningen, mens det mot slutten av 2021 og i 2022 har vært økende dødelighet i befolkningen.

For uførhet er det en rekke pandemifaktorer som kan spille inn. Noen er rammet direkte av langtidsvirkninger av covid-19, mens andre har opplevd en ekstra påkjenning gjennom to år med pandemi, som arbeidstakere innen helse, omsorg, skole og barnehager.

I skadeforsikringsvirksomheten har erstatningsavsetningen har innbakt forventet fremtidig inflasjon for de nærmeste årene. Dersom inflasjonen avviker fra forventningen, vil det medføre et avviklingsavvik for tidligere års avsetninger og et resultatavvik på kommende års forsikringsresultat.
Premienivå for selskapets forsikringskontrakter vil justeres opp ved neste fornyelse av kontraktene for å hensynta den faktiske inflasjonen og eventuelle nye vurderinger for fremtidig inflasjon. I og med at skadeforsikringer har relativt kort avviklingstid og kontraktene er av høyst ett års varighet er inflasjonsrisikoen begrenset.

Dersom faktisk inflasjon ett år blir +/- 100 bp avvikende fra forventningen, vil

- avviklingsavvik for tidligere skadeår bli om lag +/- 11 millioner kroner.
- resultatavvik for kommende skadeår bli om lag +/- 13 millioner kroner.

Til sammen +/- 24 millioner kroner.

8.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i konsernets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utviklingen i forsikret risiko er basert på observasjoner fra bestanden og prognoser fra SSB. Disse danner et grunnlag for prising av risikoelementet i premien.

I bransjen kollektiv pensjon offentlig har konsernet en stor bestand som gir høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen.

I skadeforsikringsvirksomheten er det utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko virksomheten aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepteres risikoer fra kunder som ligger innenfor foretakets primære målgrupper så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de produktene foretaket ordinært tilbyr. Premie differensieres ut fra den enkelte kundes risiko. Ved grensetilfeller følges særskilte beslutningsrutiner før risiko kan overtas.

8.1.3 Reassuranse og reassuranseprogram

a) Kollektiv pensjon offentlig

Slik forsikringskontraktene er fastsatt, er løpende risiko generelt innenfor rammen av konsernets risikobærende evne. Kollektiv pensjon offentlig har kun produkter uten mulighet for valg av forsikringsdekningsomfang for den enkelte forsikrede. Ut fra denne begrensningen, virksomhetens størrelse og derav følgende store risikobærende evne, er den samlede vurderingen at behovet for å ha reassuranse er liten. Det er ingen reassuransedekning på kollektiv pensjon i konsernet i dag.

b) Skadeforsikring

Virksomheten reduserer sin forsikringsrisiko, herunder konsentrasjonsrisiko, ved reassuranseavdekninger som begrenser foretakets egenregning per skade. For å redusere kredittrisiko mot reassurandører benyttes kun reassuranseforetak med tilfredsstillende kredittrating. I tillegg fordeles hver enkelt reassuransekontrakt mellom flere uavhengige reassurandører.

8.1.4 Følsomhetsberegning

8.1.4.1 Følsomhetsberegning i kollektiv pensjon offentlig

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehyppighet ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 443 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehyppighet vil være en økning på 770 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 328 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være en økning på 11 519 millioner kroner.

Konsernets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

8.1.4.2 Følsomhetsberegning i skadeforsikring

I tabellen under vises resultateffekten ved 1 prosent endring i kostnader, premienivå, skadeutbetalinger og erstatningsavsetning:

RESULTATEFFEKT MILLIONER KRONER	
1 % endring i kostnader	4,3
1 % endring i premienivå	22,0
1 % endring i skadeutbetalinger	13,2
1 % endring i erstatningsavsetning	21,8

8.2 Finansiell risiko

Konsernets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstiller eksterne og interne krav. Konsernet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset konsernets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid. Konsernets finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

8.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld, ikke innkalte restforpliktelser som måtte komme til forfall og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater.

Ikke innkalt restforpliktelse på 31 083 millioner kroner består i hovedsak av kommiterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity og eiendomsfond, kausjonsansvar, ubenyttet kreditt og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 34 betingede forpliktelser. Avtalene regulerer mellom annet krav om solvens for at trekket kan godkjennes for utbetaling.

8.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for konsernets resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til rente, kreditt (spread) og eiendom har et betydelig tapspotensial. Konsernets renterisiko er imidlertid begrenset. Slik regelverket er utformet i dag påvirkes ikke forsikringstekniske avsetninger av endringer i markedsrenten. Ved overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av rentegarantien

innebære at kundene bærer risikoen for at rentenivået blir liggende lavere enn grunnlagsrenten. Ettersom konsernet hovedsakelig tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil konsernet prise rentegarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsrisikoen som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernets renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta har sikringsgraden i 2022, ligget rundt 60 prosent med tillatte svingninger mellom 50 og 70 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålingssystem som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom fastsatte rammer i forhold til porteføljens referanseindeks.

For å redusere risikoen for negative resultater fra kapitalforvaltningen benytter konsernet handlingsregler i kundeporteføljene for daglig styring av markedsrisikoen. Dette innebærer at en tilpasser risikoen i porteføljen i tråd med risikobærende evne. Handlingsregler gir en avkastningsprofil som passer med det overordnede målet om tilfredsstillende solvenskapitaldekning, samt å bevare risikokapasitet over tid. I tillegg har konsernet en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen.

Derivater kan benyttes i styring av markedsrisiko for kostnads- og tidseffektiv implementering av risikoendring, samt valutasikring.

8.2.2.1 Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

I forbindelse med konsernets egenvurdering av risiko og solvens (ORSA) og kapitalplan er det også i år utført flere scenarioanalyser og prognoser for kapitaldekning. Analyser viser at konsernet vil være godt kapitalisert gjennom hele prognoseperioden (2025). I scenarioer med bortfall av kursreserver er det antatt at man i henhold til handlingsregelen vil redusere allokering til aksjer i kollektivporteføljen. Disse scenarier vises også hvordan den supplerende kapitalen kan komme til nytte i en situasjon med svake buffere slik at kapitaldekningen ikke faller under målsettingen på 150 prosent.

8.2.2.2 Solvensberegninger

Det europeiske soliditetsregelverket for forsikringsforetak, Solvens II, har som hovedformål å beskytte og ivareta forsikringskundenes interesser. Konsernet foretar kvartalsvis solvensberegninger i henhold til bestemmelsene i soliditetsregelverket.

Detaljer rundt konsernets solvenskapitalkrav, ansvarlige kapital og solvenskapitaldekning er oppgitt i note 26. Solvenskapitaldekningen ligger godt over konsernets mål om minst 150 prosent.

Det er utført flere sensitivitetsanalyser knyttet til solvenskapitaldekningen. Analysene er utført på solonivå, men effektene kan antas å være sammenlignbare for konsernet. Det er beregnet at solvenskapitaldekningen øker med 6 prosentpoeng dersom renten stiger med 50 basispunkter, og at

solvenskapitaldekningen faller med 10 prosentpoeng dersom renten faller med 50 basispunkter. Et fall i aksjemarkedet på 25 prosent reduserer solvenskapitaldekningen med noe under 4 prosentpoeng. Effekten på solvenskapitaldekningen begrenses her av størrelsen på bufferfondet.

8.2.3 Kreditt- og konsentrasjonsrisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av konsernets samlede kreditteksponering er 38 prosent plassert i utstedere med rating AA- eller bedre. Konsernet har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og innslaget av statsobligasjoner er også betydelig i den norske obligasjonsporteføljen.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør 26,1 milliarder kroner. Verdien av pantet utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantet er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

Konsernet har begrenset konsentrasjonsrisiko. Fordi ingen eksponeringer kommer over terskelverdiene som definert i Solvens II regelverket, får ikke konsernet noe kapitalkrav for konsentrasjonsrisiko under standard metoden. Innretningen av forvaltning av rente- og aksjeporteføljene vil i utgangspunktet bidra til å begrense konsentrasjonsrisiko gjennom utstrakt bruk av indeksforvaltning. Konsernet fastsetter eksplisitte rammer for kredittgivningen som begrenser konsentrasjon på enkeltnavn og gruppe. Oppfølgingen av sektorkonsentrasjon skjer gjennom månedlig og kvartalsvis rapportering.

Selv om konsernets investeringer er godt diversifisert, er det en klar overvekt av plasseringer i Norge. Dette er en bevisst og en naturlig konsekvens av virksomheten med hovedsakelig offentlig tjenestepensjon.

8.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO FOR KONSERNET

Konsernets samlede maksimale eksponering for kredittrisiko består av de bokførte verdier på finansielle eiendeler og forpliktelser samt trekkrettigheter (se note 12 og 34 om mer informasjon om konsernets kredittrisiko). De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 6 virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser.

Note 9 **Likviditetsrisiko**

Tabellen nedenfor spesifiserer konsernets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån [1]	0	131	608	690	4 815	6 245
Fondsobligasjonslån [1]	0	72	287	359	1 215	1 933
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	13 779	0	0	0	0	13 779
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	5 542	28 862	940	0	35 343
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 499	339	778	0	0	2 616
Finansielle derivater	3 370	2 085	670	751	612	7 488
Leverandørgjeld	36	0	0	0	0	36
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	31 083	0	0	0	0	31 083
Sum	**49 766**	**8 170**	**31 204**	**2 740**	**6 642**	**98 523**

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 72 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 140 millioner kroner. I tillegg reduseres gjeld til kredittinstitusjoner med forfall innen en måned med 23 millioner kroner. Derivater med forfall innen 1 til 5 år øker med 12 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 98 299 millioner kroner.

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån [1]	0	125	573	658	4 725	6 082
Fondsobligasjonslån [1]	0	64	257	321	1 298	1 941
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	12 901	0	0	0	0	12 901
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	3 921	26 930	1 003	0	31 855
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 685	312	608	0	0	2 605
Finansielle derivater	3 739	3 366	248	295	216	7 864
Leverandørgjeld	42	0	0	0	0	42
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	28 754	0	0	0	0	28 754
Sum	**47 121**	**7 788**	**28 616**	**2 277**	**6 240**	**92 043**

[1] Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved renteregulerings tidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 754 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner med forfall innen en måned reduseres med 335 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 237 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 90 716 millioner kroner.

Tabellene over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall. Bankvirksomheten innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av konsernets eiendeler er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at konsernet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. Kapitalforvaltningsvirksomheten har det løpende ansvaret og rapporterer på konsernets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen

fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser. Nedenfor er en tabell som viser en forventet utbetalingsprofil ut i fra periodens forutsetninger.

Forventet utbetalingsprofil pensjonsforpliktelser

2022 / MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	**24 163**	**100 033**	**164 857**	**360 841**	**328 584**	**241 348**	**144 095**	**112 100**	**1 476 021**

2021 / MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	**22 535**	**91 830**	**155 037**	**351 614**	**330 305**	**251 699**	**154 457**	**125 833**	**1 483 310**

Utbetalingsprofilen for forsikringsforpliktelser er basert på udiskonterte verdier og gjelder livsforsikring og skadeforsikring. Forsikringsforpliktelser relatert til livsforsikringsvirksomhetene er i regnskapet neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet. Erstatningsavsetningene er ikke neddiskontert i regnskapet til skadeforsikring.

Note 10 **Renterisiko**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2022 -31.12.2022	Sum	Sum justert for ikke-kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	29	-1	8	63	-153	5	-48	-32
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	13	13	13
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-44	-76	-1 223	-1 578	-1 339	282	-3 979	-3 101
Rentefondsandeler	0	0	0	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	197	197	178
Utlån	0	0	0	0	0	884	884	884
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	0	0	0
Betingede forpliktelser [1]	0	0	0	0	0	37	37	37
Sum eiendeler	**-15**	**-77**	**-1 215**	**-1 516**	**-1 492**	**1 418**	**-2 897**	**-2 022**
FORPLIKTELSER								
Innskudd	0	0	0	0	0	-142	-142	-142
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-335	-335	-335
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-3	0	-15	1	0	-8	-25	-24
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	34	57	0	91	91
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-52	-52	-52
Sum forpliktelser	**-3**	**0**	**-15**	**35**	**57**	**-536**	**-463**	**-462**
Sum før skatt	**-18**	**-77**	**-1 230**	**-1 481**	**-1 435**	**882**	**-3 359**	**-2 484**
Sum etter skatt	**-14**	**-58**	**-922**	**-1 111**	**-1 076**	**661**	**-2 520**	**-1 863**

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2021 -31.12.2021	Sum	Sum justert for ikke-kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	33	-1	-1	53	-209	2	-122	-99
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	16	16	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-46	-55	-1 128	-1 553	-2 018	293	-4 508	-3 780
Rentefondsandeler	-1 321	0	0	0	0	0	-1 321	-1 321
Utlån og fordringer	0	-1	0	0	0	85	84	187
Utlån	0	0	0	0	0	819	819	819
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	34	34	34
Betingede forpliktelser [1]	0	0	0	0	0	41	41	41
Sum eiendeler	**-1 334**	**-57**	**-1 129**	**-1 501**	**-2 227**	**1 290**	**-4 957**	**-4 119**
FORPLIKTELSER								
Innskudd	0	0	0	0	0	-133	-133	-133
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-318	-318	-318
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	1	1	20	26	0	14	62	48
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	43	77	0	119	119
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-41	-41	-41
Sum forpliktelser	**1**	**1**	**20**	**69**	**77**	**-479**	**-311**	**-325**
Sum før skatt	**-1 334**	**-55**	**-1 109**	**-1 432**	**-2 150**	**811**	**-5 268**	**-4 444**
Sum etter skatt	**-1 000**	**-41**	**-831**	**-1 074**	**-1 612**	**609**	**-3 951**	**-3 333**

[1] Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

Note 11 **Valutarisiko**

31.12.2022	Balanseposter eksl. Valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs	Sum Valuta		Nettoposisjon	Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA [1]	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Valuta/NOK**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**NOK**	
Amerikanske dollar	18 248	-934	9 053	-20 606	9,851	27 300	-21 540	56 750	25 962
Euro	5 749	-270	4 233	-8 368	10,514	9 982	-8 638	14 130	7 934
Japanske yen	183 000	-314	73 152	-173 888	0,075	256 152	-174 202	6 118	2 706
Svenske kroner	28 109	0	27 506	-50 802	0,945	55 615	-50 802	4 550	851
Britiske Pund	1 758	-37	1 096	-2 441	11,850	2 854	-2 478	4 462	2 231
Hong Kong dollar	4 507	0	1 737	-3 355	1,262	6 245	-3 355	3 647	1 395
Canadiske dollar	1 073	0	406	-1 053	7,270	1 479	-1 053	3 093	1 624
Sveitsiske franc	564	0	196	-488	10,647	761	-488	2 904	1 214
Indisk rupi	20 825	0	0	0	0,119	20 825	0	2 480	1 408
Danske kroner	12 187	-32	10 302	-20 804	1,414	22 489	-20 836	2 337	-545
Australske dollar	668	0	263	-639	6,680	930	-639	1 944	837
Taiwan new dollar	7 947	0	0	-2 923	0,321	7 947	-2 923	1 610	572
Koreansk won	255 170	0	4 000	-102 755	0,008	259 170	-102 755	1 219	367
Kinesiske yuan	705	0	0	0	1,417	705	0	999	630
Brasilianske real	480	0	0	0	1,866	480	0	896	504
Sør-afrikansk rand	1 092	0	0	0	0,579	1 092	0	632	352
Emiratarabisk dirham	193	0	0	0	2,682	193	0	517	295
Andre valutaer								3 692	2 211
Sum kortsiktige valutaposisjoner								**111 982**	**50 548**
Svenske kroner	3 306	0	0	-3 267	0,945	3 306	-3 267	37	37
Britiske Pund	154	0	0	-169	11,850	154	-169	-186	-186
Canadiske dollar	0	0	0	0	7,270	0	0	0	0
Australske dollar	0	0	0	0	6,680	0	0	0	0
Koreansk won	0	0	0	0	0,008	0	0	0	0
Japanske yen	14 580	-10 408	0	0	0,075	14 580	-10 408	312	312
Euro	2 136	-301	48	-1 220	10,514	2 183	-1 521	6 959	6 959
Amerikanske dollar	3 309	-66	22	-3 127	9,851	3 331	-3 193	1 353	1 353
Danske kroner	418	0	0	0	1,414	418	0	592	592
Sveitsiske franc	0	0	0	0	10,647	0	0	0	0
Sum langsiktige valutaposisjoner								**9 067**	**9 067**
Sum valutaposisjoner før skatt								**121 049**	**59 615**
Sum valutaposisjoner etter skatt								**90 786**	**44 711**

31.12.2021	Balanseposter eksl. Valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs	Sum Valuta		Nettoposisjon	Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA [1]	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Valuta/NOK**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**NOK**	
Amerikanske dollar	20 936	-53	9 587	-22 639	8,818	30 523	-22 692	69 053	37 041
Euro	5 732	-185	3 556	-7 572	10,028	9 288	-7 758	15 344	9 671
Svenske kroner	27 381	0	22 488	-42 909	0,974	49 869	-42 909	6 779	2 106
Japanske yen	200 259	-295	89 745	-210 275	0,077	290 004	-210 569	6 083	3 146
Britiske Pund	1 644	0	1 085	-2 362	11,944	2 728	-2 362	4 373	2 386
Danske kroner	12 544	-69	9 384	-19 064	1,348	21 928	-19 133	3 769	1 170
Canadiske dollar	1 332	0	491	-1 305	6,981	1 823	-1 305	3 611	2 212
Hong Kong dollar	5 044	0	1 925	-4 104	1,131	6 969	-4 104	3 241	1 517
Sveitsiske franc	701	0	227	-603	9,678	928	-603	3 145	1 461
Indisk rupi	18 768	0	0	0	0,119	18 768	0	2 226	1 479
Taiwan new dollar	9 462	0	0	-3 423	0,319	9 462	-3 423	1 925	961
Australske dollar	709	0	333	-756	6,411	1 041	-756	1 826	989
Koreansk won	313 470	0	0	-122 730	0,007	313 470	-122 730	1 415	651
Kinesiske yuan	675	0	0	0	1,384	675	0	934	656
Brasilianske real	438	0	0	0	1,583	438	0	694	455
Sør-afrikansk rand	1 036	0	0	0	0,553	1 036	0	573	378
Andre valutaer								3 740	2 575
Sum kortsiktige valutaposisjoner								**128 730**	**68 853**
Svenske kroner	3 014	0	0	-2 957	0,974	3 014	-2 957	56	56
Koreansk won	0	0	0	0	0,007	0	0	0	0
Australske dollar	0	0	0	0	6,411	0	0	0	0
Danske kroner	14	0	0	0	1,348	14	0	19	19
Sveitsiske franc	0	0	0	0	9,678	0	0	0	0
Britiske Pund	173	0	2	-169	11,944	175	-169	70	70
Euro	1 477	-301	0	-854	10,028	1 477	-1 155	3 235	3 235
Amerikanske dollar	3 506	-82	0	-3 159	8,818	3 506	-3 241	2 340	2 340
Japanske yen	15 875	-11 529	0	0	0,077	15 875	-11 529	333	333
Canadiske dollar	0	0	0	0	6,981	0	0	0	0
Sum langsiktige valutaposisjoner								**6 053**	**6 053**
Sum valutaposisjoner før skatt								**134 783**	**74 906**
Sum valutaposisjoner etter skatt								**101 087**	**56 179**

[1] Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på korte- og langsiktige posisjoner. *Nettoposisjon i NOK* viser valutarisikoen i henhold til konsernregnskapet. *Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond* viser den reelle valutarisikoen KLP konsernet har ved utgangen av perioden, da denne kolonnen er direkte knyttet opp til faktisk eierskap og risiko i konsernet. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 81 og 77 prosent, for henholdsvis 2022 og 2021.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av investeringer gjort i utenlandsk valuta. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. Per 31.12.2022 var sikringsgraden på aksjer i utviklede markeder og de mest likvide valutaene i fremvoksende markeder 60 prosent med mulige svingninger mellom 50-70 prosent. Øvrige valutaer, dvs. mindre likvide valutaer i utviklede markeder og valutaer i fremvoksende markeder med unntak av de mest likvide valutaene, er ikke valutasikret. Bakgrunnen for dette er at disse valutaene ikke har et stort nok marked og/eller likviditet til at det er hensiktsmessig å valutasikre. Denne reduksjonen i sikringsgraden på aksjer, samt usikrede utenlandske aksjefond, bidrar til å øke nettoposisjonene i utenlandsk valuta.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 1 210 millioner kroner før skatt.

For 2021 ville resultateffekten av en 1 prosents endring i valutakursene vært 1 348 millioner kroner før skatt.

Note 12 **Kredittrisiko**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% [1]	Boliglån > 80% [1]	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	22 828	0	0	0	0	0	1 396	24 225	24 225
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	159 435	0	551	2 784	0	0	11 761	174 530	174 530
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	124 085	2 688	6 755	4 813	0	0	9 346	147 686	122 448
Rentefond	0	0	0	0	0	0	9 835	9 835	9 835
Utlån og fordringer	22 971	0	0	1 323	0	0	0	24 294	20 582
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	6 820	0	0	0	0	0	0	6 820	5 501
Kontanter og innskudd	3 248	0	0	73	0	0	0	3 321	3 321
Utlån	0	0	92 617	0	25 055	1 623	2 066	121 360	121 360
Sum	**339 388**	**2 688**	**99 923**	**8 992**	**25 055**	**1 623**	**34 403**	**512 071**	**481 801**

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	10 600	2 843	6 352	3 033	22 828
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	29 894	22 160	62 752	44 628	159 435
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	31 336	13 962	38 088	40 699	124 085
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	13 269	8 216	1 486	22 971
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	3 541	3 266	13	6 820
Kontanter og innskudd	0	2 802	446	0	3 248
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	**71 830**	**58 577**	**119 121**	**89 860**	**339 388**

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% [1]	Boliglån > 80% [1]	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	24 553	36	0	0	0	0	1 396	25 985	25 985
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	142 017	0	377	1 683	0	0	20 406	164 484	164 484
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	117 047	1 454	5 295	3 835	0	0	14 196	141 827	116 454
Rentefond	0	0	0	0	0	0	23 426	23 426	23 426
Utlån og fordringer	21 934	0	0	985	0	0	0	22 919	15 955
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	3 253	0	0	0	0	0	0	3 253	2 908
Kontanter og innskudd	3 320	0	0	67	0	0	0	3 388	3 388
Utlån	-	0	90 582	0	23 025	2 329	2 167	118 103	118 103
Sum	**312 124**	**1 490**	**96 253**	**6 570**	**23 025**	**2 329**	**61 592**	**503 384**	**470 702**

[1] Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80 % av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80 % pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	11 168	2 797	6 989	3 598	24 553
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	20 632	25 034	60 915	35 437	142 017
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	33 523	14 839	34 861	33 823	117 047
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	9 433	11 881	621	21 934
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	706	2 545	2	3 253
Kontanter og innskudd	0	2 672	648	0	3 320
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	**65 323**	**55 481**	**117 840**	**73 480**	**312 124**

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, som anses å ha en lav kredittrisiko.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys, Fitch, Scope Ratings og Nordic Credit Rating. Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de fem er benyttet og alle fem ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner, dette beløper sig til 34 milliarder kroner per 31.12.2022. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien «Øvrige».

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun foretak, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER	31.12.2022		31.12.2021	
	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
TI STØRSTE MOTPARTER				
Motpart 1	14 317	12 155	15 032	11 995
Motpart 2	13 605	11 215	14 514	11 891
Motpart 3	9 332	9 007	10 578	7 482
Motpart 4	8 095	8 296	8 586	6 660
Motpart 5	7 689	6 734	7 828	6 377
Motpart 6	6 844	6 061	7 706	5 830
Motpart 7	6 764	5 549	6 377	5 548
Motpart 8	6 461	4 698	5 878	4 928
Motpart 9	6 061	4 403	5 548	4 698
Motpart 10	5 549	4 361	4 698	4 506
Sum	**84 718**	**72 480**	**86 745**	**69 916**

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassuranse

MILLIONER KRONER	2022	2021
Premiefordringer	2 196	1 484
Nedskrivninger av premiefordringer	0	0
Sum	**2 197**	**1 484**

Konsernets premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor, og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Endring i virkelig verdi som følge av endring i kredittrisiko

MILLIONER KRONER	100% eierandel i fond	Reell eierandel i fond
Endring i virkelig verdi som følge av endring i kredittrisiko	-1 121	-712

Dette er ingen nøyaktig beregning, men vårt beste estimat. Faktisk endring i virkelig verdi avhenger av både endringer i risikofri rente og kredittpåslag. Dette estimatet er et forsøk på å isolere endringen i virkelig verdi som skyldes at kredittpåslaget på obligasjonene har endret seg i løpet av året. Estimatet regnes ut ved at man ser på endringen i kredittpåslag for hver enkelt obligasjon gjennom året og obligasjonens kontantstrømvektene gjenværende løpetid (durasjon) for obligasjonen på rapporteringstidspunktet. Det er mange grunner til at kredittpåslaget endrer seg, for eksempel at kredittpåslaget blir lavere når obligasjonen

går mot forfall, at en utsteder anses som mer eller mindre risikofull eller at markedet krever en høyere eller lavere risikopremie for kredittobligasjoner generelt. Dersom endringen i virkelig verdi er positiv (negativ) indikerer det at det durasjon- og verdivektede kredittpåslaget et redusert (økt).

Beregningen tar utgangspunkt i beholdning per 31.12.22, og inneholder obligasjoner som verdsettes til virkelig verdi. Statsfond og statsporteføljer er tatt ut av beregningsgrunnlaget.

Note 13 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2022 MILLIONER KRONER				Relaterte beløp som ikke er presentert netto				
	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	6 820	0	6 820	-1 861	-3 879	-1 796	470	437
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	**6 820**	**0**	**6 820**	**-1 861**	**-3 879**	**-1 796**	**470**	**437**
GJELD								
Finansielle derivater	3 158	0	3 158	-1 861	-63	-235	1 256	1 256
Repoer	1 304	0	1 304	0	0	0	1 304	1 304
Sum	**4 462**	**0**	**4 462**	**-1 861**	**-63**	**-235**	**2 560**	**2 560**

31.12.2021 MILLIONER KRONER				Relaterte beløp som ikke er presentert netto				
	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	3 253	0	3 253	-2 375	-1 753	-709	281	281
Repoer	1 200	0	1 200	-1 200	0	0	0	0
Sum	**4 453**	**0**	**4 453**	**-3 575**	**-1 753**	**-709**	**281**	**281**
GJELD								
Finansielle derivater	4 740	0	4 740	-2 375	-367	-669	1 363	1 301
Repoer	1 241	0	1 241	0	0	0	1 241	41
Sum	**5 982**	**0**	**5 982**	**-2 375**	**-367**	**-669**	**2 605**	**1 342**

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Noten viser derivatposisjoner og repo-avtaler i balansen. Repoer inngår i linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Note 14 **Utlån kommuner, bedrifter og personkunder**

MILLIONER KRONER	Kommune-forvaltningen	Statlige og kommuneeide foretak [1]	Private organisasjoner og foretak	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	31.12.2022	31.12.2021
Agder	4 710	226	3	868	5 807	5 315
Innlandet	8 576	117	226	1 698	10 618	10 410
Møre og Romsdal	5 510	327	120	857	6 814	6 806
Nordland	7 104	618	37	1 118	8 877	8 359
Oslo	448	0	1 448	2 735	4 631	4 300
Rogaland	3 722	173	104	1 913	5 913	5 983
Svalbard	80	0	0	0	80	95
Troms og Finnmark	6 106	1 126	412	1 325	8 970	8 152
Trøndelag	10 322	330	419	1 467	12 537	12 248
Vestfold og Telemark	5 125	311	68	2 365	7 869	7 417
Vestland	8 383	1 295	159	2 486	12 324	11 850
Viken	19 621	599	1 508	9 288	31 015	30 440
Utlandet	0	0	5 357	6	5 363	6 423
Ufordelt	0	0	4	38	42	36
Påløpte renter	426	25	14	35	501	269
Sum	**80 134**	**5 147**	**9 879**	**26 199**	**121 360**	**118 103**

[1] Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneeide foretak, også kommunal forretningsdrift.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 26,2 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i konsernet er meget liten, da en meget høy andel av utlånene er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel en lite reell risiko å hensynta, da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

MILLIONER KRONER	2022	2021
INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER PÅ UTLÅN TIL AMORTISERT KOST		
Antall lån [1]	4	5
Sum hovedstol før nedskrivninger	2,9	3,9
Nedskrivninger	0,4	1,7
Sum hovedstol etter nedskrivninger	**2,5**	**2,2**
INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	1,7	1,5
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	0,7	-0,5
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,3	1,3
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	0,8	-0,6
Nedskrivning på individuelle utlån 31.12.	**0,5**	**1,7**
GRUPPEVIS NEDSKRIVNING		
Nedskrivning på grupper av utlån 01.01.	5,0	5,5
Periodens nedskrivning på grupper av utlån	0,2	-0,5
Nedskrivning på grupper av utlån 31.12.	**5,2**	**5,0**

[1] Antall er absolutte tall og beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån målt til amortisert kost. Alle nedskrivninger gjelder utlån med pant i bolig.

MILLIONER KRONER	2022 Restgjeld	2021 Restgjeld
FORFALTE, IKKE NEDSKREVNE UTLÅN		
Forfalt		
30-90 dager	40	34
over 90 dager	44	61
Sum forfalte utlån	**84**	**95**

Note 15 **Investeringseiendommer**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Netto leieinntekter	3 213	3 037
Netto finansinntekt	6	3
Endring i virkelig verdi	3 338	5 444
Gevinst ved salg	0	59
Netto inntekter fra investeringseiendom	**6 558**	**8 543**
Valutaomregning utenlandske eiendommer (føres i utvidet resultat)	148	- 1 314
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	**6 706**	**7 229**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Bokført verdi 01.01.	89 535	81 485
Tilgang som følge av kjøp	0	3 723
Tilgang som følge av aktiveringer	1 119	919
Avgang som følge av salg	- 148	- 723
Verdiregulering inkl. valutaomregning	3 486	4 130
Bokført verdi 31.12.	**93 992**	**89 535**

Note 16 **Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån**

2022 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta [3]	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
LÅNEOPPTAK [1]				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 147	2045
Sum ansvarlige lån		**2 530**	**3 147**	
April 2004	JPY 15 000	984	1 428	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		**984**	**1 428**	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		**3 513**	**4 575**	

2021 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta [3]	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2021	Forfall
LÅNEOPPTAK [1]				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 000	2045
Sum ansvarlige lån		**2 530**	**3 000**	
April 2004	JPY 15 000	984	1 604	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		**984**	**1 604**	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		**3 513**	**4 604**	

2022 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta [3]	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter [2]	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	16	540	3 081	2025
Sum sikringsforretninger		**2 524**	**16**	**540**	**3 081**	

2021 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta [3]	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter [2]	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2021	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	16	396	2 936	2025
Sum sikringsforretninger		**2 524**	**16**	**396**	**2 936**	

[1] Rentekostnader på ansvarlige lån var 131 millioner kroner (124 millioner kroner) og 72 millioner kroner (64 millioner kroner) for fondsobligasjonslånet i 2022. Tall i parantes er 2021 tall.

[2] OIF = opptjente ikke forfalte renter

[3] Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

EUR 294: Renten på lånet er fast 4,25 prosent p.a. Lånet ble utstedt 10. Juni 2015 og er tidsbegrenset med forfall i 2045. Innlånet kan innfris av konsernet etter 10 år, og på hver renteinnbetalingsdato etter dette frem til forfallstidspunktet. Lånet er valutasikret med EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen ovenfor. Konsernet har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

JPY 15 000: Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men konsernet har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom konsernet ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd. JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der konsernet betaler 3 mnd. NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Dette innlånet er gjenstand for sikringsbokføring. Sikringsforretningen er vist i note 18.

Note 17 **Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet**

MILLIONER KRONER	Kontor- og forretningsadresse	Organisasjons-nummer	Eierandel %	Konsernets EK ved 1.gangs anskaffelse	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.2021	Tilgang/ avgang	Verdi-regulering	Resultat-andel	Egenkapital-transaksjon	Utbytte	Bokført verdi 31.12.2022
Norfinance AS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	912764729	46,5 %	92	490	690	8	0	51	0	-5	744
Norsk Pensjon AS	Hansteens gate 2 0253 Oslo	890050212	25,0 %	5	2	2	0	0	1	0	0	2
Fylkeshuset AS	Fylkeshuset, 6404 Molde	930591114	48,0 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KLP Norfund Investments IS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	999548636	49,0 %	0	700	879	225	0	38	0	-224	918
KLP Norfund Investments India AS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	926888455	49,0 %	0	207	0	207	0	0	0	0	207
Tensio AS	Kjøpmannsgata 7A 7500 Stjørdal	922828172	20,0 %	1 653	1 353	1 050	0	0	49	0	0	1 099
Odal Vind AS	Pausvegen 6 1927 Rånåsfoss	924824905	33,2 %	330	456	422	31	0	51	0	0	504
Runde Holdco AS	Vestre Strømkaien 7 5008 Bergen	923101284	20,6 %	400	184	421	-216	0	66	0	0	270
NEAS Konsern AS	Industriveien 1 6517 Kristiansund N	960684737	33,3 %	357	348	337	0	0	9	0	-5	341
SR Energy AB	Rosenlundsg.3 Box 7123 402 33 Göteborg		30,0 %	600	1 295	1 073	248	0	-2	0	0	1 319
Skaftåsen Bidco AB	BOX 16285 103 25 Stockholm		23,2 %	86	86	61	0	0	-10	0	0	51
Sum aksjer i tilknyttede foretak og felleskontrollerte virksomheter					**5 120**	**4 934**	**502**	**0**	**252**	**0**	**-234**	**5 456**

Alle aksjer har lik stemmeandel. KLP Norfund Investment IS er et felles kontrollert foretak, mens de resterende foretakene er tilknyttede foretak.

Note 18 **Sikringsbokføring**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi 31.12.2022
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-445	-1 428
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	465	465
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		**102 %**	
Sikringseffektivitet gjennom året		**102 %**	
KLP BANKEN KONSERN			
SIKRINGSOBJEKTER			
Utlån	1789	-98	1702
Innlån	1700	19	1700
SIKRINGSINSTRUMENTER			
Renterswaper utlån	1789	72	97
Renterswaper innlån	1700	9	16
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		**101 %**	
Sikringseffektivitet gjennom året		**101 %**	

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi 31.12.2021
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-621	-1 604
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	620	620
Sikringseffektivitet per 31.12.2021		**100 %**	
Sikringseffektivitet gjennom året		**100 %**	

Noten viser de finansielle instrumentene i konsernet som sikringsbokføres, med tilhørende sikringsinstrumenter.

Sikringseffektiviteten for konsernet ligger på nært opptil 100% per 31.12.2022, noe som innebærer en relativt lav resultateffekt for det som er gjenstand for sikringsbokføring i konsernet.

Fondsobligasjon i utenlandsk valuta med fast rente

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. I praksis innebærer sikringen bytte av valuta betingelser (15 mrd JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Øvrige sikringsrelasjoner

Det finnes sikringsbokføring i KLP Banken konsern. Dette inkluderer to sikringsforhold i KLP Kommunekreditt AS. Dette er fastrente utlån og innlån som er sikret med renteswaper.

Generelt

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet.

Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 19 **Innlån konsern**

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	2 530	EUR	Fast [1]	2045	3 147	3 000
Sum ansvarlige lån	**2 530**	**-**	**-**	**-**	**3 147**	**3 000**
FONDSOBLIGASJONSLÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast [2]	2034	1 428	1 604
Sum fondsobligasjonslån	**984**	**-**	**-**	**-**	**1 428**	**1 604**
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT						
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2022	0	1 999
KLP Kommunekreditt AS	2 968	NOK	Flytende	2023	2 985	5 009
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2024	5 021	5 006
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2025	5 010	5 003
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2026	5 036	1 002
KLP Kommunekreditt AS	1 000	NOK	Fast	2027	1 012	508
KLP Kommunekreditt AS	700	NOK	Fast	2029	706	0
KLP Boligkreditt AS	0	NOK	Flytende	2022	0	1 904
KLP Boligkreditt AS	1 600	NOK	Flytende	2023	1 603	2 501
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2024	2 501	2 500
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2025	2 501	2 500
KLP Boligkreditt AS	3 500	NOK	Flytende	2026	3 521	2 504
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2027	2 512	501
Annet					22	78
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	**32 268**	**-**	**-**	**-**	**32 430**	**31 015**
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER						
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2022	0	300
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2023	300	300
KLP Banken AS	450	NOK	Flytende	2024	450	300
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2025	303	0
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2022	0	385
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Fast	2022	0	1 241
KLP Fond	1 302	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	1 302	0
KLP Fond	1 540	NOK/EUR/USD	Fast	2023	1 540	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2022	0	1 651
Kommunal Landspensjonskasse	2 678	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	2 678	0
Annet					110	21
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	**6 570**	**-**	**-**	**-**	**6 683**	**4 199**
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER [3]						
Privat	11 722	NOK	-	-	11 722	11 212
Næring	2 021	NOK	-	-	2 021	1 650
Utlandet	37	NOK	-	-	37	39
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	**13 779**	**-**	**-**	**-**	**13 779**	**12 901**
Sum innlån	**56 130**	**-**	**-**	**-**	**57 467**	**52 719**

[1] Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.

[2] Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

[3] Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Banken konsernet. De angitte foretakene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

Note 20 **Forsikringstekniske forhold**

FORSIKRINGSFORPLIKTELSER PER HOVEDBRANSJE

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	Gruppelivs-forsikring	Sum 31.12.2022	Sum 31.12.2021	Endring 2022
Premiereserve og pensjonskapital	518 530	0	0	518 530	486 276	32 254
Bufferfond	100 518	0	0	100 518	0	100 518
Tilleggsavsetning	0	0	0	0	48 812	-48 812
Kursreguleringsfond	0	0	0	0	77 194	-77 194
Premiefond, pensjonistenes overskuddsfond og innskuddsfond mv.	33 570	0	0	33 570	41 268	-7 698
Tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten	0	3 575	207	3 782	3 023	760
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2022	**652 618**	**3 575**	**207**	**656 401**	**656 573**	**-172**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2021	653 551	2 863	160		656 573	

FORSIKRINGSFORPLIKTELSER PER DELBRANSJE

Delbransje i hovedbransje kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjons-ordninger uten investeringsvalg	Tjenestepensjons-ordninger med investeringsvalg	Sum 31.12.2022	Sum 31.12.2021	Endring 2022
Premiereserve og pensjonskapital	**516 525**	**2 005**	**518 530**	**486 277**	**32 253**
Bufferfond/Tilleggsavsetning	**100 456**	**61**	**100 518**	**48 812**	**51 706**
Kursreguleringsfond	**0**	**0**	**0**	**77 194**	**-77 194**
Premiefond, pensjonistenes overskuddsfond og innskuddsfond mv.	**33 024**	**547**	**33 570**	**41 268**	**-7 698**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2022	**650 005**	**2 613**	**652 618**	**653 551**	**-933**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2021	**651 316**	**2 234**		**653 551**	

Forsikringsforpliktelser i hovedbransjene ulykkesforsikring og andre skadebransjer, og gruppelivsforsikring - hovedbransjenen uten delbransjer

MILLIONER KRONER	Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	Gruppelivs-forsikring	Sum 31.12.2022	Sum 31.12.2021	Endring 2022
Premieavsetning	639	70	709	603	107
Erstatningsavsetning	2 936	137	3 073	2 420	653
Sum tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten 31.12.2022	**3 575**	**207**	**3 782**	**3 023**	**760**
Sum tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten 31.12.2021	2 863	159		3 023	

Endringer i forsikringsforpliktelser i perioden til dekning av foretakets forpliktelser under kontrakter med kontraktsfastsatte forpliktelser

MILLIONER KRONER	Premiereserve	Bufferfond	Premie- og innskuddsfond	Tekniske avsetninger for skadeforsikrings-virksomheten	Sum 2022	Sum 2021
Inngående balanse	484 728	125 819	40 769	3 023	654 339	595 702
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser:						
Netto resultatførte avsetninger	31 751	-22 196	718	760	11 033	49 739
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	-2 585	2 585	0	0	14 721
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	648	0	648	588
Frigjøring premiereserve ifm. ny OFTP	0	0	0	0	0	3 502
Sum resultatførte endringer	**31 751**	**-24 781**	**3 951**	**760**	**11 681**	**68 549**
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser:						
Overføringer mellom fond/disp. til premiebetaling	45	-582	-11 253	0	-11 790	-9 420
Til/fra fond ved flytteavregning m.v.	0	0	-414	0	-414	-493
Sum ikke resultatførte endringer	**45**	**-582**	**-11 697**	**0**	**-12 234**	**-9 913**
Sum endringer i forsikringsforplikteler	**31 796**	**-25 363**	**-7 746**	**760**	**-553**	**58 636**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2022	**516 525**	**100 456**	**33 024**	**3 782**	**653 787**	**654 338**

Endringer i forsikringsforpliktelser i perioden til dekning av foretakets forpliktelser knyttet til verdien av særskilt investeringsvalgs portefølje

MILLIONER KRONER	Pensjonskapital	Bufferfond	Premie- og innskuddsfond	Sum 2022	Sum 2021
Inngående balanse	1 549	186	499	2 234	2 077
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser:					
Netto resultatførte avsetninger	455	-117	8	346	81
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	-7	7	0	136
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	3	3	1
Annen tilordning av overskudd	0	0	0	0	4
Sum resultatførte endringer	**455**	**-124**	**18**	**349**	**223**
Overføringer mellom fond/disp. til premiebetaling	1	-1	0	0	-65
Til/fra fond ved flytteavregning m.v.	0	0	30	30	-1
Sum ikke resultatførte endringer	**1**	**-1**	**30**	**30**	**-65**
Sum endringer i forsikringsforplikteler	**456**	**-125**	**48**	**379**	**158**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2022	**2 005**	**61**	**547**	**2 613**	**2 234**

Endringer i forsikringsforpliktelser i hovedbransje ulykkesforsikring og andre skadebransjer og hovedbransje gruppelivsforsikring

MILLIONER KRONER	Tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten			
	Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	**Gruppelivs-forsikring**	**Sum 2022**	**Sum 2021**
Forsikringsforpliktelser 01.01.	2 863	159	3 023	2 729
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser:				
Netto resultatførte avsetninger	712	48	760	294
Overskudd på avkastningsresultatet	0	0	0	0
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	0	0
Annen tilordning av overskudd	0	0	0	0
Sum resultatførte endringer	**712**	**48**	**760**	**294**
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser:				
Overføringer mellom fond	0	0	0	0
Til/fra fond ved flytteavregning m.v.	0	0	0	0
Sum ikke resultatførte endringer	**0**	**0**	**0**	**0**
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	**712**	**48**	**760**	**294**
Sum forsikringsforpliktelser 31.12.2022	**3 575**	**207**	**3 782**	**3 023**

Forsikringsteknisk regnskap per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner		Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	
	2022	2021	2022	2021
Premieinntekter	50 523	50 161	1 788	1 601
Netto inntekter investeringer	-7 628	49 951	0	0
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 358	1 274	8	3
Erstatninger	-28 517	-30 438	-1 428	-1 232
Endring forsikringsforpliktelser	-12 123	-58 713		
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-651	-9 415	0	0
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 487	-1 372	-264	-258
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 368	-1 286	0	-6
Forsikringsteknisk resultat av teknisk regnskap	**107**	**162**	**104**	**107**

Forsikringsteknisk regnskap per hovedbransje forts.

MILLIONER KRONER	Gruppelivsforsikring		Sum	
	2022	2021	2022	2021
Premieinntekter	290	239	52 601	52 001
Netto inntekter investeringer	0	0	-7 628	49 951
Andre forsikringsrelaterte inntekter	0	0	1 366	1 276
Erstatninger	-257	-185	-30 201	-31 855
Endring forsikringsforpliktelser	0	0	-12 123	-58 713
Midler tilordnet forsikringskontrakter	0	0	-651	-9 415
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-42	-36	-1 793	-1 666
Andre forsikringsrelaterte kostnader	0	0	-1 368	-1 292
Forsikringsteknisk resultat av teknisk regnskap	**-9**	**18**	**203**	**287**

Forsikringsteknisk regnskap per delbransje – hovedbransjen ulykkesforsikring og andre skadebransjer og hovedbransjen gruppelivsforsikring har ingen delbransjer

Delbransjer i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg		Tjenestepensjonsordninger med investeringsvalg		Sum	
	2022	2021	#REF!	#REF!	2022	2021
Premieinntekter	49 974	50 026	548	135	50 523	50 161
Netto inntekter investeringer	-7 570	49 770	-58	181	-7 628	49 951
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 354	1 272	3	2	1 358	1 274
Erstatninger	-28 410	-30 358	-106	-81	-28 517	-30 438
Endring forsikringsforpliktelser	-11 731	-58 536	-392	-177	-12 123	-58 713
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-648	-9 369	-3	-46	-651	-9 415
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 482	-1 361	-5	-11	-1 487	-1 372
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 365	-1 283	-3	-2	-1 368	-1 286
Forsikringsteknisk resultat av teknisk regnskap	**122**	**160**	**-15**	**2**	**107**	**162**

Resultatanalyse per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	Gruppelivs-forsikring	Sum 2022	Sum 2021
RESULTAT TIL FORSIKRINGSKUNDER					
Avkastningsresultat	-20 099	0	0	-20 099	14 857
Risikoresultat eksl. fortjenesteelement - kundeandel	558	0	0	558	588
Sum resultat til forsikringskunder	**-19 399**	**0**	**0**	**-19 399**	**15 446**
		0	0		
Overført til/fra bufferfond/ tilleggsavsetninger	-19 956	0	0	-19 956	5 999
Avsatt til kundenes premiefond	558	0	0	558	9 447
Sum disponert resultat til kunder	**-19 399**	**0**	**0**	**-19 399**	**15 446**
RESULTAT TIL FORSIKRINGSGIVER					
Andel av avkastningsresultat	0	0	0	0	277
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement	0	0	0	0	0
Administrasjonsresultat	-17	0	0	-17	35
Vederlag for rentegaranti og fortjenesteelement	266	0	0	266	251
Annet	0	131	-9	122	150
Disponering fra egenkapital	-142	0	0	-142	-1 304
Resultat til forsikringsgiver	**107**	**131**	**-9**	**229**	**-592**
Konsernelimiering	0	-27	0	-27	878
Forsikringsteknisk konsernresultat	**107**	**104**	**-9**	**203**	**287**

Resultatanalyse per delbransje – hovedbransjen ulykkesforsikring og andre skadebransjer og hovedbransjen gruppelivsforsikring har ingen delbransjer

Delbransjer i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjons-ordninger uten investeringsvalg	Tjenestepensjons-ordninger med investeringsvalg	Sum 2022	Sum 2021
RESULTAT TIL FORSIKRINGSKUNDER				
Avkastningsresultat	-19 969	-130	-20 099	14 857
Risikoresultat eksl. fortjenesteelement - kundeandel	555	3	558	-721
Andre resultatelement	127	16	142	1 313
Sum resultat til forsikringskunder	**-19 288**	**-112**	**-19 399**	**15 446**
Overført til/fra bufferfond/tilleggsavsetninger	-19 843	-114	-19 956	5 999
Avsatt til kundenes premiefond og bufferfond	555	3	558	9 447
Sum disponert resultat til kunder	**-19 288**	**-111**	**-19 399**	**15 446**
RESULTAT TIL FORSIKRINGSGIVER				
Andel av avkastningsresultat	0	0	0	277
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement	0	0	0	0
Administrasjonsresultat	-17	0	-17	35
Vederlag for rentegaranti og fortjenesteelement	265	1	266	251
Disponering fra egenkapital	-127	-16	-142	-1 304
Resultat til forsikringsgiver	**122**	**-15**	**107**	**-742**
Konsernelimiering	0	0	0	903
Forsikringsteknisk konsernresultat	**122**	**-15**	**107**	**162**

Erstatninger per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner		Ulykkesforsikring og andre skadebransjer	
	2022	2021	2022	2021
Utbetalte erstatninger i henhold til forsikringsavtalene	-23 858	-22 092	-1 428	-1 232
Utbetalte erstatninger i henhold til gjenkjøp	0	0	0	0
Sum	**-23 858**	**-22 092**	**-1 428**	**-1 232**

Erstatninger per hovedbransje forts.

MILLIONER KRONER	Gruppelivsforsikring		Sum	
	2022	2021	2022	2021
Utbetalte erstatninger i henhold til forsikringsavtalene	-257	-185	-25 543	-23 509
Utbetalte erstatninger i henhold til gjenkjøp	0	0	0	0
Sum	**-257**	**-185**	**-25 543**	**-23 509**

Flytting per hovedbransje eksl. ulykkesforsikring og andre skadebransjer

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	2021
TILFLYTTEDE MIDLER		
Premiereserve	386	0
Mottatte midler ført over resultatet	**386**	**0**
Premiefond	0	0
Tilleggsavsetninger til fond	0	0
Sum mottatte midler	**386**	**0**
Antall kontrakter	1	0
FRAFLYTTEDE MIDLER		
Premiereserve	3 805	6 882
Reserveoppbygging	0	23
Bufferfond	854	0
Tilleggsavsetning	0	611
Kursreserver	0	830
Avgitte midler ført over resultatet	**4 659**	**8 346**
Premiefond	445	494
Sum avgitte midler	**5 103**	**8 840**
Antall kontrakter	29	32

Nytegning

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	**2021**
Premievolum	6	12
Antall kontrakter	35	51

Note 21 **Varige driftsmidler**

MILLIONER KRONER	2022				2021			
	Eiendom til eget bruk	Transport-midler	Maskiner/ Inventar	2022	Eiendom til eget bruk	Transport-midler	Maskiner/ Inventar	2021
Bokført verdi 01.01.	2 623	2	89	2 714	2 466	3	88	2 557
Anskaffelseskost 01.01.	1 432	16	368	1 816	1 226	16	350	1 591
Akkumulert avskrivninger tidligere år	-363	-13	-280	-657	-313	-13	-263	-589
Akkumulert verdiregulering tidligere år	1 554	0	0	1 553	1 554	0	0	1 554
Tilgang	6	0	37	42	0	0	27	27
Eiendeler holdt for salg	0	0	-8	-8	0	0	-9	-9
Verdireguleringer	-43	0	0	-43	206	0	0	206
Avskrivninger	-54	-1	-18	-72	-50	-1	-17	-67
Valutaeffekt	0	0	0	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	1 438	16	397	1 850	1 432	16	368	1 816
Akkumulert avskrivninger 31.12.	-417	-14	-298	-729	-363	-13	-280	-657
Akkumulert verdiregulering 31.12.	1 511	0	-1	-1 510	1 554	0	0	1 553
Bokført verdi 31.12.	**2 532**	**1**	**99**	**2 633**	**2 623**	**2**	**89**	**2 714**
Økonomisk levetid	50 år	5 år	3 - 5 år					
Avskrivningsplan	Lineært	Saldo/ Lineært	Saldo/ Lineært					

Note 22 **Skatt**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Resultat før skatt	**1 652**	**1 027**
Utvidet resultat ekskl. skatt	**68**	**274**
FORSKJELLER MELLOM REGNSKAPSMESSIG- OG SKATTEMESSIG RESULTAT		
Justering av premie	3	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-15 001	19 802
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	43 822	-23 757
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-617	-55
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	6 731	2 947
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-23 184	-18 743
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	1	2
3 % skattegrunnlag etter fritaksmetoden	58	43
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskap	29	25
Oppløsning av sikkerhetsavsetning	54	54
Andre permanente forskjeller	-1 906	-1 392
Korrigering av fremførbart underskudd som ikke utlignes	7 474	-1 864
Korrigering av grunnlag kildeskatt og fritaksmetode	-16 814	30 278
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	-86	-7 796
Skattemessig resultat	**2 283**	**844**
Årets skattemessig resultat, grunnlag betalbar skatt	**2 283**	**844**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-6 308	-8 172
Årets endring i fremførbart underskudd	-7 474	1 864
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse per 31.12.	**-13 782**	**-6 308**
AVSTEMMING AV GRUNNLAG FOR UTSATT SKATT		
Gevinst- og tapskonto	1 098	1 373
Bygninger og andre faste eiendommer	10 960	10 442
Risikoutjevningsfond	4 154	4 154
Naturskadefond	164	164
Garantiordningen	49	49
Reassuranseavsetning	2	3
Sikkerhetsavsetning	270	324
Verdipapirer	1 130	1 477
Sikring av innlån	17	21
Andeler i deltakerlignende selskap	320	309
Utlån til kunder og kredittforetak	0	0
Årets erstatningsavsetning	37	45
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	**18 202**	**18 361**
SKATTEREDSUERENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER:		
Driftsmidler	1	0
Langsiktige gjeld	-948	-982
Finansielle instrumenter	-39	-29
Utlån til kunder og kredittforetak	-86	0
Pensjonsforpliktelse	-210	-224
Andre forpliktelser	-70	-56
Årets premieavsetning	-18	-21
Sikring av innlån	-9	0
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	**-1 380**	**-1 313**
Netto midlertidige forskjeller	**16 822**	**17 048**
Forskjeller som ikke inngår i beregningen av utsatt skatt [1]	-4 369	-4 370
Andre forskjeller som ikke inngår i beregningen av utsatt skatt	-7 902	-7 036
Fremførbart underskudd	-13 782	-6 308
Grunnlag for utsatt skatt/-skattefordel	**-9 231**	**-665**
25% utsatt skatt/-skattefordel	-2 308	-166
Nedvurdering av utsatt skattefordel	3 403	1 501
Netto utsatt skatt	**1 095**	**1 335**
BALANSEFØRT UTSATT SKATTEFORDEL/-SKATT		
- herav balanseført utsatt skattefordel	48	52
- herav balanseført utsatt skatt som ikke kan utlignes	1 143	1 387
Endring av utsatt skattefordel	-4	-8
Endring av utsatt skatt	244	38
Formuesskatt	-6	-8
Betalbar skatt	-571	-531
Rettsskatt	-27	0
Kildeskatt	-443	-302
Skattekostnad resultatført	**-807**	**-812**
Skattekostnad ført direkte mot egenkapitalen	**-82**	**0**
SKATTEKOSTNADEN ER FØRT PÅ FØLGENDE POSTER		
Skattekostnad	-801	-748
Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-17	-12
Skatt på poster senere vil bli omklassifisert til resultatet	11	-52
Egenkapital	-82	0
Skattekostnad	**-888**	**-812**

[1] Med virkning fra og med inntektsåret 2018 gis det ikke lenger fradrag for risikoutjevningsfond, naturskadefond og garantiordning. Midlene avsatt på disse fondene pr. 31.12.2017 skal først beskattes ved avvikling av den virksomheten som har vært grunnlag for avsetningen. Konsernet avlegger regnskap under fortsatt drift, og legger til grunn at nåverdien av forpliktelsene vil være 0.

Note 23 **Overførte eiendeler med restriksjoner**

Overførte eiendeler som fortsatt balanseføres

Alle overførte eiendeler er innregnet i balansen dersom konsernet fortsatt er eksponert for endringer i eiendelens virkelige verdi. Dette gjelder for gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirutlån.

Gjenkjøpsavtaler er en form for innlån med sikkerhet hvor konsernet selger verdipapirer med en avtale om å kjøpe de tilbake til en forhåndsavtalt pris. Kontanter mottatt blir innregnet som innskudd (gjeld). Overførte verdipapirer i forbindelse med gjenkjøpsavtaler blir ikke fraregnet i balansen.

Avtaler vedrørende verdipapirutlån er transaksjoner hvor konsernet låner ut verdipapirer til en motpart og mottar en provisjon for dette.

Ettersom både gjenkjøpsavtaler og verdipapirutlån resulterer i at verdipapirene blir returnert til konsernet, er risikoen for verdiendringer hos konsernet. Verdipapirene er imidlertid ikke tilgjengelige for konsernet i perioden hvor de er overført.

Verdipapirene som fremdeles er rapportert i balansen, og tilhørende gjeld, er vurdert til virkelig verdi.

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	1 304	1 258
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	1 200
VERDIPAPIRUTLÅN		
Aksjer	8 399	11 578
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	**9 702**	**14 036**

Forpliktelser tilknyttet eiendelene

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
GJENKJØPSAVTALER		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	1 304	1 241
VERDIPAPIRUTLÅN		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	289	219
Sertifikater og obligasjoner	4 263	5 555
Aksjer	4 302	6 547
Sum forpliktelser	**10 159**	**13 562**

Alle eiendelene i tabellen over er gjenstand for videresalg eller sikkerhetsstillelse hos motpart.

Overførte eiendeler som ikke er fraregnet og tilhørende forpliktelser

Konsernet mottar sikkerheter under omvendte gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirinnlån, som i henhold til avtalene er tillatt solgt eller pantsatt. Transaksjonene gjennomføres i henhold til standard avtaler som anvendes av partene i finansmarkedet. Generelt krever avtalene at det stilles tilleggssikkerhet hvis verdiene av verdipapirer faller under et forhåndsbestemt nivå. I avtalene har mottakeren av sikkerheten

en ubegrenset rett til å selge eller pantsette sikkerheten mot å levere tilsvarende sikkerheter på oppgjørsdagen.

Mottatte verdipapirer som er tillat solgt eller pantsatt

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
VERDIPAPIRINNLÅN		
Aksjer	511	563
Hvorav solgt eller pantsatt	511	563
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	**511**	**563**

Dersom man justerer for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond og kun hensyntar KLP Konsern sin reelle risiko og faktiske eierskap, så reduseres eiendeler som balanseføres med 5 241 millioner kroner og forpliktelsene tilknyttet eiendelene med 3 539 millioner kroner per 31.12.2022.

Note 24 **Immaterielle eiendeler**

MILLIONER KRONER	IT-systemer	Andre	2022	IT-systemer	Andre	2021
Bokført verdi 01.01.	785	12	797	669	18	684
Anskaffelseskost 01.01.	2 293	22	2 315	2 002	25	2 028
Total tilgang	339	0	339	290	0	290
herav internt opparbeidet	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
herav kjøpt	*339*	*0*	*339*	*290*	*0*	*290*
Salg av eiendel	0	0	0	0	-4	-4
Anskaffelseskost 31.12.	2 631	22	2 653	2 293	22	2 315
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-1 508	-10	-1 517	-1 334	-8	-1 343
Årets ordinære avskrivninger	-85	-2	-87	-97	-2	-99
Årets nedskrivning [1)]	0	0	0	-75	0	-75
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-1 593	-12	-1 604	-1 508	-10	-1 517
Bokført verdi 31.12.	**1 039**	**10**	**1 049**	**785**	**12**	**797**
Avskrivningstid			3 til 20 år			

Immaterielle eiendeler i KLP består av IT-systemer

[1)] Ved utgangen av 2021 ble det identifisert flere IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening med bokført verdi. I hovedsak omfatter dette investeringer som ikke lenger har verdi. Det er flere årsaker til dette. Blant annet knytter det seg til utdatert funksjonalitet grunnet regelendringer og/eller teknologisk utvikling. Dette resulterte i følgende vurdering:

MILLIONER KRONER	2022	2021
Bokført verdi før nedskriving	0	534
Gjenvinnbart beløp	0	459
Nedskriving	**0**	**75**

Nedskrivningen inngår som en del av driftskostnadene i resultatoppstillingen.

Note 25 **Kapitalavkastning for livsforsikringsvirksomheten**

Kollektiv pensjon offentlig

PROSENT	2022	2021	2020	2019	2018
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN TOTALT					
Avkastning [1]	-1,1	8,4	4,2	8,5	1,5
KOLLEKTIVPORTEFØLJENS UNDERPORTEFØLJER					
Balansert portefølje 1					
Avkastning [1]	-1,1	8,4	4,2	8,6	1,4
Balansert portefølje 2					
Avkastning [1]	N/A	8,3	4,2	8,5	1,5
Moderat portefølje					
Avkastning [1]	N/A	I/A	I/A	N/A	1,7
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN					
Avkastning [1]	-2,5	8,9	4,2	9,9	0,6
SELSKAPSPORTEFØLJEN					
Avkastning [1]	2,8	3,4	3,1	4,3	4,2

[1] Avkastning, tidligere verdijustert avkastning er alle realiserte og urealiserte inntekter fra investeringer i henhold til de nåværende regnskapsprinsippene som KLP følger.

Moderat portefølje ble avsluttet 30.06.2019 og ble innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.07.2019. Balansert portefølje 2 ble avsluttet ved utgangen av 2021 og innlemmet i Balansert portefølje 1 ved inngangen til 2022.

Note 26 **Kapitalkrav**

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån og ikke-innbetalt supplerende kapital. Fra og med 30.09.2022 regnes også risikoutjevningsfondet som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 288% som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 288%.

	31.12.2022	31.12.2021
SOLVENSGRAD	**288 %**	**287 %**

MILLIARDER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Eiendeler, bokført	713	710
Merverdier HTF/lån og fordringer	-13	6
Merverdier øvrige utlån	-2	0
Øvrige mer/mindreverdier	0	0
Utsatt skattefordel	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	**699**	**716**

MILLIARDER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Beste estimat	632	649
Risikomargin	12	13
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	5	5
Andre forpliktelser	9	12
Utsatt skatteforpliktelse	0	1
Sum forpliktelser etter solvens II	**657**	**679**
Eiendeler minus forpliktelser	42	36
- Utsatt skattefordel	0	0
- Risikoutjevningsfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	-5	0
+ Fondsobligasjonslån	1	2
Basiskapital - kapitalgruppe 1	**38**	**38**
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	**38**	**38**
Ansvarlige lån	3	3
Risikoutjevningsfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	5	0
Basiskapital - kapitalgruppe 2	**8**	**3**
Supplerende kapital	13	12
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	**13**	**12**
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-14	-8
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	**7**	**7**
Utsatt skattefordel	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	**0**	**0**
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	**46**	**45**
Markedsrisiko	7	7
Diversifisering markedsrisiko	-2	-2
Motpartsrisiko	0	0
Livsforsikringsrisiko	14	13
Diversifisering livsforsikringsrisiko	-3	-2
Skadeforsikringsrisiko	1	0
Diversifisering skadeforsikringsrisiko	0	0
Helseforsikringsrisiko	0	0
Diversifisering helseforsikringsrisiko	0	0
Diversifisering generelt	-4	-3
Operasjonell risiko	3	3
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-2
Kapitalkrav for andre finanssektorer	1	1
Solvenskapitalkrav (SCR)	**16**	**16**
Minstekrav til konsolidert solvenskapital	**5**	**5**
Solvensgrad	**288 %**	**287 %**

Note 27 **Pensjonsansvar egne ansatte**

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"). Konsernet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Konsernet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
PENSJONSKOSTNADER						
Nåverdi av årets opptjening	167	11	179	149	10	159
Administrasjonsomkostning	3	0	3	3	0	3
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	22	2	23	21	1	23
Finansskatt - Pensjonskostnad	7	0	8	7	0	7
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift, finansskatt og adm.	**202**	**13**	**215**	**180**	**12**	**192**
NETTO FINANSKOSTNAD					1	
Rentekostnad	53	6	59	43	5	48
Renteinntekt	-43	0	-43	-33	0	-33
Forvaltningsomkostning	2	0	2	2	0	2
Netto rentekostnad	12	6	18	12	5	16
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	2	1	3	2	1	2
Finansskatt - netto rentekostnad	1	0	1	1	0	1
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	**15**	**7**	**21**	**14**	**5**	**20**
ESTIMATAVVIK PENSJONER						
Aktuarielt tap (gevinst)	-99	-12	-111	-88	16	-71
Arbeidsgiveravgift	-14	-2	-16	-12	2	-10
Finansskatt	-4	0	-5	-4	1	-3
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	**-117**	**-14**	**-132**	**-103**	**20**	**-84**
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	**99**	**6**	**105**	**90**	**37**	**127**

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
PENSJONSFORPLIKTELSER						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	2 683	281	2 964	2 664	283	2 946
Pensjonsmidler	2 276	0	2 276	2 212	0	2 212
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift og finansskatt	406	281	687	451	283	734
Arbeidsgiveravgift	53	36	89	59	36	95
Finansskatt	22	16	38	25	16	41
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	2 758	333	3 091	2 747	335	3 082
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	**482**	**333**	**815**	**535**	**335**	**870**

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
AVSTEMMING PENSJONSFORPLIKTELSER						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 01.01.	535	335	870	628	305	934
Resultatført pensjonskostnad	202	13	215	180	12	192
Resultatført finanskostnad	15	7	21	14	5	20
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	-117	-14	-132	-103	20	-84
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-24	-2	-25	-29	-2	-31
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-6	0	-6	-7	0	-7
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-123	-5	-128	-148	-5	-153
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12.	**482**	**333**	**815**	**535**	**335**	**870**

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
ENDRING I PENSJONSFORPLIKTELSER						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01.	2 747	335	3 082	2 489	305	2 794
Nåverdi av årets opptjening	167	11	179	149	11	159
Rentekostnad	53	6	59	43	5	47
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	-183	-14	-198	100	20	119
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	24	2	26	21	1	23
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	2	1	3	2	1	2
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-18	-1	-19	-22	-1	-23
Finansskatt av pensjonskostnad	7	0	8	7	0	7
Finansskatt av netto rentekostnad	1	0	1	1	0	1
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-6	0	-6	-7	0	-7
Utbetalinger	-37	-6	-43	-34	-6	-41
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	**2 758**	**333**	**3 091**	**2 747**	**335**	**3 082**

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
ENDRING I PENSJONSMIDLER						
Pensjonsmidler 01.01.	2 212	0	2 212	1 860	0	1 860
Renteinntekt	43	0	43	33	0	33
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	-66	0	-66	203	0	203
Administrasjonsomkostning	-3	0	-3	-3	0	-3
Finansomkostning	-2	0	-2	-2	0	-2
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	129	6	135	155	6	162
Utbetalinger	-37	-6	-43	-34	-6	-41
Pensjonsmidler 31.12.	**2 276**	**0**	**2 276**	**2 212**	**0**	**2 212**

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
PENSJONSORDNINGENS OVER/-UNDERFINANSIERING						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	2 758	333	3 091	2 747	335	3 082
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	2 276	0	2 276	2 212	0	2 212
Netto pensjonsforpliktelse	**482**	**333**	**815**	**535**	**335**	**870**

	31.12.2022	31.12.2021
Økonomiske forutsetninger (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	3,00 %	1,90 %
Lønnsvekst	3,50 %	2,75 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering	2,60 %	1,73 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2022 anvendes forutsetninger per 31.12.2021, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2022 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2022. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2022 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER

KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen")

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP benytter beste estimat basert på analyser av egen bestand som utgangspunkt for beregningene.

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere)

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon.

Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

FRIVILLING AVGANG FOR FELLESORDNING (I %)						
Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25%	15%	7,5%	5%	3%	0%

Pensjoner over driften

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er beste estimat basert på analyser av egen bestand lagt til grunn på samme måte som i Fellesordningen.

ANTALL	Fellesordningen	Over drift	2022	Fellesordningen	Over drift	2021
MEDLEMSSTATUS						
Antall aktive	1 080	43	1 123	1 041	49	1 090
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	943	32	975	875	31	906
Antall pensjoner	321	55	376	307	58	365

	2022	2021
PENSJONSMIDLENES SAMMENSETNING:		
Eiendom	14,7 %	13,8 %
Utlån	12,0 %	11,9 %
Aksjer	30,2 %	30,9 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	29,0 %	27,7 %
Omløpsobligasjoner	12,2 %	13,8 %
Likviditet/pengemarked	1,9 %	1,9 %
Sum	**100,0 %**	**100,0 %**

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble -1,14 prosent i 2022 og 8,36 prosent i 2021.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2023 – 31. desember 2023 er 271 millioner kroner.

SENSITIVITETSANALYSE PER 31.12.2022	
Diskonteringsrenten reduseres med 0,5%	**Økning**
Brutto pensjonsforpliktelse	10,2 %
Årets opptjening	16,3 %
Lønnsvekst økes med 0,25%	**Økning**
Brutto pensjonsforpliktelse	0,5 %
Årets opptjening	1,3 %
Dødeligheten styrkes med 10%	**Økning**
Brutto pensjonsforpliktelse	2,8 %
Årets opptjening	2,1 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i Fellesordningen er beregnet til 18,9 år.

Note 28 **Antall ansatte**

	2022	2021
Antall fast ansatte 31.12.	1 093	1 048
Antall midlertidig ansatte 31.12.	52	34
Totalt antall ansatte 31.12.	**1 145**	**1 082**
Antall årsverk fast ansatte 31.12.	1041	999
Antall årsverk midlertidig ansatte 31.12.	20	31
Totalt antall årsverk 31.12.	**1 061**	**1 030**

Note 29 **Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.**

Styret i konsernet har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et godtgjørelsesutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som ledergruppen i konsernet Kommunal Landspensjonskasse. Dette innbefatter konsernsjef, konserndirektører i KLP og administrerende direktører for enkelte datterselskap.

Alle ledende ansatte som ble medlem av konsernledelsen før 1. mai 2013 har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen i den aktuelle gruppen har valgt å endre pensjonsalderen per 31.12.2022. De som ble medlemmer av konsernledelsen fra og med 1. mai 2013 har pensjonsalder på 70 år.

Alle ansatte i KLP konsernet i Norge er innmeldt i KLPs pensjonsordning for kommuner og bedrifter. De ansatte opptjener pensjonsrettigheter i denne ordningen for lønn opptil 12G.

Ansatte i KLP konsernet med lønn over 12 G og ansatte med lavere pensjonsalder enn 67 år, opptjener pensjonsytelser også for lønn over 12G dersom de var ansatt før 2. mai 2013 og hadde lønn over 12G på det tidspunktet. Full alderspensjon i denne tilleggsdekningen utgjør 66% av lønn over 12G, og oppnås etter minst 30 års opptjening i ordningen. Ansatte med spesiell avtale om lavere pensjonsalder enn 67 år sikres alderspensjon tilsvarende 66% av all pensjonsgivende lønn fram til 67 år. Denne tilleggsordningen ble lukket 2. mai 2013 og gjelder ikke for ansatte som startet etter denne dato. Ordningen gjelder heller ikke for ansatte som var ansatt på dette tidspunkt i KLP, men som først etter denne dato mottar lønn over 12G.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Ingen av de ledende ansatte har prestasjonslønn eller bonusordning.

KLP konsernet tilbyr lån til ulike formål. Det er egne lånevilkår for ansatte, og ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/eksterne medlemmer av foretaksforsamlingen blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av foretaksforsamlingen. Styrets vararepresentanter og observatører, herunder utlån og ytelser til disse, er ikke spesifisert i i denne noten. Det er utbetalt til sammen 391 tusen kroner til observatører og varamedlemmer til KLPs styre i 2022. Dette omfatter utbetalinger til fire personer.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift og finansskatt. For styremedlemmer som er valgt av og blant de ansatte opplyses det kun om ytelser og lån som kan knyttes til vervet som styremedlem.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP konsernet som kan søkes opp på klp.no.

2022 TUSEN KRONER	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2022	Avdragsplan [1]
Ledende ansatte						
Sverre Thornes, *konsernsjef*	4 733	220	1 556	20 000	3,50	Fleksilån
Cathrine Hellandsvik, fra 1. august	647	112	207	6 873	3,50	A50
Aage E. Schaanning	3 912	144	1 377	9 600	3,50	Fleksilån
Gro Myking	2 869	169	362	7 710	3,50	A41
Rune Hørnes	2 923	156	317	-	-	-
Kirsten Grutle	1 794	146	246	-	-	-
Tore Tenold	3 297	153	1 244	6 400	3,40	Fleksilån
Håvard Gulbrandsen	3 566	179	1 163	7 500	3,50	Fleksilån
Gunnar Gjørtz	3 514	170	1 222	6 000	3,50	Fleksilån
Marianne Sevaldsen	3 042	172	1 289	3 864	3,50	A43
Leif Magne Andersen til 1. august	1 474	99	474	4 820	3,30	A51
Styret[2)]						
Egil Johansen, *leder til mai* (5 av 5)	200					
Tine Sundtoft, *leder fra juni* (5 av 5)	207					
Jenny Følling (5 av 5)	178					
Odd Haldgeir Larsen (10 av 10)	268			1 874	4,15	A35
Øyvind Brevik (10 av 10)	301					
Cecilie Dae (7 av 10)	233					
Egil Matsen (10 av 10)	327					
Ingunn Trosholmen (5 av 5)	148					
Vibeke Heldal, *valgt av og blant de ansatte* (10 av 10)	301					
Erling Bendiksen, *valgt av og blant de ansatte* (10 av 10)	233					
Foretaksforsamling						
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	804			40 208		
Ansatte						
Lån til ansatte i konsernet med subsidiert rente				2 102 732		
Lån til ansatte i konsernet til ordinære vilkår				92 141		

[1] A=Annuitetslån, siste avdrag.

[2] Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

2021 TUSEN KRONER	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2021	Avdragsplan [1]
Ledende ansatte						
Sverre Thornes, *konsernsjef*	4 383	240	1 485	20 000	1,00	Fleksilån
Marianne Sevaldsen	2 925	184	1 182	4 021	1,00	A43
Aage E. Schaanning	3 758	165	1 269	6 390	1,00	Fleksilån
Gro Myking	2 749	188	357	7 669	1,00	A30/A41
Rune Hørnes	2 801	156	296	-	-	-
Kirsten Grutle	1 075	114	61	-	-	-
Tore Tenold	3 175	162	1 175	3 000	0,90	Fleksilån
Håvard Gulbrandsen	3 427	213	1 086	6 177	1,00	Fleksilån
Gunnar Gjørtz	3 375	157	1 163	6 000	1,00	Fleksilån
Leif Magne Andersen	2 268	174	765	4 952	1,00	A51
Styret[2)]						
Egil Johansen, *leder* (9av 10)	392					
Jenny Følling (10 av 10)	297					
Odd Haldgeir Larsen (9 av 10)	242			1 924	1,55	A35
Karianne Melleby (9 av 9)	316					
Øyvind Brevik (10 av 10)	291					
Cathrine M. Lofthus (5 av 5)	172					
Cecilie Dale (1 av 1)	0					
Susanne Torp-Hansen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	133					
Freddy Larsen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	172					
Vibeke Heldal, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	119					
Erling Bendiksen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	100					
Foretaksforsamling						
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	765			92 663		
Ansatte						
Lån til ansatte i konsernet med subsidiert rente				1 968 767		
Lån til ansatte i konsernet til ordinære vilkår				65 077		

[1] A=Annuitetslån, siste avdrag.

[2] Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

TUSEN KRONER	2022	2021
Periodens kostnader knyttet til rentesubsidiering av lån til ansatte	15 041	11 639

Note 30 **Honorar til revisor**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Ordinær revisjon	10,1	7,2
Attestasjonstjenester	0,8	0,6
Skatterådgivning	0,1	0,4
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,6	0,4
Sum honorar til revisor	**11,7**	**8,7**

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 31 **Driftskostnader**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Personalkostnader	1 401	1 248
Avskrivninger og nedskrivninger	149	228
Andre driftskostnader	923	802
Sum driftskostnader	**2 473**	**2 278**

Note 32 **Andre inntekter og -kostnader**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	1 354	1 265
Øvrige inntekter [1]	330	282
Sum andre inntekter	**1 684**	**1 547**

[1] Øvrige inntekter inkluderer investeringer fra tilknyttede og felleskontrollerte foretak, slik at resultatene kan være både negative og positive.

MILLIONER KRONER	2022	2021
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	1 354	1 265
Øvrige kostnader	23	27
Sum andre kostnader	**1 377**	**1 292**

Note 33 **Annen kortsiktig gjeld**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	1 699	3 645
Påløpt ikke utlignet skatt	727	560
Forskuddstrekk pensjonsordning	522	491
Leverandørgjeld	240	226
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	516	699
Øvrig kortsiktig gjeld	1 248	1 187
Sum annen kortsiktig gjeld	**4 951**	**6 808**

Note 34 **Betingede forpliktelser**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Kausjonsansvar tilhørende KLP	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	27 405	24 615
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn tilhørende KLP Konsern	3 676	4 136
Sum betingede forpliktelser	**31 083**	**28 754**

Note 35 **Opptjent egenkapital**

MILLIONER KRONER	Revalueringsfond	Risikoutjevningsfond	Naturskadefond	Øvrig opptjent egenkapital	Opptjent egenkapital
Balanseført verdi 01.01.2021	**1 625**	**5 404**	**66**	**14 127**	**21 222**
Resultat		-1 034	39	463	-532
Utvidet resultat:					
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet				56	56
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	206			-52	155
Balanseført verdi 31.12.2021	**1 831**	**4 370**	**105**	**14 595**	**20 901**
Endring ført direkte mot egenkapital		415		-172	243
Resultat		-142	32	386	275
Utvidet resultat:					
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet				94	94
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	-43			11	-32
Balanseført verdi 31.12.2022	**1 789**	**4 643**	**137**	**14 913**	**21 482**

Note 36 **Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter**

MILLIONER KRONER	31.12.2021	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Kontantstrømeffekt operasjonelle aktiviteter	Ikke- kontantstrømeffekt [1]	31.12.2022
Ansvarlig lån	3 000	1	0	146	3 147
Fondsobligasjonslån	1 604	0	0	-176	1 428
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 199	1 460	1 024	0	6 683
Utstedt obligasjonslån med fortrinnstrett	31 015	0	1 415	0	32 430
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	**39 818**	**1 461**	**2 439**	**-30**	**43 689**

[1] Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta

MILLIONER KRONER	31.12.2020	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Kontantstrømeffekt operasjonelle aktiviteter	Ikke- kontantstrømeffekt [1]	31.12.2021
Ansvarlig lån	3 135	0	0	-135	3 000
Fondsobligasjonslån	1 764	0	0	-159	1 604
Gjeld til kredittinstitusjoner	14 216	574	-10 591	0	4 199
Utstedt obligasjonslån med fortrinnstrett	24 997	0	6 018	0	31 015
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	**44 112**	**573**	**-4 573**	**-294**	**39 818**

Note 37 **Nye regnskapsstandarder og overgangseffekter**

Det er to nye internasjonale regnskapsstandarder som trer i kraft for regnskapsårsåret som starter 01.01.2023, og som må tas i bruk av konsernet. Dette gjelder IFRS 17 Forsikringskontrakter og IFRS 9 Finansielle instrumenter.

For forsikringskontrakter krever standardens prinsipper bruk av skjønn, og de områder hvor konsernets skjønnsutøvelse har vært mest vesentlig er opplistet nedenfor:

- Kontraktens grense ved kontrakter på offentlig tjenestepensjon (se punkt 37.1.6)
- Beste estimat knyttet til kontantstrømmer innenfor kontraktens grense (se punkt 37.1.7.1)
- Risikojustering (se punkt 37.1.7.3)

Standarden krever også en rekke andre fortolkninger, blant annet definisjon av hvem som er poliseholder, og hvorvidt utstedte forsikringskontrakter inneholder investeringskomponenter.

37.1 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene under IFRS 17 Forsikringskontrakter

Innføring av den nye standarden for forsikringskontrakter endrer ikke definisjonen av hva som er en forsikringskontrakt, selv om det er kommet noen presiseringer som avgrenser hva som er kvalifiserende kontrakter og som skal behandles i tråd med standarden. Disse presiseringene har ikke hatt konsekvenser med tanke på hvorvidt konsernet utsteder forsikringskontrakter.

Konsernets livsforsikringsvirksomhet har kun en type forsikringskontrakt, offentlig tjenestepensjon (OfTP). Det er tre parter i en slik forsikringskontrakt; forsikringsgiver, arbeidsgiver og arbeidstaker. De samlede rettigheter og plikter forsikringsgiver har, via forsikringskontrakten, har sitt motsvar i de plikter og rettigheter poliseholder har. Poliseholder er etter standarden den som har rett til ytelser ved en forsikret hendelse. Konsernet tolker at dette vil omfatte både den respektive begunstigede (arbeidstaker/pensjonist) og arbeidsgiver (som kompenseres av forsikringsforetaket for sin forpliktelse overfor arbeidstaker) for OfTP.

Konsernet skadeforsikringsvirksomhet har ulike typer forsikringskontrakter, og det henvises til punkt 37.1.3 for nærmere beskrivelse av disse.

37.1.1 Gjensidighet

IFRS 17 har egne bestemmelser tilpasset gjensidige foretak. KLP er et gjensidig forsikringsselskap, definert ved at poliseholderne, nåværende eller fremtidige, har rett til residualverdien av virksomheten. Residualverdien er lik summen av alle eiendeler fratrukket all gjeld. Forsikringskontraktene KLP har utstedt oppfyller også kravet til risikodeling mellom poliseholderne. Det beregnes en risikojustering for ikke-finansiell risiko på vanlig måte.

Konsernet har også utstedt ordinære forsikringskontrakter, det vil si kontrakter som ikke gir rettighet til residualverdien av virksomheten. Dette er kontrakter innen skadeforsikring. Disse kontraktene inngår imidlertid som en del av residualverdien som eies av poliseholderne med offentlig tjenestepensjon.

Ettersom residualverdien av virksomheten tilføres nåværende eller framtidige poliseholdere, finnes det normalt ikke egenkapital i gjensidige foretak under IFRS 17 Den kapital som betales inn til konsernet, og som er definert som egenkapital i andre regelverk, er etter denne standarden en del av kontantstrømmene som følger av oppfyllelse av forsikringskontrakten. Note 37.1.7.1 omtaler dette nærmere.

Residualverdien skal måles til virkelig verdi og inngå i forpliktelsen til poliseholderne. Enkelte eiendels- og gjeldsposter som inngår i residualverdien er imidlertid ikke regnskapsført til virkelig verdi, enten fordi det ikke tillates under IFRS, eller at konsernet har valgt en annen verdsettelse. Eventuelle måledifferanser på eiendeler og gjeld som ikke er målt til virkelig verdi vil innregnes som rapportert egenkapital selv om dette ikke er egenkapital i regulatorisk eller økonomisk forstand. Endring i egenkapital vil utgjøre totalresultatet.

Gjensidige foretak har heller ikke kontraktsregulert tjenestemargin (contractual service margin - CSM), siden det ikke er tjenestemargin eller fortjeneste til foretaket. I stedet for egenkapital og CSM har konsernet en residualverdi i balansen som representerer poliseholders kapital utover verdien av forpliktelser inkludert risikojustering (justering for ikke-finansiell risiko). Endringer i residualverdi representerer resultat til poliseholdere utover forventet tildeling til premiefond.

I et gjensidig foretak der poliseholder mottar og hefter for all residualverdi i foretaket uten betingelser, er alle kontantstrømmer for oppfyllelse av forsikringskontrakten ordinære sannsynlighetsvektede forventninger. Et unntak er retten virksomheten har til å kreve innbetalinger fra poliseholderne med residualverdi i virksomheten. Dette er en betinget kontantstrøm fra poliseholderne med rett til residualverdi. Effekten av denne retten inngår i sannsynlighetsvektingen av kontantstrømmen for oppfyllelse av forsikringskontrakten knyttet til ordinære kapitaltilskudd.

37.1.2 Definisjon og klassifisering

Konsernets livsforsikringsvirksomhet har kun produktet OfTP, som består av en produktpakke med alderspensjon, uførepensjon, ektefellepensjon, barnepensjon og AFP. OfTP vurderes til å være en forsikringskontrakt etter standarden da hver kontrakt har en signifikant forsikringsrisiko knyttet til langt liv, død eller uførhet.

Forsikringskontrakten for OfTP er de samlede avtaler innenfor ett risikofellesskap som poliseholder har inngått med konsernets livsforsikringsvirksomhet. Forsikringskontrakten vil da omfatte avtalene om ordinær tjenestepensjon, AFP, egenkapitaltilskudd og tilhørende bestemmelser i vedtekter, vilkår, overføringsavtale, tariffavtaler og lover.

Konsernets skadeforsikringsvirksomhet har flere ulike produkter innen ulike bransjer, og alle kontraktene tilfredsstiller kravet om vesentlig forsikringsrisiko etter standarden.

37.1.3 Separering av kontrakter

En forsikringskontrakt kan inneholde komponenter som a) derivater, b) innskudd/investeringer, c) forpliktelser om å levere varer og ikke-forsikringstjenester. Dersom slike komponenter er distinkte for forsikringskomponentene i kontrakten, krever standarden at de ulike komponentene i kontrakten separeres fra forsikringskontrakten, for måling og innregning av andre regnskapsstandarder enn IFRS 17, fortrinnsvis IFRS 9 (finansielle instrumenter) eller IFRS 15 (driftsinntekter).

Dersom kontantstrømmen og risikoen knyttet til komponentene er gjensidig avhengig av kontantstrømmen og risikoen for forsikringskontrakten, og ikke kan måles separat, skal komponentene ikke separeres fra forsikringskontraktene (ikke distinkte).

a. **Derivat**

Forsikringskontraktene på OfTP inneholder i utgangspunktet et derivat i form av en årlig rentegaranti tilknyttet premiereserven beregnet etter reglene i forsikringsloven.

Siden OfTP-kontraktene er kontrakter med krav på residualverdi av virksomheten, og fordi IFRS 17 reflekterer gjensidigheten ved å inkludere alle kontantstrømmer som er knyttet til kontraktene som en gjeld, eksisterer det i realiteten ingen rentegaranti knyttet til forsikringskontrakten når den skal måles under IFRS 17. Dermed er det ikke noe derivat innebygget i forsikringskontrakten som man må vurdere separasjon av. Et gjensidig selskap kan oppnå tilsvarende eller mer skreddersydd risikostyring for poliseholder ved å holde derivater med markedet som motpart i underliggende aktiva.

Forsikringskontraktene innen skadeforsikring inneholder heller ikke derivater.

b. **Innskudd/investeringer**

En investeringskomponent er definert som det beløp som forsikringsgiver er forpliktet til å betale tilbake til en poliseholder uavhengig av om en forsikret hendelse inntreffer.

En kontrakt på offentlig tjenestepensjon forplikter forsikringsgiver til å tilbakebetale alle innbetalingene fra poliseholder som skal dekke forsikringsrisiko. Det vil imidlertid ikke være krav om å betale tilbake beløpet til den samme poliseholder, men til kollektivet av alle nåværende og framtidige poliseholdere. Det avgjørende for å vurdere om man har en investeringskomponent eller ikke på kontrakten blir dermed om dette skal vurderes fra forsikringsgivers ståsted eller fra den enkelte poliseholders ståsted. Ved å se det fra forsikringsgivers ståsted foreligger det en investeringskomponent. Ser man det fra den enkelte poliseholders perspektiv, foreligger det ikke en investeringskomponent.

IFRS 17 er ikke presis på hvilket perspektiv dette skal vurderes fra, men det følger blant annet av ordlyden flere steder i standarden at det er forsikringsgivers perspektiv som skal til grunn i målingen av en forsikringskontrakt. Det virker mest naturlig å vurdere dette fra forsikringsgivers ståsted ettersom IFRS 17-standarden regulerer innregning og måling av forsikringskontrakter hos utstedere av kontrakten. Standarden er ikke entydig på hvilket perspektiv en skal se dette fra, og foretaket legger derfor forsikringsgivers perspektiv til grunn Det konkluderes således at kontraktene på offentlig tjenestepensjon inneholder et investeringselement tilknyttet forsikringsrisiko. Investeringskomponenten representerer hovedkomponenten av den forsikrede risiko, og kan ikke selges separat. Investeringskomponenten er således ikke-distinkt, og skal måles som en del av kontrakten. En konsekvens av at risikodekningen er en ikke-distinkt investeringskomponent, er at innbetalinger og utbetalinger knyttet til investeringskomponenten ikke skal inngå i forsikringsresultatet.

Skadeforsikringskontraktene inneholder ingen forpliktelser til å tilbakebetale et beløp til poliseholder uten at det foreligger en forsikringshendelse.

c. **Levering av tjenester tilknyttet forsikringskontraktene som ikke er forsikring.**

Konsernet utfører innkreving av medlemskontingent på vegne av Pensjonskontoret for kontraktene på OfTP og utbetaler servicepensjoner på vegne av arbeidsgiver. Det utføres også tjenester i form av NRS-beregninger til arbeidsgivere med offentlig tjenestepensjonsavtale i konsernet, og en del veiledning til poliseholdere, men disse har ingen særskilte kontantstrømmer tilknyttet seg.

Det må avklares om noen av tjenestene beskrevet i c) er *distinkte* og dermed skal separeres fra forsikringskontrakten og måles separat, eller om de er *ikke-distinkte* og dermed skal måles sammen med forsikringskontrakten.

Forsikringskontrakter utstedt av konsernets livsforsikringsvirksomhet skal ikke separeres. Kontingent for Pensjonskontoret og servicepensjoner er holdt utenfor ettersom dette uansett ikke ville hatt konsekvenser for inntekter eller kostnader da dette er en ren innkreving av beløp som viderebetales, og er vurdert under IFRS 15.

Standarden hverken krever eller eksplisitt nekter videre separasjon av den legale kontrakt, men dersom ulike dekninger er samlet i 1 legal kontrakt kun av praktiske årsaker, må dekningene behandles hver for seg. OfTP består av en produktpakke som er lov og tariffestet og poliseholder må kjøpe hele produktpakken. Enkeltdekninger tilbys ikke i markedet og de kan heller ikke flyttes. Det er dermed ikke krav til separasjon av de ulike dekninger og de er vurdert samlet.

37.1.4 Gruppering av kontraktene og tapsbringende kontrakter

Under IFRS 17 skal forsikringskontrakter grupperes i porteføljer. En portefølje består av et sett med kontrakter som har lik type forsikringsrisiko og som håndteres samlet. Konsernets OfTP-kontrakter er inndelt i syv ulike pensjonsordninger. Kontraktene som inngår i de ulike pensjonsordningene har likeartet risiko, og lønnsomheten følges opp på hver pensjonsordning. Pensjonsordningene utgjør dermed hver sin portefølje under IFRS 17.

I henhold til standarden må porteføljene deles inn i tre grupper:

1. en gruppe av kontrakter som er tapsbringende ved førstegangsinnregning, dersom slike finnes,
2. en gruppe av kontrakter som ved førstegangsinnregning ikke har noen betydelig risiko for å bli tapsbringende senere, dersom slike finnes, og
3. en gruppe av gjenværende kontrakter i porteføljen, dersom slike finnes

En kontrakt anses som tapsgivende hvis summen av nåverdiene av kontantstrømmene, inkludert risikojustering, knyttet til kontrakten er en netto kontantstrøm ut av foretaket.

Dersom en forsikringskontrakt i løpet av dekningsperioden anses som tapskontrakt, skal negativ forskjell mellom uopptjente premieinntekter for og forventede erstatningskostnader, resultatføres og tillegges forpliktelsen for gjenværende dekning. Vurderingen ved innregning er at konsernets livsforsikringsvirksomhet ikke har tapsbringende kontrakter. Alle kontrakter i porteføljen vurderes til å være lønnsomme med mulighet for å bli tapsbringende.

Kontrakter som er utstedt med mer enn ett års mellomrom kan ikke inngå i samme gruppe. Det er imidlertid innført et unntak fra dette kraver i EU/EØS slik at forsikringskontrakter innen livsforsikring utstedt med mer enn ett års mellomrom allikevel kan inngå i samme portefølje.

Kontraktene vurderes til å omfattes av unntaket som gjelder for gruppering i årganger i EU/EØS ved at kontraktene har direkte deltakende egenskaper (se 37.1.1) og det skjer utjevning mellom kontraktene over tid. Konsernet har valgt å benytte seg av unntaket for OfTP-kontraktene.

Konsernets skadeforsikringsvirksomhet har gjort en porteføljeinndeling slik at en portefølje ikke kan inneholde elementer fra to ulike bransjer. En og samme portefølje kan imidlertid inneholde to eller flere ensartede risikogrupper, under forutsetning av at de tilhører samme bransje. Dette er sammenfallende med hvordan man følger opp virksomheten. Videre er produktene til virksomheten slik at ett sett med produkter tilbys offentlig- og bedriftskunder, mens et annet sett med produkter tilbys personmarkedskundene.

Tabellen under viser skadeforsikringsvirksomhetens inndeling i porteføljer, og denne fordelingen reflekterer produktenes risikoegenskaper:

IFRS 17 Portefølje	Segmentgruppe
OB Ansvar	Offentlig og Bedrift
OB BrannK	Offentlig og Bedrift
OB Gruppeliv	Offentlig og Bedrift
OB Motor	Offentlig og Bedrift
OB Reise	Offentlig og Bedrift
OB Ulykke	Offentlig og Bedrift
OB Trygghet	Offentlig og Bedrift
OB Yrkesskade	Offentlig og Bedrift
PM BrannK	Personmarked
PM Fritidsbåt	Personmarked
PM Motor	Personmarked
PM Reise	Personmarked
PM Ulykke	Personmarked
PM Død	Personmarked
PM Uførhet	Personmarked

Det er ikke identifisert tapskontrakter i skadevirksomheten, og kontraktene er gruppert på årganger hvor det er maksimalt 12 måneders mellomrom knyttet til utstedelse av kontraktene som inngår i samme gruppe.

37.1.5 Innregning av kontraktene

Konsernet innregner sine grupper av forsikringskontrakter fra det tidligste av følgende tidspunkter:

- Begynnelsen av dekningsperioden for gruppen av kontrakter
- Datoen da den første betalingen fra en forsikringstaker i gruppen

Dersom det ikke foreligger noen avtalt forfallsdato, skal den første betalingen fra forsikringstakeren anes som forfalt når den mottas.

37.1.6 Kontraktens grense

Standarden krever at man skal inkludere alle framtidige kontantstrømmer som er innenfor kontraktens grense når man skal måle verdien av forsikringskontrakten. For å vurdere hva som er kontraktens grense, skal man hensynta alle substansielle rettigheter og forpliktelser som følger av kontrakten, lov og reguleringer. Kontraktens grense opphører på det tidspunkt hvor man har en praktisk mulighet for å reprise hele risikoen som følger av kontrakten.

Forsikringskontraktene på offentlig tjenestepensjon gir poliseholderen en rett til å fornye kontrakten årlig. Forsikringsgiver kan ikke si opp kontrakten. Ved en fornyelse av kontrakten, kan forsikringsgiver reprise framtidig opptjening, men ikke tidligere opptjening. Dermed kan ikke kan ikke konsernets livsforsikringsvirksomhet reprise all risiko og OfTP vurderes til å ha (uendelig) lang kontraktgrense.

Konsernets kontrakter innen skadeforsikring har, med enkelte unntak, en avtalefestet periode på 12 måneder med mulighet for forlengelse. Konsernet har ingen plikt til å fornye kontraktene, og kan reprise all risiko ved en eventuell fornyelse.

37.1.7 Måling av forsikringskontraktene

Standarden beskriver en hovedmodell for verdsettelse av forsikringskontrakter. Denne modellen innebærer at forsikringskontrakten ved første gangs innregning skal måles til et beløp som tilsvarer summen av kontantstrømmene som forventes å oppstå for å oppfylle kontrakten. Kontantstrømmene er sannsynlighetsvektede estimater av framtidige inn- og utbetalinger, og skal neddiskonteres til balansedagens verdi. Deretter skal det beregnes en justering for ikke-finansiell risiko. De neddiskonterte kontantstrømmene og risikojusteringen skalkan deles i to, en del som gjelder forpliktelse for gjenstående dekning og en del som gjelder forpliktelse for inntrufne krav. Restverdien skal avsettes som en kontraktsregulert tjenestemargin som reflekterer fortjeneste for framtidige perioder.

Standarden tillater en forenklet metode som alternativ til hovedmodellen dersom den forventes å gi tilnærmet samme svar som hovedmodellen, eller dekningsperioden er ett år eller kortere. Den forenklede metoden, også kalt premieallokeringsmetoden, forenkler beregningen av forpliktelse knyttet til gjenstående dekning på kontrakten. Denne settes lik uopptjent, betalt premie, og det kreves ikke diskontering. Disse kontraktene vil ikke ha en kontraktsregulert tjenestemargin, men det kreves justering for ikke-finansiell risiko for forpliktelser knyttet til inntrufne krav, samt tapstest.

Forsikringskontrakter med såkalt direkte deltakende egenskaper består av forsikringskontrakter som gir poliseholder rett til en avkastning basert på en underliggende enhet. Slike kontrakter skal måles etter variabel honorar-metoden. Det stilles krav om at kontrakten spesifiserer at poliseholderen deltar i en identifiserbar pool av en underliggende enhet, at forsikringsforetaket forventer å betale til poliseholder et beløp som tilsvarer en substansiell andel av den virkelige verdien av den underliggende enheten, og at forsikringsforetaket forventer at en substansiell andel av beløp som betales til poliseholder vil variere med virkelig verdi av den underliggende enheten. Ved slike kontrakter skal man justere den kontraktsregulerte tjenestemarginen slik at den reflekterer det variable honoraret. Endringer i forpliktelsen til å betale poliseholder et beløp tilsvarende endring i virkelig verdi av underliggende enhet reflekterer ikke framtidig tjenester, og skal ikke påvirke kontraktens tjenestemargin. Endringer i forsikringsgivers andel av endring i

virkelig verdi av underliggende enhet vil relateres til framtidig tjeneste og justere kontraktens servicemargin.

37.1.7.1 Kontrakter med offentlig tjenestepensjon

Kontraktene på offentlig tjenestepensjon har en rett på residualverdien av virksomheten målt til virkelig verdi. Residualverdi av en virksomhet kvalifiserer som underliggende enhet. Også kravene om forventning om overføring av en substansiell andel av virkelig verdi på underliggende enhet er oppfylt ettersom det ikke er andre enn poliseholdere, nåværende eller framtidige, som har krav på disse verdiene fordi KLP er et gjensidig foretak. Over tid vil også kravet om variabilitet oppfylles. Dermed skal disse kontraktene måles i tråd med den variable honorarmetoden.

Kontraktene på offentlig tjenestepensjon vil bestå av forpliktelser for gjenværende dekning og residualverdien av virksomheten. Det er ingen forpliktelser knyttet til inntrufne forsikringstilfeller ettersom disse gjøres opp umiddelbart.

Forpliktelse for gjenværende dekning uten residualverdien beregnes ved å neddiskontere forventningsrette, fremtidige kontantstrømmer for gjenstående service knyttet til kontrakten og legge til en risikojustering for ikke-finansiell risiko. Diskonteringskurven som benyttes skal være markedskonsistent. Forpliktelse for gjenværende dekning består dermed av følgende 3 elementer:

1. Beste estimater av fremtidige kontantstrømmer
2. En justering for å reflektere tidsverdien (nåverdien) av kontantstrømmenene og den finansielle risikoen knyttet til fremtidige kontantstrømmer
3. En risikojustering for ikke-finansiell risiko

Residualverdien beregnes som virksomhetens netto eiendeler målt til virkelig verdi.

37.1.7.2 Skadeforsikringskontrakter

Utstedte kontrakter innen skadeforsikring er ikke kontrakter med direkte deltakelse, og skal i utgangspunktet måles etter hovedmodellen. Kontraktene har imidlertid en dekningsperiode på maksimalt ett år, og konsernet har dermed valgt å anvende den forenklede premieallokeringsmetoden. Kjøpte gjenforsikringskontrakter har også en dekningsperiode på inntil ett år, og er verdsatt etter samme metode. Det finnes et fåtall kontrakter med dekningsperiode over 1 år, og disse vil ikke ha noen vesentlig påvirkning av regnskapstallene og tilfredsstiller således også kravet til den forenklede metoden. Denne metoden er dermed også valgt på disse kontraktene.

Under den forenklede metoden består forsikringsforpliktelsene av:

1. Forpliktelser for gjenværende dekning (Liability for Remaining Coverage, heretter kalt LRC)
2. Forpliktelser for inntrufne krav (Liability for Incurred Claims, heretter kalt LIC)

Forpliktelser for gjenværende dekning (LRC)

LRC beregnes som den delen av mottatte premier som ikke er inntektsført, amortisering av etableringsutgifter og eventuell justering for en finansieringskomponent (ikke påkrevd for dekningsperioder på ett år eller kortere). Konsernet kostnadsfører anskaffelsesutgifter/etableringsutgifter når de påløper. Det er innbetalt premie som skal ligge til grunn for beregningene, og tidspunkter for når premien betales skal styre beregningene fremfor kontraktenes forfallsdato.

Forpliktelser for inntrufne krav (LIC)

LIC beregnes ved å neddiskontere fremtidige kontantstrømmer for skader/krav som er inntruffet og legge til en risikojustering for ikke- finansiell risiko. Diskonteringsrenten som benyttes skal være markedskonsistent. LIC består dermed av følgende 3 elementer:

- Estimater av fremtidige kontantstrømmer
- En justering for å reflektere tidsverdien (nåverdien) av kontantstrømmenene og den finansielle risikoen knyttet til fremtidige kontantstrømmer
- En risikojustering for ikke- finansiell risiko

Summen av de to første punktene kalles til sammen «Best Estimate Liability (BEL), og er forsikringsforpliktelsen beregnet etter beste estimat.

37.1.7.3 Kontantstrømmer innenfor kontraktenes grense

For livvirksomheten er kontantstrømmer innenfor kontraktens grense dels definert fra KLPs vedtekter og dels fra ordlyden i OfTP kontrakten. Kontantstrømmer for oppfyllelse av forsikringskontrakten kan deles inn i

1. Forventet premier
2. Forventede kostnader
3. Forventet fremtidig tildeling til premiefondet
4. Innestående verdi av premiefondet
5. Forventet utbetaling til poliseholdere

Forventet premie inneholder elementer som i andre regelverk benevnes som rentegarantipremie, administrasjonspremie og egenkapitaltilskudd knyttet til allerede opptjente rettigheter. Det inngår også forventet premie knyttet til fremtidig opptjening ettersom kontrakten har lang grense. Fremtidige forsikringspremier for ny opptjening og reguleringspremier utgjør fremtidsverdier av kontantstrømmer knyttet til fremtidig utbetaling, diskontert til faktureringstidspunkt med forventet fremtidig grunnlagsrente.

Innestående verdi av premiefondet disponeres av poliseholder. Verdien tilsvarer nåverdien av fremtidige uttak av *tidligere* tildeling til premiefond. I tillegg kommer forventet *fremtidig* tildeling til premiefond som en kontantstrøm til poliseholder via premiefondet.

Forventet utbetaling til poliseholdere omfatter utbetaling av ny opptjening i tillegg til utbetalinger fra allerede opptjente rettigheter.

OfTP er en pensjonsordning uten forventet avslutning. Konsernet har valgt en endelig modelleringshorisont for kontantstrømmer knyttet til fremtidig opptjening på 80 år. Dette er lengre frem i tid enn kontantstrømmer, etter korreksjon for estimatrisiko, har en konsekvens for residualverdien i dag, se nærmere omtale under risikojustering. Den fremtidige opptjening som det avtales premie for om 80 år vil gi utbetalinger i ytterligere 110 år. Den siste utbetaling som inngår i nåverdier på dagens balanse ligger derfor i underkant av 200 år frem i tid.

Alle kontantstrømmer estimeres med hensyn til sitt fulle utfallsrom og uten bias i sannsynlighetsvektingen bak forventningen, i henhold til kriterier i standarden. Ettersom det ikke skjer risikodeling mellom poliseholder og eiere av egenkapital i et gjensidig foretak og ettersom ingen kontantstrømmer er betingede krav mot aktører utenfor kollektivet av poliseholdere, kan forventningene beregnes som enkle sannsynlighetsvektede gjennomsnitt uten bruk av stokastiske teknikker.

For skadeforsikringsvirksomheten inneholder kontantstrømmene forventede erstatningsutbetalinger og skadeoppgjørskostnader. Virksomheten vil bruke tradisjonelle statistiske metoder for å modellere forventede kontantstrømmer for skadeutbetalinger. Disse modellene fanger opp karakteristika ved beste estimat og inkluderer parametere som eksponering, skadeprosent, avviklingsfaktorer m.v. Modelleringen er i hovedsak basert på foretakets egen skadehistorikk, men kan i enkelte tilfeller også basere seg på data fra hele bransjen. Modellering av LIC- kontantstrømmer vil baseres på skadeår og estimeres for alle tilgjengelig år.

37.1.7.4 Diskonteringskurve

Forventede kontantstrømmer diskonteres med en rentekurve som er definert etter standardens nedenfra-og-opp metode. Utgangspunktet er swaprenter for tilstrekkelig likvide punkter på swapkurven. Det siste likvide punktet er 10 års renten. Som kilde benyttes samme grunnlag som EIOPA benytter for beregning av Solvens II-kurven. Det legges til en estimert illikviditetspremie som reflekterer likviditetsgraden i forsikringskontraktene. Illikviditetspremien estimeres fra en referanseportefølje av norske stats- og kredittobligasjoner som en residual etter et estimat av kredittpremien. Disse likvide rentepunktene inter- og ekstrapoleres mot et anslag for langsiktig rentenivå og danner en full rentekurve. Det langsiktige nivået er avledet fra historiske data for realrenter og Norges Banks inflasjonsmål.

Det er estimatusikkerhet i vurderingen av illikviditet i forsikringsprodukter, illikviditets- og kredittpremier i referanseporteføljen, i estimeringen av det langsiktige rentenivået og i konvergeringshastighet til det langsiktige nivået.

37.1.7.5 Risikojustering

Risikojustering for ikke-finansiell risiko måler graden av variabilitet fra ikke-finansiell risiko i fremtidige forventede kontantstrømmer og benytter en reservasjonspris for slik risiko. Denne prisen reflekterer holdning til risiko, er differensiert på tidshorisont og gjør livvirksomheten indifferent til å reflektere slik risiko i residualverdien eller ikke. Residualverdien blir på den måten omgjort fra en risikabel forventning til en sikkerhetsekvivalent verdi med hensyn på ikke-finansiell risiko. Formålet med å holde en residualverdi på balansen er at den jevner ut konsekvensene av finansiell risiko for poliseholderne.

Ikke-finansiell risiko er forsikringsrisiko, kostnadsrisiko, forretningsrisiko - særlig i den delen av kontrakten som det enda ikke er avtalt premier for - og estimatrisiko. Estimatrisikoen er særlig høy for den delen av kontrakten som er knyttet til ny opptjening langt inn i fremtiden. Risikojusteringen beregnes for hver forventet kontantstrøm og aggregeres i en nåverdi. For kontantstrømmer knyttet til marginaleffekten fra ny opptjening mange ti-år år inn i fremtiden er risikojusteringen så stor at beløpet ikke påvirker dagens residualverdi.

Et gjensidig selskap har ikke fortjeneste og inngår ikke kontrakter ut fra et motiv om risikojustert fortjeneste; formålet er å levere lave og stabile pensjonskostnader for poliseholderne. Samlet risikojustering er en prosentandel på 8,47 prosent av forpliktelsene og korresponderer til et konfidensnivå på 91 prosent. Siden et gjensidig foretak ikke har noe å tjene på å bære ikke-finansiell risiko forventes konfidensnivået å være høyere enn det en ser hos ikke-gjensidige selskaper.

Skadevirksomheten har utviklet en metode for å beregne risikojusteringen, basert på en statistisk modell for forsikringsrisiko. Virksomheten har valgt å benytte seg av konfidensnivåmetoden, og den statistiske modellen gir som resultat en fordeling / et utfallsrom for skadeforsikringsresultatene. Risikojuseringen som virksomheten har valgt representerer 75 prosentpersentilen til fordelingen.

37.1.7.6 Salgskostnader

Salgskostnader er kostnader som pådras ved å selge, tegne og starte en gruppe forsikringskontrakter. Offentlig tjenestepensjon er et definert marked uten vesentlig ny forretning. Kostnader man normalt ville ha ansett som salgskostnader, anser konsernets livsforsikringsvirksomhet som kostnader primært benyttet for å bevare og styrke merkevaren og KLP navnet. Med bakgrunn i dette anser man ikke at man har vesentlige direkte salgskostnader i livsforsikringsvirksomheten.

For forsikringskontrakter hvor dekningsperioden er mindre enn ett år, har man i henhold til standarden et valg om å utgiftsføre salgskostnader når de inntreffer.

37.1.8 Endring og fraregning av kontrakter

Dersom vilkårene i en forsikringskontrakt endres, vil den opprinnelige kontrakten fraregnes og den endrede kontrakten innregnes som ny kontrakt dersom ett av følgende vilkår er oppfylt:

- Dersom de endrede vilkårene hadde vært med ved kontraktsinngåelsen, og konsernet ville ha konkludert med at den endrede kontrakten:

    - Er utenfor virkeområdet til IFRS 17
    - Resulterer i en annen forsikringskontrakt på grunn av at komponenter skilles ut
    - Resulterer i en vesentlig annen kontraktsgrense
    - Vil bli inkludert i en annen gruppe forsikringskontrakter
- Dersom den opprinnelige kontakten oppfylte definisjonen av en forsikringskontrakt med elementer av direkte deltagelse, men den endrede kontrakten oppfyller ikke definisjonen
- Dersom den opprinnelige kontrakten ble målt etter premieallokeringsmetoden, mens endringene innebærer at den ikke lenger oppfyller vilkårene for bruk av denne metoden

For endringer der den opprinnelige kontrakten ikke fraregnes, oppdateres forpliktelsen for gjenværende dekning.

Konsernet fraregner en forsikringskontrakt nå den opphører, det vil si når plikten angitt i forsikringskontrakten utløper, oppfylles eller oppheves, eller når den endres i tråd med ett av kriteriene for endring ovenfor.

37.1.9 Presentasjon

Balanseoppstilling

I balansen vil konsernet presentere den balanseførte verdien av:

1. Ustedte forsikringskontrakter som er eiendeler
2. Utstedte forsikringskontrakter som er forpliktelser
3. Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler
4. Gjenforsikringskontrakter som er forpliktelser

Resultatoppstilling

I resultatet vil konsernet vise følgende poster knyttet til forsikringskontraktene målt under IFRS 17:

1. Forsikringstjenesteresultat (resultat fra periodens leverte tjenester knyttet til forsikringskontraktene)
2. Forsikringsfinanskostnader (erfaringsbasert justering knyttet til framtidig service, virkningen av finansiell risiko og endringer i finansiell risiko, samt verdiendring av netto eiendeler i virksomheten målt til virkelig verdi tilført forsikringstakere med direkte deltakende forsikringskontrakter)

Når det gjelder gjenforsikringsinntekter/- kostnader har man i henhold til standarden en valgadgang til å presentere disse brutto eller netto. Konsernet har valgt å presentere disse netto. I tillegg innføres krav til at resultatregnskapet spesifikt viser finansinntekter/-kostnader fra forsikringskontrakter og gjenforsikringskontrakter.

37.1.10 Kontrakter som eksisterte på overgangstidspunktet

37.1.10.1 Kontrakter som gir poliseholderen en rett på residualverdien i det gjensidige foretaket KLP

Utgangspunktet er at IFRS 17 skal implementeres retrospektivt, det vil si som om den alltid har vært gjeldende. Det er ikke praktisk mulig for konsernets kontrakter med OfTP, og standarden tillater at man i slike tilfeller benytter en modifisert metode eller virkelig verdi metode på overgangstidspunktet. Konsernet har valgt virkelig verdi metode for overgang.

Det ble på overgangstidspunktet gjort en beste estimat beregning av de kontantstrømmer som følger av kontraktene. Kontraktene har ikke et definert sluttpunkt (se 37.1.6), men det er ikke beregnet ny opptjening for perioder utover 80 år fram i tid. Etter 80 år beregnes således kun avløp av opptjente rettigheter.

Kontantstrømmene ble neddiskontert med en konstruert rentekurve ettersom det ikke finnes tilstrekkelig lange, relevante rentekurver. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 37.1.3.7.2.

Det ble videre beregnet en risikojustering for ikke-finansiell risiko som beskrevet i kapittel 37.1.7.3

Disse forsikringskontraktene gir nåværende og framtidige poliseholdere en rett på residualverdien. Residualverdien vil således være en del av forsikringsforpliktelsen i henhold til IFRS 17. Forsikringsforpliktelsen består dermed både av neddiskonterte beste estimat av kontantstrømmer, et risikopåslag for ikke finansiell risiko, samt residualverdien i foretaket. Residualverdien på overgangstidspunktet er beregnet som netto eiendeler i konsernet målt til virkelig verdi på overgangstidspunktet. Forskjellen mellom virkelig verdi og bokført verdi av netto eiendeler utgjør rapportert egenkapital.

Det vises for øvrig til omtale av gjensidighet under kapittel 37.1.1. Gjensidighet og 37.1.7 Målemetode.

37.1.10.2 Andre kontrakter

37.1.10.2.1 Forsikringskontrakter knyttet til skadeforsikringsvirksomheten

Disse kontraktene er innregnet retrospektivt, og verdien på åpningsbalansen er fastsatt som om de nye verdsettelsesreglene alltid hadde vært gjeldende.

Forsikringskontraktene som eksisterte på overgangstidspunktet ble testet med tanke på lønnsomhet, og det ble ikke avdekket ulønnsomme kontrakter. Kontraktene ble gruppert i tråd med beskrivelsene i kapittel 37.1.4 Gruppering av kontraktene og tapsbringende kontrakter, og verdsatt i tråd med prinsippene beskrevet i kapittel 37.1.7 Målemetode.

37.1.10.2.2 Gjenforsikringskontrakter som holdes

Konsernet har kjøpt gjenforsikringskontrakter tilknyttet skadeforsikringsvirksomheten. Gjenforsikringskontraktene som holdes på overgangstidspunktet er vurdert til beste estimat på kontantstrømmer knyttet til kontraktene som er fastsatt konsistent med beste estimat på de underliggende skadeforsikringskontraktene. Kontraktene er verdsatt i tråd med beskrivelsene i kapittel 37.1.7 Målemetode.

37.1.11 Overgangseffekter

IFRS 17 standarden implementeres 01.01.2023, men med krav om sammenligningstall for 2022. Overgangseffekter 01.01.2022 som følge av implementering av standarden for konsernet er vist i tabellen nedenfor. Dette er foreløpige beregninger som kan bli gjenstand for endringer senere ved endelig fastsettelse:

Millioner kroner	31.12.2021	Netto flytting og andre endringer 01.01.2022	Effekt av ny klassifisering IFRS 17	Effekt av ny målemetode IFRS 17	Balanse 01.01.2022 IFRS 17
Lån og fordringer øvrige inkl fordring forsikringskontrakter	5 377	-304	-318	0	4 755
Gjenforsikringskontrakter som er eiendeler	0	304	0	37	341
Andre eiendeler	895 893	-	-	-	895 893
EIENDELER	901 270	0	-318	37	900 989
Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	653 551	-4 930	-648 621	-	0
Premie- og erstatningsavsetning i skadeforsikring	3 023	0	-3 023	-	0
Forpliktelse knyttet til kontrakter som gir poliseholder rett til residualverdi	-	-	648 621	49 063	697 684
Forpliktelser tilknyttet øvrige utstedte forsikringskontrakter	-	-	2 705	-117	2 588
Utsatt skatt	1 387	0	-	10	1 397
Annen kortsiktig gjeld	6 808	4 930	-	0	11 738
Annen gjeld	195 769	-	-	0	195 769
Egenkapital	40 732	-	-	-48 919	-8 187
GJELD OG EGENKAPITAL	901 270	0	-318	37	900 989

Beregning av overgangsverdien av forsikringskontraktene er basert på utstrakt bruk av skjønn og estimater. Små endringer i sentrale parametere kan gi store utslag i beregningene.

Egenkapitalen består som tidligere beskrevet av forskjell mellom bokført verdi og markedsverdi på konsernets netto eiendeler. Denne differansen er tilført forsikringsforpliktelsen til kontrakter med rett til residualverdi. Når virkelig verdi på netto eiendeler består av merverdier, vil dermed rapportert egenkapital bli negativ fordi gjelden til poliseholderne er økt med ikke-regnskapsførte merverdier. Effekten blir omvendt dersom netto verdi på eiendeler inneholder ikke-regnskapsførte mindreverdier. Da blir gjelden til poliseholderne redusert, og rapportert egenkapital blir positiv.

På overgangstidspunktet består egenkapitalen av følgende:

Millioner kroner	Bokført verdi	Virkelig verdi	Måledifferanse
Utsatt skattefordel	52	52	0
Kontanter og bankinnskudd	3 388	3 388	0
Immaterielle eiendeler	797	1 217	-420
Varige driftsmidler	2 714	2 679	35
Investeringer i tilknyttede foretak	4 934	6 208	-1 274
Investeringseiendom	89 535	89 535	0
Eiendel knyttet til reassuransekontrakter	341	341	0
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	25 985	27 766	-1 781
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	164 484	169 449	-4 965
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	79	79	0
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	118 024	118 170	-146
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	188 172	188 172	0
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	294 476	294 476	0
Finansielle derivater	3 253	3 253	0
Lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstaker	4 755	4 755	0
Forpliktelser knyttet til utstedte forsikringskontrakter med rett til residualverdi	-697 684	-697 684	0
Forpliktelser knyttet til øvrige utstedte forsikringskontrakter	-2 588	-2 588	0
Fondsobligasjonslån	-1 604	-1 585	-19
Ansvarlig lånekapital	-3 000	-3 310	310
Utstedt obligasjon med fortrinnsrett	-31 015	-31 088	73
Gjeld til kredittinstitusjoner	-4 199	-4 199	0
Gjeld og innskudd til kunder	-12 901	-12 901	0
Pensjonsforpliktelser	-870	-870	0
Finansielle derivater	-4 740	-4 740	0
Utsatt skatteforpliktelse	-1 397	-1 397	0
Annen kortsiktig gjeld	-11 738	-11 738	0
Minoritetens andel av gjeld	-137 440	-137 440	0
Egenkapital	-8 187	0	-8 187

Konsernet vil implementere IFRS 9 fra og med 1. januar 2023. Dette vil få konsekvenser for den rapporterte egenkapitalen ettersom en vesentlig andel av konsernets rentebærende papirer, som tidligere ble målt til amortisert kost, vil bli målt til virkelig verdi med verdiendring over resultatet i tråd med virkelig verdiopsjonen under IFRS 9. Dermed forventes det at egenkapitalen vil reduseres etter implementering av IFRS 9. Det foreligger ikke noe pålitelig estimat på samlet effekt 01.01.2023 av overgang IFRS 9 + 17 da det ikke er beregnet IFRS 17-balanse på dette tidspunktet. Det henvises til egenkapitaleffekter ved overgang til IFRS 9 i kapittel 37.2.5.

37.2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene under IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter, trådte opprinnelig i kraft 1. januar 2018, og erstatter IAS 39 for klassifisering, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser. I tillegg omfatter den nye standarden endrede regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler. Særskilte overgangsregler for forsikringsselskaper har gitt adgang til å utsette implementeringen til 01.01.23. KLP har i konsernregnskapet valgt å benytte seg av denne valgadgangen, og vil således anvende standarden for regnskapsperioder etter 01.01.2023. Som tillatt i overgangsbestemmelsen til IFRS 9, vil konsernet ikke omarbeide sammenligningstall for tidligere perioder ved implementering av standarden.

37.2.1 Innregning og fraregning

Finansielle instrumenter balanseføres på det tidspunkt konsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige betingelser. Vanlige kjøp og salg av investeringer regnskapsføres på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler

fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og konsernet i hovedsak har overført risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt forpliktelsene til de kontraktsmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt.

37.2.2 Klassifisering og etterfølgende måling

37.2.2.1 Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler skal etter IFRS 9 klassifiseres i følgende kategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi med verdiendring over resultatet
- Virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultat

Målekategori bestemmes ved første gangs innregning.

Derivater og egenkapitalinstrumenter

I henhold til IFRS 9 skal derivater innregnes til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Derivater klassifisert som sikringsinstrumenter skal imidlertid følge regler for sikringsbokføring som er omtalt i avsnitt 37.2.3. Egenkapitalinstrumenter skal som hovedregel måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, med mindre det ikke er holdt for handelsformål og bestemt utpekt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat. I konsernet vil alle egenkapitalinstrumenter bli målt til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

Gjeldsinstrumenter

Klassifikasjon og måling av gjeldsinstrumenter etter IFRS 9 vurderes ut fra en kombinasjon av enhetens forretningsmodell for styring av eiendelene og de kontraktsmessige kontantstrømskarakteristikker.

Et gjeldsinstrument måles til amortisert kost hvis begge følgende kriterier er oppfylt og den finansielle eiendelen ikke er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»):

- Den finansielle eiendelen innehas i en forretningsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer («forretningsmodell kriteriet»), og
- Kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol («kontantstrømkriteriet»)

Forretningsmodellkriteriet

Konsernet vurderer målet med en forretningsmodell der en eiendel holdes på porteføljenivå, fordi dette best reflekterer måten konsernet styres på, og slik informasjon er gitt til ledelsen. Portefølje defineres i denne

sammenheng som en gruppe finansielle instrumenter som blir styrt samlet. Informasjonen som vurderes inkluderer:

- Uttalte retningslinjer og mål for porteføljen og driften av disse retningslinjene i praksis. Spesielt om ledelsens strategi og målsetning er å holde eiendelen for å inndrive kontraktsmessige kontantstrømmer, opprettholde en bestemt renteprofil, matching av durasjon mellom finansielle eiendeler og tilsvarende finansielle forpliktelser som benyttes for å finansiere disse eiendelene eller realisere kontantstrømmer gjennom salg av eiendelene
- Hvordan porteføljens avkastning vurderes og rapporteres til ledelsen
- Risikoene som påvirker forretningsmodellen og de finansielle eiendelene som holdes innenfor denne forretningsmodellen og hvordan disse risikoene styres
- Hvordan lederne kompenseres - f.eks. om kompensasjon er basert på virkelig verdi av de forvaltede eiendelene eller de kontraktsmessige kontantstrømmene samlet
- Frekvens, volum og tidspunkt for salg i tidligere perioder, årsakene til slik salg og forventninger til fremtidig salgsaktivitet. Informasjonen om salgsaktivitet vurderes imidlertid ikke isolert, men som en del av en samlet vurdering av hvordan konsernets uttalte mål for styring av de finansielle eiendelene oppnås og hvordan kontantstrømmer realiseres.

Vurdering av forretningsmodell er basert på rimelige forventede scenarier uten hensyn til "worst case" eller "stress case" scenarier. Dersom kontantstrømmer etter førstegangsinnregning realiseres på en måte som er forskjellig fra konsernets opprinnelige forventninger, endres ikke klassifiseringen av de resterende finansielle eiendelene i den aktuelle forretningsmodellen, men en inkorporerer slik informasjon ved vurdering av nye utstedte eller nyanskaffede finansielle eiendeler fremover.

Kontanstrømskriteriet

I denne vurderingen defineres hovedstol som virkelig verdi av den finansielle eiendelen ved første gangs innregning. "Rente" er definert som vederlag for tidsverdien av penger og for kredittrisiko knyttet til utestående hovedstol i en bestemt tidsperiode og for andre grunnleggende utlånsrisikoer og kostnader (f.eks. likviditetsrisiko og administrasjonskostnader), samt fortjenestemargin.

Ved vurderingen av om kontraktsmessige pengestrømmer utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol, vurderer konsernet kontraktsbetingelsene i instrumentet. Dette inkluderer å vurdere om den finansielle eiendelen inneholder en kontraktsklausul som kan endre tidspunktet eller størrelsen av kontraktsmessige kontantstrømmer slik at den ikke vil oppfylle denne betingelsen. Konsernet vurderer her blant annet følgende:

- Betingede hendelser som ville endre beløp og tidspunkt for kontantstrømmer
- Forskuddsbetaling og opsjon til forlengelse eller utvidelse
- Vilkår som begrenser konsernets krav på kontantstrømmer fra spesifiserte eiendeler (f.eks. «nonrecourse asset arrangements»)

- Vilkår som endrer vurdering av tidsverdien av penger - f.eks. periodisk tilbakestilling av renter

Valg av målemetode

Hver portefølje er analysert ut ifra hvilken forretningsmodell som følges, hva slags kontantstrømmer som foreligger og hva hensikten med investeringene er.

Dersom formålet med forretningsmodellen er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer kun bestående av rente og hovedstol skal den finansielle eiendelen måles til amortisert kost. Dette forutsatt at SPPI-testen («Solely Payment of Principal and Interest») er bestått, som innebærer at kontantstrømmene kun består av renter og hovedstol.

Dersom forretningsmodellen er å holde de finansielle eiendelene for å inndrive kontraktsfestede kontantstrømmer og å selge, skal eiendelen ifølge IFRS 9 måles til virkelig verdi med verdiendringer over det utvidede resultatet, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivinger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Finansielle eiendeler inkludert i andre typer forretningsmodeller blir målt til virkelig verdi over ordinært resultat.

Konsernet kan utpeke et gjeldsinstrument som oppfyller kriteriene for å måles til amortisert kost til virkelig verdi over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer inkonsistens i måling.

IFRS 9 gir mulighet for å benytte seg av virkelig verdi opsjon dersom dette i vesentlig grad eliminerer et regnskapsmessig misforhold som ellers ville oppstått (accounting mismatch). Dette innebærer at finansielle eiendeler og forpliktelser ved førstegangsinnregning kan utpekes til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Denne øremerkingen er ugjenkallelig etter førstegangsinnregning. Konsernet har i regnskapet valgt å benytte seg av virkelig verdi opsjon på for investeringer som måles til amortisert kost i livsforsikringsvirksomheten. Begrunnelsen for dette er at implementeringen av IFRS 17 innebærer at forpliktelser innregnes til virkelig verdi. Ved å benytte virkelig verdi opsjonen vil man da unngå et regnskapsmessig misforhold.

Nedskrivningsmodell

Implementeringen av standarden innebærer en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler målt til amortisert kost. Tapsavsetningene skal etter den nye standarden innregnes etter forventet kredittap (ECL). Dette står i kontrast til det gamle reglene for finansielle instrumenter, IAS 39, der en tapsavsetning kun ble gjort da tapshendelsen var inntruffet. Målingen av avsetningen for forventet tap avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Tapsestimatene beregnes basert på 12 måneders og livslang sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Tapsavsetningene gjøres kvartalsvis og presenteres i tre trinn:

Trinn 1: Forventet tap over de neste 12 måneder for alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2: Forventet tap over hele levetiden for eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstgangsinnregning, men ingen objektive tap.

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap.

Tap = EAD x PD x LGD

Under følger en beskrivelse av hvordan tapsberegninger er gjort for de ulike finansielle instrumentene.

Nedskrivningsmodell for rentebærende verdipapirer til amortisert kost

Denne kategorien av verdipapirer omfatter obligasjoner og sertifikater.

Trinn 1: Et finansielt instrument som ikke er kredittforringet ved førstegangsinnregning blir klassifisert på trinn 1. På trinn 1 blir det forventede kredittapet kalkulert over de neste 12 månedene, eventuelt til forfall hvis det er innen et år.

Trinn 2: Ved en betydelig økning i kredittrisiko siden ervervstidspunkt blir instrumentet flyttet over til trinn 2. Beregning av forventet kredittap blir da kalkulert for gjenværende levetid til instrumentet. En betydelig økning i kredittrisiko er definert som et fall på minimum 3 risikoklasser (f.eks. AAA (1) til A- (4)). Risikoklasser er inndelt som vist i tabellen under.

Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse
AAA	1	BBB+	5	B+	11
AA+	1	BBB	6	B	12
AA	2	NR	6	B-	13
AA-	2	BBB-	7	CCC+/-	14
A+	3	BB+	8	D	15
A	3	BB	9		
A-	4	BB-	10		

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap i porteføljesystemet og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

For trinn 1 og 2 anvendes følgende modell for beregning av ECL:

Forventet kredittap = eksponering ved mislighold (EAD) x sannsynlighet for mislighold (PD) x tapsgrad ved mislighold (LGD).

Eksponering ved mislighold (EAD): EAD viser anslag på den totale mengden tap man står overfor ved et mulig mislighold.

For finansielle eiendeler trinn 1 og 2 er effektiv renteberegning basert på brutto balanseført verdi, og for trinn 3 anvendes amortisert kost. Dette er vist i tabellen under.

	Kredittrisiko	ECL - beregning	Effektiv renteberegning
Trinn 1	Uvesentlig økning	12 måneder	Brutto balanseført verdi
Trinn 2	Vesentlig økning	Gjenstående levetid	Brutto balanseført verdi
Trinn 3	Mislighold	Gjenstående levetid	Amortisert kost

Sannsynlighet for mislighold (PD): PD beregnes basert på årlige, historiske observerte misligholdsrater for hver enkelt rating (S&P). Det tas utgangspunkt i 25 års rullerende datagrunnlag. PD blir oppdatert årlig, eller når det observeres vesentlige endringer.

Tapsgrad ved mislighold (LGD): LGD er basert på historisk observert tilbakebetalingsgrad ved mislighold for definerte sektorer (2000-2021). Dette er årlige rapporter publisert av Global Credit Data. Rapporten anvendes for de relevante sektorene og mappes mot investeringene. Data blir oppdatert årlig, og ved vesentlige endringer. Tabellen viser LGD per sektor, samt fordelingen av konsernets rentebærende verdipapirer til amortisert kost pr. 01.01.2023.

Sektor	LGD	Andel investert
Banker og finansinstitusjoner	25 %	41 %
Bedrifter	21 %	31 %
Sentralbanker og lokale myndigheter	6 %	13 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	2 %	15 %

Tabellen under viser tapsavsetningene beregnet pr. 01.01.2023 fordelt på de ulike trinnene.

Tusen kroner	Hold til forfall	Utlån og fordringer
Trinn 1	1	260
Trinn 2	-	42
Trinn 3	-	-

Nedskrivningsmodell for boliglån

Tapsberegninger for boliglån administreres av konsernets bankvirksomhet, som har utviklet PD- og LGD modeller for boliglånsporteføljen. Det er utviklet en PD-modell for nye boliglånskunder og en PD-modell for eksisterende boliglånskunder. Den første modellen benytter data som er tilgjengelig på søknadstidspunktet og er gyldig i 3 måneder etter innvilgelse. Den andre modellen slår inn etter 3 måneder, og benytter seg i tillegg av data som avhenger av kundens adferdsprofil. Forklaringsvariabler i datagrunnlaget er alder, inntekt, antall purringer siste 12 måneder, antall overtrekksdager siste 12 måneder, belåningsgrad, medlåntaker, mislighold siste 12 måneder og produkttype. PD-modellen baserer seg på logistisk regresjon, og faktorene gjennomgås årlig og oppdateres ved behov. Metoden gir resultater som enkelt kan tolkes og analyseres, samt høy forklaringsgrad gitt at visse forutsetninger er oppfylt. PD-modellen gjør det også mulig å kombinere rene kvantitative analyser med ekspertvurderinger. Det benyttes et rullerende vindu på fem år slik at hovedvekten er på nyere og relevante observasjoner. Eksponering ved mislighold (EAD) beregnes som en funksjon av sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen gitt tidspunkt. En viktig del av beregningen av forventet tap er å se på hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Tap gitt mislighold (LGD) avhenger av flere faktorer. Friskmeldingsgraden utgjør en vesentlig del av beregningen, altså hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Observert friskmeldingsgrad skal beregnes og valideres på nytt hvert år.

I tillegg til å beregne ECL gjøres det en sannsynlighetsvekting av ulike definerte scenarier hvor ECL blir vurdert opp mot optimistisk, forventet og pessimistisk utvikling. Summen av de vektede scenariene utgjør det forventede kredittapet. KLP Bankens risikoforum vurderer hvert kvartal de ulike scenariene og vektingen av disse med bakgrunn i endringer i makro eller andre forhold som vil kunne påvirke tapsnedskrivningene.

Den viktigste driveren for betydelig endring i kredittrisiko for boliglån er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra førstegangs innregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i 12 måneder PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i 12 måneder PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig. Engasjementer som er misligholdt i mer enn 30 dager vil automatisk bli plassert i trinn 2, og engasjementer med mislighold over 90 dager plasseres i trinn 3. Lånene går tilbake til trinn 2 og trinn 1 når kriteriene for betydelig endring i kredittrisiko og mislighold ikke lenger er oppfylt. Et lån i trinn 3 vil ha en karantene på tre måneder før det kan flyttes tilbake til trinn 2 eller 1.

Tabellen under viser hvordan tapsavsetningene for boliglån til amortisert kost fordeler seg på de ulike trinnene pr.01.01.2023.

Tusen kroner	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Boliglån	144	207	422

Forenklet tapsgradmetode

Forenklet tapsgradmetode benyttes for enkelte typer utlån der det ikke er utviklet egne PD- og LGD-modeller. I konsernregnskapet gjelder dette seniorlån og kredittkort innen personmarkedet, samt offentlige utlån.

Seniorlån: Seniorlån er lån som i praksis ikke kan misligholdes. Risikoen er kun knyttet til store boligprisfall, og at lånets utestående ved kundens død eller flytting på sykehjem overstiger boligens verdi på salgstidspunktet. Basert på den svært lave sannsynligheten for tap på disse lånene er det valgt en forenklet tapsgrad der det er satt av 0,001 % av saldoen på seniorlån til forventet tap. Det er ingen seniorlån som vil havne i trinn 2 eller trinn 3.

Kredittkort: For kredittkort har man beregnet en tapsgrad basert på gjennomsnittlig estimert PD for kredittkortporteføljen innhentet fra eksternt kredittopplysningsbyrå og gjennomsnittlig LGD for kredittkort for perioden 2006-2018 beregnet av inkassoselskap.

Offentlige utlån: For offentlig utlån er det vurdert at sannsynligheten for at man vil få et tap på disse lånene er lave. Det er derfor valgt å bruke en forenklet tapsgrad med unntaket for lav kredittrisiko, hvor det er satt av 0,001 % av saldoen på offentlig utlån til forventet tap.

Tabellen under viser tapsavsetningene pr.01.01.2023 for utlån med forenklet tapsgradmetode.

Tusen kroner	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Seniorlån	21	-	-
Offentlige utlån	184	-	-
Kredittkort	2 040	1 883	516
Sum	2 245	1 883	516

37.2.2.2 Finansielle forpliktelser

Regnskapsføring av finansielle forpliktelser er etter IFRS 9 stort sett uendret, med unntak av at for forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi, skal endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over andre inntekter og kostnader uten reklassifisering. Dette gjelder med mindre behandlingen av endringene i forpliktelsens kredittrisiko vil forårsake eller forverre regnskapsmessig misforhold i resultatet.

Konsernet vil benytte seg av virkelig verdi opsjon for fondsobligasjonslånet og ansvarlig lån.Ved å øremerke disse lånene til virkelig verdi over resultatet vil man unngå et regnskapsmessig misforhold ettersom motsvarende eiendeler måles til virkelig verdi over resulatet. Endring i kredittrisiko tilhørende disse forpliktelsene vil også måles til virkelig verdi over resultatet da det ellers vil kunne oppstå et misforhold. Finansielle forpliktelser tilhørende skadevirksomheten og bankvirksomheten vil bli forbli målt til amortisert kost i konsernregnskapet.

37.2.3 Sikringsbokføring

Sikringsbokføring er en regnskapsmetode som gjør det mulig å tilpasse regnskapsføringen for finansielle instrumenter og sikringsaktiviteter nærmere den underliggende økonomien til transaksjonene.

De største forskjellene ved bruk av sikringsbokføring fra den tidligere standarden (IAS 39) og ny standard (IFRS 9) er:

- Forenklede regler for å kvalifisere for sikringsbokføring: IFRS 9 gir en mer fleksibel tilnærming til sikringseffektivitet. Vurderingen av sikringseffektivitet skal være fremadrettet og skal oppdateres hver balansedag, og ved vesentlige endringer. Behovet for å demonstrere at sikringen forventes å være svært effektiv gjennom hele levetiden til sikringsforholdet er eliminert under IFRS 9, som var nødvendig i henhold til IAS 39.
- Mer fleksibilitet i måling av effektivitet: I henhold til IAS 39 måtte effektiviteten til en sikring måles ved hjelp av "kritiske vilkår match"-metoden, som krevde at kontantstrømmene eller virkelige verdiene til sikringsinstrumentet og posten som sikres må samsvare perfekt. IFRS 9 åpner for en mer fleksibel måling av effektivitet, ved å bruke en "proporsjonal måling". En øvrig endring er at ineffektivitet måles på diskonterte kontantstrømmer.
- Mer fleksibilitet i regnskapsføring av sikringsineffektivitet: I henhold til IAS 39 måtte enhver ineffektivitet i en sikring umiddelbart resultatføres. Ineffektivitet innregnes i resultatet. Det eksisterer en foreløpig mulighet for å innregne ineffektivitet i utvidet resultat, men ineffektivitet vil senere treffe ordinært resultat selv om «cost of hedging» er valgt.

- Bedre match av virkelig verdi sikringer: IFRS 9 forenkler regnskapsføring av virkelig verdi sikringer ved at selskaper kan innregne endringene i virkelig verdi av sikringsinstrumentet og posten som sikres på samme sted i resultatregnskapet.

Det medfølger en rekke krav ved bruk av sikringsbokføring under IFRS 9. Dette inkluderer blant annet identifikasjon av sikringen og den spesifikke risikoen man eliminerer ved sikringsbokføringen. Konsernet må vurdere effektivitet løpende og ha nødvendig dokumentasjon på plass som beskriver hensikten og utførelsen av sikringsbokføringen. For mer informasjon vises det til note 18, note 2 og IFRS 9 standarden.

Konsernet har per 01.01.2023 tre tilfeller av sikringsbokføring. Ett gjelder sikring av et fondsobligasjonslån (sikringsobjekt) ved hjelp av en kombinert rente- og valutaswap (sikringsinstrument), mens de to andre gjelder sikring av innlån og utlån med tilhørende renteswaper. Den praktiske effekten av overgangen til IFRS 9 blir minimal og det forventes å videreføre dagens praksis for dette sikringsforholdet. Det henvises videre til note 18 for mer informasjon vedrørende sikringsforhold i konsernet, samt note 2 for mer utfyllende informasjon om sikringsbokføring generelt.

37.2.4 Presentasjon, klassifisering og måling

Basert på ovenstående viser tabellen under hvordan de ulike finansielle eiendeler og forpliktelser vil bli innregnet etter IFRS 9.

Finansielle eiendeler	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9	Årsak til klassifisering
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall [1]	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer [1]	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall [2]	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer [2]	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Utlån kommuner, bedrifter, personkunder	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Utlån kommuner, bedrifter, personkunder	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Gjeldsinstrumenter (virkelig verdi over resultatet)	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell
Egenkapitalinstrumenter	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell
Fordringer	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell

Finansielle forpliktelser	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9	Årsak til klassifisering
Fondsobligasjonslån	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Ansvarlige lån	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeld til kredittinstitusjoner (amortisert kost)	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Gjeld til og innskudd fra kunder	amortisert kost	amortisert kost	forretningsmodell
Gjeld til kredittinstitusjoner (virkelig verdi)	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	forretningsmodell

[1] relatert til livsforsikringsvirksomheten

[2] relatert til skadeforsikringsvirksomheten

37.2.5 Overgangsseffekter

Tabellen under viser implementeringseffekten av IFRS 9 i konsernregnskapet til KLP. Det er hovedsakelig omklassifisering til virkelig verdi (MNOK -13 608) som utgjør forskjellen, i tillegg til tapsavsetninger (MNOK-6) innregnet etter den nye nedskrivningsmodellen. Implementeringseffekten på -13,6 milliarder, justert for skatteeffekt, vil bli ført mot konsernets egenkapital 01.01.2023. Dette er foreløpige beregninger som kan bli gjenstand for endringer senere ved endelig fastsettelse.

Millioner kroner	Bokført verdi IAS39	Effekt av endring i målemetode	Effekt av endring tapsavsetning	Bokført verdi IFRS 9	Implementeringseffekt
Finansielle eiendeler					
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	24 225	-650	-	23 575	-650
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	174 530	-10 069	-	164 461	-10 069
Utlån kommuner, bedrifter, personkunder	121 360	-2 807	-5	118 548	-2 812
Gjeldsinstrumenter (virkelig verdi over resultatet)	181 815	-	-	181 815	-
Egenkapitalinstrumenter	282 399	-	-	282 399	-
Fordringer	3 989	-	-	3 989	-
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	6 820	-	-	6 820	-
Finansielle forpliktelser					
Fondsobligasjonslån	1 428	-	-	1 428	-
Ansvarlige lån	3 147	-54	-	3 093	-54
Gjeld til kredittinstitusjoner (amortisert kost)	1 055	-	-	1 055	-
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	32 430	-28	-	32 402	-28
Gjeld til og innskudd fra kunder	13 779	-	-	13 779	-
Gjeld til kredittinstitusjoner (virkelig verdi)	5 628	-	-	5 628	-
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	3 158	-	-	3 158	-
Sum	**855 763**	**-13 608**	**-6**	**842 150**	**-13 613**

KLPs bærekraftregnskap 2022

KLP skal levere en trygg og konkurransedyktig pensjonssparing som bidrar til at verden når de mål vi har satt oss i FNs bærekraftsmål, Parisavtalen og naturavtalen. KLP har en ambisjon om å være ledende innenfor samfunnsansvar og bærekraft i vår bransje.

I bærekraftregnskapet redegjør vi for hvordan KLP arbeider med samfunnsansvar og bærekraft, hvilke temaer vi har jobbet særlig med i året som gikk, og hvilke resultater vi har oppnådd. Bærekraftsrapporteringen bygger på KLPs verdier: åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert. Dette innebærer at vi er så åpne og transparente som mulig, fordi vi tror det gir vårt arbeid større påvirkning og effekt. Vi skal rapportere på en måte som er forståelig og tydelig for våre interessenter og fremstille resultater på en redelig måte, med fokus på de områdene som er vesentlige for KLP. Vi i KLP mener at åpenhet er et viktig bidrag til og en forutsetning for videreutvikling i bransjen. Derfor søker vi å rapportere på en måte som er sammenlignbar med andre aktører, og vi baserer rapporteringen på beste praksis og eksisterende standarder.

KLPs rapporterer konsolidert og bærekraftregnskapet dekker samtlige av KLPs datterselskaper. Rapporteringen er i tråd med kravene i regnskapsloven, åpenhetsloven og lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren, og vi har også tatt inn en del av kravene i EUs nye direktiv for bærekraftsrapportering (CSRD). Bærekraftsrapporteringen er attestert av vår eksterne revisor PwC. Her kan du lese revisors uavhengige rapport.

KLPs investeringsstrategi

Som et gjensidig eiet selskap er den overordnede målsettingen for KLPs investeringsstrategi å bidra til lavest mulig pensjonskostnader gjennom god avkastning på pensjonsmidlene. Våre eiere har en langsiktig pensjonsforpliktelse og det betyr at selskapet investerer pensjonsmidlene med et langsiktig perspektiv. Sentrale prinsipper for forvaltningen er:

- Langsiktig investeringsperspektiv med stabilitet i allokeringen for å høste risikopremier i markedet
- Stort investeringsunivers med god diversifisering gjennom plasseringer i et bredt spekter av ulike aktivaklasser, sektorer, geografi og selskaper.
- Stor portefølje gir stordriftsfordeler og kostnadseffektiv forvaltning
- Risikostyring tilpasset selskapets langsiktige risikoevne
- Alle investeringer er underlagt retningslinjer for ansvarlige investeringer

Alle KLPs investeringer er i tråd med myndighetsfastsatte rammer, og i tråd med retningslinjer og rammer gitt av KLPs styre. Dette innebærer rammer for risikotagningen og at investeringene gjøres i tråd med selskapets målsettinger for samfunnsansvar og bærekraft. Videre er diversifisering av risikoen på ulike sektorer og land viktig. Selskapet har investeringer over store deler av verden og plasseringer i over 9 000 ulike selskap.

KLP har en strategisk tilnærming til forvaltning av pensjonsmidlene med fokus blant annet på kostnadseffektiv forvaltning. Dette innebærer at selskapet i mindre grad baserer investeringene på kortsiktige taktiske markedssyn, men fokuserer på langsiktig å kunne høste risikopremier i markedet. Dette betyr at KLPs forvaltning i de likvide markedet hovedsakelig er indeksnær.

Risikoen i forvaltningen tilpasses slik at det er minimal sannsynlighet for at selskapet ikke tilfredsstiller myndighetsfastsatte solvenskrav. Samtidig hensyntas at man skal ha risikokapasitet over tid, for å kunne høste risikopremier i de ulike markeder. God soliditet gjennom høy bufferkapital er sentralt for å kunne nå selskapets målsetting om lavest mulig pensjonskostnader over tid. Det betyr at selskapets soliditet skal ses i et lengre perspektiv ved fastsettelse av risikonivået i forvaltning av pensjonsmidlene. Gjennom året styres risikoen dynamisk gjennom en handlingsregel for å håndtere kraftige markedsbevegelser.

KLPs forvaltning av børsnoterte aksjer forvaltes i all hovedsak i KLP Kapitalforvaltning, et heleid datterselskap av KLP.

Samfunnsansvar i KLPs virksomhetsstyring

Samfunnsansvar er integrert i virksomhetsstyringen i KLP, og en sentral del av konsernstrategien. Alle forretningsområder og datterselskaper har et ansvar for å implementere strategien og utarbeide tiltak og mål for samfunnsansvar i sin egen virksomhet.

KLPs utgangspunkt er at bærekraftsrisiko skal følge ordinær rollefordeling og etablerte strategi- og risikostyringsprosesser.

Styret arbeider gjennom året med strategiske problemstillinger for å fastsette KLPs overordnede målsetninger og strategier. Styret vedtar i tillegg til den overordnede konsernstrategien også andre konsernovergripende strategier, herunder strategiene for kapitalforvaltning og samfunnsansvar, som begge løfter opp bærekraft og bærekraftsrisiko, herunder klimarisiko. Klimarisiko inkluderes også i styrets behandling av øvrig risiko. Flere bærekrafts- og klimarisikorelaterte saker blir i tillegg til behandling i styremøtet også dypere behandlet i styrets risiko- eller revisjonsutvalg. Summen av prosessene innebærer at bærekraftsrelaterte problemstillinger blir behandlet på styrenivå flere ganger årlig. Styret involveres løpende om KLPs kartleggings- og kompetansehevingsarbeid knyttet til klimarisiko, og om hvordan selskapet planlegger å jobbe med bærekraftsrisiko i årene som kommer.

Konsernledelsen har ansvar for å implementere vedtatte strategier og håndtere bærekraftsrisiko. Hvert år har konsernledelsen en prosess hvor de går gjennom og beslutter hvordan selskapet skal gjennomføre strategien styret har fastsatt. Siden 2021 har klimarisiko og bærekraftsrisiko vært eksplisitt inkludert i relevante styrevedtatte retningslinjer med formål om å klargjøre at disse formene for risiko skal prioriteres og tydeliggjøre ansvaret for dette.

Figuren under beskriver hvordan styring og kontroll for samfunnsansvar var satt opp i KLP gjennom 2022. I 2023 ble blant annet seksjon for samfunnsansvar flyttet til den nyopprettede divisjonen virksomhetsstyring. Omorganiseringen vil i begrenset grad påvirke styring og kontroll for samfunnsansvar.

Styret
Ansvar for selskapets mål og strategi. *Samfunnsansvar er et av fokusområdene i konsernstrategien.*
Vedtar overordnede retningslinjer for virksomheten, blant annet *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* og *Etikk for ansatte i KLP*.
I tillegg til styrets ordinære behandling, har styret et risiko- og revisjonsutvalg som behandler samfunnsansvar særlig fra et risikoperspektiv.

↓

Konsernsjefen
Ansvar for måloppnåelse og implementering av strategien i selskapet, og har formelt det *øverste ansvaret for KLPs samfunnsansvarsarbeid*.
Godkjenner mål og handlingsplaner for de ulike forretningsområdene.
Vedtar de fleste retningslinjer og strategier knyttet til samfunnsansvar på konsernledelsesnivå.
Leder og har beslutningsmyndighet i *Forum for KLP som ansvarlig investor*, et internt rådgivende organ for ansvarlighet i verdipapirinvesteringer.

↓

Virksomhetsområder
Herunder forretningsområder, stabsfunksjoner og *datterselskaper.*
Ledes av en konserndirektør (som er en del av konsernledelsen) med ansvar for å implementere samfunnsansvar i egen virksomhet.

Virksomhetsområdenes mål og resultater følges opp i konsernets målstyring og rapportering, samt gjennom styrearbeidet som ledes av konsernsjefen som styreleder.

↓

Divisjon for økonomi og finans
Overordnede ansvaret for å utvikle samfunnsansvarsarbeidet i konsernet og for at KLP er en ansvarlig investor.
Ansvar for investeringsstrategien til KLP som kapitaleier, og oppfølging av forvaltningsmandater gitt av KLP.
Divisjonen har forvalteransvar for utvalgte investeringer (herunder infrastruktur), beslutter om ekskludering og inkludering av selskaper, ansvarlig for bekjempelse av økonomisk kriminalitet.
Samfunnsansvarsavdelingen inngår i denne divisjonen.

↓

Forvaltningsmandater gitt av KLP
Alle forvaltere, uavhengig av aktivaklasse, skal implementere Retningslinje for KLP som ansvarlig investor som spesifisert i mandatet fra KLP.
Forvalterne med mandat er:

KLP Eiendom (eiendom)	KLP Kapitalforvaltning (børsnoterte verdipapirer og private equity)
KLP Banken (utlån)	Eksterne forvaltere

Kontrollfunksjoner
Ansvar for å kontrollere og evaluere KLPs risikovurderinger, risikostyring og etterlevelse. Inndelt etter prinsippet om tre forsvarslinjer.

Det primære ansvaret for god risikostyring ligger i *første linje* (de operasjonelle enhetene).

Andre linje bistår førstelinjen med å vurdere, evaluere og håndtere risikoer, samt føre kontroll. Består av:
- risikoanalyse og -kontroll
- aktuarfunksjonen
- compliance

Tredjelinje, internrevisjonen, gir en uavhengig bekreftelse til styret.

Samfunnsansvar er risikoområder som inngår i kontrollfunksjonenes oppdrag.

Vesentlige temaer for KLP

KLP jobber bredt med flere temaer og problemstillinger knyttet til samfunnsansvar, og tilnærmer oss dette basert på prinsippet om dobbelt vesentlighet – at vi både skal vurdere hvordan KLP påvirker omverdenen, men også hvordan endringer i omverdenen kan utgjøre en finansiell risiko for KLP. Som pensjonsselskap og investor er vår største påvirkning og risiko gjennom våre investeringer, men vi må også vurdere KLP som selskap. Derfor har vi vurdert vesentlighet fra to ulike utgangspunkt. Den ene vesentlighetsvurderingen tar utgangspunkt i KLP som pensjonsselskap, mens den andre ser på KLP som ansvarlig investor. For KLP er samtlige bærekraftsaspekter som er inkludert i matrisene viktige, men de i de mørkegrønne firkantene er de vi har hatt særlig oppmerksomhet på det siste året.

I løpet av 2023 vil KLP gjennomføre en ny vesentlighetsanalyse for KLP-konsernet. Denne vil gi viktige innspill til KLPs bærekraftsarbeid og hvilke områder vi bør prioritere i tråd med vår samfunnsansvarsstrategi.

For KLP er våre eiere og kunder, kommune- og Helse-Norge, våre aller viktigste interessenter. Deres verdier og prioriteringer er følgelig styrende for KLPs prioriteringer. Vi er kontinuerlig i kontakt med ordførere og andre lokalpolitikere, kommuneledelsen og ledelsen i helseforetakene for å få innspill til vårt arbeid og våre prioriteringer. Ikke minst er eierne med på å sette retningen for KLP gjennom deres representasjon i alle styrende organer.

Våren 2021 gjennomførte vi en interessentanalyse blant eierne våre, hvor hovedtema var samfunnsansvar og bærekraft. Formålet var å få en pulsmåling på hva eierne ønsker av oss som pensjonsselskap og samfunnsaktør. Blant hovedfunnene var at bærekraft og ansvarlig forvaltning er svært viktig for eierne våre, og noe de ser som en selvfølge at KLP skal ivareta. Hovedfokus til KLP bør likevel alltid være på hovedoppgaven, som er å levere gode pensjonstjenester. De peker også på at KLP har mye innsikt og data som kommunene i større grad kan benytte seg av.

KLP som pensjonsselskap

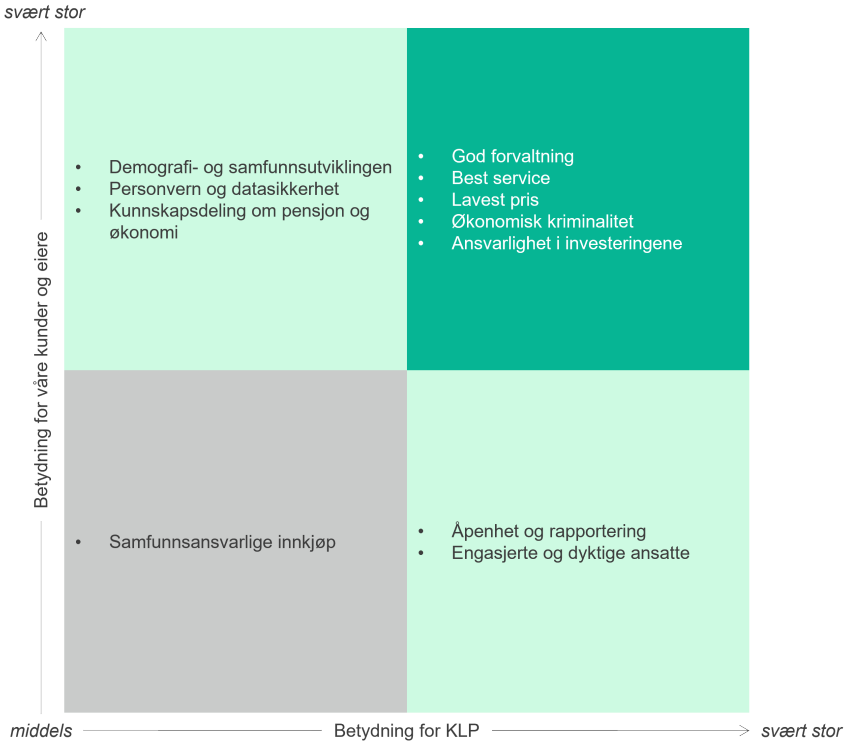

KLP som ansvarlig investor

.

Engasjert og ansvarlig eier

KLP skal være en ansvarlig investor og eier. Dette er nedfelt i KLPs konsernstrategi og samfunnsansvarsstrategi, samt kapitalforvaltningsstrategi med tilhørende investeringsprinsipper. Det er også forankret i sentrale retningslinjer som *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*, *KLPs eierforventninger* og *KLP og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning*.

Våre strategier og retningslinjer baserer seg på internasjonale normer og konvensjoner som skal fremme menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, redusere skade på klima og miljø og bidra til en bærekraftig utvikling. Dette har vi forpliktet oss til gjennom *UN Global Compact*-initiativet og *Principles for Responsible Investment* (PRI).

Som ansvarlig investor benytter vi oss i hovedsak av følgende virkemidler i arbeidet:

- Vi inkluderer bærekraftfaktorer i investeringsanalyser og beslutningsprosesser
- Vi arbeider for å påvirke selskaper, bransjer og markeder til bærekraftig verdiskapning gjennom aktivt eierskap. Dette gjør vi blant annet gjennom dialog med selskapers styre og ledelse, stemmegiving og støtte til aksjonærforslag på generalforsamlinger, deltagelse i og påvirkning av selskapsorganer, bidrag til utvikling av bransje- og markedsstandarder og samarbeid med investorer.
- Vi ekskluderer selskaper som bryter med våre kriterier, og som ikke viser evne eller vilje til endring.

Disse tiltakene gir samlet sett et bredt spekter av handlingsrom i arbeidet for å stanse, forebygge og begrense negative konsekvenser eller begrense vesentlig risiko. I Årsrapport om ansvarlige investeringer kan du lese mer om hvordan KLP har jobbet som ansvarlig investor i børsnoterte verdipapirer gjennom 2022.

Gjennom overvåking av investeringene kartlegger og vurderer vi risiko for brudd på KLPs retningslinjer. Kartleggingen er omfattende ettersom vi har en bredt sammensatt portefølje med investeringer i et stort antall selskaper i mange land og sektorer. Risikovurderingene gjennomføres i tråd med våre retningslinjer og eksklusjonskriterier og basert på informasjon fra et bredt utvalg av informasjonskilder, inkludert myndigheter, media, selskapsdialog og selskapsrapportering. Det er likevel en risiko for at KLP gjennom investeringene kan medvirke til brudd på grunnleggende rettigheter. I tilfeller hvor vi avdekker risiko for brudd på KLPs retningslinjer og grunnleggende rettigheter vurderer vi hvordan vi kan minimere eller fjerne risikoen gjennom ulike tiltak.

Grunntanken er at KLP, som har en investeringsstrategi om en bredt sammensatt investeringsportefølje som speiler verdensøkonomien, ikke skal jobbe gjennom å velge ut kun de beste. Gjennom vårt arbeid med ansvarlighet og bærekraft skal vi bidra til å kontinuerlig heve nivået for ansvarlighet i næringslivet og på den måten redusere risikoen for brudd i et internasjonalt marked.

KLP er investert i over 9 000 selskaper globalt, og er investert i alle sektorer og i både utviklede og fremvoksende markeder. Dette påvirker hvilke metoder vi bruker for å utøve ansvarlig eierskap. Eierskapsstrategien vi velger for hvert enkelt selskap avhenger av en rekke faktorer, først og fremst størrelsen på eierandelen og selskapet, geografisk beliggenhet, sektortilhørighet, risiko for normbrudd og

temaet for dialogen. Kombinasjonen disse faktorene avgjør hvilken påvirkningsmulighet vi har som eier, og dermed hvilke metoder vi benytter.

KLP har satt ekskluderingskriterier for hvilke selskap vi ikke vil investere i. Investeringsuniverset screenes mot disse kriteriene for å fange opp selskaper som bryter med dem. Vi er jevnlig i dialog med selskaper om ulike utfordringer og følger med på hendelser og saker. Om KLP oppdager at noen av selskapene begår alvorlige og/eller systematiske brudd med våre kriterier, og selskapet ikke viser evne eller vilje til å endre til en bærekraftig praksis, ekskluderer vi dem. Dette er med på å redusere risikoen. Figuren under viser hvordan KLP jobber med en slik prosess.

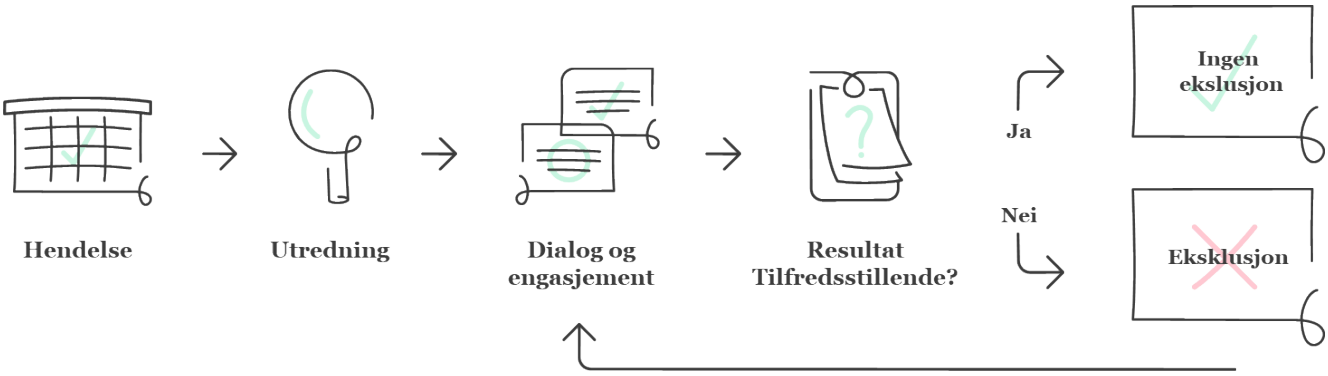

KLP kan få henvendelser fra interessenter angående spesifikke selskaper og problematiske områder. Disse henvendelser inneholder ofte ny informasjon eller perspektiver og kan dermed også påvirke vår eierskapsutøvelse. Interessenter kan i tillegg varsle om kritikkverdige forhold gjennom de varslingskanalene og klagemekanismene som er etablert i selskapene KLP er investert i. Klager på fonds- og investeringstjenester meldes direkte til KLP, og kunder som ikke er fornøyd med utfallet av klagebehandling har rett til å klage videre til Finansklagenemnda.

KLP utviser full åpenhet om hvordan vi stemmer på generalforsamlinger, hvilke selskaper vi har hatt dialog med og rundt hvilke temaer, og hvilke selskaper som er utelukket og med hvilken begrunnelse. Les mer på Vi er en engasjert og ansvarlig eier.

Dette har KLP hatt fokus på i 2022:

KLP er i dialog med selskaper om et bredt spekter av bærekraftstemaer. Prioriterte områder har blant annet vært arbeidstakerrettigheter for migrantarbeidere, retten til å fagorganisere seg, ansvarlig skraping av skip, menneskerettigheter i krig og konfliktsituasjoner. Generalforsamlinger er også en viktig arena for å påvirke selskaper. Gjennom 2022 har KLP fulgt opp flere selskaper på ulike temaer og stemt på generalforsamlinger:

- Telenor vedrørende salg av sin telekomvirksomhet i Myanmar. Telenor har solgt sin televirksomhet i Myanmar til libanesiske M1 group, som antas å ha tette bånd til militærjuntaen. Det er en pågående dialog med selskapet vedrørende konsekvensene og læringspunkter fra Telenor sin virksomhet i Myanmar.

- KLP har fortsatt oppfølging av Amazon og har gjennom et investorsamarbeid sendt brev til både ledelsen og styret om arbeidstakerrettigheter og retten til å fagorganisere seg. I tillegg har KLP fulgt opp selskapet på merrapportering av skatt.
- Selskaper med virksomhet på Vestbredden. KLP har fulgt opp både Amazon og Alphabet vedrørende deres involvering i prosjektet Nimbus. Prosjekt Nimbus er en kontrakt på 1,2 milliarder dollar for å tilby skytjenester for det israelske militæret og myndigheter. Denne teknologien gir mulighet for ytterligere overvåking av og ulovlig datainnsamling om palestinerne. Denne teknologien bidrar til å gjøre utvidelsen av ulovlige israelske bosetninger på palestinsk territorie lettere. I tillegg har KLP fulgt opp 16 andre selskaper om deres virksomhet på Vestbredden.
- Oppfølging av totalt 25 hotellkjeder i Qatar i forbindelse med menneskerettighetsbrudd og arbeidsforhold som følge av fotball-VM 2022. KLP har fulgt opp hotellkjedene med bakgrunn i dokumenterte brudd omtalt i media og rapport fra Amnesty International og Fair Finance International, samt egne vurderinger. Du kan lese mer om dette her. Videre har KLP fulgt opp selskaper i Emiratene om migrantarbeidere.
- Gjennom 2022 registrerte KLP at 45 selskaper forbedret sin praksis etter dialog med KLP. Blant disse var Nestle som begynte å betale til kakaobønder for å redusere barnearbeid i sine verdikjeder, Wallmart som innførte incentiver for leverandører til å bidra til å redusere utslipp, Microsoft som har publisert en åpenhetserklæring om sitt arbeid med diskriminering og trakassering på arbeidsplassen, General Mills som avsluttet sin virksomhet på Vestbredden, Orkla som har økt andel kvinner i ledelsen og Rec Silicon som har økt andel uavhengige styremedlemmer.
- Klima fortsetter å være et viktig tema på generalforsamlinger, og totalt ble det fremmet 44 energiomstillingsplaner av ledelsen i ulike selskaper. Det er positivt at selskaper legger frem energiomstillingsplaner, men KLP er opptatt av at de skal være konkrete. På grunn av manglende transparens rundt hvordan selskapene skal implementere planene stemte KLP mot 52 prosent av disse. KLP har blant annet hatt dialog med Equinor om deres energisomstillingsplan, som ble lagt frem for rådgivende avstemming på generalforsamlingen i 2022. KLP anerkjenner og roser selskapets ambisjoner og vilje til omstilling, men vi ønsker klargjøring av sentrale elementer før planen kan støttes. Vi valgte derfor å avstå fra å stemme.
- I løpet av generalforsamlingssesongen 2022 har KLP støttet 30 prosent av aksjonærforslagene. Eksempler på dette er aksjonærforslag i Amazon og Microsoft knyttet til krav om økt skatterapportering i tråd med GRI-standarden, rapportering på unngåelse av barnearbeid i batteriforsyningskjeden hos Tesla og rapportering om risikoer knyttet til virksomhet i konfliktrammede områder på generalforsamlingen til Caterpillar.
- Flere og flere gruveselskap forholder seg til internasjonale klimamålsetninger og erkjenner at energiproduksjon fra kull må avvikles raskt. Dette har ført til at tidligere ekskluderte selskap er tatt inn igjen i KLPs investeringsunivers. KLP har hatt kontakt med noen av de større selskapene, inkludert BHP og South32, for å få forsikringer om at reduserte inntekter fra kullutvinning reflekterer en strategisk utfasing og ikke bare en midlertidig endring i produksjonsvolum eller pris.
- Vannkraft er et viktig element i omleggingen fra fossil til fornybar energiproduksjon. Dette anerkjennes også i EU-taksonomien som lister vannkraft som en aktivitet som vil bidra til å redusere klimautslipp. Taksonomien tar imidlertid også hensyn til naturkonsekvensene av vannkraft gjennom sine «do no significant harm»-krav (DNSH). KLP mener dette er en viktig del av EUs tilnærming til bærekraft som

bidrar til å sikre at vi tar hensyn til både klima- og naturutfordringene, og har uttrykket vår forventning til norske kraftselskaper om at de i sin rapportering redegjør for hvor stor andel av kraftproduksjonen som er i tråd med taksonomikravene og hvor stor del som foreløpig ikke er det. KLP håper dette vil stimulere ytterligere forbedring av miljøtilstanden i vassdrag med kraftproduksjon, der det trengs.

Målsettinger

- KLP hadde som mål å stemme på 95 prosent av generalforsamlingene både i Norge og internasjonalt.
- KLP hadde som mål å følge opp 240 selskaper.

Selskapsdialog og stemmegiving

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Unike selskapsdialoger KLP har hatt direkte om ESG-temaer	259	294	362	191	Alle bærekraftsmål
Generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt (antall / andel)	115 (95 %)	98 (85 %)	112 (97 %)	102 (97 %)	n/a
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall / andel)	8 787 (99 %)	8 779 (98 %)	8 052 (96 %)	7 512 (97 %)	n/a
Generalforsamlingssaker hvor KLP har stemt imot ledelsens anbefalinger	20 %	15 %	16 %	18 %	n/a

Ved utgangen av året hadde KLP hatt 259 unike selskapsdialoger om temaer knyttet til ESG. Dette er både direkte dialog mellom KLP og selskapene, og hvor KLP har vært i dialog med selskaper gjennom investorsamarbeid. Du kan lese mer om eksempler på KLPs eierskapsutøvelse her.

KLP stemte ved 99 og 95 prosent av generalforsamlingene i henholdsvis utenlandske og norske selskaper, og oppnådde målsettingen for året. For norske selskaper er det fortsatt noen tilfeller der selskapene kommer sent med dokumentasjon til generalforsamling, som gjør at KLP ikke rekker å avlevere stemmegivning i tide. I disse tilfellene har KLP hatt møter med selskapet i etterkant for å forklare våre forventninger knyttet til gjennomføring av generalforsamlinger.

Utelukkelser

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Selskaper utelukket fra investeringene	758	657	560	534	Alle bærekraftsmål
Selskaper som er re-inkludert i investeringene	55	9	4	13	Alle bærekraftsmål
Andel selskaper utelukket fra MSCI World-indeksen	6,8 %	6,3 %	6,3 %	7,9 %	n/a
Andel selskaper utelukket fra Bloomberg Barclays Global Corporates-indeksen	9,2 %	9,6 %	9,4 %	9,5 %	n/a

Ved utgangen av 2022 hadde KLP utelukket 758 selskaper på grunn av brudd med våre retningslinjer for ansvarlige investeringer. I løpet av året ble 142 nye selskaper utelukket. Den største andelen, 71 prosent, er grunnet brudd på KLPs produktkriterier, nemlig våpen, tobakk, alkohol, pengespill, pornografi, kull og oljesand. 16 prosent av utelukkelsene er grunnet nedsalg av aksjer i russiske selskaper som følge av krigen i Ukraina, som du kan lese mer om her. Resten av eksklusjonene er på grunn av brudd med menneskerettigheter, rettigheter i krig og konflikt og korrupsjon. To av utelukkelsene er av amerikanske flyktningmottaksselskaper for brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter. Du kan lese mer om dette her.

KLP re-inkluderte totalt 55 selskaper i løpet av 2022, der 96 prosent skyldes at selskapene ikke lenger er i brudd med våre produktkriterier, spesielt knyttet til kull. Du kan lese alle beslutninger om eksklusjoner og re-inkluderinger her.

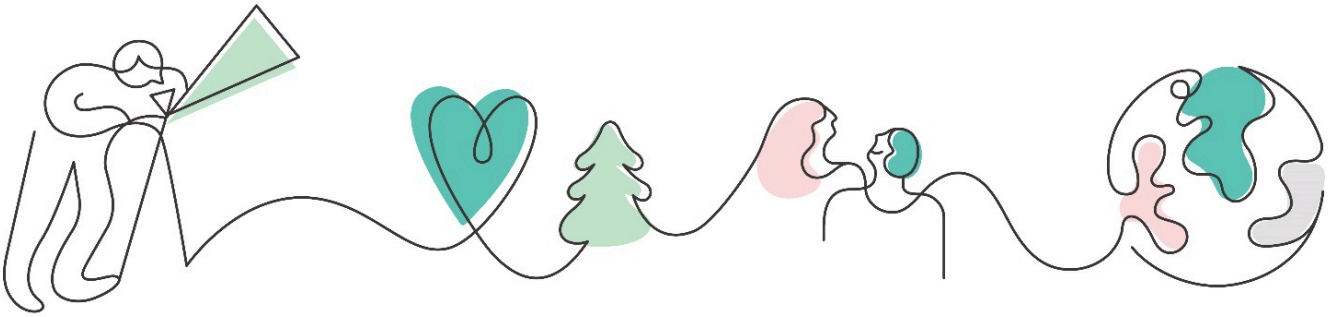

Klima, natur og miljø

Klimaendringene og tap av natur og biologisk mangfold er noen av de største utfordringene verden står overfor. KLP støtter målene i Parisavtalen og naturavtalen og skal bidra til at verden når disse globale målene. Som selskap har KLP et ansvar for å minimere påvirkningen vi har på klima, miljø og natur – direkte gjennom egen aktivitet, og indirekte via våre kunder, samarbeidspartnere, leverandører og investeringer.

På samme tid vil disse krisene kunne påvirke KLPs mulighet til å skape god avkastning på pensjonspengene vi forvalter. Derfor har KLP jobbet systematisk med klimarisiko i flere år med mål om å kunne analysere, håndtere og rapportere klimarisiko som en finansiell risiko. Gjennom 2022 har også betydningen av naturtap som finansiell risiko blitt fremhevet ytterligere takket være den internasjonale naturavtalen som ble fremforhandlet. Naturavtalen øker forventningene til næringslivet, og finansbransjen løftes frem også på dette området som en nøkkel til å styre kapitalen i en mer bærekraftig retning. Dette er fortsatt et umodent tema i bransjen, og for å kunne håndtere naturrisiko er det nødvendig å forstå denne typen risiko. Derfor jobber KLP med kompetanseheving og bevisstgjøring.

KLPs største påvirkning på klima, natur og miljø er gjennom våre investeringer. *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* beskriver hvordan KLP ivaretar hensyn til klima og natur i alle våre investeringer og hvordan vi følger opp selskapene. Vi bruker de virkemidlene som er beskrevet under *Engasjert og ansvarlig eier* og har utarbeidet et eget forventningsdokument om klima og natur med forventninger til selskaper vi er investert i. Ved å screene selskaper mot våre retningslinjer og følge opp med dialog reduserer vi risikoen for negativ påvirkning på klima og miljø.

Dette har KLP hatt et særlig fokus på i 2022:

- *Videreutvikling av KLPs veikart til Paris.* Siden klimamålet ble vedtatt i 2021 har KLP jobbet med videreutvikling av metodene våre. I 2022 har vi hatt særlig fokus på blant annet hvordan vi skal vurdere selskaper i høyutslippssektorer opp mot sektorens referansebaner og hvordan vi kan vurdere bankers tilpasning etter Parisavtalen.

- *Bidra til standardisering*. Mangel på standardisering er fortsatt et stort hinder for å utnytte potensialet som bor i netto null-bevegelsen blant finansnæringen. KLP ønsker å være en pådriver for standardisering, og i 2022 har vi blant annet deltatt i en ekspertgruppe fra *Science Based Target initiative* (SBTi) som utvikler en netto null-standard for finansnæringen, blitt medlem av *Partnership for Carbon Accounting Financials* (PCAF) som arbeider for standardisering av hvordan finansnæringen beregner finansierte utslipp, og flere arbeidsgrupper under Finans Norge. Du kan lese mer om dette her.
- *Finansierte utslipp*. KLP har kontinuerlig jobbet med å forbedre klimaregnskapet for våre investeringer, og i 2022 har vi utarbeidet oversikt over KLPs finansierte utslipp, som i tillegg til verdipapirer inkluderer personlån og statsobligasjoner. Dette arbeidet er gjort i tråd med anbefalingene fra PCAF.
- *Modellering av klimarisiko*. Klimarisiko har vært et fokusområde for KLP over flere år, og i 2022 har vi kartlagt ulike modelleringsverktøy for klimarisiko for å kunne videreutvikle våre klimarisikoanalyser.
- *Oppfølging av EU-regelverk*. Det kommer flere omfattende bærekraftsregelverk fra EU, og gjennom året har KLP jobbet aktivt med å klargjøre oss for de ulike regelverkene. Vi har hatt fokus på å spre kompetanse på tvers av konsernet og å sikre at vi kan etterleve kravene. Du kan lese mer om dette her.
- *Kompetanseheving på naturrisiko*. Gjennom 2022 har KLP hatt fokus på intern kompetanseheving og bevisstgjøring om naturrisiko. Blant annet har vi deltatt i to prosjekter; ett med Finans Norge, WWF og Deloitte om integrering av naturrisiko for finansnæringen, som ble ferdigstilt i desember, og ett pågående prosjekt med Sabima og PwC om kartlegging av naturpåvirkning for norsk næringsliv. Vi har også hatt fokus på bevisstgjøring i organisasjonen, og vil i 2023 arbeide med å integrere natur og naturrisiko i KLPs klimamål.

Dette kapitlet er KLPs rapportering på vårt arbeid med klima, natur og miljø, og er strukturert på følgende måte:

1. Klimamål om netto null-utslipp
2. EU-taksonomirapportering
3. Klimarisiko
4. Natur og biologisk mangfold
5. Klimaavtrykk fra eiendomsporteføljen
6. Klimaavtrykk fra KLPs egen drift

Klimamål om netto null-utslipp

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet må de globale utslippene nå netto null innen 2050. Derfor har KLP satt et mål om å innrette investeringene våre etter dette målet og nå netto null også i vår portefølje. Vi har utarbeidet et eget veikart som beskriver hvordan KLP skal vurdere hver enkelt investering opp mot en utslippsbane som er forenlig med 1,5-gradersmålet, og hvordan vi vil jobbe mot og måle vårt bidrag til målene i Parisavtalen. I veikartet har vi utviklet *paristilpasningsprosenten*, som viser andelen av KLPs investeringer som har utslipp som er forenlige med 1,5-gradersmålet. Her kan du lese mer om KLPs klimamål.

Det er behov for enorme investeringer dersom verden skal klare å nå klimamålene i Parisavtalen og lykkes med overgangen til et lavutslippssamfunn. En viktig del av KLPs klimamål er å øke våre klimavennlige investeringer. Klimavennlige investeringer er investeringer som bidrar direkte til utslippsreduksjoner eller på en annen måte bidrar til den grønne omstillingen i Norge og verden.

Målsetting

- At KLPs investeringer er 50 prosent paristilpasset innen 2025, og 100 prosent paristilpasset over tid
- At alle selskaper i høyutslippssektorer innen 2030 har satt et vitenskapsbasert klimamål
- At KLPs investeringer når netto null-utslipp innen 2050
- Å øke våre klimavennlige investeringer med nye 6 milliarder hvert år

Paristilpasningsprosent

	Paristilpasningsprosent			Andel av porteføljen		
	2022	2021	2020	2022	2021	2020
Nullutslippsinvesteringer	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**6 %**	**6 %**	**5 %**
Verdipapirer	100 %			6 %		
Utlån	100 %			1 %		
Høyutslippssektorer	**99 %**	**45 %**	**37 %**	**19 %**	**18 %**	**21 %**
Verdipapirer	91 %			3 %		
Eiendom	100 %			17 %		
Resterende investeringer	**49 %**	**53 %**	**66 %**	**59 %**	**53 %**	**55 %**
Med sektortilhørighet	54 %			31 %		
Uten sektortilhørighet	27 %			9 %		
Finanssektoren	49 %			18 %		
Uten data	**0 %**	**0 %**	**0 %**	**15 %**	**23 %**	**19 %**
Paristilpasningsprosent for hele porteføljen	**54 %**	**42 %**	**46 %**			

I 2022 var paristilpasningen til KLPs investeringer 54 prosent. Dette betyr at over halvparten av selskapene vi er investert i har en utslippsutvikling i tråd med å nå netto null-utslipp innen 2050. Det innebærer en temperaturscore på 2,3 grader – altså at KLPs investeringsportefølje styrer mot en global temperaturøkning på 2,3 grader. Målet er at denne skal ned til 1,5 grader.

Paristilpasningen har hatt en vesentlig økning fra i fjor, noe som tyder på at flere selskaper reduserer sine utslipp i tråd med 1,5-gradersmålet. Endringer fra år til år kan imidlertid også følge av videreutvikling av metodikk, økt datadekning eller endret sammensettingen av markedet. For KLP er det viktigste å vurdere hvordan paristilpasningsprosenten utvikler seg over tid, og at trenden går i riktig retning.

Økningen i 2022 drives hovedsakelig av tre ting. For det første har antallet selskaper uten data gått ned fordi vår dataleverandør har fått økt datadekningen. Dette betyr at vi kan regne ut paristilpasningsprosenten for flere selskaper, noe som øker paristilpasningsprosenten. Økt datatilgang har vært et av prioriteringsområdene for KLP i 2022, og noe vi vil fortsette å ha fokus på fremover.

Det andre er at KLP har endret hvordan vi vurderer finanssektoren. For finanssektoren er ofte scope 1 og 2-utslipp ubetydelige sammenlignet med scope 3-utslipp, først og fremst fra investeringene. Dette er en

utfordring da mange selskap fortsatt ikke rapporterer på scope 3-utslipp, noe som kan gi et misvisende bilde dersom man vurderer finanssektoren basert på driftsutslipp. Derfor har KLP tatt en ny tilnærming hvor vi antar at finanssektoren, på grunn av ofte brede porteføljer med eksponering mot alle sektorer i økonomien, representerer et gjennomsnitt av økonomien. På bakgrunn av dette har vi brukt gjennomsnittet av utvikling av utslipp til selskaper i porteføljen til å estimere utvikling av scope 3-utslipp for finanssektoren.

For det tredje har KLP fått tilgang til data som gjør at vi kan vurdere alle høyutslippssektorer mot relevante referansebaner, og ikke kun eiendom som tidligere år. Som vist i tabellen under har de fleste høyutslippssektorene en relativt høy paristilpasningsprosent, og dette gjør at paristilpasningen for hele denne kategorien øker når vi kan ta disse med i beregningen.

Se notene for nærmere forklaring av utregning og metode.

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet er det særlig viktig at høyutslippssektorer kommer i gang med den nødvendige omstillingen. Selv om høyutslippssektorene har høy paristilpasning per i dag, viser referansebanene at disse sektorene må gjennom en stor omstilling i årene fremover for å fortsette å være i tråd med Parisavtalen. Dette innebærer både å redusere utslipp og å utarbeide og implementere ambisiøse klimaomstillingsplaner. Derfor følger KLP opp selskaper i slike sektorer både på utslippskutt og på om de har satt vitenskapsbaserte klimamål. Tabellene under viser paristilpasningen til disse sektorene, og hvor mange selskaper i disse sektorene som har satt vitenskapsbaserte klimamål.

Høyutslippssektorer

	Paristilpasningsprosent	Andel av høyutslippssektorer utenom eiendom
Flyselskap	99 %	2 %
Bilproduksjon	72 %	11 %
Sement	86 %	2 %
Elektrisitetsproduksjon	92 %	20 %
Olje og gass	93 %	62 %
Stål	100 %	3 %

Selskaper med klimamål

	Høyutslippssektorer utenom eiendom	Totale investeringer
Antall selskaper med vitenskapsbasert klimamål	49	1 224
Andel av selskaper	6 %	9 %
Andel av investert beløp	5 %	17 %

Ved utgangen av 2022 hadde 9 prosent av selskapene KLP er investert i satt et vitenskapsbasert klimamål, men disse utgjorde 17 prosent av investeringsverdien. Når det gjelder investeringer i høyutslippssektorer er det kun 49 selskaper som har rapportert til CDP (*Carbon Disclosure Project*) at de har satt seg et vitenskapsbasert klimamål, hvilket utgjør 5 prosent av investert beløp i høyutslippssektorene. Dette er for lavt, og KLP vil jobbe aktivt for å påvirke selskaper i disse sektorene til å sette klimamål. Innrapporteringen av vitenskapsbasert klimamål til CDP i henhold til SBTi (*Science-Based Targets intiative*) er kun én

indikator på omstillingsvilje, og vil underdrive ambisjonsnivået med hensyn til omstilling i porteføljen. Eksempelvis er det per i dag ikke mulig for selskaper innen olje og gass å få et SBTi-godkjent klimamål, og det er mange selskaper som ikke rapporterer til CDP og som dermed ikke vil bli fanget opp.

Klimavennlige investeringer

For klimavennlige investeringer skiller vi mellom to ulike kategorier:

- **Nullutslippsinvesteringer** – Dette er investeringer med nullutslipp og nært nullutslipp fra driften (ikke inkludert scope 3-utslipp), og inkluderer fornybar energi, bærekraftig skog og nullutslippstransport. Dette er de samme nullutslippsinvesteringene som er 100 prosent paristilpasset i KLPs klimamål.
- **Overgangsinvesteringer** – Dette er investeringer som bidrar til å redusere utslipp og utvikle ny teknologi, eller hjelper sektorer som vanskelig kan bli nullutslipp med å bli mer bærekraftige og redusere utslipp, så som grønne utlån og obligasjoner, miljøbygg og infrastruktur.

MILLIONER KRONER	Nye i 2022	Nye i 2021	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Nullutslippsinvesteringer	**4 149**	**1 484**	**37 579**	**32 340**	**30 704**	**27 110**	**-**
Fornybar energi	5 049	943	35 498	29 800	30 704	27 110	-
Som andel av KLPs investeringer	-	-	5,0 %	4,2 %	4,7 %	4,4 %	7.1, 7.2
Fornybar energi i Norge	828	- 80	21 449	20 051	23 074	23 258	7.2
Fornybar energi internasjonalt	3 970	894	12 515	8 581	6 698	3 127	7.2, 7.a
Fornybar energi i utviklingsland	251	129	1 534	1 168	932	725	7.1, 7.2, 7.a, 9.a, 17.3
Bærekraftig skog	14	541	2081	1880	0	0	13,15
Nullutslippsferger	- 914	0	0	660	0	0	9, 11, 13
Overgangsfinansiering	**4 482**	**11 094**	**34 402**	**29 709**	**21 356**	**11 659**	**-**
Miljøbygg i eiendomsporteføljen	0	5 414	21 003	20 464	13 147	10 474	-
Som andel av porteføljens markedsverdi	-	-	22,5 %	23,1 %	16,3 %	14,3 %	-
Som andel av porteføljen i kvadratmeter	-	-	21,5 %	22,2 %	16,8 %	15,0 %	-
Grønne lån	212	488	2 753	2 541	2 087	0	6, 9, 11, 13
Grønne obligasjoner	3 992	4 290	9 095	5 813	1 881	890	9, 11, 13
Infrastruktur	278	902	1 551	891	4 241	295	-
Klimavennlige investeringer totalt	**8 631**	**12 578**	**71 981**	**62 049**	**52 060**	**38 770**	**7.1, 7.2, 7.a, 9.a, 9.4, 15.2, 17.3**
Som andel av KLPs investeringer	-	-	10,2 %	8,8 %	8,0 %	6,3 %	-
Fossil energi	-	-	15 843	12 441	7 818	10 823	-
Som andel av KLPs investeringer	-	-	2,2 %	1,8 %	1,2 %	1,7 %	-

I 2022 investerte KLP over 8,6 nye milliarder i klimavennlige investeringer i Norge og verden. Klimavennlige investeringer er et fokusområde for KLP og en måte for KLP å bidra til den grønne omstillingen på. Derfor har KLP et mål om å investere 6 nye milliarder i klimavennlige investeringer hvert år, noe som ble oppnådd med god margin. Markedsverdien av klimavennlige investeringer samlet har økt til nesten 72 milliarder kroner og utgjør over 10 prosent av KLPs investeringer. Blant de nye investeringene i 2022 er det et investeringssamarbeid med Norfund om utbygging av kraftnett i India, et investeringsfond for fornybar energi og nullutslippsløsninger, og bærekraftig skogdrift. Du kan lese mer om disse og andre klimavennlige investeringer her.

Se notene for nærmere definisjon av klimavennlige investeringer.

EU-taksonomirapportering

EU har, gjennom EU-taksonomien, lansert en standard for hvilke aktiviteter som kan gjennomføres på en bærekraftig måte, og hvordan disse skal utøves for at de faktisk skal være bærekraftige. Taksonomien er et klassifiseringssystem som sier noe om hvor bærekraftig et selskap eller en investeringsportefølje er. Sentrale begrep knyttet til EU-taksonomien er «eligibility», altså om en aktivitet er omfattet av taksonomien ved at det finnes kriterier for hvordan den skal utøves for å være bærekraftig, eller «alignment», altså at aktiviteten er i samsvar med kravene i taksonomien for at en aktivitet skal være bærekraftig.

Ikke-finansielle selskaper skal rapportere på hvor stor andel av deres inntekter, kapitalinvesteringer og driftskostnader som er henholdsvis omfattet av og i samsvar med taksonomien, mens finansielle selskaper skal rapportere på sine investeringer, utlån og utvalgte premieinntekter. Taksonomien har en stegvis implementering av rapporteringspliktene for ikke-finansielle og finansielle selskaper, og avhengig av størrelser på selskapet. I første omgang skal det rapporteres på om aktiviteter er omfattet av taksonomien, men dette vil senere utvides til å også gjelde andelen investeringer som er i samsvar med taksonomien.

De faktiske rapporteringspliktene trer ikke i kraft i Norge før fra neste år, men KLP vil i størst mulig grad rapportere allerede nå. Vi har basert beregningene på kriteriene i taksonomien, men har gjort visse forutsetninger og forenklinger. Disse vil bli nærmere forklart der det er aktuelt.

For at man skal kunne vurdere og rapportere om en investering er i henhold til taksonomien krever EU at det skal baseres på data fra NFRD-rapportering. Altså må selskaper i utgangspunktet være underlagt EUs regnskapsdirektiv NFRD (*Non-Financial Reporting Directive*) for å kunne vurderes mot taksonomien. Dette utgjør den kommende lovpålagte rapporteringen. Selskaper som er underlagt NFRD utgjør en begrenset del av KLPs porteføljе. For å kunne gi et riktigere bilde av hvor stor andel av porteføljen som faktisk er omfattet av taksonomien bruker vi derfor estimater for den resterende delen av porteføljen for å rapportere frivillig om totalporteføljen. Disse selskapsestimatene er basert på data fra MSCI.

KLP er investert i over 9 000 selskaper over hele verden og er derfor avhengige av data fra dataleverandører for å kunne gjennomføre rapporteringen. Etter hvert som modenhet og bevissthet rundt EU-taksonomien øker forventer vi bedre datakvalitet og -tilgang ettersom det blir flere rapporterende selskaper.

KLP

KLP skal kun rapportere på sin forvaltningskapital. For KLP vurderer vi hvorvidt den totale forvaltningskapitalen er omfattet av og i samsvar med taksonomien. Dette er beregnet både for selskaper som er underlagt rapportering under NFRD (som utgjør rundt 179 milliarder kroner), og når vi også inkluderer estimater for selskaper i porteføljen som ikke er underlagt NFRD (som utgjør rundt 395 milliarder kroner). For den siste rapporteringsgruppen inngår også selskaper som er underlagt NFRD. Total forvaltningskapital utgjør 911 milliarder kroner. Investeringer hvor vi mangler data blir regnet som ikke omfattet av taksonomien.

For KLPs investeringsportefølje, ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Forvaltningskapital

Kun selskaper som er underlagt NFRD. Beregningene er basert på data fra MSCI.

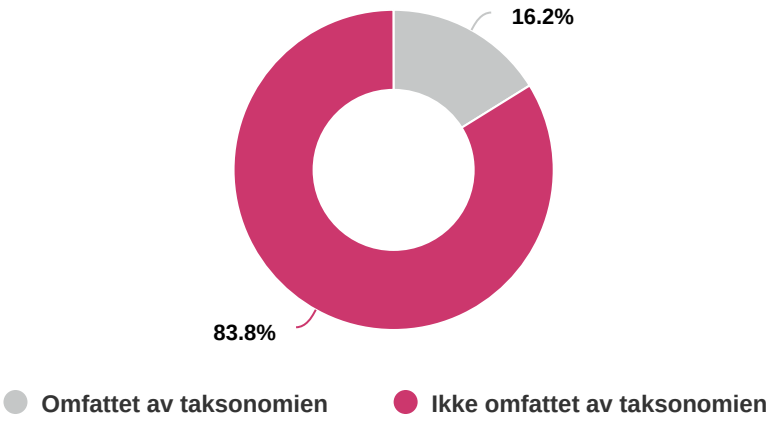

Forvaltningskapital

Selskaper som er underlagt NFRD og estimater for resterende selskaper. Beregningene er basert på data fra MSCI.

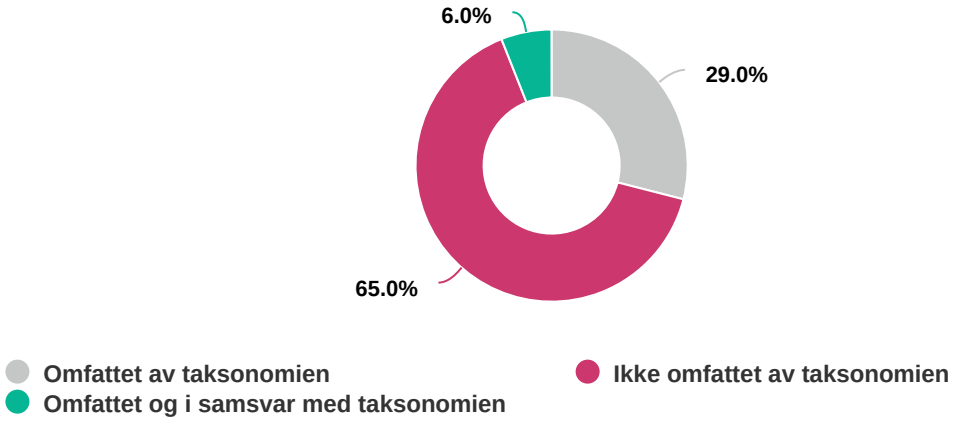

KLP Kapitalforvaltning

KLP Kapitalforvaltning skal også kun rapportere på sin forvaltningskapital. For KLP Kapitalforvaltning vurderer vi hvorvidt forvaltningskapitalen er omfattet av taksonomien. Dette er beregnet både for selskaper som er underlagt rapportering under NFRD (som utgjør rundt 59 milliarder kroner), og når vi også inkluderer estimater for selskaper i porteføljen som ikke er underlagt NFRD (som utgjør rundt 395 milliarder kroner). For den siste rapporteringsgruppen inngår også selskaper som er underlagt NFRD. Total forvaltningskapital utgjør 673 milliarder kroner. Investeringer hvor vi mangler data blir regnet som ikke omfattet av taksonomien.

For KLP Kapitalforvaltnings investeringsportefølje ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Investeringer

Kun selskaper som er underlagt NFRD. Beregningene er basert på data fra MSCI.

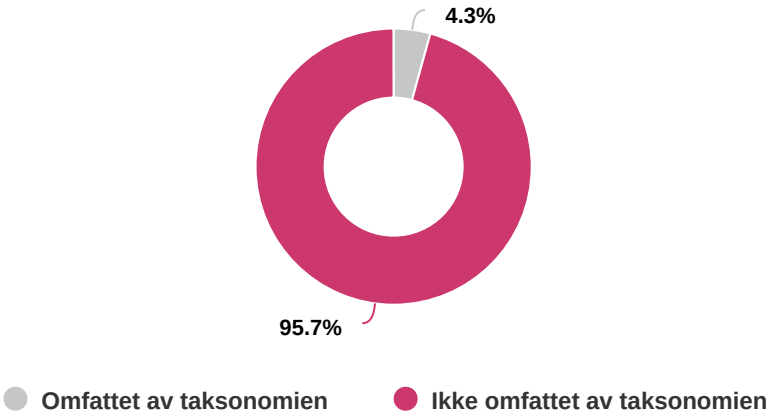

Investeringer

Selskaper som er underlagt NFRD og estimater for resterende selskaper. Beregningene er basert på data fra MSCI.

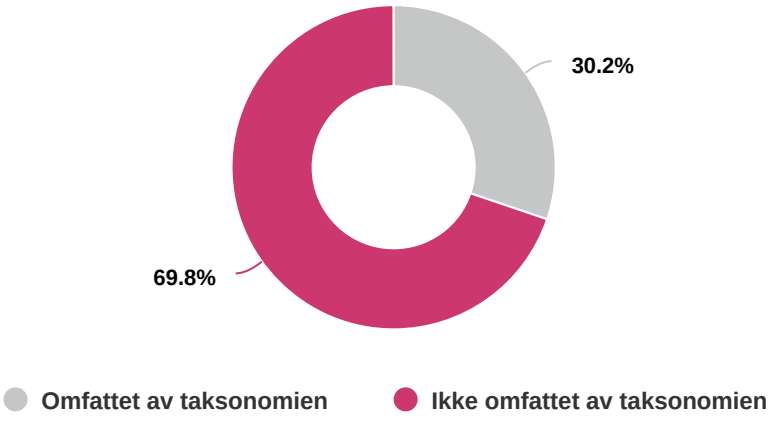

KLP Banken

KLP Banken skal rapportere på sine eiendeler, som primært består av utlån og investeringer i verdipapirer. KLP Banken har i hovedsak utlån til kommuner og boliglån til privatpersoner. Kommuner er ikke underlagt NFRD-regelverket for rapportering, og er derfor ikke omfattet av taksonomien. Taksonomien åpner likevel for at alle utlån med et tydelig avgrenset bruksområde («know use of proceeds») til klimarelaterte formål

kan være omfattet av taksonomien. Vi forutsetter derfor at grønne lån som et produkt til kommuner er omfattet av taksonomien.

Selv om privatpersoner ikke er underlagt rapporteringskrav under NFRD, er det stor av enighet i markedet om at boliglån til privatpersoner også er omfattet av taksonomien. Vi legger derfor til grunn at alle boliglån er omfattet av taksonomien.

For investeringer i verdipapirer har vi per i dag ingen data hverken for selskaper som er underlagt NFRD eller estimater for selskaper som ikke er NFRD. Disse investeringene regnes derfor som ikke omfattet av taksonomien.

Modenheten rundt taksonomien og tilgang på data forventes å øke betydelig de neste årene, og det er derfor naturlig å forvente at andel omfattet av KLP Bankens eiendeler vil øke, og vi vil få innsikt i hvor stor andel som er i samsvar med taksonomien.

For KLP Bankens eiendeler ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Eiendeler

Beregningene er basert på egne vurderinger og beholdningsdata.

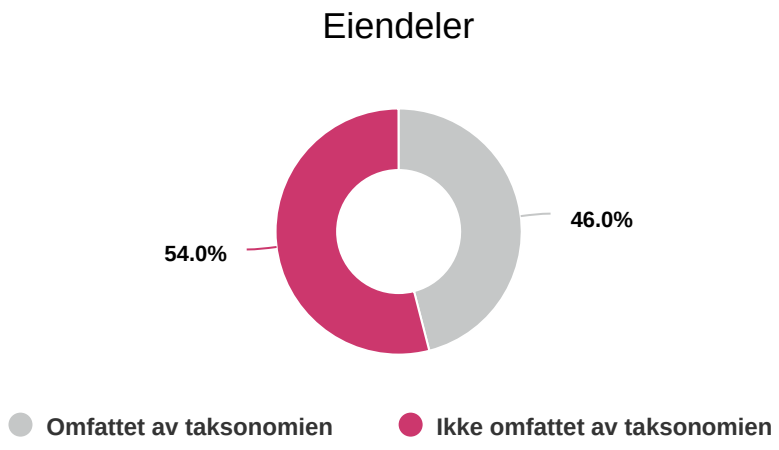

KLP Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring skal rapportere på opptjent premie fra forsikringsaktivitet og investeringer. Årets rapportering begrenses til å rapportere andelen av opptjent premie fra forsikringsaktivitet og andelen av investeringer som er omfattet av taksonomien, mens vi neste år også vil rapportere andelene som er i samsvar med taksonomien.

Kriteriene i taksonomien angir hvilke forsikringskategorier som i utgangspunktet kan være omfattet av taksonomien. For at disse faktisk skal være omfatte av taksonomien må forsikringen inkluderer dekning for minst én klimarelatert risiko som for eksempel flom eller skred.

For KLP Skadeforsikring er total opptjent premie, bortsett fra kategoriene livsforsikring og alminnelig ansvarsforsikring, omfattet av taksonomien. Det er verdt å merke seg at sistnevnte kategori blant annet omfatter forsikringsproduktet Kommuneansvar, som avlaster kommunenes ansvarsrisiko i møte med et mer uforutsigbart klima. Til tross for denne viktige klimarisiko-egenskapen ved produktet omfattes det likevel ikke av vår taksonomirapportering fordi denne typen forsikring ikke er en del av de forhåndsdefinerte forsikringskategoriene som er inkludert i taksonomien.

For KLP Skadeforsikrings opptjente premie ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Skadeforsikringsaktiviteter

Beregningene er basert på egne vurderinger og beholdningsdata.

Av forsikringskategoriene som listes opp i kriteriet, er vår vurdering at samtlige forsikringsprodukter vi tilbyr innenfor disse kategoriene gir kunden dekning for minst én klimarelatert risiko og dermed er omfattet av taksonomien. Vi mener det er riktig å regne et produkt som omfattet av taksonomien så lenge vilkårene ikke eksplisitt nevner klimarelaterte hendelser som et unntak fra hva som dekkes. Dette er i tråd med tolkningen til den europeiske bransjeorganisasjonen Insurance Europe.

Vår foreløpige vurdering er at vi oppfyller flere av kriteriene for samsvar for en vesentlig del av forsikringsproduktene som omfattes av taksonomien. Vi oppfyller flere av kravene når det gjelder program for skadeforebygging, dekning for natur- og klimarelaterte skader, god og effektiv bistand til kundene m.m. Vi har derimot et lite stykke igjen når det kommer til klimarisikomodellering. Vi vil derfor jobbe for å oppfylle de gjenværende kriteriene i taksonomien slik at alle kriteriene for å være i samsvar med taksonomien er oppfylt.

For KLP Skadeforsikring vurderer vi også hvorvidt investeringene er omfattet av taksonomien. Dette er beregnet både for selskaper som er underlagt rapportering under NFRD (som utgjør rundt 382 millioner kroner), og når vi også inkluderer estimater for selskaper i porteføljen som ikke er underlagt NFRD (som utgjør rundt 2,6 milliarder kroner). For den siste rapporteringsgruppen inngår også selskaper som er

underlagt NFRD. Totale investeringer utgjør rundt 6,5 milliarder kroner. Investeringer hvor vi mangler data blir regnet som ikke omfattet av taksonomien.

For KLP Skadeforsikrings investeringsportefølje ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Investeringer

Kun selskaper som er underlagt NFRD. Beregningene er basert på data fra MSCI.

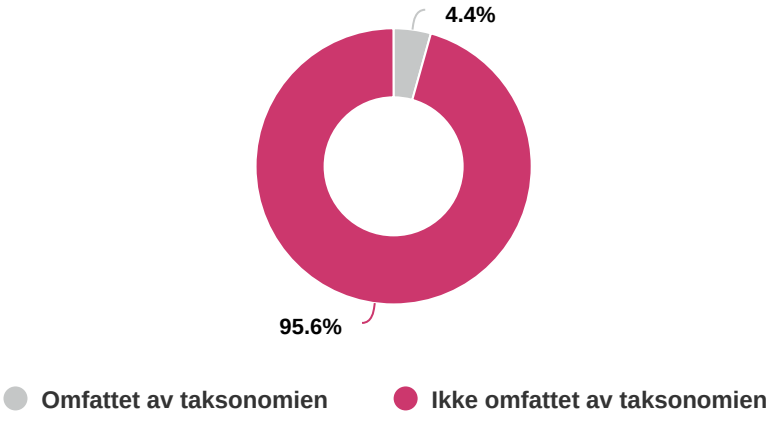

Investeringer

Selskaper som er underlagt NFRD og estimater for resterende selskaper. Beregningene er basert på data fra MSCI.

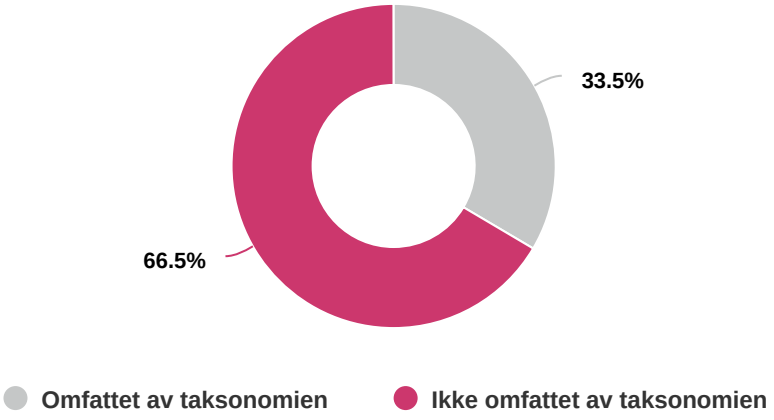

KLP Eiendom

KLP Eiendom er et ikke-finansielt selskap som driver med kjøp, salg, eie og forvaltning av eiendom. Dette er en aktivitet som kan bidra til miljømålet om å begrense klimaendringer og som derfor er omfattet av

taksonomien. Vi har forutsatt at det kun er leieinntekter som er omfattet av taksonomien, og ikke andre driftsrelaterte inntekter. Derfor er 98 prosent av inntektene omfattet av taksonomien.

Det mest sentrale for om denne aktiviteten er i samsvar med taksonomien er byggenes primærenergibehov. Bygg oppført før 31.12.2020 kan oppfylle kriteriet hvis disse har energiklasse A eller er blant topp 15 prosent av alle bygg innenfor samme nasjon eller region. Data på dette er mangelfullt, og det er usikkerhet i markedet om hvilke bygg som tilfredsstiller dette kriteriet. KLP Eiendom har for Norge og Danmark valgt å definere bygg med energimerke A og B som i samsvar med taksonomien for rapporteringsåret 2022 inntil en nasjonal definisjon er klar. I den nasjonale bygningsmassen tilsvarer bygg med energimerke A og B ca. 14 prosent av byggene med aktivt energimerke, så dette vil trolig være i henhold til den kommende definisjonen. I Sverige har den svenske eiendomsbransjen gjennom interesseorganisasjonen "Fastighetsägarna" utarbeidet egne grenseverdier som er benyttet i vurderingene for de svenske eiendommene.

I 2023 vil det jobbes med å utvikle systemer og rutiner for å identifisere og kartlegge kapitalinvesteringer og driftskostnader som er i samsvar med taksonomien.

For KLP Eiendom ser taksonomirapporteringen slik ut. Mer detaljert informasjon finnes i vedlegg.

Eiendommer

Beregningene er basert på egne vurderinger og beholdningsdata.

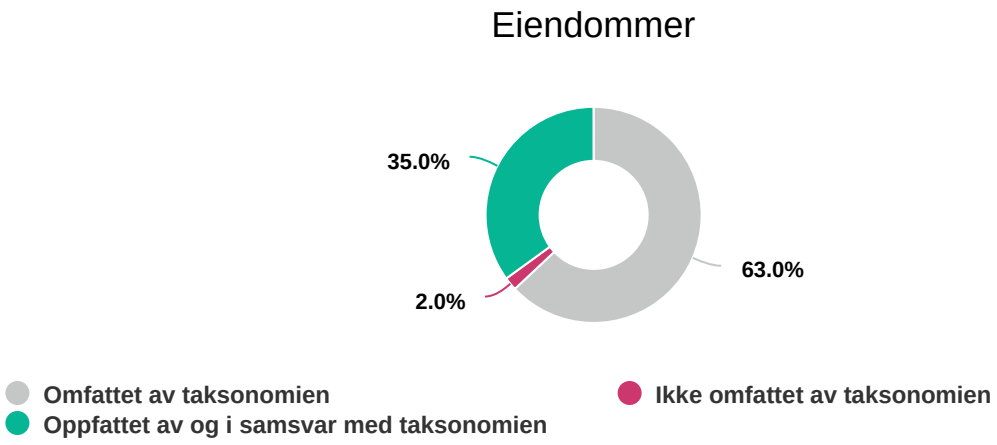

Klimaavtrykk fra KLPs eiendomsportefølje

Som en av de største i Norden innenfor eiendom, har KLP som mål å bidra til å skape møteplasser hvor mennesker trives og kan realisere sitt potensial. Vi har et langsiktig perspektiv på eiendommene våre og ønsker å påvirke bransjen i en mer bærekraftig retning. Vi har stort fokus på økt gjenbruk av materialer, blant annet i prosjektet Horisont Oslo med gjenbruk av betong. Vi har også jobbet med gjenbruk av teppefliser, og jobber særlig med å forbedre oss for å redusere energiforbruk og håndtere avfall på en bedre måte.

Målsetting

- Redusere energiforbruket i eiendomsporteføljen til 180 kWh per kvadratmeter.
- Sorteringsgraden på avfall skal i snitt være over 65 prosent og minimum 50 prosent på hver enkelt eiendom i eiendomsporteføljen.

Klimaavtrykk KLPs eiendomsportefølje

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Klimagassutslipp fra KLPs eiendomsportefølje (tonn CO2e)	5 979	5 343	7 866	9 402	12, 13
Scope 1 (tonn CO2e)	3	1	1	71	12, 13
Scope 2 (tonn CO2e)	3 927	4 499	6 965	8 024	12, 13
Scope 3 (tonn CO2e)	2 049	842	901	1 308	12, 13
Totale utslipp fra eiendomsporteføljen per kvm	0,006	0,005	0,008	0,009	12, 13
Fornybar energiproduksjon i KLPs eiendomsportefølje (MWh)	970	748	619	403	7, 9
Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje (kWh per m2)	155	161	164	190	9
Avfallsmengde i KLPs eiendomsportefølje (tonn)	5 045	3 967	4 296	5 553	11, 12
Kildesorteringsgrad i KLPs eiendomsportefølje	59 %	62 %	62 %	55 %	11, 12
Vannforbruk i KLPs eiendomsportefølje (mill. liter)	389	299	258	436	6

Utslippene fra KLPs eiendomsportefølje økte fra 5 343 tonn i 2021 til 5 979 tonn i 2022. Økningen skyldes en økning i scope 3-utslipp knyttet til økt avfallsmengde, noe som henger sammen med gjenåpning av samfunnet og dermed økt aktivitet i byggene i KLPs eiendomsportefølje. I tillegg har KLP også inkludert well-to-tank utslipp (WTT), som er relatert til oppstrøms transport og distribusjon av energi under scope 1 og 2. Dette gir en økning i utslipp på 947 tonn.

Energiforbruket per kvadratmeter i 2022 var 155 kWh per kvadratmeter. Dette er en reduksjon fra 2021 og godt innenfor målsettingen om 180 kWh per kvadratmeter. Kildesorteringsgraden har gått ytterligere ned, og er under målsettingen. Dette er et punkt KLP vil følge opp i 2023 og jobbe for å forbedre.

KLPs egen drift

KLP jobber med å redusere fotavtrykket fra driften av KLP. Dette er fastsatt blant annet i reglementet *Hvordan KLP reduserer sin påvirkning på miljø*.

Innkjøp er et særlig viktig område når det gjelder KLPs miljøpåvirkning. *KLPs prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøratferd* beskriver hvordan KLP blant annet skal stille tydelige krav og forventninger til våre leverandører. Vi har vedtatt innsatsmål for bærekraft i innkjøp på konsernnivå som gir innkjøpere mandat og plikt til å prioritere bærekraft i innkjøpsprosessen. Blant annet vil vi prioritere leverandører som er miljøsertifiserte og som rapporterer på sine klimagassutslipp.

En av KLPs største innsatsfaktorer og innkjøp er IT-systemer og informasjonstjenester. I 2022 har vi prioritert dette området og kartlagt det samlede klimaavtrykket fra innkjøp av IT-utstyr og -tjenester, som utgjør en stor andel av utslippene fra KLPs drift, og vi vil sette kriterier for å redusere dette avtrykket i fremtidige IT-anskaffelser. Vi vil også jobbe for at våre IT-anskaffelser ikke inkluderer konfliktmineraler eller naturressurser som er utvunnet i strid med våre prinsipper. Innenfor skadeoppgjør har vi i 2022 påbegynt et prosjekt for å kunne måle klimautslipp i forbindelse med vannskader. Overfor bilverksteder stiller vi krav til

økende andel brukte deler for biler eldre enn 5 år. Til leverandører av leiebil (erstatningsbil) stiller vi krav om at andelen elektriske erstatningsbiler skal tilsvare elbil-andelen av biler forsikret i KLP.

Målsetting

- Halvere klimagassutslipp fra egen drift innen 2030, med utgangspunkt i utslippene i 2010.
- Redusere antall flyreiser med 45 prosent sammenlignet med 2019
- Prioritere leverandører som er miljøsertifiserte foran andre leverandører

I tillegg har vi målsettinger knyttet til energiforbruk og kildesortering. Vi har også flere målsettinger for innkjøpsområdet, blant annet å vurdere bærekraft i alle innkjøpsprosesser, prioritere leverandører som rapporterer på sine klimagassutslipp i et klimaregnskap og å beregne utslippene fra våre største innkjøp.

Klimaavtrykk KLPs egen drift

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Klimagassutslipp fra KLPs egen drift (tonn CO2e)	1 517	197	280	989	12. 13.
Scope 1 (tonn CO2e)	2	1	2	5	12. 13.
Scope 2 (tonn CO2e)	78	95	81	99	12. 13.
Scope 3 (tonn CO2e)	1 437	101	197	885	12. 13.
- Flyreiser (tonn / tonn per årsverk)	461 / 0,44	90 / 0,09	154 / 0,15	810	12. 13.
- Tjenestereiser med bil (tonn / tonn per årsverk)	10 / 0,01	4 / 0,004	20 / 0,02	48	12. 13.
- Avfall (tonn / tonn per årsverk)	14 / 0,013	7 / 0,007	23 / 0,02	27	12. 13.
- IT-innkjøp	903 / 0,87	ny	ny	ny	12. 13.
- Kantine	29 / 0,028	ny	ny	ny	12. 13.
- Brensel- og energirelaterte aktiviteter (WTT)	21	ny	ny	ny	12. 13.
Antall flyreiser (totalt / per årsverk)	3 505 / 3,4	864 / 0,9	1 302 / 1,3	6 483 / 6,6	12.13.
Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler (kWh per m2)	125	137	94	113	9. 13.
Avfallsmengde i KLPs egne kontorlokaler (tonn / tonn per årsverk)	76 / 0,07	58 / 0,06	101 / 0,10	132 / 0,13	11. 12.
Kildesorteringsgrad i KLPs egne kontorlokaler	67 %	81 %	56 %	61 %	11. 12.
Vannforbruk (m3)	18 279	ny	ny	ny	
Andel miljøsertifiserte leverandører	78 %	84 %	61 %	ny	12. 13.

KLPs utslipp har økt betraktelig fra 2021. Dette skyldes i hovedsak to ting. For det første har vi inkludert flere utslippskilder i klimaregnskapet vårt. KLP ønsker å ha et så dekkende klimaregnskap som mulig, og i 2022 har vi arbeidet for å utarbeide et klimaregnskap for innkjøp av IT-produkter og -tjenester. Vi har også inkludert utslipp fra servering av varmmat i kantinen. Utslippet for rettene som serveres i kantinen vises på menyen hver dag, og bidrar til ansatte kan ta mer bevisste matvalg. På sikt ønsker vi å kunne inkludere utslipp fra flere typer innkjøp i klimaregnskapet. I tillegg har KLP også inkludert well-to-tank utslipp (WTT), som er relatert til oppstrøms transport og distribusjon av energi under scope 1 og 2.

Den andre grunnen til økte utslipp er at vi etter flere år med pandemi endelig har kommet tilbake til en normalsituasjon, noe som også vises av tallene for flyreiser og energiforbruk. KLP holder fast ved å redusere unødvendige flyreiser, men fjerning av restriksjoner på jobbreiser har ført til en stor økning i antall flyreiser sammenlignet med de to siste årene. Samtidig ser det ut til at pandemien har endret reisevanene våre, og sammenlignet med 2019, som er det siste normalåret før pandamien, er antallet flyreiser 46 prosent

lavere. KLP har innført hybridkontor, og selv om noen ansatte jobber hjemmefra er det en stor økning i ansatte på kontorene. Dette gir utslag i økt avfallsmengde.

KLP har hatt et overordnet mål om å halvere utslippene innen 2030 sammenlignet med 2010. I 2022 var utslippene fra KLPs drift redusert med rett under 5 prosent sammenlignet med 2010, men dette skyldes hovedsakelig at vi har inkludert flere utslippskilder i klimaregnskapet. For å kunne vurdere hvordan utslippene har utviklet seg over tid har KLP estimert utslippene for IT-innkjøp og kantinedrift for 2019. Den oppdaterte baselinen viser at utslippene i 2019 var på rundt 1 897 tonn, hvilket innebærer at utslippene er redusert med 21 prosent fra 2019 til 2022. I løpet av 2023 vil vi bruke den oppdaterte baselinen for 2019 for å sette et oppdatert klimamål for KLPs drift. KLP vil fortsette å ha fokus på å redusere utslipp fra egen drift, og vi kjøper klimakreditter for å kompensere for de utslippene vi enda ikke har klart å kutte. Du kan lese mer om dette her.

Klimarisiko

KLP har et ansvar for å bidra til å begrense klimaendringer og til at verden når de globale klimamålene. Samtidig representerer klimaendringer og overgangen til et nullutslippssamfunn en finansiell risiko for KLP som må håndteres. Både klimaansvar og klimarisiko er relevant for KLP, men omtalen i dette kapittelet omhandler sistnevnte.

Vi har jobbet systematisk med klimarisiko siden 2017 og jobber med å identifisere og vurdere flere forskjellige utfall når vi skal vurdere om KLPs strategi er robust i møte med klimarelaterte endringer. Klimarisiko er et utfordrende felt fordi vi har lite historiske data å lene oss på slik at det er vanskelig å anslå sannsynligheten for at et gitt scenario inntreffer. I tillegg til å være en konsekvens av de fysiske klimaendringene kan klimarisiko også oppstå som følge av nye politiske virkemidler, teknologiutvikling, markedsutvikling, utfordringer på ressurstilgang og endringer i immaterielle verdier og holdninger. I dette ligger det ikke bare finansiell nedsiderisiko for KLP, men også muligheter.

For at vi skal kunne analysere, håndtere og rapportere klimarisiko som en finansiell risiko, har vi siden 2017 jobbet strukturert for å styrke vår kompetanse på dette området og for å stadig bedre integrere klimarisiko i kapitalforvaltningsstrategien og i de etablerte risikostyringsprosessene. Kompetansehevingen skjer særlig gjennom arbeidet med å kartlegge og analysere klimarisiko.

Våre målsettinger for arbeidet med klimarisiko er følgende:

- Øke kunnskapen om klimarisiko internt i selskapet og hos KLPs eksterne interessenter
- Utvikle scenarier, klimarisikodata og modelleringsverktøy for å identifisere og vurdere vesentlige risikofaktorer og muligheter
- Integrere klimarisiko i etablerte investerings- og risikostyringsprosesser på en mer systematisk måte
- Påvirke selskaper KLP investerer i til å utvikle god klimarisikohåndtering og sette klimamål i tråd med Parisavtalen
- Øke klimavennlige investeringer med seks milliarder kroner per år

Vi strukturerer klimarisikorapporteringen vår etter anbefalingene til arbeidsgruppen *Task-Force on Climate Related Financial Disclosure* (TCFD). TCFD anbefaler å rapportere på hvordan klimarisiko er integrert i 1. virksomhetsstyringen, 2. risikohåndteringen, 3. strategien, samt 4. metoder og målsettinger, illustrert og beskrevet i figuren under.

Virksomhetsstyring
Organisasjonens styringssystemer for klimarelatert risiko og muligheter

Strategi
Faktisk og potensiell påvirkning av klimarelatert risiko og muligheter på organisasjonens strategier og forretningsplaner

Risikohåndtering
Prosess for identifisering, vurdering og styring av klimarelatert risiko

Metode og målsetninger
Metoder og målsetninger for vurdering og styring av klimarelatert risiko og muligheter

Klimarisiko i virksomhetsstyringen

Klimarisiko er integrert i KLPs virksomhetsstyring på lik linje med annen bærekraftsrisiko. Dette er nærmere beskrevet i kapittelet *Samfunnsansvar i KLPs virksomhetsstyring*.

Klimarisiko som en del av strategien

KLP er investert i en bredt diversifisert portefølje med et globalt nedslagsfelt, og har både kortsiktige og langsiktige forpliktelser overfor våre kunder. Vårt globale diversifiserte nedslagsfelt og de langsiktige forpliktelsene innebærer at vi vil bli påvirket av klimaendringene, ikke bare i Norge, men også andre land som er mer utsatt. Vi har med andre ord en klar egeninteresse av å jobbe for å redusere klimagassutslipp på makronivå, for på denne måten å redusere de negative endringene av klimaendringer for porteføljen som ligger i utsatte områder eller markeder.

Klimarisiko kan påvirke KLP via fastsettelse av pensjons- og forsikringspremier, verdsettelsen av våre eiendeler, kapitaldekningskrav og generelle omdømme i markedet. KLPs eksponering mot klimarisiko vurderes størst gjennom investeringene i de ulike aktivaklassene. Overordnet skiller vi klimarisiko i overgangsrisiko og fysisk risiko. Fysisk risiko utgjør de økonomiske kostnadene og tapene som følge av økende alvorlighetsgrad og hyppighet av fysiske klimaendringer, og hvordan dette igjen påvirker verdsettingen av våre investeringer. Overgangsrisiko er risikoer knyttet til hvordan samfunnet, og med det

finansmarkedene, blir påvirket av selve overgangen til en lavutslippsøkonomi, inkludert endringer i politikk og reguleringer, teknologier, omdømme og markedene.

Mange tidligere ansatte i kommunene og helseforetakene er pensjonister i dag, mens de som akkurat har begynt sin yrkeskarriere ikke vil motta sin første pensjonskrone før 50 år fram i tid. KLP skal forvalte kapitalen slik at kommunene og helseforetakene kan møte sine pensjonsforpliktelser både på kort og lang sikt. På kort- og mellomlang sikt vurderes overgangsrisiko å være den mest vesentlige klimarisikoen for finansmarkedene. Dette innebærer en potensiell nedside for investeringer i høyutslippssektorer som ikke greier å omstille, og tilsvarende muligheter for de som greier det. Her er det usikkerhet til både når, hvordan og hvor vesentlig forholdene i disse risikokildene treffer økonomien og finansmarkedene, og dermed utgjør en finansiell risiko for KLP. Den fysiske klimarisikoen forventes størst på lengre sikt, og knyttes til omfanget av både kroniske og akutte klimaendringer. Klimaendringer forventes å ha store negative produktivitetseffekter inn i økonomien og øke forsikringskostnader og behovet for klimatilpasningstiltak, noe som vil påvirke finansmarkedene og KLPs portefølje negativt.

Analyser som ble gjennomført i 2022 av KLPs investeringer i børsnoterte aksjer og selskapsobligasjoner tyder på at den totale risikoeksponeringen er forholdsvis lav. I analysene har vi bygget på tre av *Network for Greening the Financial System* (NGFS) sine klimascenarier. I scenarioet «Net Zero 2050», blir Paris-målet nådd med en temperaturøkning på 1,5 grader innen 2050. I det andre scenariet, «Delayed Transition», blir Paris-målet nådd innen 2050 med en temperaturøkning på 2 grader. I det tredje scenariet, «Current Policies», beholder samfunnet dagens reguleringer og temperaturen øker med over 2 grader i 2050.

Uavhengig av klimascenario finner vi liten effekt på langsiktig forventet avkastning, dvs. mer enn 50 år frem i tid. Resultatet tyder på at KLPs bredt sammensatte investeringsportefølje lykkes med risikodiversifisering slik den skal – også med tanke på klimarisiko. På kortere og mellomlang sikt ser vi imidlertid noen kortvarige negative effekter på avkastning knyttet til overgangsrisiko i «Net Zero 2050»- og «Delayed Transition»-scenariene. Modellanalysene viser at kapitaldekning til KLP er tilstrekkelig høy til at effekter av den modellerte klimarisikoen kan absorbere, og evnen til å holde eksponering gjennom kortsiktig turbulens gjør at effekten på den langsiktige avkastningen blir marginal.

Det er viktig å presisere at analysene inneholder en stor grad av usikkerhet. Så langt gir ikke scenarioanalysene tilstrekkelig troverdighet til å konkludere om KLPs kapitalforvaltningsstrategi effektivt håndterer klimarisiko i realiteten. Likevel antar vi at KLPs kapitalforvaltningsstrategi vil kunne ha en positiv effekt på klimarisikoeksponeringen. Usikkerhetene knyttet til antakelser og valg av både scenarioer og modeller gjør at scenarioanalysene på dette stadiet primært kan brukes til kompetanseheving innen fagfeltet. Den modellen vi har benyttet er ikke sektorspesifikk og adresserer bare effekten klimarisiko har aggregert. For å styrke analysekompetansen på feltet har KLP i 2022 startet en prosess med å vurdere beste praksis av klimarisikomodeller internasjonalt, og som best er tilpasset KLPs virksomhet.

Håndtering av klima som en risikofaktor

Ifølge KLPs *Retningslinje for risikostyring* skal alle vesentlige risikofaktorer vurderes og dokumenteres. KLP skal ha høye ambisjoner for miljømessige, sosiale og styringsrelaterte forhold, og ha fokus på disse risikofaktorene. KLP har en moderat risikovilje for bærekraftsrisiko, samtidig som vi erkjenner at en veldiversifisert investeringsunivers medfører bærekraftsrisiko, jf. *Retningslinje for investeringsrisiko*.

Gjennom KLPs klimamål om å innrette investeringsporteføljen etter 1,5-gradersmålet i Parisavtalen, vil vi arbeide for å påvirke selskaper i porteføljen til å omstille seg i takt med behovene som er definert av FNs klimapanel. Foreløpige analyseresultater indikerer at det ikke er stor forskjell i avkastning og risiko på en fullt ut klimatilpasset portefølje og dagens KLP-portefølje. Dette er et område vi vil analysere videre framover for å øke kunnskapen i organisasjonen og gjøre oss rustet til å gjøre gode kunnskapsbaserte valg for våre kunder og eiere.

Klimarisiko er på Finanstilsynets agenda når de fører tilsyn med finansbransjen. For fjerde år på rad var klimarisiko en del av KLPs ORSA-rapport til Finanstilsynet i 2022, hvor vi redegjør for vår tilnærming til klimarisiko. Nytt av året er kravet om scenarioanalyser for klimaendringer. Her samarbeidet vi med analyseselskapet som leverer analysemodellen KLP benytter i ORSA for å oppdatere modellen til å inkludere klimarisiko basert på scenarioanalyser.

Analyseresultatene er forankret i organisasjonen opp til styrenivå. Bransjens rammeverk for analyser av klimarisiko er fortsatt umodent og usikkert, da det gjenspeiler klimarisiko sitt brede fagfelt fra mulige naturendringer og miljøflyktninger til økonomisk vekst og finansiell effekt. For å øke forståelsen for, og styre klimarelatert risiko, gjør vi to sentrale grep framover. For det første gjennomfører vi testing av ulike klimarisikomodeller i markedet med formål om å identifisere og anvende beste praksis, herunder modeller som fanger alle substansielle kilder til klimarisiko på kort og lang sikt. For det andre gjennomfører vi analyser av hvordan KLPs porteføljesammensetning i mer klimavennlig retning påvirker forventet avkastning og klimarisiko.

Metoder vi bruker for å måle klimarisiko

I tråd med TCFDs anbefalinger, måler vi årlig utslipp og karbonintensitet i våre noterte aksje- og selskapsobligasjonsinvesteringer. For mer om hvordan disse er regnet ut, se notene.

KLP ble i 2022 med i *Partnership for Carbon Accounting Financials* (PCAF), som er et samarbeid for å øke transparens og lik måling av finansierte utslipp på tvers av finanssektoren globalt. PCAF har blant annet anbefalinger for hvordan finansselskaper skal rapportere på finansierte utslipp, og i tråd med disse anbefalingene har KLP jobbet for å øke andelen av porteføljen som det rapporteres finansierte utslipp på. For å gjøre dette bruker KLP i år egendefinerte estimater for utslipp fra selskaper der hvor vi ikke har de nødvendige data for å regne på finansierte utslipp. Vi har også inkludert finansierte utslipp via statsobligasjoner og utlån til bolig for privatpersoner. Vi har også introdusert en datakvalitetsscore som sier noe om datakvaliteten på de finansierte utslippene. Se notene for nærmere forklaring av utregning og metode, samt dekningsgrad for data og vurdering av datakvalitet.

Tabellene under viser KLPs finansierte utslipp og de anbefalte indikatorene fra TCFD. Den første tabellen viser at scope 1 og 2-utslippene fra porteføljen har gått marginalt ned, mens scope 3-utslippene har gått noe opp. Dette henger sammen med at olje- og gasselskapene i porteføljen har økt produksjonen i forbindelse med krigen i Ukraina. I tillegg blir også datakvaliteten på scope 3 gradvis bedre over tid. Videre ser vi at den vektede gjennomsnittlige karbonintensiteten har økt relativt mye, hvilket henger sammen med at investeringsverdien på olje- og gasselskapene har hatt relativt sterk vekst i 2022.

Finansierte utslipp

TONN CO2e	2022	2021	2020
Verdipapirinvesteringer			
Scope 1	1 857 330	1 941 900	1 781 138
Scope 2	471 579	498 675	453 460
Scope 3	17 564 112	17 077 223	14 389 452
Statsobligasjoner			
Scope 1			
- Inkludert LULUCF	238 951	271 165	367 166
- Ekskludert LULUCF	342 960	380 595	497 784
Scope 2	6 231	6 597	11 262
Scope 3	153 103	166 303	220 496
Boliglån			
Scope 2	8 999	9 109	8 554

TCFD-indikatorer

	2022	2021	2020
Scope 1 og 2			
Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet	118	87	128
Karbonintensitet	152	119	157
Karbonavtrykk	50	46	52
Utslipp av klimagasser (tonn CO2e)	2 328 909	2 440 574	2 234 598
Scope 1, 2 og 3			
Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet	1 159	607	822
Karbonintensitet	1 327	1 001	1 180
Karbonavtrykk	431	371	389
Utslipp av klimagasser (tonn CO2e)	19 893 021	19 517 797	16 624 050

For å kunne redusere utslipp og motvirke klimaendringer, er det avgjørende å få på plass en god rapportering. Porteføljens utslippsintensitet sier noe om eksponering mot overgangsrisiko knyttet til høyere karbonprising. KLPs eksponering mot karbonintensive selskaper er moderat, og høyutslippssektorer (ekskludert eiendom) utgjør kun 2,8 prosent av KLPs portefølje.

Forskjellen mellom «vektet gjennomsnittlig karbonintensitet» og «karbonintensitet» er at førstnevnte vekter karbonintensiteten etter KLPs finansielle eksponering mot selskapet (investert beløp), mens «karbonintensitet» kun ser på gjennomsnittlig karbonintensitet for hele porteføljen.

Rapportering på klimagassutslipp og intensitet er noen av PAI-ene (*Principal Adverse Impact Indicators*) som ble introdusert via Offentliggjøringsforordningen. Se vedlegg for oversikt over de resterende obligatoriske indikatorene for KLPs portefølje.

Som et ledd i en bredere vurdering av ulike typer risiko bør utslippsdata og -indikatorer ses i sammenheng med andre indikatorer, blant annet selskapenes vilje og evne til å omstille seg i tråd med hva som kreves av Parisavtalen. I tillegg til utslippsindikatorer basert på TCFDs anbefalinger ser vi derfor også på andelen av selskapene i porteføljen generelt, og i høyutslippssektorene spesielt, som:

i. Har en utslippsprofil i tråd med 1,5 graders oppvarming (paristilpasningsprosent)

ii. Har satt et vitenskapsbasert klimamål.

Du kan lese mer om disse indikatorene her. Det er viktig å presisere at høyutslippssektorer (ekskludert eiendom) kun utgjør 2,8 prosent av KLPs totale portefølje ved utgangen av 2022, mens nullutslippsinvesteringer (hovedsakelig fornybar energi) utgjør 6,4 prosent.

Som vist ovenfor var paristilpasningsprosent til KLPs investeringer 54 prosent ved utgangen av 2022. Det er med andre ord en stor andel av investeringene som allerede er på riktig kurs. Samtidig ser vi tydelig at omstillingstakten må øke framover. Hvorvidt selskapene har satt et vitenskapsbasert klimamål er en indikator på vilje og evne til å omstille i tråd med Parisavtalen. Analyser av data fra *Carbon Disclosure Project* (CDP) viser at 17 prosent av KLPs investeringer er i selskaper som har satt seg et vitenskapsbasert mål for sine klimautslipp.

Dersom vi kun analyserer høyutslippssektorene (ekskludert eiendom) er paristilpasningsprosenten i dag relativt høy (omlag 90 prosent). Andelen av KLPs investeringer i høyutslippssektorer som har satt seg vitenskapsbasert er imidlertid kun 5 prosent. KLP utøver et aktivt eierskap for å redusere klimarisikoen blant annet gjennom å uttrykke forventning om at alle selskap i høyutslippssektorer setter klare mål for omstilling framover.

Natur og biologisk mangfold

Verden står overfor en alvorlig naturkrise som skyldes overforbruk av naturen. Som selskap og investor har KLP et ansvar for å bidra til å stanse denne krisen og redusere vår negative påvirkning på natur. Den nye naturavtalen har satt globale naturmål, og KLP støtter opp om denne avtalen. Klima- og naturkrisen må løses sammen, og derfor ønsker KLP å inkludere natur i vårt klimamål. I 2023 vil vi vurdere ulike metoder for hvordan vi kan sette naturmål for KLP. Vi vil også utarbeide en handlingsplan for hvordan arbeidet med natur og klima skal integreres.

KLPs største påvirkning og avhengighet av naturen er gjennom våre investeringer. Naturrisiko brukes for å beskrive hvordan tap av natur og biologisk mangfold kan utgjøre en finansiell risiko for KLP og andre selskaper knyttet til vår påvirkning på eller avhengighet av naturen og ulike økosystemtjenester.

KLP har jobbet systematisk med klimarisiko over flere år, og det er et nyttig fundament for hvordan vi vil arbeide med naturrisiko. Vi vil bruke erfaringene fra arbeidet med klimarisiko for å strukturere naturrisiko-arbeidet, og vil bruke anbefalingene fra *Taskforce for Nature-Related Financial Disclosures* (TNFD) for å strukturere vår rapportering. Det er fortsatt en vei å gå før vi på en god og sikker måte kan forsøke å kvantifisere den finansielle risikoen som KLP kan være eksponert for. En av utfordringene er mangel på lokasjonsspesifikk data fra selskaper, da naturrisiko i større grad er lokasjonsbestemt. Likevel er det viktig å komme i gang med arbeidet, og KLP har gjort overordnede kartlegginger av investeringsporteføljen for å se hvilke sektorer med høy påvirkning eller avhengighet vi har stor eksponering mot. Dette vil legge grunnlag for hvilke selskaper KLP vil prioritere å følge opp.

I 2023 vil KLP ta dette arbeidet videre, blant annet ved å gjennomføre en mer strukturert kartlegging av porteføljen i samarbeid med TNFD. Basert på resultatene vil vi arbeide videre med å finne relevante

metoder for å måle selskapers påvirkning og avhengighet av natur, og hvilke indikatorer KLP bør rapportere på for å gi et godt bilde av vår naturpåvirkning.

Vi vil ha fortsatt fokus på kompetanseheving og bevisstgjøring. Dette gjelder både for fagressurser, men også blant ledelse og styret.

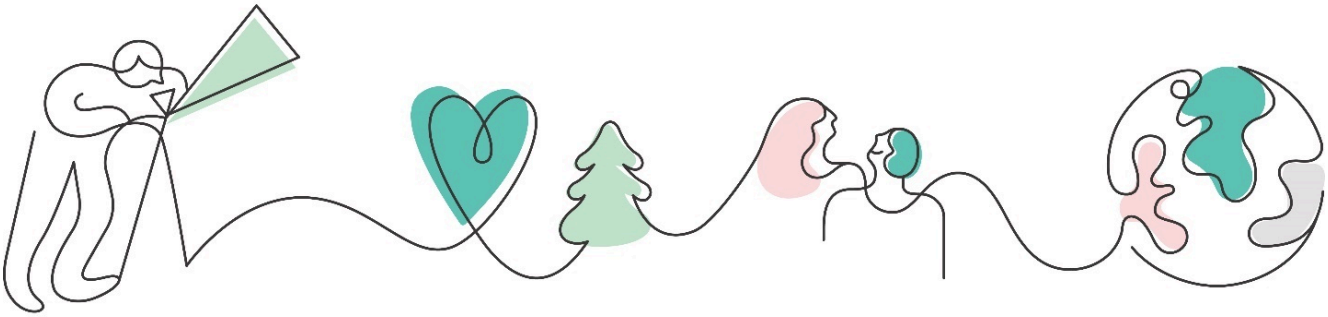

Innovasjon og samfunnsutvikling

Samtidig som pensjonskapitalen investeres for å skape god avkastning, er den også en kraft som bidrar til innovasjon og samfunnsutvikling. KLP har flere porteføljer som målrettet er med på å gjøre en forskjell i overgangen til et mer bærekraftig samfunn og bygge fremtidens samfunn. Eksempler på hva vi gjør er:

- Vi bidrar til samfunnsutvikling gjennom å gi utlån til norske kommuner, fylkeskommuner og tilknyttede bedrifter. Dette gjør at eierne våre kan utføre de oppgavene de skal og bidrar til vedlikehold og utvikling av Norge.
- Vi muliggjør fremveksten av nye arbeidsplasser gjennom å investere i såkornfond, som finansierer oppstartsbedrifter. KLP er også med på å finansiere ideer i den såkalte pre-såkornfasen, hvor det ofte er enda vanskeligere å hente inn penger.
- Vi bidrar til utbygging av fornybar energi i Norge og i utlandet, som er helt avgjørende for å nå klimamålet og for å sikre at fremtidens energisystem er bærekraftig med tanke på at verden trenger mer energi for å dekke behovet fra stadig flere mennesker og nye næringer. Dette er en del av KLPs klimavennlige investeringer, som du kan lese mer om her.
- Gjennom KLPs portefølje med utviklingsinvesteringer investerer vi i fornybar energi og bank og finans-sektoren i fattige land. I disse landene mangler mennesker ofte tilgang på helt elementære goder og tjenester. Dette bidrar til en bærekraftig utvikling i landene og gir mennesker tilgang på ren energi og finansielle tjenester så som lån og sparing.

En annen viktig samfunnsrolle for KLP er å bidra til samfunnsutviklingen gjennom den data, innsikt og kompetanse vi har som kommune- og helse-Norges pensjonsselskap, og også kommunenes skadeforsikringsselskap. KLP skal være den pensjonseksperten som best ivaretar kundene. Vi skal bidra til å øke kunnskapen om pensjon og bidra til helsefremmende og skadeforebyggende arbeid i kommunene.

Utlån til kommuner, fylkeskommuner og grønne boliglån

KLPs utlånsvirksomhet retter seg i stor grad mot norske kommuner og fylkeskommuner og annen offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal samfunnsutvikling og velferd, og vi har i mange år bidratt til bærekraftig utvikling av samfunnet gjennom lånefinansiering av prosjekter over hele Norge.

Siden 2019 har KLP tilbudt grønne lån til det offentlige markedet. Prosjektene som skal finansieres må ha en klar positiv miljø- og klimaeffekt, og kan eksempelvis gis til investeringer innen bygg, transport, vann, avløp og renovasjon. For privatkunder bidrar vi til finansiering av energisparetiltak gjennom grønne boliglån. KLP gir også lån med en sosial profil som bidrar til inkludering, helse og utdanning.

Målsetting

Øke utlån til denne typen formål.

Utlån til kommuner og fylkeskommuner

MILLIONER KRONER	Nye i 2022	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Totalt	**707**	**87 027**	**84 016**	**81 442**	**72 871**	n/a
Utlån til vei og transport		9 067	9 700	8 887	8 812	9.1
Utlån til offentlig eiendom		4 407	4 129	4 862	4 987	9.1, 11
Utlån til offentlig sektor og virksomheter		69 619	66 470	64 581	56 434	9.1
Utlån til vann, avløp og renovasjon		3 934	3 717	3 112	2 638	9.1
Grønne utlån	**- 1**	**2 753**	**2 541**	**2 087**	**0**	
Andel som er grønne lån		*3,2 %*	*3,0 %*	*2,6 %*	*n/a*	*n/a*

I 2022 økte KLPs samlede utlån med netto 707 millioner. For grønne utlån var det en netto reduksjon på 1 million i 2022. KLP har gitt lån til mange ulike prosjekter gjennom året, som dekker ulike behov for kommunene. Blant annet har vi gitt lån til bygging av Ranheim aktivitetshall, grønt lån til ny brannstasjon i Eidskog, og lån til kjøp av flyktningboliger i Modum.

Grønne boliglån

MILLIONER KRONER	2022	2021	2020	FNs bærekraftsmål
Grønne boliglån	1 355	1 133	903	11, 13

KLP har gitt grønne boliglån siden 2018, og ved utgangen av 2022 var utestående lånebeløp over 1,3 milliarder.

Såkorninvesteringer

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan forfølges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping skal KLP bidra til lokal verdiskaping og det grønne skiftet i Norge. Vi har etablert en egen portefølje hvor vi investerer gjennom fond for såkorninvesteringer, de fleste tilknyttet norske forskningsmiljøer.

Målsetting

Å investere mellom 500 millioner og 1 milliard kroner i såkorninvesteringer og dermed bidra til nyskaping og innovasjon.

Såkorninvesteringer

MILLIONER KRONER	Nye i 2022	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Såkorninvesteringer i Norge	121	492	310	125	8	8.3, 9

I 2022 økte KLP sine investeringer i flere av de 13 såkornfondene vi har investert i, i tillegg til at KLP kommiterte seg til å investere i to nye såkornfond. Totalt økte disse investeringene med netto 121 millioner i 2022. Du kan lese mer om prosjektene KLP har bidratt til å finansiere her.

Ny kapasitet fornybar energi

Mer utbygging av fornybar energi, og særlig i utviklingsland, er helt avgjørende for å nå klimamålet og for å sikre at fremtidens energisystem er bærekraftig. Økt tilgang til energi har en rekke positive effekter på samfunnsutvikling og vekst, og er en av nøklene for å lykkes med en bærekraftig utvikling i utviklingsland.

Målsetting

Kontinuerlig økning i antall prosjekter og installert kapasitet.

Ny kapasitet fornybar energi

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Antall ferdigstilte fornybar energi-prosjekter	58	41	25	14	7.1, 7.2
Antall ferdigstilte fornybar energi-prosjekter i utviklingsland	17				
Ny kapasitet fornybar energi tilført markedet (MW)	6 393	5 082	3 604	1 918	7.1, 7.2
Antall innbyggeres strømbehov dekket av den nye kapasiteten	10 299 174	9 181 885	7 571 445	6 989 649	7.1, 7.2
Unngåtte CO2-utslipp som følge av den nye kapasiteten (tonn)	3 965 325	4 829 122	3 467 678	1 987 160	7.1, 7.2

Ved utgangen av 2022 hadde KLP bidratt til å finansiere byggingen av 58 nye fornybar energi-prosjekter rundt i verden. Dette er akkumulert og ikke nye prosjekter for året. Strømmen disse produserer tilsvarer strømbehovet til over 10 millioner innbyggere i de ulike landene, og bidrar med 3,9 millioner tonn i unngåtte klimagassutslipp, sammenlignet med kraften som blir levert via strømnettet. Nedgangen i unngåtte utslipp skyldes at vi har oppdatert utslippsfaktorene vi bruker for å ta høyde for at utslippsintensiteten i strømmiksen generelt har gått ned. Du kan lese mer om noen av prosjektene KLP har bidratt til å finansiere her.

Bank og finans i utviklingsland

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på finansielle tjenester som sparing, lån og forsikring for befolkningen er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Det er fortsatt rundt 1,7

milliarder mennesker i verden som ikke har tilgang til disse grunnleggende finansielle tjenestene. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

Målsetting

Øke investeringer i bank og finans i utviklingsland og dermed bidra til økonomisk vekst og bedre levevilkår i utviklingsland.

Bank og finans i utviklingsland

	Nye i 2022	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Bank og finans i utviklingsland (mNOK)	30	1 000	886	665	713	1.4, 5.a, 8.3, 8.10, 9.3, 11.1, 17.3
Låntakere i utviklingsland gjennom Abler Nordic (antall i millioner)	n/a	9,4	9,1	9,8	8,9	1.4, 5.a, 8.3, 8.10, 9.3, 11.1

I 2022 økte KLPs investeringer i bank og finans i utviklingsland med netto 30 millioner, og ved utgangen av året var det 9,4 millioner aktive låntagere gjennom Abler Nordic. Totalt siden oppstarten har over 12 millioner mennesker fått tilgang til lån, som kan være et viktig bidrag for å løfte mennesker ut av fattigdom.

Øke kunnskap om pensjon

KLP skal være pensjonseksperten som best ivaretar kundene. Det krever at vi bidrar til å øke kunnskapen om pensjon, slik at våre kunder og medlemmer kan ta gode valg for dagene som kommer. Dette skal vi blant annet gjøre ved å gi god veiledning til den enkelte, og ved å formidle kunnskap om pensjon i media.

Målsetting

Bidra til å øke kunnskapen om pensjon blant våre kunder og medlemmer.

Øke kunnskap om pensjon

	2022	2021	2020	2019
Antall personlige veiledninger om pensjon	7 269	6 588	6 195	9 220
Deltagere på «verdt å vite»-kurs om pensjon	837	1 263	800	955
Mediesaker om pensjon med talsperson fra KLP	77	36	57	57

I 2022 ble det gjennomført 7 269 personlige veiledninger om pensjon, noe som er en liten økning fra året før. Veiledningene har blitt gjennomført både digitalt og fysisk. Det har vært en nedgang i antall påmeldte deltagere på «verdt å vite»-kurs.

Helsefremmende og skadeforebyggende arbeid

KLP ønsker å utvikle produkter og tjenester med tilknytning til vår kjernevirksomhet, som svarer på noen av de bærekraftsutfordringer våre kunder og eiere har, og som derigjennom kommer samfunnet som helhet til gode.

Allerede nå er det rekordstor mangel på faglært arbeidskraft i hele Norge, og det er viktig at de ansatte i kommune- og helsesektoren har glede, energi og overskudd til å jobbe i flest mulig av de årene de er i yrkesaktiv alder. Da må de ha det bra på jobben og i livet ellers. Gjennom KLPs arbeidsmiljønettverk har flere kommuner og helseforetak fostret frem gode tiltak for et helsefremmende arbeidsmiljø og lavere sykefravær.

Gjennom skadeforsikringsselskapet forsikrer KLP store eiendomsmasser over hele landet. Kommunene er eier og forvalter av mange bygg, og KLP ønsker å bidra til at dette blir tatt vare på en god måte. Derfor har vi stort fokus på skadeforebyggende arbeid, blant annet med et særlig fokus på utfordringene knyttet til brann i kommunale utleieboliger. Det har vært mye oppmerksomhet knyttet til avfallshåndtering i offentlige bygg, og hvilke tiltak som må iverksettes for å sikre full erstatning ved en eventuell brann. Vi jobber også med kundene om klimatilpasning.

Målsetting

- Støtte 28 prosjekter hos våre eiere om helsefremmende arbeidsplasser
- Gjennomføre 50 kurs om skadeforebygging

Helsefremmende og skadeforebyggende arbeid

	2022	2021	2020	2019
Pågående prosjekter om helsefremmende arbeid hos kunder	42	41	37	37
Gjennomførte kurs om helsefremmende arbeidsplasser	139	94	93	103
Gjennomførte kurs om skadeforebygging	97	63	12	20
Deltakere på kurs om skadeforebygging	954	360	820	738

Gjennom 2022 var det 42 pågående kurs om helsefremmende arbeid. Du kan lese mer om arbeidsmiljønettverket og eksempler på prosjekter som deltar her.

KLP arrangerer flere kursaktiviteter knyttet til helsefremmende arbeid, og tallet inkluderer store lunsj-webinarer med mange deltagere, som gjennomføres hver måned, og mindre møter og kurs som gjennomføres med den enkelte kunde.

For skadeforebyggende aktiviteter har det vært en økning i antall kurs og deltagere. Økningen har særlig vært knyttet til utfordringer knyttet til renovasjon og brannsikkerhet.

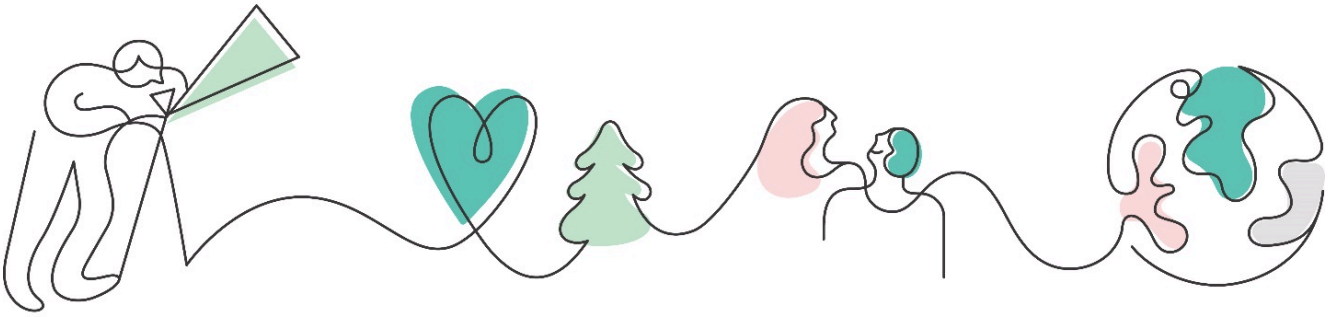

Menneske- og arbeidstakerrettigheter

KLP vil respektere de grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettighetene i hele vår virksomhet og i alle våre aktiviteter. Dette er forankret i overordnede retningslinjer og prinsipper som gjelder for hele konsernet. De viktigste er *Retningslinje for etikk*, *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*, *Prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøratferd* og *Retningslinje for likestilling og mangfold*. Viktige områder for vårt arbeid med menneske- og arbeidstakerrettigheter er i vår egen organisasjon, som innkjøper og som investor.

KLP omfattes av åpenhetsloven, som trådte i kraft i 2022. Loven har som formål å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester, og sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. I dette kapittelet kan du lese vår redegjørelse for hvordan vi jobber med aktsomhetsvurderinger i ulike deler av virksomheten. Videre er redegjørelsen i henhold til aktuelle bestemmelser i lov om likestilling og forbud mot diskriminering, lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern og regnskapsloven. KLP har også inntatt deler av rapporteringskravene i EUs nye direktiv for bærekraftsrapportering, CRSD (*Corporate Sustainability Reporting Directive*), som vil tre i kraft i 2025.

KLP som arbeidsplass og arbeidsgiver

KLP ivaretar de ansatte i et fullt forsvarlig arbeidsmiljø og med anstendige arbeidsforhold. Disse viktige verdiene og rettighetene sikres i samarbeid med de ansattes representanter, og nedfelles i tariffavtale, retningslinjer og reglement. Formålet er å sikre at KLP som arbeidsgiver ivaretar grunnleggende menneskerettigheter, personvern og helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, og at våre medarbeidere har forsvarlige lønns- og arbeidsvilkår.

Gjennom etablerte prosesser og systematiske risikovurderinger, målinger og kontroll sikrer vi at dette blir fulgt opp på en god måte. Vi vurderer risikoen for brudd med menneske- og arbeidstakerrettigheter i organisasjonen som lav. Et område vi har særlig fokus på er likestilling og mangfold.

KLPs ansatte

KLP jobber for å være en attraktiv og fleksibel arbeidsplass, som gir gode utviklingsmuligheter i et likestilt og mangfoldig arbeidsmiljø. Alle ansatte skal oppleve å bli respektert for den de er. KLP er medlem i Finans Norge, en arbeidsgiver – og næringsorganisasjon for finansnæringen, og er tilknyttet deres hovedavtale og sentralavtale med arbeidstakerorganisasjonen Finansforbundet. Vi har også en egen bedriftsavtale, som gjelder for alle ansatte i KLP og heleide datterselskap, unntatt toppledelse og ledere som rapporterer til disse, samt midlertidig ansatte i korte engasjement. Våre ansatte skårer høyt på arbeidsglede, har lavt sykefravær, forsvarlig overtidsbruk og lav turnover. Arbeidsmiljøet preges av god dialog med tillitsvalgte og vernetjenesten.

Innleie av eksterne konsulenter har i hovedsak vært knyttet til to enterpriseavtaler, et stort digitaliseringsprogram for effektiv saksbehandling for pensjon og økt kundeopplevelse, samt til prosjekt for å ta i bruk skytjenester for våre IT-systemer. Vi har hatt midlertidig innleie fra bemanningsbyråer på

oppgaver innen pensjonsoppgjør og vikarer for ansatte som ute i permisjon eller ved sykdom i hele KLP. I tillegg har vi hatt innleie av enkelt konsulenter fra produksjonsbedrift.

KLPs ansatte

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Ansatte i KLP	1 093	1 048	1 018	1 007	n/a
Deltidsansatte i KLP	5,4 %	4,8 %	5,4 %	6,8 %	n/a
Midlertidige ansatte	22	34	34	35	n/a
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	7 / 51 / 42 %	7 / 55 / 38 %	4 / 53 / 43 %	ny	10.2
Totalt antall konsulenter	490	ny	ny	ny	n/a
Turnover	7,30 %	6,40 %	3,10 %	6,80 %	n/a
Turnover i antall	78	ny	ny	ny	n/a
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	964 856	892 004	852 297	818 805	n/a
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	781	755	726	718	8.5
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	938	903	868	859	8.5

Redegjørelse for 2022

Arbeidsglede

I 2022 ble det gjennomført korte medarbeiderundersøkelser hvert kvartal for å måle arbeidsglede og lojalitet. Hensikten var å kunne ha en tett oppfølging av dette i konsernet og i de enkelte avdelingene. Undersøkelsen er anonym og resultatrapporter tilgjengeliggjøres for ledere.

Vi har gjennom året hatt et særlig fokus på de unge ansatte i KLP, da de har ligget noe lavere på arbeidsglede enn for andre ansatte. Undersøkelsene viser at arbeidsglede hos denne gruppen har bedret seg gjennom året, og stabilisert seg på et høyere nivå enn tidligere år. Det som trekkes frem er at kompetanse og karriereutvikling er særlig viktig, i tillegg til det sosiale og nettverksbygging. Etter pandemien har det blitt spesielt viktig.

Overordnet har KLP høy skår på undersøkelsene. Ledere presenterer enhetens resultater for medarbeiderne, og tiltak utarbeides i fellesskap. Ved å sende ut kvartalsvis undersøkelse ble det lettere å følge utviklingen og justere forbedringstiltak underveis. Resultatene fra undersøkelsen presenteres og diskuteres med de tillitsvalgte og verneombud, som også gis anledning til å foreslå tiltak. Samlet gir dette en god innsikt og er en viktig prosess for kontinuerlig å utvikle et godt arbeidsmiljø i KLP.

Rekruttering og employer branding

KLP jobber for et aktivt internt arbeidsmarked, der ansatte har muligheten til å utvikle seg og finne nye karriereveier internt. Vi har gjennom 2022 hatt mange interne søkere, og ansatte som har gått inn i nye stillinger og bygger karriere internt. Gjennomførte tiltak for å synliggjøre ledige stillinger med tips og råd om intervjuprosess, video om søknadsprosess og artikler på intranett om ulike stillinger og arbeidsmiljø i selskapet har hatt god effekt.

Vi opplever mange søkere på ledige stillinger i KLP, men det har vært krevende å få inn nok kvalifiserte eksterne søkere på enkelte fagområder, og spesielt kvinner. For å tiltrekke oss flere kvalifiserte søkere har vi

deltatt på ulike utdanningsmesser, jobbet med promoteringer i en større bredde av kanaler, tilpasset språk og budskap i annonsetekster og gjennomført internship-program

Kompetanseutvikling

KLP jobber strategisk med kompetanse gjennom å planlegge, gjennomføre og evaluere kompetansetiltak som skal sikre at KLP og den enkelte leder og medarbeider har relevant kompetanse for å nå definerte mål.

Vi legger til rette for en rekke interne og eksterne kompetanseutviklingstiltak. Gjennom bruk av Lean-metoder sikrer vi kontinuerlige forbedringsprosesser, og gjennomfører lederutviklingstiltak med temaer som er både tidsaktuelle, og strategiske. Plan- og utviklingssamtalen er en viktig arena for medarbeider og leder for å snakke om resultater, diskutere fokusområder for det neste året og gi hverandre tilbakemeldinger. Samtalene er et godt styrings- og ledelsesverktøy, og vi arbeider for å øke utbyttet av samtalene og sikre en god gjennomføringsgrad.

Ansatte som ønsker ytterligere faglig påfyll knyttet til den enkeltes utviklingsplan, kan få økonomiske bidrag til etter- og videreutdanning. For å styrke budskapet om livslang læring og at seniorer har samme utviklingsmuligheter som alle andre i konsernet, er det øremerket midler til utdanningsstøtte for seniorer.

KLPs verdigrunnlag, etiske retningslinje og retningslinje for likestilling og mangfold gjennomgås i introduksjonsprogrammet for nye medarbeidere i KLP. Selskapets retningslinjer er tilgjengeliggjort for ansatte i vårt styringssystem, og ansatte holder seg oppdatert og repeterer kunnskap gjennom modulbasert e-læring.

Overtid

Det er generelt ikke mye overtidsbruk i KLP, men med variasjoner innenfor de ulike forretningsområdene. Det er i perioder ekstraarbeid, særlig i forbindelse med utvikling av et nytt og moderne pensjonssystem, men det har likevel vært en liten nedgang i total overtidsbruk i 2022. Arbeidsmiljøutvalget (AMU) mottar kvartalsvis rapporter som viser den totale bruken av overtid i KLP. Vi har gode rutiner for oppfølging av overtid i samarbeid med de tillitsvalgte. Det inngås individuelle avtaler mellom medarbeider, leder og tillitsvalgte i perioder hvor det er behov for at medarbeidere jobber noe ekstra.

Deltid

Ingen ansatte i KLP jobber deltid ufrivillig, og alle ansettes i heltidsstillinger. Deltid forekommer kun når ansatte selv søker om det i forbindelse med for eksempel fødselspermisjoner, utdanning eller andre livssituasjoner som tilsier at de ønsker eller har behov å jobbe redusert. I 2022 arbeidet 5,4 prosent av de faste ansatte deltid, dette er en svak økning mot i fjor, men lavere enn tidligere år. 9,5 prosent av kvinner og 2,4 prosent av menn har i 2022 jobbet deltid. Det er en økning blant kvinner og en liten nedgang blant menn.

Lønn og godtgjørelse

KLP har overordnede retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse. For å sikre at retningslinjene overholdes, gjennomføres årlige internkontroller av praktiseringen av godtgjørelsesordningen i henhold til

Finansforetaksforskriften § 15-2, 4. ledd. Internrevisjonen legger fram resultatet fra internkontrollen for KLPs godtgjørelsesutvalg en gang i året. Lønnsnivået i KLP skal harmonere med lønnsnivået i finansnæringen. Ansattes innsats, kompetanse og resultater skal vektlegges i lønnsutviklingen. Ansatte er dekket av sosiale ordninger, som tilbys fra KLP eller fra det offentlige, som sikrer ansatte mot inntektstap ved sykdom, arbeidsledighet, uførhet, foreldrepermisjon og pensjon.

Likestilling og mangfold

Vi tror på at et arbeidsliv med et mangfold av mennesker som bidrar til innovasjon, vekst og verdiskaping. Alle medarbeidere i KLP skal gis like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, politisk ståsted, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og -uttrykk og etnisk bakgrunn. KLP skal bidra til likestilling og mangfold på arbeidsplassen og i samfunnet ved å sette fokus på FNs bærekraftsmål 5 og 8: *Likestilling mellom kjønnene og anstendig arbeid og økonomisk vekst.*

KLP har tydelige retningslinjer, konkrete mål og tiltak for konsernet, som det systematisk jobbes med gjennom hele året. Vi gjennomfører analyser, aktsomhets- og risikovurderinger, og utarbeider handlingsplan og følger opp tiltak. Prinsipper for likestilling og mangfold iht. regnskapsloven er gjenspeilet i KLPs vedtekter, interne retningslinjer og instruks til valgkomité.

Mål

- Kjønnsbalanse i ledende stillinger og tyngre fagstillinger (minimum 40% av hvert kjønn)
- Jobbe systematisk for å oppnå lønnsbalanse og øke kvinners andel av menns lønn
- Øke innsatsen på arbeidet for arbeidstakere med en funksjonsnedsettelse
- Alle ansatte opplever å bli respektert for den de er
- Sikre god oppfølging og kompetanseutvikling i senioralder og øke gjennomsnittlig avgangsalder

Likestilling og mangfold

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	48 / 52 %	47 / 53 %	47 / 53 %	47 / 53 %	5.5
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	50 / 50 %	53 / 47 %	ny	ny	n/a
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger (kvinner / menn)	28 / 72 %	27 / 73 %	28 / 72 %	23 / 77 %	5.5
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	40 / 60 %	30 / 70 %	30 / 70 %	30 / 70 %	5.5
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	39 / 61 %	38 / 62 %	39 / 61 %	43 / 57 %	5.5
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	41 / 59 %	42 / 58 %	45 / 55 %	42 / 58 %	5.5
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	40 / 60 %	38 / 62 %	40 / 60 %	41 / 59 %	5.5
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	50 / 50 %	43 / 57 %	50 / 50 %	50 / 50 %	5.5
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP)	83 %	84 %	84 %	84 %	5.1, 5.5, 8.5
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	94 %	96 %	95 %	95 %	5.1, 5.5, 8.5
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	93 %	93 %	95 %	91 %	5.1, 5.5, 8.5
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	64 %	76 %	77 %	76 %	5.1, 5.5, 8.5
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	88 %	87 %	86 %	84 %	5.1, 5.5, 8.5
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	93 %	92 %	91 %	90 %	5.1, 5.5, 8.5
Konsernsjefens lønn i forhold til medianlønn i konsernet	6,5	6,2	6,0	ny	n/a
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	52 / 48 %	49 / 51 %	47 / 53 %	51 / 49 %	5.1, 5.4
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	74 / 26 %	75 / 25 %	65 / 35%	67 / 33 %	5.1, 5.4
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	9,5 %	7,3 %	9,4 %	11,2 %	5.1, 8.5
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	2,4 %	2,5 %	1,9 %	2,8 %	5.1, 8.5
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	64,8	64,6	64,6	65,2	n/a

Redegjørelse for 2022

Det er gjennomført en risikovurdering for å undersøke grunnlag for diskriminering eller andre hindre for likestilling i samarbeid med de tillitsvalgte i Likestillings- og mangfoldsutvalget. Resultatet viser at det ikke har fremkommet vesentlig risiko i 2022.

Vi har positiv utvikling i kjønnsbalanse blant alle ansatte, samt i ledende stillinger og høyere betalte fagstillinger, men vi oppnår ikke samme resultat på kvinners andel av menns lønn. Det er flere grunner til dette, blant annet tar det noe lengre tid for kvinner å komme opp i den øvre delen av lønnsskalaen. Andelen menn i de høyeste betalte stillingene (fagstillinger og lederstillinger) har vært større over flere år og de representerer fagområder som er høyest betalt. En annen åpenbar årsak er at vi har noen fagmiljøer hvor det er ekstra utfordrende å rekruttere kvinner, fordi det er betydelig færre kvinner enn menn i kandidatutvalget, dette gjelder særlig i KLP Kapitalforvaltning, Økonomi og finans og Teknologi.

Vi har jobbet aktivt med flere tiltak og har gjort endringer i våre rekrutteringsprosesser for å tiltrekke til oss flere kvinnelige kandidater, særlig i høyt betalte lederstillinger og fagstillinger. Vi har også inngått samarbeid med bransjeinitiativet «Kvinner i Finans» der målet å øke andelen kvinner i ledende posisjoner og spesialistfunksjoner i finansnæringen i Norge.

Dette har resultert i at vi har en økning av kvinner i ledende stillinger og fagstillinger i 2022. Internship-program gir KLP tilgang til godt kvalifiserte studenter og det er et godt virkemiddel til å få kvinner interessert i KLP og finans. Tiltaket er særlig nyttig med tanke på å få inn flere kvinner som på lang sikt kan gjøre videre karriere mot lederstillinger og tyngre fagstillinger. Flere av kvinnene som deltok i programmet har fått fast stilling etter endt studie.

Et viktig verktøy i arbeid med kjønnsbalanse i utvikling av ledere og talenter er lederutviklingsprogrammet vårt. Det er viktig å bygge kompetanse internt for å sikre nok kvinnelige kandidater som kan være aktuelle for tyngre fagstillinger eller lederstillinger også framover. Vi legger opp til gode utviklingsplaner i plan- og utviklingssamtalen for å bygge medarbeidernes kompetanse og erfaring. Vi ser at vi må øke innsatsen for å beholde yngre medarbeidere med 2-3 års kompetanse og erfaring i KLP.

I 2022 har vi hatt praksisplasser som bidrar til økt forståelse for mangfold blant egne ansatte. Vi har i tillegg også lærlingeplasser innen byggfag og kontorfag, med god kjønnsbalanse i sammensetningen. Et av områdene vi ønsker å sette større fokus på fremover er å øke innsatsen for arbeidstakere med funksjonsnedsettelse.

KLP samarbeider med foreningen FRI, Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, for å gjennomføre kurset «Rosa kompetanse». Formålet er å gi ansatte og ledere gode råd og perspektiver på hvordan man kan snakke trygt om seksuell orientering og kjønnsuttrykk på arbeidsplassen. Et økende antall ansatte viser interesse og i det siste ser vi at det også er flere menn som deltar på kurset. KLP er med i nettverket LHBT i arbeidslivet. Vi tror fortsatt det er barrierer på området LHBT, men vi ser en positiv utvikling blant egne ansatte.

Gjennomsnittlig avgangsalder for alderspensjonister og AFP i KLP har ligget stabilt de siste årene med positiv økning i 2022 fra 64,6 år til 64,8 år. I KLP skal seniorer ha samme mulighet som alle andre ansatte. Vi har ordninger som bidrar til at seniorer som kan og ønsker det kan stå lenge i jobb. Vi arrangerer også pensjonskurs for ansatte hvor målet er å skape trygghet, dialog og refleksjon om arbeid og pensjon for hver enkelt slik at de ansatte kjenner til pensjonsordningen, og kan ta gode valg.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Et fullt forsvarlig arbeidsmiljø sikrer vi gjennom et systematisk HMS-arbeid hvor vi oppnår gode rutiner som bidrar til redusert sykefravær og engasjement blant de ansatte. Våre HMS-mål samt måloppnåelse og forbedringstiltak blir diskutert med vernetjenesten og tillitsvalgte og legges frem i arbeidsmiljøutvalget (AMU).

Arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften er blant det viktigste lov- og regelverket som legger rammen for HMS-arbeidet. KLPs Personalhåndbok og HMS-håndbok har til hensikt å orientere om HMS-aktiviteter og -prosesser som har betydning for ledere og medarbeidere.

Mål

- KLP skal være en attraktiv og fleksibel arbeidsgiver som gir gode utviklingsmuligheter i et inkluderende arbeidsmiljø
- KLP arbeider aktivt med å forebygge sykefravær og har som et mål å ha lavere sykefravær enn 4 prosent i gjennomsnitt per år

Helse, miljø og sikkerhet

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Sykefravær totalt	4,5 %	3,3 %	3,2 %	3,9 %	3
Korttidssykefravær	2,0 %	1,1 %	0,9 %	1,6 %	3
Langtidssykefravær	2,5 %	2,2 %	2,3 %	2,3 %	3
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	5,7 / 3,5 %	4,3 / 2,5 %	4,2 / 2,4 %	6,7 / 2,0 %	3
Antall personskader	0	1	0	2	8.8
Antall varsler om diskriminering og trakassering	2	ny	ny	ny	8

Redegjørelse for 2022

KLP har trygge og forutsigbare arbeidsvilkår med stor grad av medinnflytelse. Vi sørger for at hensyn til helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt i vår daglige drift. Det gjennomføres AMU-møter hvert kvartal. Vi kartlegger arbeidsmiljøet og involverer medarbeidere for å videreutvikle et godt arbeidsmiljø, vi risikovurderer områder for å finne riktige tiltak og vi har rutiner for at HMS-avvik som forekommer meldes inn og følges opp av riktig instans.

KLP legger vekt på å forebygge sykefravær, og vi har et mål om å ha et stabilt og lavt sykefravær under 4 prosent i gjennomsnitt per år. Vi har tydelige rutiner for tilrettelegging og oppfølging av sykemeldte arbeidstakere og vi søker avklaring der det er langvarig sykefravær eller der hvor det er mye fravær over flere år. Vi tilbyr rådgivning hos psykolog og helsekontroll for risikoutsatte arbeidstakere. Gravide medarbeidere får mulighet for tilrettelegging for nærvær gjennom hele svangerskapet, med støtte fra jordmor og bedriftshelsetjenesten. Vi legger til rette for fysisk aktivitet gjennom bedriftsidrettslagene våre. Vi legger til rette for fleksibilitet i arbeidshverdagen og ansatte har mulighet til å inngå avtale om å jobbe hjemmefra inntil to dager i uken, dersom dette lar seg gjøre i forhold til oppgavene.

I 2022 var det totale sykefraværet på 4,53 prosent noe som er høyere enn tidligere år. Langtidssykefraværet har ligget relativt stabilt de siste årene, men med 2,53 prosent i 2022 ser vi en svak økning på 0,3 prosentpoeng fra året før. Korttidssykefraværet var på 2,0 prosent med en økning på 0,9 prosentpoeng. Det er naturlig å se på sammenhengen mellom Covid-19-pandemien og tilbakekomsten på kontoret, og at dette har påvirket og gitt et økt sykefravær ved en forhøyet influensa- og forkjølelsessmitte i befolkningen. Økt langtidsfravær kan blant annet begrunnes i ettervirkninger av korona.

I løpet av 2022 har vi gjennomført risikovurderinger av forhøyet sykefravær i forbindelse med den økte smitten i samfunnet. Risiko som ble identifisert var innen forhøyet sykefravær på flere ansatte i parallell, konsekvenser for ansatte på hjemmekontor over tid, langtidsvirkninger av covid-19 og nye smittevarianter. Vurderingen resulterte i tiltak som spisset kommunikasjon om hygiene, seminarer om psykisk helse, aktivitet- og bevegelseskampanje, informasjon og støtte til ledere med høyt sykefravær.

Driftspersonell hos Teknisk avdeling i Eiendom skal ha helsesjekk annen hvert år, og dette er gjennomført. Kartlegging av risikofaktorer og -vurderingene ble gjennomført i samarbeid med bedriftshelsetjeneste, tillitsvalgte og vernetjenesten. Helsesjekkene er gjennomført av bedriftshelsetjenesten. Risikovurderingen viser at det er ulike hendelser som kan inntreffe relatert til støy, belastningsskader og andre skader, og det er utarbeidet en handlingsplan med konkrete tiltak knyttet til de ulike risikoene avhengig av sannsynlighet.

KLP har i tillegg gjort flere tiltak for å tilrettelegge for et godt fysisk og psykososialt arbeidsmiljø, blant annet ved tilrettelegging av arbeidsplasser ved behov, aktivitetskampanje i samarbeid med vernetjenesten, tilbud om psykologtjenester og ulike kompetanseutviklings aktiviteter for ledere og medarbeidere. KLP har et aktivt bedriftsidrettslag som har som formål å fremme idrett, helse og samarbeid. Det er arrangert turer, aktiviteter, lagidrett og kurs samt drift av treningssenter med mulighet for fellestimer. Andre velferdstilbud er fotoklubb og kunstklubb. KLP har ulike faglige- og sosiale tilstelninger for alle ansatte som blant annet arrangement for organisasjonsutvikling, julelunsj, sommerfest, juletrefest, arrangementer for pensjonistforeningen.

Internkontroll HMS

KLP gjennomfører årlig en intern kartlegging blant ledere om forhold knyttet til HMS. Kartleggingen er én av aktivitetene som bidrar til at vår organisasjon jobber systematisk og målrettet med HMS. Områder som er inkludert i undersøkelsen er oppfølging av og tilrettelegging for sykemeldte, overtidsbestemmelser, ufrivillig deltid, oppfølging av medarbeiderundersøkelsen, tiltaksarbeid, varsling av kritikkverdige forhold og avvik, samt forebygging av rus- og avhengighetsproblemer. Resultatet av undersøkelsen inngår i selskapets systemrevisjon, sammen med selskapets mål for helse, miljø og sikkerhet som godkjennes i Arbeidsmiljøutvalget (AMU). Resultatene følges videre opp av HR-seksjonen. Dette er med på å sikre et godt og forsvarlig arbeidsmiljø og bidrar til å redusere og forhindre risikoforhold. Det er ikke rapportert inn noen alvorlige personalskader i selskapet i 2022. Det er heller ikke rapportert inn andre vesentlige avvik rapportert inn for 2022.

Arbeidsmiljøspørsmål er også integrert i medarbeiderundersøkelsene i 2022.

Varslingsinstituttet

Reglement for varsling i KLP er utarbeidet i samarbeid med ansattes representanter, vedtatt i konsernets og datterselskapers styre, og tilgjengeliggjort for ansatte på selskapets intranett. Reglementet inneholder rutiner for fremgangsmåte, samt arbeidsgivers saksbehandling ved mottak, behandling og oppfølging av varsling. Den beskriver både den interne og eksterne varslingskanalen som ansatte kan benytte seg av. Varslingskanalen er tilgjengelig for alle ansatte, faste, midlertidige og konsulenter. I selskapets HMS-håndbok, finner man manualen for varsling av kritikkverdige forhold.

Reglementet oppfordrer ansatte til å varsle dersom det oppstår kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Det legger vekt på forbud mot gjengjeldelse, slik at varsler skal kunne føle seg trygg og ivaretatt. Videre så er varslingskanalen konfidensiell og tilrettelagt for anonym varsling. KLP har opprettet varslingsombud, og et varslingsråd hvor hovedverneombudet er medlem. Varslingsrådet og varslingsombudet har et tett samarbeid med tillitsvalgte, noe som er med på å sikre at de ansatte blir ivaretatt i varslingssaker. I 2022 ble det innrapportert to varslingsaker, og sakene ble håndtert etter KLP sine varslingsrutiner av varslingsombudet. Det er ikke registrert tilfeller av diskriminering, brudd på sosiale rettigheter eller brudd på menneskerettigheter i arbeidsstyrken.

Avvikshåndtering

KLP skal ha en åpenhetskultur der det er lav terskel for å si ifra. Ansatte registrerer avvik i Veiviseren på intranett. Avvik kan i tillegg meldes til nærmeste leder, eventuelt til HR. Registrering er nødvendig for at KLP skal ha et aktivt og levende HMS-system som bidrar til å forebygge uønskede hendelser. Hendelser og avvik som blir registrert skal undersøkes, og ved behov skal det gjennomføres tiltak for å unngå gjentakelser.

Menneske- og arbeidstakerrettigheter i investeringer

Menneske- og arbeidstakerrettigheter er et av temaene KLP jobber med som ansvarlig investor. Dette er forankret i de overordnede retningslinjene som gjelder for virksomheten, blant annet *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* og *KLPs eierforventninger*. I tillegg er bærekraftsrisiko omtalt i flere interne styringsdokumenter, blant annet *kapitalforvaltningsstrategien*, *Retningslinje for investeringsrisiko* og *Retningslinje for risikostyring og internkontroll*.

Det er en forutsetning at selskaper KLP investerer i ikke gjør betydelig skade på miljø eller sosiale forhold, og vi overvåker alle våre investeringer for potensielle brudd på retningslinjene våre. Retningslinjene omfatter grunnleggende forventningene innenfor miljø og klima og sosiale faktorer. De er basert på internasjonale standarder som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs Global Compact prinsipper og FNs bærekraftsmål. KLP unngår å investere i selskaper hvor inntektene stammer fra kontroversielle produkter som blant annet fossil energi, våpen, tobakk, ikke-medisinsk cannabis, alkohol, pengespill og pornografi. I tillegg bruker KLP aktivt eierskapsutøvelse til å påvirke selskapene til å redusere sin negative påvirkning. Les mer om hvordan vi jobber med aktsomhetsvurderinger og risiko i verdipapirinvesteringene i kapittelet *Engasjert og ansvarlig eier*.

Menneske- og arbeidstakerrettigheter i innkjøp

KLPs arbeid med samfunnsansvar og bærekraft i konserninnkjøpinnkjøp tar utgangspunkt i våre *Prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøradferd*. Prinsippene er publisert på klp.no og kommuniseres til alle vesentlige leverandører, samt inntas som en kontraktsforpliktelse i større og vesentlige avtaler. Vi ivaretar arbeidet med å fremme grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter i vårt arbeid med bærekraftige innkjøp, og prinsippene for samfunnsansvarlig leverandøradferd samsvarer med kravene etter åpenhetsloven. Vi benytter en risikobasert tilnærming og prioriterer innsatsen etter sannsynlighet og konsekvens for brudd på prinsippene.

Risikovurderingen tar utgangspunkt i kjente risikoområder, anbefalinger fra norske myndigheter og aktuelle nettverk for bærekraftige anskaffelser hvor KLP deltar. Vurderingen gjøres konkret i det enkelte innkjøp, strategisk innenfor innkjøpskategorier og ved oppfølging overfor leverandørgrupper med kjent risiko. Innkjøpsprosessen er illustrert i figuren under.

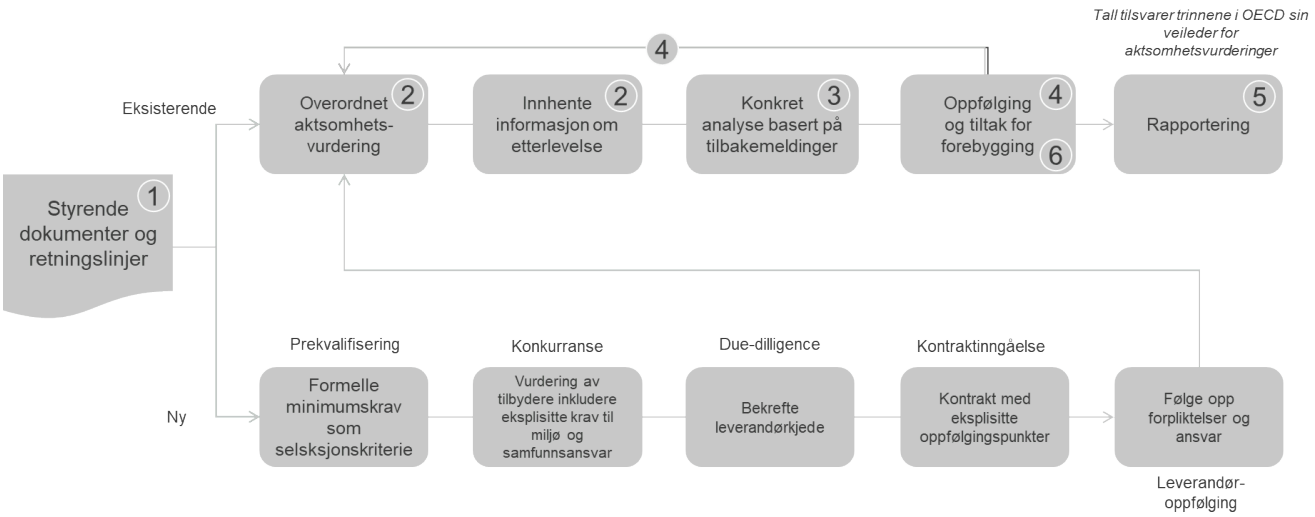

Vi har vedtatt innsatsmål for bærekraft i innkjøp på konsernnivå. Innsatsmålene gir innkjøpere mandat og plikt til å prioritere bærekraft i innkjøpsprosessen, blant annet ved å fastslå at bærekraft er et like selvfølgelig kriterium som pris og kvalitet ved valg av løsning og leverandør.

Vi har i 2022 kartlagt relevante forhold hos viktige leverandører gjennom en spørreundersøkelse. Leverandører følges opp basert på denne besvarelsen og en overordnet risikovurdering. Dette inkluderer kartlegging og oppfølging av bærekraftsaspekter hos aktuelle underleverandører. Innholdet i kartleggingen er revidert i løpet av året til en forbedret spørreundersøkelse som fremover vil sendes med automatisk tilordning til vårt leverandøroppfølgingssystem. Tabellen under viser antall leverandører til innkjøpsområdene konsern, IT og skadeforsikring som har besvart spørreundersøkelsen, og hvor mange leverandører som er vurdert til videre oppfølging. Vesentlige leverandører er leverandører med omsetning over 1 million kroner.

Kartlegging av leverandører

	Antall leverandører	Samlet omsetning i millioner kroner
Vesentlige leverandører	121	1 343
Leverandører som er fulgt opp etter aktsomhetsvurdering	60	1 045
Leverandører klassifisert som middels eller høy risiko	46	490
Leverandører omfattet av DFØs høyrisikoliste	19	238
Leverandører under oppfølging / til observasjon	12	46

Særskilt for innkjøp i KLP Eiendom

KLP Eiendom har et eget styringssystem basert på ISO 9001 og ISO 14001, der krav til samfunnsansvar hos kunder og leverandører har en sentral plass. For tiden gjøres det en systematisk gjennomgang av styrende dokumenter og veiledere for å sikre at selskapet opererer med de krav til aktsomhetsvurderinger som åpenhetsloven beskriver. Dette omfatter blant annet å etablere et system for innhenting og behandling av bærekraftsinformasjon fra leverandører og forretningspartnere.

Hvert år velger KLP Eiendom ut to leverandører som vi reviderer sammen med en av våre samarbeidspartnere. Revisjonen dokumenter et statusbilde av leverandørens rutiner på viktige områder,

som oppfyllelse av lover og regler innenfor HMS, ansettelsesforhold, kompetanse, samfunnsansvar, kvalitetssikring og miljø.

Menneske- og arbeidstakerrettigheter hos forretningspartnere

Leietakere i eiendomsporteføljen

KLP Eiendom har alltid gjort løpende skjønnsmessige aktsomhetsvurderinger av fremtidige leietakere for å ta samfunnsansvar. Disse aktsomhets-vurderingene har tidligere ikke vært systematisert eller skriftliggjort, og oppmerksomheten når det gjelder menneske- og arbeidstakerrettigheter har særskilt vært rettet mot kjøp av varer og tjenester ved ombyggingsarbeider i forbindelse med vårt utleiearbeid. I 2022 har vi iverksatt flere tiltak for å sikre fokus på menneske- og arbeidstakerrettigheter hos våre leietakere og vi har etablert egen rutine for etterfølgelse av åpenhetsloven. Denne omtaler blant annet vår behandling av faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. I standard leiekontrakt har vi tilføyd eget punkt om åpenhetsloven som sier; utleier og leietaker forplikter seg til å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, og vi har kommunisert våre rutiner og de krav åpenhetsloven stiller til våre leietakere. Vi har gjort tilpasninger i vårt CRM-system som skal sikre det er lett å hente ut oversikt over våre aktsomhetsvurderinger samt fått etablert eget skjema for evalueringsarbeidet her. Per 31.12.22 har vi foretatt i underkant av 300 vurderinger, og vårt mål er å få gjennomført aktsomhetsvurdering av hele kundeporteføljen innen 01.07.2023. Historisk har vi ikke kunnskap om brudd på menneskerettigheter eller brudd på anstendige arbeidsforhold hos våre leietakere.

Våre leiekontrakter regulerer ansvar og rettigheter knyttet til kontorlokalene og den fysiske aktiviteten som skjer i lokalene. Leieforholdet er også regulert av en rekke lover og bestemmelser som ikke eksplisitt er nevnt i leiekontrakten. Som hovedregel har utleier ansvar for at lokalene tilfredsstiller krav og er godkjent for det formålet det leies ut til. Leietaker er ansvarlig for at den bruken de gjør av lokalene er i henhold til formålet i leiekontrakten og i henhold til gjeldende bestemmelser på området, for eksempel om arealbruk pr ansatt, rømming, luftmengder og temperatur. Som arbeidsgiver vil de også være bundet av bestemmelser som ferieavvikling og overtidsarbeid. Begge parter er i tillegg bundet av en rekke lover og bestemmelser som regulerer den aktiviteten de driver med i og utenfor lokalene.

Reassuranse i skadeforsikring

For KLP Skadeforsikring er reassurandørene viktige motparter. Forretningsforbindelser på dette feltet vurderes med tanke på aktsomhet for brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold på linje med andre sentrale leverandører. Vurderingene gjøres ved inngåelse eller fornyelse av reassuransekontrakter, og aktsomhet er et tema selskapet tar opp i oppfølgingssamtaler med reassurandørene. KLP Skadeforsikring har avstått fra å benytte enkelte reassurandører, av hensyn til at vi ikke er kjent med selskapets forhold til menneskerettigheter og arbeidsforhold.

Vi benytter oss generelt av store og velrennomerte reassurandører med lang historikk. Selskapets reassurandører har i det vesentlige sin opprinnelse og hovedkontor i Europa, men det er også noen som har ikke-europeiske eiere. Hvilket land selskapet er registrert i og hvem som er eiere, er eksempel på forhold vi

alltid vurderer også med tanke på stabil lovgivning, respekt for menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Alle reassurandører vi har forretningsforhold med er internasjonalt ratet. Som et element i ratingen legges det også vekt på ESG, herunder problematiske forhold knyttet til miljø, sosiale forhold eller forretningsetikk. KLP Skadeforsikring er ikke kjent med at noen av selskapets reassurandører har brudd på sentrale menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Vi har ingen kjennskap til om reassurandørene forsikrer andre selskap som har denne type brudd, , men observerer at reassurandørene selv i økende grad vektlegger bærekraft, herunder menneskerettigheter, i vurderingen av hva slags risiko de ønsker å overta.

Vi vil jobbe videre med tydeligere formelle krav til reassurandørene innen dette området, samt etterspørre dokumentasjon på tematikken når vi har oppfølgingssamtaler med dem.

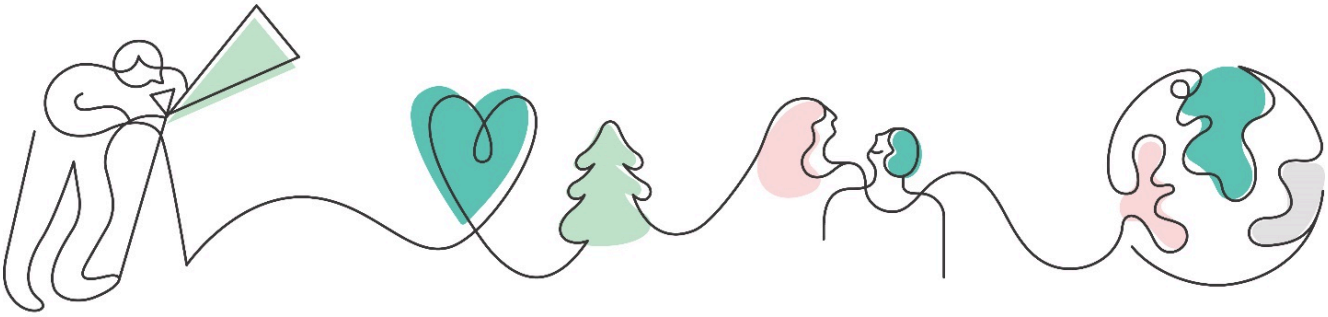

Antikorrupsjon og økonomisk kriminalitet

Nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet

Økonomisk kriminalitet er et alvorlig samfunnsproblem som kan bidra til å redusere tillitten til finanssystemet og påvirke finansiell stabilitet. KLP har derfor nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet. Vi har implementert styringsdokumenter som skal sikre forsvarlig og hensiktsmessig håndtering av den operasjonelle risikoen økonomisk kriminalitet utgjør i våre virksomheter, hvor noen av de viktigste er *Retningslinje for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering*, *Retningslinje for etikk*, *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* og *Strategi for samfunnsansvar.*

Styringsdokumentene inneholder prinsipper, prosedyrer og standarder vi benytter for å integrere tiltak mot økonomisk kriminalitet, herunder tiltak mot korrupsjon, hvitvasking, terrorfinansiering i våre forretningsstrategier, daglige drift og i forholdet til våre interessenter. Styringsdokumenter er kommunisert og tilgjengelig for alle ansatte. Som et ledd i løpende forbedring og utvikling innen området, jobber vi systematisk og helhetlig med risikovurderinger og risikoreduserende tiltak, herunder hensiktsmessig antikorrupsjonsprogram.

De vesentligste risikoene for korrupsjon og bestikkelser er relatert til våre investeringer og kundemassen innen offentlige virksomheter. Korrupsjon og annen økonomisk kriminalitet er viktige temaer som vi følger opp med selskaper som ansvarlig investor og innkjøper. Bakgrunnsundersøkelser, kontroller og dialog er

virkemidler som reduserer risikoen for brudd på nulltoleransen. Det ble ikke avdekket tilfeller av korrupsjon og bestikkelser i 2022 knyttet til våre forretningsforbindelser, men det er tatt opp forhold med enkelte som i media var omtalt involvert i økonomisk kriminalitet.

Vi har etablert tilpassede e-læringer om antikorrupsjon og tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, som er obligatoriske for alle ansatte. Gjennomføring av obligatorisk opplæring blir systematisk fulgt opp. De gjeldende styringsdokumenter samt tilpasset opplæring i disse og innen området økonomisk kriminalitet, styrker bevissthet og kompetanse til våre ansatte rundt problematikken. Dette bidrar til at våre ansatte er godt rustet til å håndtere problemstillinger knyttet til økonomisk kriminalitet i sin jobbhverdag. I 2022 ble det ikke avdekket noen tilfeller av korrupsjon eller bestikkelser knyttet til KLPs ansatte.

KLPs selskaper rapporterte om 48 mistenkelige forhold til Økokrim i 2022 og stanset transaksjoner relatert til skatteunndragelser, heleri, bedrageri og økonomisk utroskap. Bedrageriforsøk mot KLP og våre kunder er en konstant trussel, men her har våre systematiske mottiltak både forhindret tap og blitt fulgt opp med anmeldelse til politiet.

Gjennom bransjesamarbeid deltar vi i utvalg hos Finans Norge med formål å styrke arbeidet innen forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet. Vi støtter finansielt Norsk Økrimforening (NØF), som har som formål å bekjempe økonomisk kriminalitet, med særlig fokus på samarbeid mellom medlemmene og tverrfaglig kompetanseutvikling. KLP bidrar som et ledd i vårt samfunnsbidrag også i et internasjonalt prosjekt for å heve kompetansen i politi, rettsvesen og blant undersøkende journalister i Romania og Moldova. Fokus er å lære dem hvordan de bedre kan avdekke økonomisk kriminalitet som korrupsjon, hvitvasking og skatteunndragelser.

KLP har valgt en åpenhetslinje rundt lobbyvirksomhet for å unngå å komme i uønskede situasjoner. Dette innebærer for eksempel at KLP ikke skal gi økonomiske bidrag til politiske partier eller politikere. Vi er også åpne om våre innspill til offentlige høringer og publiserer våre høringssvar på klp.no.

Samtlige fond KLP har investert i har mottatt brev der vi ber om at informasjon om vårt eierskap skal gjøres tilgjengelig, og kan deles med alle interesserte. Vi mener dette er et viktig bidrag til å påvirke bransjepraksis om økt åpenhet om eierskap i fond, noe som er viktig i kampen mot økonomisk kriminalitet.

Åpenhet om investeringer

Som kommune- og helse-Norges pensjonsselskap er KLP åpne om hvordan vi investerer pensjonspengene vi forvalter. KLP er investert i over 9 000 selskaper rundt om i verden, fordelt på ulike sektorer og regioner, og i statsobligasjoner utstedt av ulike land. Vi investerer mesteparten direkte og uten bruk av eksterne forvaltere, men benytter også eksterne forvaltere.

Transparens og åpenhet rundt eierskap og plasseringer er et viktig tiltak for å avdekke økonomisk kriminalitet, og derfor er KLP åpne om våre investeringer. Vi har også sendt ut brev til de eksterne forvalterne vi benytter om at de har eksplisitt rett til å fortelle alle interesserte at KLP er en investor i fondene deres. Vi håper at flere investorer vil gjøre det samme.

Du kan lese mer om KLPs ulike investeringer her:

- KLPs investeringer i aksjer og aksjefond, fordelt på Norge og utland og sektorer.
- KLPs investeringer i aksjer og obligasjoner, fordelt på sektor og region
- KLPs investeringer i statsobligasjoner, fordelt på land
- KLPs eksterne forvaltere

Ansvarlig forretningsdrift

KLP skal drive på en ansvarlig måte som bidrar til at våre kunder får den pensjonen og de tjenestene de har rett og krav på. Det er viktig for oss at våre eiere og deres ansatte er fornøyde, og derfor er vi åpne om at vi mottar klager.

Ansvarlig forretningsdrift

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter som følge av mangel på etterlevelse av lover og regler	0	0	0	-	16.6
Antall varsler mottatt via ekstern varslingskanal	0	0	0	-	16
Klager på pensjonssaker mottatt via KLPs kontaktpunkter	1 082	991	1 018	-	8, 10
Saker behandlet i Trygderetten (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	29 / 1	37 / 3	45 / 0	-	8, 10
Klager på bank, skadeforsikring og fond mottatt via KLPs kontaktpunkter (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	155 / 30	155 / 55	187 / 35	-	8
Saker behandlet i Finansklagenemda (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	85 / 9	94 / 16	36 / 6	-	8

I 2022 var det en økning i antall klager både i pensjonssaker og knyttet til bank, skadeforsikring og fond. KLP mottok 1 082 klager på pensjonssaker, og 29 av disse ble behandlet i Trygderetten. KLP fikk medhold i 28 av sakene, som i hovedsak betyr at KLP fikk medhold i at vi har hjemmel til å kreve tilbakebetaling av pensjon, men hvor Trygderetten reduserer størrelsen.

KLP Banken mottok 30 klager, hvorav vi gav kunden medhold i 7 saker. Banken hadde 10 saker behandlet i Finansklagenemda, hvor KLP fikk medhold i alle sakene.

KLP Kapitalforvaltning mottok 17 kundeklager, hvorav vi gav kunden medhold i 10 av sakene. Det var ingen saker som ble behandlet i Finansklagenemda.

For KLP skadeforsikring ble det mottatt 108 klager, hvor vi gav kunden medhold i 13 saker. Videre ble 75 saker behandlet i Finansklagenemda, med medhold til kunden i 9 av sakene.

I februar 2022 gjennomførte Konkurransetilsynet en uanmeldt kontroll ved KLPs hovedkontorer i Oslo. Besøket gjaldt Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, og bakgrunnen var et ønske fra Konkurransetilsynet om å undersøke om KLP har overholdt konkurransereglene. Prosessen pågår fortsatt ved publiseringen av årsrapport for 2022. KLP samarbeider med tilsynet, og har gitt fullt innsyn i det tilsynet trenger av informasjon.

Ansvarlig skattepraksis

KLP skal ha en ansvarlig tilnærming til skatt i sin virksomhet. Vi skal bidra til å fremme det internasjonale arbeidet for et åpent og velfungerende skattesystem, samtidig som vi skal håndtere skatt på en effektiv måte for å levere trygg og konkurransedyktig avkastning på pensjonsmidlene vi forvalter. I 2022 har KLP utarbeidet en retningslinje for ansvarlig skattepraksis som vil bli lagt frem for KLPs styre i 2023.

Skatt er en viktig del av finansieringen av velferdssamfunnet. Skatt er også en måte for virksomheter å bidra til infrastrukturen i samfunnet som selskaper benytter seg av. Skatteunndragelse, skatteunngåelse, kapitalflukt og annen uetisk skattepraksis fører til at verdier som skulle kommet fellesskapet til gode går tapt og bidrar til store sosiale og økonomiske tap for samfunnet i tillegg manglende tillit. Samlet sett kan dette også utgjøre en finansiell risiko. Grunntanken i det internasjonale skattearbeidet for å motvirke dette, er at skatt skal betales der hvor verdiskapingen finner sted.

KLP har utarbeidet et sett med prinsipper som uttrykker hva vi legger i en ansvarlig skattepraksis og hva vi arbeider for å oppnå. Du kan lese prinsippene her.

Investorer kan spille en viktig rolle i å bidra til en mer ansvarlig skattepraksis i økonomien. KLP bidrar til dette ved å kommunisere aktivt om ansvarlig skattepraksis. Vi har blant annet bidratt til boken *SKJULT – skatteparadis, kapitalflukt og hemmelighold*, hvor vi løftet frem at investorer må trå til mot uetisk skattepraksis.

Et ansvarlig næringsliv er også åpen om sin skattepraksis. Derfor rapporterer KLP i et land for land-format om skatt i de landene hvor vi har virksomhet.

Skatt i ulike land

	2022	2021	2020	2019	FNs bærekraftsmål
Norge					
Antall ansatte	1 066	1 022	997	985	16.4, 16.6
Nye investeringer i eiendom (mNOK)	784	- 24	2 406	1 989	16.4, 16.6
Inntekter (mNOK)	31 682	125 577	75 625	105 705	16.4, 16.6
Resultat før skatt (mNOK)	1 652	1 027	1 657	2 477	16.4, 16.6
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret (mNOK)	314	1 106	0	0	16.4, 16.6
Sverige					
Antall ansatte	7	9	11	10	16.4, 16.6
Nye investeringer i eiendom (mNOK)	228	2 746	78	15	16.4, 16.6
Inntekter (mNOK)	510	339	404	450	16.4, 16.6
Resultat før skatt (mNOK)	1 921	1 008	38	290	16.4, 16.6
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret (mNOK)	- 2	24	30	11	16.4, 16.6
Danmark					
Antall ansatte	20	17	13	12	16.4, 16.6
Nye investeringer i eiendom (mNOK)	120	1 287	682	3 617	16.4, 16.6
Inntekter (mNOK)	484	458	442	313	16.4, 16.6
Resultat før skatt (mNOK)	- 646	762	245	321	16.4, 16.6
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret (mNOK)	18	27	31	20	16.4, 16.6
Øvrige Europa					
Antall ansatte	0	0	0	0	16.4, 16.6
Nye investeringer i eiendom (mNOK)	8	13	0	308	16.4, 16.6
Inntekter (mNOK)	34	43	36	166	16.4, 16.6
Resultat før skatt (mNOK)	- 53	80	- 451	105	16.4, 16.6
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret (mNOK)	1	0	0	0	16.4, 16.6

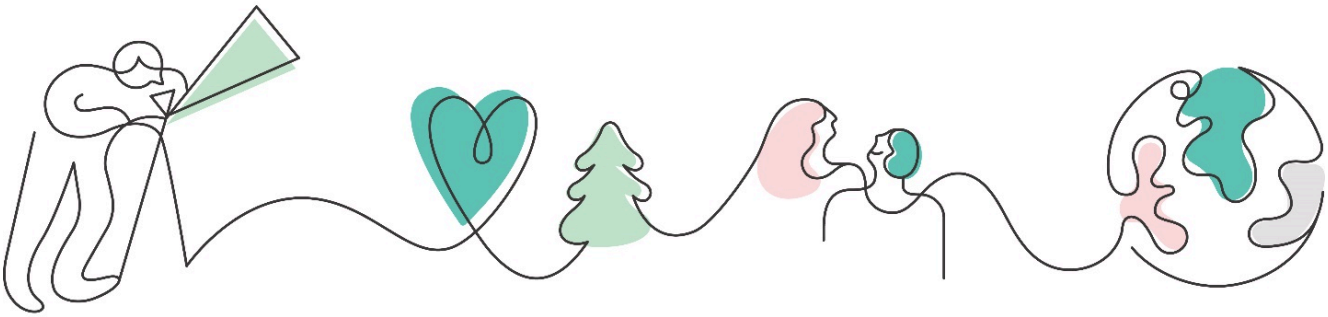

Oversikt over FNs bærekraftsmål som KLP bidrar til

Mål 1, *Utrydde fattigdom*

- Delmål 1.4; Innen 2030 sikre at alle menn og kvinner, særlig fattige og sårbare, har lik rett til økonomiske ressurser og tilgang til grunnleggende tjenester, til å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom, og til arv, naturressurser, ny teknologi og finansielle tjenester, inkludert mikrofinansiering.

Mål 3, God helse og livskvalitet

- *Delmål* 3.a; Styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.

Mål 5, *Likestilling mellom kjønnene*

- Delmål 5.1; Få slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden.
- Delmål 5.4; Anerkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk, og fremme delt ansvar i husholdet og familien, alt etter hva som passer i det enkelte land.
- Delmål 5.5; Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer der beslutninger tas, i det politiske, det økonomiske og det offentlige liv.
- Delmål 5.a; Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser, mulighet til å eie og kontrollere jord og andre former for eiendom samt tilgang til finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning.

Mål 6, *Rent vann og gode sanitærforhold*

- Delmål 6.4; Betydelig bedre utnyttelse av vann i alle sektorer.

Mål 7, *Ren energi til alle*

- Delmål 7.1; Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris.
- Delmål 7.2; Innen 2030 øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk betydelig.
- Delmål 7.a; Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, inkludert fornybar energi, energieffektivisering og avansert og renere teknologi for fossilt brensel, og fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi.

Mål 8, *Anstendig arbeid og økonomisk vekst*

- Delmål 8.3; Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktive aktiviteter, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å gi dem tilgang til finansielle tjenester..
- Delmål 8.4; Til og med 2030 gradvis å bedre utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon, og arbeide for å oppheve koblingen mellom ; økonomisk vekst og miljøødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, der de utviklede landene går foran.
- Delmål 8.5; Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid.
- Delmål 8.7; Iverksette umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid – inkludert rekruttering og bruk av barnesoldater – forbys og avskaffes, og innen 2025 avskaffe alle former for barnearbeid.

- Delmål 8.8; Beskytte arbeiderrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, inkludert arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige innvandrere, og arbeidstakere i et usikkert arbeidsforhold.
- Delmål 8.10; Styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å utvide tilgangen til og stimulere til bruk av bank- og forsikringstjenester og finansielle tjenester for alle.

Mål 9, *Industri, innovasjon og infrastruktur*

- Delmål 9.1; Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, inkludert regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle.
- Delmål 9.3; Øke tilgangen til finansielle tjenester, inkludert rimelig kreditt, for små industribedrifter og andre bedrifter, særlig i utviklingsland, og styrke disse bedriftenes posisjon og integrere dem i verdikjeder og markeder.
- Delmål 9.4; Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med mer effektiv bruk av ressurser og mer utstrakt bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet.
- Delmål 9.a; Legge til rette for bærekraftig utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land, de minst utviklede landene, kystløse utviklingsland og små utviklingsøystater

Mål 10, *Mindre ulikhet*

- Delmål 10.2; Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status
- Delmål 10.4; Vedta politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller

Mål 11, *Bærekraftige byer og lokalsamfunn*

- Delmål 11.1; Innen 2030 sikre at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder.
- Delmål 11.5; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, inkludert vannrelaterte katastrofer, og i betydelig grad minske de direkte økonomiske tapene i verdens samlede bruttonasjonalprodukt som følge av slike katastrofer, med vekt på å beskytte fattige og personer i utsatte situasjoner.
- Delmål 11.6; Innen 2030 redusere byenes og lokalsamfunnenes negative påvirkning på miljøet (målt per innbygger), med særlig vekt på luftkvalitet og avfallshåndtering i offentlig eller privat regi.

Mål 12, *Ansvarlig forbruk og produksjon*

- Delmål 12.5; Innen 2030 redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk.
- Delmål 12.6; Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å ta i bruk bærekraftige metoder og integrere informasjon om egen bærekraft i sine rapporteringsrutiner.

Mål 13, *Stoppe klimaendringene*

Mål 14, *Livet i havet*

Mål 15, *Livet på land*

- Delmål 15.2; Innen 2020 fremme innføringen av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger, og i betydelig grad øke gjenreising og nyplanting av skog på globalt nivå

Mål 16, ***Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner***

- Delmål 16.2; Stanse overgrep, utnytting, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn
- Delmål 16.4; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler og bekjempe alle former for organisert kriminalitet.
- Delmål 16.5; Betydelig redusere korrupsjon og bestikkelser i alle former.
- Delmål 16.6; Utvikle effektive, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer

Mål 17, *Samarbeid for å nå målene*

- Delmål 17.3; Mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

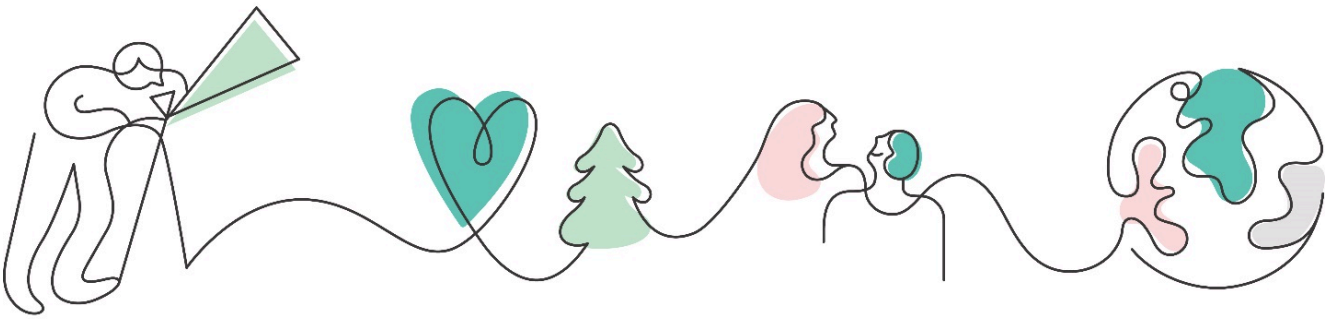

Noter og definisjoner

Engasjert og ansvarlig eier

Antall unike selskapsdialoger viser til dialoger KLP har hatt med selskaper under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer, enten direkte dialog eller dialog KLP har ledet som del av ulike investorsamarbeid. KLP kan ha flere dialoger med et selskap i løpet av året knyttet til ulike temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier.

Generalforsamlinger. KLP benytter tjenester fra ISS for å stemme på generalforsamlinger i selskaper vi er investert i. Ved generalforsamlinger i norske selskaper (hjemmehørende eller børsnotert i Norge) stemmer KLP manuelt gjennom ISS. Ved generalforsamlinger i utenlandske selskaper benytter KLP proxy-stemmegiving gjennom ISS.

Antall utelukkelser viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på utelukkelseskriteriene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor* ved utgangen av året.

Andel utelukket av indeks viser hvor stor del av indeksen som KLP ikke investerer i grunnet utelukkelser, målt ved selskapenes markedsverdi.

Antall re-inkluderte selskaper er selskaper hvor utelukkelsen har blitt opphevet i løpet av året.

Klima, miljø og natur

KLPs klimamål

Paristilpasningsprosenten viser andelen av KLPs investeringer som har utslipp som er forenlige med at verden kan nå 1,5-gradersmålet og netto null-utslipp innen 2050. KLP deler investeringene inn i fire kategorier for å regne ut paristilpasningsprosenten og benytter en egen metode for hver kategori. For nærmere beskrivelse av metoden, se www.klp.no/klima.

Nullutslippsinvesteringer er investeringer i selskaper og prosjekter som har eller er nært nullutslipp. Tilpasningsprosenten for alle disse investeringene er 100 prosent.

Høyutslippssektorer er investeringer i sektorer som anses som høyutslippssektorer og hvor det er etablert anerkjente referansebaner som kan benyttes for å knytte utslipp fra et selskap til en global utslippsbane. KLP benytter referansebaner fra PACTA (*Paris Agreement Capital Transition Assessment*) og CRREM (*Carbon Real Risk Estate Monitor*). Sektorene som er inkludert per i dag er sement, stål, olje og gass, kraftproduksjon, flyproduksjon, bilproduksjon og eiendom. Kull er ikke inkludert da KLP har solgt seg ut av kullselskaper. For hvert selskap vurderer KLP selskapets utslippsintensitet eller produksjonsmiks i forhold til kravet i referansebanen, og regner deretter ut en vektet gjennomsnittlig paristilpasningsprosent for sektoren.

KLP har også endret metoden vi bruker for å vurdere eiendomsporteføljen til at vi vurderer eiendomsporteføljen samlet sett. Dette innebærer at bygg som har et energiforbruk lavere enn kravet i referansebanen kan kompensere for bygg med et høyere energiforbruk. Dette er i tråd med hvordan vi beregner for andre sektorer.

Resterende investeringer er investeringer hvor det ikke finnes noen anerkjente referansebaner. Der hvor det ikke er tilgjengelige referansebaner bruker KLP endring i karbonintensitet og temperaturscore. For hvert selskap vurderer KLP om selskapet tilfredsstiller kravene til endring i karbonintensitet og/eller temperaturscore, og regner deretter ut et en vektet gjennomsnittlig paristilpasningsprosent for sektoren. For banksektoren estimerer vi utslipp basert på et gjennomsnitt av utslipp i porteføljen, basert på en antagelse om at finansselskaper med bredt diversifiserte porteføljer er eksponert mot hele økonomien og representerer et snitt.

Investeringer uten data er investeringer hvor KLP ikke har nødvendige klimadata for å regne ut paristilpasningen, og som antas å være 0 prosent paristilpasset.

For nærmere og mer detaljert beskrivelse av metoden, se «Veien til Paris – KLPs veikart mot netto null-utslipp».

På grunn av forsinkelse i rapportering av klimadata fra selskaper til dataleverandører oppstår en forsinkelse i tallene. Det betyr at paristilpasningsprosenten KLP rapporterer per 31.12.2022 er beregnet ved å benytte egne finansielle data per 31.12.2022 og klimadata per 31.12.2021. Klimamålet fokuserer på at selskaper skal ha den rette utviklingen over tid, og siden denne forsinkelsen er konsekvent vil tallene vise en korrekt trend.

Andel av porteføljen viser hvor stor andel en kategori utgjør av den totale porteføljen som omfattes av klimamålet, målt i markedsverdi.

Antall selskaper med klimamål er basert på data fra *Carbon Disclosure Project* (CDP). Dette er frivillige selvrapportering for selskaper, hvor et av spørsmålene er om selskapet har et vitenskapsbasert klimamål. Antall selskaper med klimamål inkluderer selskaper som har et klimamål godkjent av *Science Based Targets initiative* (SBTi), som er i prosess med å få klimamål godkjent av SBTi, eller som har forpliktet seg til å søke slik godkjenning.

Klimavennlige investeringer

Det er markedsverdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis. Nye investeringer er netto nye investeringer gjennom året.

Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs kollektivportefølje.

Definisjonen av noen av indikatorene er endret i årets rapportering, og dette er nærmere beskrevet der det er aktuelt. Historikken er oppdatert i henhold til de nye definisjonene, og summen av klimavennlige investeringer, og som andel av investeringer, vil fravike fra hva som er rapportert tidligere.

KLP deler klimavennlige investeringer inn i nullutslippsinvesteringer og overgangsfinansiering. Der hvor det har vært praktisk hensiktsmessige er historiske tall oppdatert i henhold til ny definisjon, men tallene er i utgangspunktet ikke sammenlignbare med tidligere rapporterte tall.

Nullutslippsinvesteringer

Nullutslippsinvesteringer er investeringer med null eller nært null utslipp fra drift.

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel. Tallet inkluderer også utlån til selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren.

Fornybar energi internasjonalt er investeringer i prosjekter innen fornybar energi. Dette er både egenkapital-investeringer og prosjektfinansiering. Investeringene gjøres enten gjennom eksterne fondsforvaltere spesialisert på energi eller andre samarbeidspartnere. Tallene inkluderer også selskaper som har mer enn 95 prosent av sine inntekter fra produksjon av fornybar energi.

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Fund Managers. Investeringene er en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også effekten på samfunns- og miljømessige parametere.

Ved endring av definisjonen av investeringer i fornybar energi i 2021 ble ikke summeringen av fornybar energi tilbake i tid i tabellen endret. Dette gjorde at summen av investeringer i fornybar energi ikke samsvarte med de ulike linjene i tabellen. Tallene for 2021, 2020 og 2019 er oppdatert slik at summeringen er korrekt, og fraviker derfor fra tallene som er rapportert tidligere.

Bærekraftig skog er investeringer i et fond som investerer i FSC-sertifiserte skogeiendommer i Sverige, Finland og Baltikum.

Nullutslippsferger er utlån til el-ferger. Disse lånene ble innfridd i 2022.

Overgangsinvesteringer

Overgangsinvesteringer er investeringer som bidrar til å redusere utslipp og utvikle ny teknologi, eller hjelper sektorer som vanskelig kan bli nullutslipp med å bli mer bærekraftige og redusere utslipp.

Miljøbygg. Det er markedsverdien av miljøbygg i KLPs eiendomsportefølje og totalt antall kvadratmeter som rapporteres. Miljøbygg er definert som bygg med energiklasse A eller B. Kravene i taksonomien tilsier at bygg må ha energiklasse A eller være blant topp 15 prosent av alle bygg innenfor samme nasjon eller region. I den nasjonale bygningsmassen tilsvarer A og B bygg ca. 14 prosent av byggene med aktivt energimerke, så dette vil trolig være i henhold til den kommende definisjonen. KLP bruker derfor dette som avgrensning. I

årsrapport for 2021 avgrenset KLP miljøbygg til kun å inkludere bygg med energimerke A, mens vi tidligere år også har inkludert bygg som er BREEAM sertifisert med minimum oppnådd karakter *very good*, som produserer egen energi gjennom solcellepaneler, eller som har vunnet en norsk eiendomspris hvor miljø er en viktig måleparameter. For å få sammenlignbare tall over tid er indikatoren for tidligere år oppdatert i henhold til den nye definisjonen. De historiske tallene fraviker derfor fra det som er rapportert i tidligere årsrapporter.

Grønne lån er utlån til kommuner, fylkeskommuner og bedrifter med kommunal tilknytning. Lånet må ha en klar positiv miljø- og klimaeffekt og tilfredsstille gitte kriterier, avhengig av hva slags prosjekt det er. Prosjektkategoriene er vann, avløp og renovasjon, transport og nybygg og rehabilitering av bygg. Kriteriene er basert på *Green Bond Principles*, *Climate Bond Initiative Taxonomy* og *Nordic Public Sector Issuers Position Paper on Green Bonds Impact Reporting*. Kriteriene revideres løpende ved behov.

Grønne obligasjoner er obligasjoner klassifisert som grønne og som har en ekstern tredjepartsverifisering. Det inkluderer ikke obligasjoner som allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor.

Infrastruktur inkluderer investeringer i et fond for bærekraftig infrastruktur i Europa.

Fossil energi er KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirksomhet, produksjon og raffineri. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

Klimarisiko

KLP rapporterer i henhold til anbefalingene fra TCFD og rapporterer på de fire anbefalte indikatorene for karbonmåling av investeringer. Definisjonen av de ulike indikatorene varierer fra ulike kilder, og selv innad i EUs regelverk varierer disse. KLP følger følgende prinsipper når vi regner ut investeringenes klimaprofil:

1. Klimaindikatorene inkluderer både børsnoterte aksjer og selskapsobligasjoner.
2. For utregning av karbonintensitet, karbonavtrykk og karbonutslipp benytter vi selskapsverdi («enterprise value»), hvilket inkluderer et selskaps aksjeverdi og gjeld.
3. Klimaindikatorene er regnet ut både med scope 1 og 2 og scope 1, 2 og 3.
4. Etter TCFDs definisjon blir utregningene gjort i amerikanske dollar.

I 2022 har KLP jobbet for å andelen av porteføljen som det rapporteres finansierte utslipp på. For å gjøre dette bruker KLP i år egendefinerte estimater for utslipp fra selskaper der hvor vi ikke har de nødvendige data for å regne på finansierte utslipp. Vi har også inkludert finansierte utslipp via statsobligasjoner og utlån til bolig for privatpersoner. Tallene for 2021 og 2020 er beregnet på nytt i henhold til ny metode for å få sammenlignbare tall over tid.

KLP henter data på utslipp, inntekter og selskapsverdi fra vår dataleverandør og gjør beregningen av indikatorene internt. På grunn av forsinkelse i rapportering av klimadata fra selskaper til dataleverandører oppstår en forsinkelse i tallene. Det betyr at utslippene KLP rapporterer per 31.12.2022 er beregnet ved å

benytte finansiell data og klimadata per 31.12.2021. Siden denne forsinkelsen er konsekvent vil tallene vise en korrekt trend over tid.

Det er ikke alle investeringer hvor det er tilgjengelig data. For disse investeringene estimerer vi utslippene basert på snittet av utslipp per krone fra selskap innen samme sektor i KLPs portefølje. For å være transparente på andelen som er estimert har KLP beregnet dekningsgraden for de ulike indikatorene, altså hvor stor andel av børsnoterte aksjer og selskapsobligasjoner som faktisk rapporterer utslippstall.

Det er også beregnet en datakvalitetsscore for de ulike utslippene i tråd med *Partnership for Carbon Accounting Financials* (PCAF) sin standard. Scoren sier noe om hvor godt tallgrunnlaget er for beregningen. Den beste scoren er 1, og gis i tilfeller der selskapet selv har rapportert alle nødvendige data. Tilfeller hvor selskapets utslipp er estimert av dataleverandøren får en score på 4, og tilfeller der vi selv estimerer utslipp basert på øvrige selskap i sektoren får en score på 5. Boliglån får en kvalitetsscore på 3 i tilfeller hvor utslipp er estimert basert på type bolig og energikarakter, og 5 der vi baserer oss på data fra PCAFs database for svenske boliger. Alle målte utslipp fra statsobligasjoner har en score på 1. De ulike kvalitetsscorene vektes sammen for de ulike utslippsgruppene basert på verdi i porteføljen.

Dekningsgrad og datakvalitetsscore for de ulike indikatorene av finansierte utslipp er vist i tabellen under.

	Dekningsgrad			Datakvalitet		
	2022	2021	2020	2022	2021	2020
Verdipapirinvesteringer						
Scope 1	73,8 %	74,0 %	70,0 %	2,21	2,24	2,30
Scope 2	73,8 %	74,0 %	70,0 %	2,21	2,24	2,30
Scope 3	73,1 %	73,4 %	70,0 %	2,54	2,57	2,62
Statsobligasjoner	99,4 %	99,5 %	99,5 %	1,00	1,00	1,00
Boliglån	93,5 %	95,4 %	97,7 %	3,50	3,50	3,55

Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet viser investeringenes eksponering mot karbonintensive selskaper. Indikatoren regnes ut som tonn CO2-ekvivalenter per million dollar selskapet har i inntekter, vektet for selskapets andel i porteføljen.

Utslipp av klimagasser er KLPs eide utslipp. Det innebærer at KLPs eide utslipp er allokert fra selskapets totale utslipp ved KLPs eierandel i selskapet og dets selskapsverdi. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

Karbonintensitet viser karboneffektiviteten til investeringene. Indikatoren regnes ut som tonn eide CO2-ekvivalenter per eide million dollar selskapet har i inntekter, altså hvor mye utslipp som eies av porteføljen i forhold til inntekter som eies av porteføljen. Til forskjell fra *vektet gjennomsnittlig karbonintensitet* er ikke *karbonintensitet* vektet for KLPs finansielle eksponering. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

Karbonavtrykk viser hvor mye utslipp som eies i forhold til porteføljens størrelse, altså hvor stort karbonavtrykk porteføljen har, dens størrelse tatt i betraktning. Indikatoren regnes ut som tonn eide CO_2-ekvivalenter fordelt på porteføljens markedsverdi. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

KLPs eiendomsportefølje

Klimagassutslipp fra KLPs eiendomsportefølje blir utarbeidet ved et uttrekk av energi- og avfallsdata for egendriftede bygg fra miljøoppfølgingssystemet til KLP Eiendom. Utslippene blir omregnet til tonn CO_2-ekvivalenter i tråd med standard fra *The Greenhouse Gas Protocol Initiative*. For omregning til klimagassutslipp er det behov for oppdaterte omregningsfaktorer som det kan være krevende å fremskaffe, og det benyttes derfor ekstern konsulent. Klimagassutslippene omfatter energiforbruk og avfall. Klimagassutslipp fra KLPs eiendomsportefølje inngår i scope 3 i KLPs totale klimagassutslipp.

Fornybar energiproduksjon i KLPs eiendomsportefølje er kWh fornybar energi produsert lokalt fra solenergi på KLPs eiendommer. Produksjon av varme og kjøling fra varmepumper medtas ikke.

Energiforbruk er gjennomsnittlig 12 måneders klimakorrigert spesifikk energibruk for egendriftede bygg. Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier, har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energi- og vannforbruk registreres og overvåkes. I de aller fleste byggene er leietakers energiforbruk også medtatt, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene. Rapportert energiforbruk klimakorrigeres for å kunne sammenlikne utviklingen over tid uavhengig av årlige temperaturvariasjoner.

I første kvartal 2021 tok KLP i bruk et nytt energi- og miljøoppfølgingssystem for eiendommene i KLPs eiendomsportefølje. Det har tatt tid å implementere dette, og på grunn av manglende underlag fra noen eiendommer er ikke energiforbruk fra alle bygg inkludert i rapporteringen. Det har særlig vært utfordrende å innhente data fra leietagere da det nå kreves elektronisk signert samtykke fra leietager for at KLP skal kunne hente inn denne dataen. Når underlag fra alle bygg er inkludert i det nye systemet vil vi ha et bedre rapporteringsgrunnlag enn tidligere. I forbindelse med at byggene har blitt lagt inn i det nye systemet har det blitt enkelte justeringer i energiforbruk for enkelte bygg. Av den grunn er energiforbruket for eiendomsporteføljen i 2020 oppdatert med siste tilgjengelige data.

KLP har en stor portefølje med bygg, som også endrer seg over tid. De enkelte byggene kan også endre bruksmønster i kortere eller lengre tidsperioder, som for eksempel i forbindelse med leietakerutskiftninger.

Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendriftede bygg og som har sammenliknbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

Avfallsmengden i KLPs eiendomsportefølje omfatter egendriftede bygg, men inkluderer ikke alle bygg i eiendomsporteføljen. Da avfallet ikke blir veid ved henting i alle bygg, eksempelvis byggene i Stockholm, er det ikke mulig å hente ut avfallsdata for alle enkeltbygg. I 2022 inkluderes avfallstall fra 50 bygg, mot 47 bygg i 2021.

Kildesorteringsgraden viser hvor stor andel av avfallet som blir sortert. Sortert avfall kan materialgjenvinnes i større grad, og har derfor en mindre negativ miljøpåvirkning enn avfall som ikke sorteres og som blir enten deponert eller energigjenvunnet.

Vannforbruk viser faktisk vannforbruk i millioner liter i KLPs egendriftede bygg.

KLPs egen drift

Klimagassutslipp fra KLPs egen drift blir utarbeidet av en ekstern konsulent. Utslippene blir omregnet til tonn CO_2-ekvivalenter i tråd med standard fra *The Greenhouse Gas Protocol Initiative*. Klimagassutslippene omfatter utslipp fra bruk av dieselbiler (scope 1), energiforbruk (scope 2), og flyreiser, tjenestereise med bil, avfall fra KLPs egne kontorlokaler, matservering i kantinen i KLP-huset og innkjøp av IT-varer og tjenester (scope 3).

Utslipp fra elektrisitetsforbruk (inkludert i scope 2-utslipp) i tabellen er beregnet med den lokasjonsbaserte utslippsfaktoren Nordisk miks, som er en vektet gjennomsnittsfaktor av strømproduksjon i strømnettet i Norge, Danmark, Sverige og Finland. Ved bruk av markedsbasert faktor istedenfor blir scope 2-utslipp fra elektrisitetsforbruk 676 tonn.

Ved utregning av klimagassutslipp fra flyreiser differensieres det mellom kort, medium og lang distanse og kabinklasse, og det er inkludert RF-faktor i utregningen.

Utslipp fra brensel- og energirelaterte aktiviteter er knyttet til Well-to-Tank (WTT). WTT beskriver utslipp fra drivstofforsyning, fra produksjon av energikilden til drivstofftilførsel. Dette er utslipp relatert til oppstrøms transport og distribusjon av scope 1 og 2. Dette er første året WTT-utslipp inkluderes i klimaregnskapet.

Utslipp fra innkjøp av IT-varer og tjenester er ikke komplett, men dekker deler av dette innkjøpsområdet. Utslippene er beregnet internt av KLP basert på antall enheter KLP har av ulike produkter og informasjon om livssyklusutslipp for produkter innhentet fra våre leverandører.

Utslipp fra kantinen er relatert til servering av varmmat i kantinen i KLP-huset. Utslippene er beregnet av KLPs kantineleverandør ved bruk av verktøy fra Klimato. De har ulike utslippsfaktorer for ulike matvarer basert på blant annet produksjonsland og fraktmetode, og gjør det mulig å regne ut utslipp per matrett. For å finne totale utslipp er dette gangen med antall solgte av hver rett.

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå, og det er antall strekninger som rapporteres. En strekning vil si en enkelt distanse, og en tur-retur reise kan bestå av flere strekninger.

Energiforbruk er en vesentlig kilde til KLPs klimagassutslipp. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Med egne kontorlokaler menes de kontorlokalene KLP-konsernets ansatte jobber i. Før 2021 har vi kun inkludert KLPs kontorlokaler i Norge, men i 2022 og 2021 tar vi også med kontorlokaler for KLP Eiendom i Stockholm og København. Energiforbruket er hentet fra vårt energioppfølgingssystem.

Avfallsmengde i KLPs egne kontorlokaler inkluderer Oslo, Bergen og Trondheim. For kontorer i Oslo er det kun papiravfall og restavfall som veies og registres per bruker, mens de andre avfallsfraksjonene er estimert basert på en arealnøkkel. I 2022 ble det oppdaget at det for noen eiendommer hvor KLP deler avfallsrom med andre bedrifter ikke ble benyttet arealnøkkel for fordeling av avfall. Dette er rettet opp i for rapporteringen for 2022, slik at det er lagt inn oppdatert arealnøkkel.

Kildesorteringsgraden viser hvor stor andel av avfallet som blir sortert. Sortert avfall kan materialgjenvinnes i større grad, og har derfor en mindre negativ miljøpåvirkning enn avfall som ikke sorteres og som blir enten deponert eller energigjenvunnet.

Vannforbruk i KLPs egne kontorlokaler viser vannforbruk i KLP-huset i Oslo. Det har vært utfordrende å hente ut data fra vannmålerne, og vannforbruk for året er estimert basert på avlest vannforbruk i perioden juni til desember.

Andel miljøsertifiserte leverandører. Det rapporterte tallet gir andelen kjøp fra store, norske leverandører til KLP som er miljøsertifisert som Miljøfyrtårn eller etter ISO 14001. Det kan være tilfelle at noen leverandører er sertifiserte i henhold til flere ordninger, men de er i så fall kun inkludert én gang. Som store leverandører regnes leverandører hvor KLPs kjøp utgjør 1 millioner kroner eller mer i løpet av regnskapsåret.

Oversikt over sertifiserte selskaper er hovedsakelig hentet fra en ekstern leverandør. I enkelte tilfeller hvor det har manglet data har informasjon om sertifisering blitt hentet manuelt fra for eksempel leverandørens nettsider.

Rapporteringen gjøres for eksterne leverandører som leverer varer eller tjenester direkte til KLPs finansvirksomhet. Leverandører fra eget konsern, leverandører til skadeforsikringsoppgjør eller agenter for utenlandske selskaper er ikke medregnet.

I 2022 hadde KLP 274 leverandører med omsetning over 1 millioner kroner. Av disse var 138 leverandører, altså halvparten, miljøsertifiserte. Kjøpene fra de miljøsertifiserte leverandørene utgjorde 78 prosent av de samlede kjøpene fra leverandørene over 1 million kroner.

Innovasjon og samfunnsutvikling

Utlån

Utlån til vei og transport er utlån til eksempelvis veiprosjekter og infrastruktur og innkjøp av transportmidler.

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg.

Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Utlån til vann, avløp og renovasjon er utlån til ulike prosjekter knyttet til vann, avløp og innovasjon.

Tallene for utlån i 2020 er endret fra de tallene som er publisert i KLPs årsrapport for 2020. Årsaken er at tallene for utlån til vei og transport, offentlig eiendom og offentlig sektor og virksomhet ikke var oppdatert med de siste justeringene, og derfor er feil.

Grønne boliglån tilbys til medlemmer i KLP som har energivennlig bolig, eller som velger å gjøre tiltak som gjør boligen mer energivennlig. For å få Grønt Boliglån, med bedre rentebetingelser på boliglånet, må ett av disse to punktene tilfredsstilles: i) boligen har energimerke A eller B; eller ii) kunden har mottatt Enova-tilskudd til oppgradering eller til energirådgivning av boligen i løpet av de siste to årene.

KLP rapporterte om grønne boliglån første gang i årsrapport for 2022, men har tatt med historikken for å kunne vise utviklingen over tid.

Såkorninvesteringer

Såkorninvesteringer er investeringer i såkornfond knyttet til forskningsmiljøer i Norge. Det er markedsverdien av gjennomførte investeringer som rapporteres. KLP hadde ved utgangen av 2022 investert i 15 ulike såkornfond.

Ny kapasitet fornybar energi

Prosjektene som inkluderes er KLPs investeringer dedikert til bygging av ny kapasitet fornybar energi. Dette inkluderer direkteinvesteringer i prosjekter og selskaper, fondsinvesteringer og utlån til prosjekter.

Antall ferdigstilte prosjekter og installert kapasitet

Antall ferdigstilte prosjekter, og deres samlede installerte kapasitet, er akkumulert siden investeringenes oppstart. Tallene viser til prosjektene som helhet; KLPs eierandel er ikke hensyntatt.

Antall innbyggeres strømbehov dekket av den nye kapasiteten

Fornybar energi-prosjektene som KLP har investert i produserer elektrisitet tilsvarende så mange innbyggeres strømbehov i landene hvor kraftparkene er i drift. Beregningen er basert på gjennomsnittlig kapasitet for de respektive teknologiene hentet fra FNs klimapanel, og gjennomsnittlig strømforbruk per capita i det aktuelle landet hentet fra det amerikanske energibyrået (EIA). Tallene for Rwanda er basert på data fra worlddata.org og CIA factbook. Faktorene for strømforbruk per capita for beregning ble oppdatert i forkant av årets rapportering. Historikken er ikke beregnet med ny faktor, og tallet er derfor ikke direkte sammenlignbart med tidligere rapporterte tall.

Unngåtte CO2-utslipp som følge av den nye kapasiteten

De teoretiske unngåtte utslippene hvis den samme mengde elektrisitet heller ville blitt produsert av den landsgjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonen. Tallene for utslipp i gCO2e per kWh for hvert land er hentet fra *International Financial Institutions* (IFI) som baserer seg på scenarier fra det internasjonale energibyrået (IEA). For Rwanda er tallene basert på myndighetenes egenrapportering til FNs

klimakonvensjon, og avstemt opp mot *African Carbon Forum.* Dette gir et konservativt anslag på unngåtte CO2-utslipp.

Faktorene for gjennomsnittlig utslipp i strømnettet for beregning ble oppdatert i forkant av årets rapportering. Historikken er ikke beregnet med ny faktor, og tallet er derfor ikke direkte sammenlignbart med tidligere rapporterte tall. Fordi utslippsintensiteten generelt har gått ned har dette ført til at unngåtte utslipp har gått ned, selv om antallet prosjekter har økt.

Bank og finans i utviklingsland

Investeringer i bank og finans

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Abler Nordic og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

Låntakere i utviklingsland

Låntakere i utviklingsland gjennom Abler Nordic er aktive låntakere gjennom de mikrofinansinstitusjoner hvor Abler Nordic har investert. Antallet gjelder mikrofinansinstitusjonene som helhet; Abler Nordics eierandel i den aktuelle mikrofinansinstitusjonen er ikke hensyntatt. Av de 9,4 millioner låntakerne er 93 prosent kvinner, og 69 prosent av låntakerne bor i rurale strøk.

Øke kunnskap om pensjon

Mediesaker om pensjon med talsperson fra KLP er basert på medieanalyse utarbeidet av Retriever. Tallet viser antall mediesaker hvor temaet er pensjons- og livsforsikring og hvor KLP er omtalt, og hvor saken inneholder talsperson fra KLP.

Personlige veiledninger om pensjon er veiledninger KLP har med våre kunders arbeidsgivere og arbeidstakere om ulike temaer knyttet til pensjon. Veiledningene gjennomføres både fysisk og digitalt.

«Verdt å vite-kurs» om pensjon er kurs KLP avholder hos våre kunder. KLP gjennomfører kursene annethvert år, med «repetisjonskurs» i mellomåret. Temaene som kurset omhandler er ansattes pensjonsrettigheter, rapportering til KLP, opplæring i KLPs nettløsninger, og hva som vil skje med offentlig tjenestepensjon i fremtiden. Kursene er et viktig ledd i arbeidet med å øke KLPs kunder sin kunnskap om pensjon. Tallet som rapporteres viser antall som er påmeldt til kurs, men antall faktiske deltagere kan variere fra dette tallet. Siden kursene har blitt gjennomført digitalt har det vært vanskelig å dokumentere om alle påmeldte faktisk har deltatt, og om flere har deltatt sammen.

Helsefremmende og skadeforebyggende arbeid

Aktiviteter om skadeforebygging

Aktiviteter om skadeforebygging er aktiviteter hvor KLP Skadeforsikring gir opplæring i brannsikkerhet og forebygging av brann. Tidligere ble dette gjennomført som kurs med mange deltagere fra ulike kommuner, men basert på erfaringer under pandemien har kursete blitt mindre, med færre deltagere fra samme kommune, og mange kurs er gjennomført i møte-format. Kursene er et samarbeid med Norsk Brannbefals landsforbund.

KLP rapporterer også antall påmeldte på kurs om skadeforebygging. Denne indikatoren ble tatt ut av rapporteringen i 2021, men inkludert igjen i 2022. Vi har likevel tatt med historikken for å kunne sammenligne over tid.

Kurs og prosjekter om helsefremmende arbeidsplasser

Prosjekter om helsefremmende arbeidsplasser er en del av KLPs arbeidsmiljønettverk, hvor kommuner, fylkeskommuner og helseforetak kan søke med spesifikke prosjekter knyttet til arbeidsmiljø. Prosjektet går over tre år og blir en del av nettverket hvor de får faglig og økonomisk støtte, og kan dele erfaringer med andre prosjekter. Det er antall pågående prosjekter gjennom det aktuelle året som rapporteres, og ikke kun prosjekter som er pågående per 31.12.2022.

KLP arrangerer også kurs om helsefremmende arbeidsplasser hos våre kunder. Dette er kurs om ulike temaer knyttet til helsefremmende arbeidsplasser, som for forebygging av personskader og vold og trusler på arbeidsplassen. Dette er både store webinarer med mange deltagere og møter og kurs for den enkelte kunde.

Menneske- og arbeidstakerrettigheter

KLPs ansatte

Alle tall som rapporteres tar utgangspunkt i faste ansatte i KLP-konsernet i Norge, Sverige og Danmark, med mindre noe annet er spesifisert. Tall som gjelder lønn og fravær omfatter ikke Sverige og Danmark.

Antall ansatte er faste ansatte i KLP-konsernet i Norge, Sverige og Danmark, og inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Deltidsansatte er faste ansatte som jobber mindre enn 100 prosent.

Midlertidige ansatte er ansatte med midlertidig kontrakt som lønnes av KLP.

Aldersfordeling blant ansatte er basert på faste ansatte.

Antall eksterne konsulenter er innleie av eksterne konsulenter knyttet til entepriseavtaler og innleie av konsulenter fra produksjonsbedrift ved utgangen av året.

Turnover er antall faste ansatte som har sluttet i KLP-konsernet i forhold til gjennomsnittlig antall ansatte i året. Personer som har skiftet jobb internt i KLP-konsernet er ikke inkludert.

Total lønn til ansatte er total faktisk kostnadsført lønn, fratrukket honorarer til eksterne. Naturalytelser er ikke inkludert. Informasjon vedrørende lønn omhandler kun faste ansatte i Norge, og er derfor regnet ut basert på færre ansatte enn antall personer under antall ansatte.

Gjennomsnittlig lønn per kjønn er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100 prosent stillingsgrad og ikke korrigert for andel deltid.

Likestilling og mangfold

KLP definerer ledere på tre ulike nivåer. Ledernivå 1 er konsernledelsen, inkludert konsernsjefen. Ledernivå 2 er de lederne som rapporterer direkte til en konserndirektør (medlem av konsernledelsen). Ledernivå 3 er de lederne som rapporterer til ledere på nivå 2.

Tyngre fagstillinger er ikke-ledende stillinger med en årslønn over 1 million kroner.

Øvrige medarbeidere er fast ansatte lønnet på tabell, som ikke er ledere eller i tyngre fagstillinger med årslønn over en million kroner.

Kjønnsfordeling på ulike ledernivåer, i tyngre fagstillinger og blant alle ansatte er basert på faste ansatte.

Kjønnsbalansen for tyngre fagstillinger er utregnet som andelen kvinner og andelen menn som har en årslønn over 1 millioner av totalt antall ansatte med årslønn over 1 million kroner. Beregningen er gjort basert på oppstartsdato i stillingen. Tallet som rapporteres viser kjønnsbalansen ved utgangen av året, og ikke i året.

Kvinner tjener i forhold til menn er definert på samme måte som gjennomsnittlig lønn per kjønn, og er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100 prosent stillingsgrad og ikke korrigert for andel deltid.

Konsernsjefens lønn i forhold til medianlønn i konsernet. Konsernsjefens lønn er kontraktsfestet fastlønn, ikke inkludert naturalytelser. Medianlønn er definert som medianlønn i konsernet for faste ansatte i Norge og inkluderer ledernivå 1.

Kjønnsfordeling fravær syke barn er beregnet fra totalt uttak av «sykt barn»-dager for faste ansatte og fordelt per kjønn.

Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon er beregnet fra totalt uttak av foreldrepermisjon blant faste ansatte, og fordelt per kjønn.

Andel som jobber deltid viser kvinnelige og mannlige faste ansatte med frivillig deltidskontrakt som en andel av totalt antall faste kvinnelige og mannlige ansatte.

Gjennomsnittlig avgangsalder er beregnet som gjennomsnittlig avgangsalder med AFP og alderspensjon for faste ansatte.

Helse, miljø og sikkerhet

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær for faste ansatte. *Korttidssykefravær* er definert til 1-16 dager, og *langtidsfravær* er 17 dager eller mer.

Kjønnsfordeling sykefravær er beregnet ut fra totalt sykefravær for faste ansatte.

Personskader er egenrapporterte personalskader og skader rapportert som faktiske og mulige yrkesskader til KLPs skadeforsikringsselskap. Dette inkluderer ikke fritidsskader.

Varsler om diskriminering eller trakassering er en rett for ansatt, innleid, person under opplæring og deltaker i arbeidsmarkedstiltak til å varsle om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen.

Antikorrupsjon og økonomisk kriminalitet

Ansvarlig forretningsdrift

Gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter

Indikatoren viser utbetalt sum som følge av gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter som følge av mangel på etterlevelse av lover og regler. Dette inkluderer gebyrer fra Finanstilsynet, Datatilsynet, Arbeidstilsynet og Konkurransetilsynet, forelegg fra påtalemyndighet og bøter ilagt av domstol. I 2022 ble ikke KLP ilagt noen slike gebyrer, forelegg eller bøter.

Varsler via ekstern varslingskanal

KLP har en ekstern varslingskanal hvor man også anonymt kan varsle om kritikkverdige forhold. Tallet som rapporteres er antall faktiske varslingssaker mottatt via denne kanalen. KLP mottok ingen slike varsler i 2022.

Klager via KLPs kontaktpunkter

De fleste klager til KLP kommer via våre egne kontaktpunkter, for eksempel kontaktskjema på klp.no, e-post, telefon og i samtale med kundebehandler i de ulike dele av virksomheten. Antall klager som rapporteres er det antallet som er rapportert til Finanstilsynet, og anses som reelle klager.

For KLP Skadeforsikring, KLP Banken og KLP Kapitalforvaltning rapporteres også antall klager hvor kunden har fått helt eller delvis medhold i sin klage etter at KLP har behandlet saken på nytt.

For klager til KLP knyttet til pensjon har det ikke vært mulig å hente ut tilsvarende tall på grunn av begrensninger i systemet. Tallet på klager knyttet til pensjon inkluderer både klager og anker. Dersom en kunde er uenig i utfallet av en klagesak kan kunden anke, og denne anken behandles av en juridisk avdeling. Det kan derfor være tilfeller hvor én klagesak er registrert to ganger dersom den har blitt anket.

Saker i Trygderetten

Indikatoren viser antall saker som ble behandlet i Trygderetten i 2022 og antall saker hvor kunden fikk helt eller delvis medhold. Saksbehandlingstiden i Trygderetten er 8 til 10 måneder, så tallet inkluderer saker som ble sendt til Trygderetten i 2021 og 2022.

Saker i Finansklagenemda

Dersom en av våre kunder har sendt en klage til KLP og ikke er tilfreds med svaret eller oppfølgingen kan klagen rettes til Finansklagenemda. Indikatoren viser antall saker som ble behandlet i Finansklagenemda gjennom året og antall saker hvor kunden fikk helt eller delvis medhold hvor KLP Banken, KLP Kapitalforvaltning eller KLP Skadeforsikring var motpart.

Skatt og inntekt i ulike land

KLP rapporterer skatt og inntekt fordelt på de land hvor KLP driver virksomhet med bestemmende innflytelse. Dette innebærer at skatt og inntekt fra investeringer i utenlandske verdipapirer rapporteres i landfordelingen som norske, med mindre KLP har bestemmende innflytelse over investeringen slik at det foreligger et konsernforhold. I beløpet inngår KLP sin kildeskatt i fondsinvesteringer. I praksis handler KLPs virksomhet i utlandet om investeringer i eiendom.

Antall ansatte er faste ansatte i det aktuelle landet, og inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Nye investeringer i eiendom er netto nye investeringer for året, og ikke balansen.

Inntekter er sum netto inntekter for året fra resultatregnskapet.

Resultat før skatt er resultat før skatt fra resultatregnskapet.

Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret. Med skatt menes her inntektsskatt. Skatt i form av avgifter inngår ikke i de rapporterte tallene.

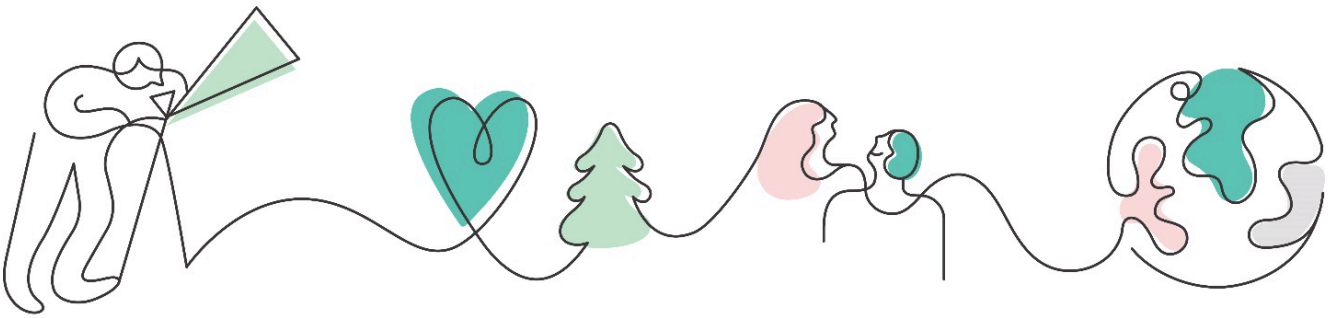

Til styret i Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskap

Rapport om Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskaps rapportering om bærekraft

Vi har gjennomført et attestasjonsoppdrag med moderat sikkerhet om Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringsselskaps (KLP) rapportering om bærekraft per 1. januar – 31. desember 2022.

Vårt oppdrag omfatter attestasjon av tabeller som viser indikatorer for bærekraft (rapportering om bærekraft) som KLP måler og følger opp. Tabellene er tilgjengelige og inngår i KLPs årsrapport for 2022, nærmere bestemt i KLPs bærekraftsregnskap 2022, inkludert vedlegg om detaljert rapportering i henhold til EU-taksonomien og vedlegg om rapportering på PAI-indikatorer for KLP-konsernet. KLP har utarbeidet indikatorer og forklart hvordan de måles i tekst og notene til tabellene (kriterier).

Ledelsens ansvar
Ledelsen er ansvarlig for KLPs rapportering om bærekraft og for at indikatorene for bærekraft er utarbeidet i overenstemmelse med definisjonene som fremgår av tekst i kapittelet KLPs bærekraftsregnskap og underkapittel noter og definisjoner. Ansvaret omfatter å utforme, implementere og vedlikeholde en intern kontroll som ivaretar KLPs rapportering om bærekraft.

Vår uavhengighet og kvalitetskontroll
Vi er uavhengige av selskapet i overenstemmelse med lov og forskrift og Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code) og med de etiske kravene som er relevante for vårt oppdrag, og vi har oppfylt våre etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene og IESBA Code. Vi anvender internasjonal standard for kvalitetsstyring (ISQM) 1 Kvalitetsstyring for revisjonsforetak som utfører revisjon og forenklet revisorkontroll av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester, og opprettholder et omfattende system for kvalitetskontroll inkludert dokumenterte retningslinjer og prosedyrer vedrørende etterlevelse av etiske krav, faglige standarder og gjeldende lovmessige og regulatoriske krav.

Revisors oppgaver og plikter
Vår oppgave er å gi uttrykk for en konklusjon med moderat sikkerhet om KLPs rapportering om bærekraft basert på handlinger vi har utført og bevis vi har innhentet. Vi har utført vårt oppdrag i samsvar med standard for attestasjonsoppdrag "ISAE 3000 Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon". Et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet i samsvar med ISAE 3000, innebærer å vurdere egnetheten av ledelsens bruk av de gjeldende kriteriene som grunnlag for rapporteringen om bærekraft, vurdere risiko for at rapporteringen om bærekraft inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil, adressere de vurderte risikoer på en hensiktsmessig måte etter omstendighetene, og å vurdere den samlede presentasjonen av rapporteringen av bærekraft. Et attestasjonsoppdrag som skal gi moderat grad av sikkerhet, har et betydelig mindre omfang enn et attestasjonsoppdrag som skal gi betryggende grad av sikkerhet, både med hensyn til risikovurderingshandlingene, herunder forståelsen av den interne kontrollen, og handlingene som utføres for å håndtere de anslåtte risikoene.

Kontrollhandlingene vi har utført er basert på vårt profesjonelle skjønn og omfattet blant annet en vurdring av egnetheten av kriteriene som er benyttet, samt en vurdering av presentasjonen av

rapporteringen om bærekraft. Våre kontroller omfattet også blant annet møter med nøkkelansatte innenfor de vesentlige områdene, herunder kapitalforvaltning, eiendomsforvaltning, bank, HR, compliance og samfunnsansvar, for å forstå internkontroll og rutiner knyttet til rapportering av indikatorer for bærekraft; innsamling og gjennomgang av relevant informasjon som støtter fremstillingen av indikatorer for bærekraft; vurdering av fullstendighet og nøyaktighet i de presenterte indikatorer for bærekraft; og kontrollberegninger av indikatorer for bærekraft basert på en vurdering av risiko for feil i sammenstillingen av indikatorene.

Handlingene som utføres ved et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet varierer i art og tidspunkt fra, og er av et mindre omfang enn handlingene som utføres ved et attestasjonsoppdrag med betryggende grad av sikkerhet. Følgelig er graden av sikkerhet som oppnås fra et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet betydelig lavere enn sikkerheten som kunne blitt oppnådd dersom vi hadde utført et attestasjonsoppdrag med betryggende grad av sikkerhet. Vi avgir følgelig ikke en uttalelse som gir uttrykk for om rapporteringen om bærekraft, i all vesentlighet, er utarbeidet i samsvar med gjeldende kriterier.

Etter vår vurdering er innhentet bevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon
Basert på vår kontroll og innhentede bevis er vi ikke blitt oppmerksomme på forhold som gir oss grunn til å tro at

> KLPs rapportering om bærekraft ikke i det alt vesentlige er utarbeidet, målt og rapportert i overensstemmelse med definisjonene og forklaringene i tilknytning til hver enkelt tabell.

Oslo, 17. mars 2023
PricewaterhouseCoopers AS

Stig Lund
Statsautorisert revisor

Securely signed with Brevio

Revisjonsberetning

Signers:

Name	*Method*	*Date*
Lund, Stig Arild	BANKID	2023-03-17 08:54

Vedlegg: Likestilling og mangfold i KLPs datterselskaper

KLP Banken

Ansatte

	2022	2021
Ansatte i KLP Banken	75	77
Deltidsansatte i KLP Banken	9,3 %	6,5 %
Midlertidige ansatte	4	6
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	100 / 0 %	50 / 50 %
Turnover blant ansatte	15,9 %	4,1 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	N/A	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	764	682
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	828	830
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	15 / 44 / 41 %	18 / 42 / 40 %

Likestilling og mangfold

	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	56 / 44 %	52 / 48 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	50 / 50 %	50 / 50 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	50 / 50 %	50 / 50 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	54 / 46 %	46 / 54 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger	20 / 80 %	17 / 83 %
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	43 / 57 %	43 / 57 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Banken)	92,0 %	82 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	88,0 %	87 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	99,0 %	99 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	103,0 %	104 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	90,0 %	92,9 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	65 / 35 %	63 / 37 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	78 / 22 %	100 / 0 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	12,0 %	3 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	6,0 %	3 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	N/A	N/A

Helse, miljø og sikkerhet

	2022	2021
Korttidssykefravær	1,9 %	0,8 %
Langtidssykefravær	2,8 %	3,0 %
Sykefravær totalt	4,7 %	3,8 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	3,7 / 5,8 %	4,1 / 3,5 %
Antall personskader	0	0

KLP Eiendom

Ansatte

	2022	2021
Ansatte/årsverk i KLP Eiendom	166 / 164	164
Deltidsansatte i KLP Eiendom	3,6 %	1,8 %
Midlertidige ansatte	2	2
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	0 / 100 %	50 / 50 %
Turnover blant ansatte (antall / andel)	14 / 8,5 %	7,5 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	116 216	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	759	745
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	847	814
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	5 / 51 / 44 %	3 / 52 / 45 %

Likestilling og mangfold

	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	34 / 66 %	31 / 69 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	33 / 67 %	34 / 67 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	25 / 75 %	10 / 90 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	22 / 78 %	18 / 82 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger	17 / 83 %	17 / 83 %
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	33 / 67 %	33 / 67 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Eiendom)	90 %	91 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	94 %	91 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	82 %	79 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	108 %	106 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	105 %	107,4 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	50 / 50 %	39 / 61 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	78 / 22 %	77 / 23 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	4 %	2 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	4 %	2 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	N/A	N/A

Helse, miljø og sikkerhet

	2022	2021
Korttidssykefravær	1,6 %	1,1 %
Langtidssykefravær	3,0 %	1,5 %
Sykefravær totalt	4,6 %	2,6 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	5,3 / 4,2 %	2,1 / 2,9 %
Antall personskader	0	1

KLP Kapitalforvaltning

Ansatte

	2022	2021
Ansatte / årsverk i KLP Kapitalforvaltning	73 / 72,9	70
Deltidsansatte i KLP Kapitalforvaltning	1,4 %	0,0 %
Midlertidige ansatte	0	0
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	-	-
Turnover blant ansatte (antall / andel)	8 / 11,2%	8,7 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	122 255	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner inkl. prestasjonslønn (tusen kroner)	1 051	996
Gjennomsnittlig lønn menn inkl. prestasjonslønn (tusen kroner)	1 702	1616
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	5 / 58 / 37 %	6 / 58 / 36 %

Likestilling og mangfold

	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	34 / 66 %	31 / 69 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 og 3 (kvinner / menn)	36 / 64 %	36 / 64 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	33 / 67 %	33 / 67 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger	N/A	N/A
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	50 / 50 %	50 / 50 %
Kvinner tjener i forhold til menn inkl. prestasjonslønn (totalt i KLP Kapitalforvaltning)	62 %	62 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2 og 3	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	90 %	96 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	55 / 45 %	56 / 44 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	54 / 46 %	85 / 15 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	4 %	0 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	0 %	0 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	N/A	N/A

Helse, miljø og sikkerhet

	2022	2021
Korttidssykefravær	1,0 %	0,5 %
Langtidssykefravær	0,2 %	0,3 %
Sykefravær totalt	1,3 %	0,7 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	2,2 / 0,8 %	0,7 / 0,7 %
Antall personskader	0	0

KLP Skadeforsikring

Ansatte

	2022	2021
Ansatte i KLP Skadeforsikring	151	147
Deltidsansatte i KLP Skadeforsikring	5,3 %	6,8 %
Midlertidige ansatte	1	4
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	100 / 0 %	75 / 25 %
Turnover blant ansatte	8 / 5,5 %	15,6 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	N/A	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	714	679
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	889	858
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	5 / 41 / 54	5 / 58 / 37 %

Likestilling og mangfold

	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	52 / 48 %	51 / 49 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	20 / 80 %	20 / 80 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	46 / 54 %	43 / 57 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	37 / 63 %	35 / 65 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger	25 / 75 %	25 / 75 %
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	57 / 43 %	57 / 43 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Skadeforsikring)	80 %	79 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	95 %	95 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	91 %	92 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	94 %	94 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	94 %	90 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	40 / 60 %	19 / 81 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	57 / 43 %	76 / 24 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	9 %	12 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	1 %	1 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	N/A	N/A

Helse, miljø og sikkerhet

	2022	2021
Korttidssykefravær	2,2 %	1,6 %
Langtidssykefravær	3,3 %	3,2 %
Sykefravær totalt	5,5 %	4,8 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	6,3 % / 4,6 %	7,1 / 2,6 %
Antall personskader	0	0

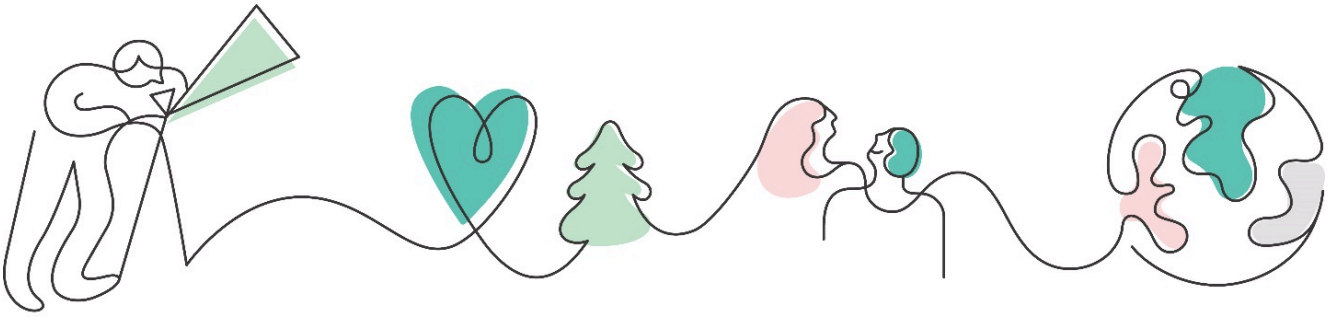

Vedlegg: Detaljert rapportering i henhold til EU-taksonomien

KLP

Inndeling av forvaltningskapital

Tabellen under viser KLPs forvaltningskapital fordelt på ulike aktivaklasser og andelen som er omfattet av taksonomien. Rapporteringen er gjort både kun ved å vurdere selskaper som er underlagt NFRD, og ved å også inkludere estimater for resterende selskaper. For sistnevnte gruppe rapporteres også andelen investeringer som er i samsvar med taksonomien. Beregningene er basert på data fra MSCI.

	Beløp (mNOK)	Andel omfattet (NFRD) %	Omfattet, mNOK	Andel omfattet (inkl. ikke-NFRD og estimat) %	Omfattet mNOK	I samsvar mNOK
Ikke taksonomirelevant	9 642					
Eiendomsinvesteringer	91 341	98 %	89 515	98 %	89 515	31 330
Utlån	121 250	24 %	28 909	24 %	28 909	
Verdipapirinvesteringer	657 399	4 %	28 861	31 %	203 440	25 512
Derivater	7 771					
Kontanter	23 800					
Totalt	**911 203**	**16 %**	**147 285**	**35 %**	**321 863**	**56 842**

KLP Skadeforsikring

Inndeling av skadeforsikringsaktiviteter

Tabellen under viser hvilke skadeforsikringsaktiviteter fra KLP Skadeforsikring som er omfattet av taksonomien. Beregningen er basert på egne beholdningsdata.

Aktiviteter	Total bruttopremie for rapporteringsåret (mNOK)	Andel av total bruttopremie for rapporteringsåret %	Total bruttopremie foregående år (mNOK)
A.1 Skadeforsikringsaktiviteter og reassuranse omfattet av taksonomien	1 841	84 %	1 634
A.1.1 Hvorav er gjenforsikret	94	5 %	73
A.1.2 Hvorav utgjør reassuranseaktivitet	n/a		n/a
A.1.2.1 Hvorav igjen er gjenforsikret (retrosesjon)	n/a		n/a
A.2 Skadeforsikringsaktiviteter og reassuranse ikke omfattet av taksonomien	360	16 %	305
Sum A.1+A.2	**2 201**		**1 939**

Inndeling av investeringer

Tabellen under viser KLP Skadeforsikrings investeringer fordelt på ulike aktivaklasser og andelen som er omfattet av taksonomien. Rapporteringen er gjort både kun ved å vurdere selskaper som er underlagt NFRD, og ved å også inkludere estimater for resterende selskaper. Beregningene er basert på data fra MSCI.

	Beløp (mNOK)	Andel omfattet (NFRD) %	Omfattet (mNOK)	Andel omfattet (inkl. ikke-NFRD og estimat) %	Omfattet (mNOK)
Taksonomi-irrelevante eiendeler	1 109				
Eiendomsinvesteringer	783	100 %	783	100 %	783
Verdipapirinvesteringer	4 450	4 %	193	29 %	1 303
Kontanter	143				
Sum	**6 485**	**15 %**	**975**	**32 %**	**2 086**

KLP Kapitalforvaltning

Inndeling av forvaltningskapital uten estimater

Tabellen under viser KLP Kapitalforvaltnings forvaltningskapital fordelt på ulike aktivaklasser og andelen som er omfattet av taksonomien kun vurdert for selskaper som er underlagt NFRD. Beregningene er basert på data fra MSCI.

	Andeler av totale investeringer	Eksponering i mNOK
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet omfattet av taksonomien	4,3 %	28 861
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet som ikke omfattes av taksonomien	4,4 %	29 935
Eksponering mot foretak som ikke er underlagt NFRD	81,5 %	548 188
Eksponeringer mot stater, sentralbanker og overnasjonale enheter	5,5 %	36 901
Kontanter	3,2 %	21 312
Derivater	1,2 %	7 771

Inndeling av forvaltningskapital med estimater

Tabellen under viser KLP Kapitalforvaltnings forvaltningskapital fordelt på ulike aktivaklasser og andelen som er omfattet av taksonomien. Rapporteringen omfatter selskaper som er underlagt NFRD og estimater for resterende selskaper. Beregningene er basert på data fra MSCI.

	Andeler av totale investeringer	Eksponering i mNOK
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet omfattet av taksonomien	30,2 %	203 440
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet som ikke omfattes av taksonomien	37,3 %	250 758
Investeringer uten estimat	22,7 %	152 786
Eksponeringer mot stater, sentralbanker og overnasjonale enheter	5,5 %	36 901
Kontanter	3,2 %	21 312
Derivater	1,2 %	7 771

KLP Banken

Inndeling av eiendeler

Tabellen under viser KLP Bankens eiendeler fordelt på ulike aktivaklasser og andelen som er omfattet av taksonomien. Beregningene er basert på egne beholdningsdata.

	Andel av totale eiendeler/aktiva %	Eksponering i mNOK
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet som omfattes av taksonomien	46 %	23 220
Eksponeringer mot økonomisk aktivitet som *ikke* omfattes av taksonomien, herunder:		
Eksponeringer mot stater, sentralbanker og overnasjonale enheter	0 %	525
Derivater	0 %	139
Eksponeringer mot foretak som ikke omfattes av NFRD, herunder:		
Handelsporteføljen	0 %	6 112
- Hvorav omfattet	0 %	50 511
Etterspurte interbanklån	I/A	
Annet ikke-taksonomirelatert	0 %	1 359
Utlån til og fordringer på kunder	0 %	19 155
Sum	**46 %**	**50 693**

KLP Eiendom

Tabellen under viser KLP Eiendoms rapportering for inntekter som omfattes og er i samsvar med taksonomien. Beregningene er basert på egne beholdningsdata.

Inndeling av eiendommer

Aktivitet	Koder (NACE)	Inntekter (mill. NOK)	Andel av totale inntekter	Bidrar betydelig til miljømål		Gjør ikke betydelig skade på						Inntekter i samsvar med taksonomien 2022
				Begrensning av klimaendringer	Tilpasning til klimaendringer	Begrensning av klimaendringer	Tilpasning til klimaendringer	Bærekraftig bruk av vann- og havressurser	Omstilling til en sirkulær økonomi	Forebygging og begrensing av forurensing	Beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer	
Aktiviteter som er i samsvar med taksonomien												
7.7 Omsetning og drift av eiendom	L68	1 340	35 %	100 %	0 %	Ikke relevant	OK	Ikke relevant	Ikke relevant	Ikke relevant	Ikke relevant	1 340
Aktiviteter som er omfattet, men ikke i samsvar med taksonomien					-	-	-	-	-	-	-	-
7.7 Omsetning og drift av eiendom	L68	2 427	63 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien		77	2 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totalt		**3 844**	**100 %**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

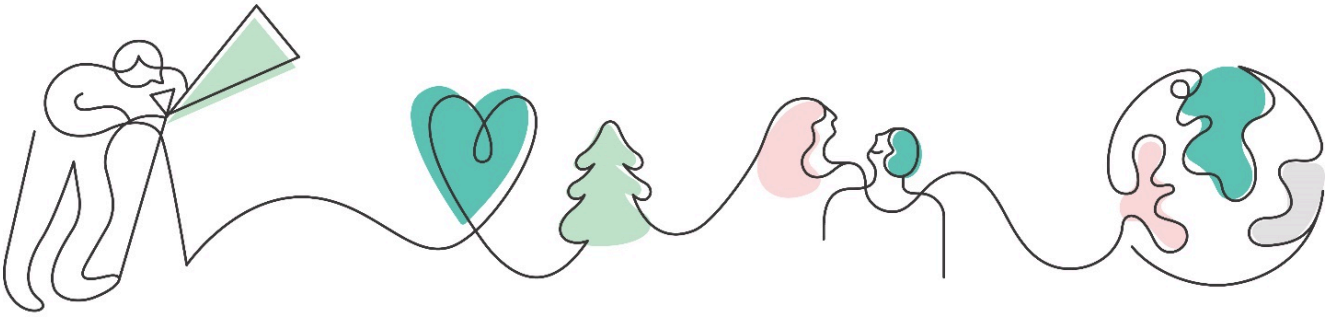

Vedlegg: Rapportering på PAI-indikatorer for KLP-konsernet

Offentliggjøringsforordningen (SFDR) introduserer rapporteringsindikatorer på en rekke bærekraftsforhold, såkalte PAI-indikatorer (*Principle Adverse Impact Indicators*). PAI-indikatorene beregnes for KLPs totale forvaltningskapital minus investeringer i statsobligasjoner og eiendommer. Dette utgjør rundt 778 milliarder kroner og inkluderer blant annet aksjer, obligasjoner, utlån, fondsinvesteringer, derivater og kontanter. Indikatorene beregnes kun for de investeringene der vi har datadekning, og dekningsgraden beskriver andelen av de 778 milliardene hvor vi har den nødvendige dataen. På grunn av manglende datadekning er det i stor grad aksjer og obligasjoner som er inkludert i beregningene, og indikatorene er kun beregnet for året 2022. Vi bruker data fra MSCI og Nordic Trustee for beregningene. Formlene for å beregne PAI-indikatorene er hentet fra anneks til SFDR-lovteksten.

Principle Adverse Impact Indicators

PAI-indikator	Dekningsgrad	Verdi på indikator	Forklaring
Eksponering mot selskaper aktive i fossil-sektoren	62 %	11,5 %	Andel av selskapene KLP er investert i som er eksponert mot fossil-sektoren
Andel ikke-fornybar energikonsum	49 %	74,0 %	Gjennomsnittlig andel ikke-fornybar energikonsum i selskaper KLP har investert i
Aktiviteter med negativ effekt på biodiversitetssensitive områder	65 %	1,3 %	Andel av selskapene KLP er investert i som har aktiviteter i eller i nærheten av biodiversitetssensitive områder
Utslipp til vann	2 %	9,9	Tonn utslipp til vann per million euro i inntekter fra selskaper KLP er investert i
Farlig avfall og andel radioaktivt avfall	2 %	3,5	Tonn farlig avfall eller andel radioaktivt avfall per million euro i inntekter fra selskaper KLP er investert i
Brudd på UNGC sine prinsipper	66 %	0,4 %	Andel av selskapene KLP er investert i som har vært involvert i brudd på UN Global Compacts prinsipper eller OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper
Mangel på prosesser i tråd med UNGC	64 %	0,3 %	Andel av selskapene KLP er investert i som mangler retningslinjer i tråd med UNGCs prinsipper eller OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, eller mangler klagemekanismer for å håndtere brudd på disse
Ujustert lønnsgap	19 %	14,2 %	Hvor mye mer menn tjener enn kvinner i snitt i selskapene KLP er investert i
Kjønnsbalanse i styret	64 %	0,52	Hvor mange kvinner det er per mann i snitt i selskapene KLP er investert i
Eksponering mot kontroversielle våpen	65 %	0 %	Andel av selskapene KLP er investert i som er involvert i produksjon eller salg av kontrovesielle våpen

Energikonsum i sektorer med stor klimapåvirkning

Disse indikatorene viser gjennomsnittlig energikonsum målt i GWt per million EUR i inntekter for et utvalg høyintensive sektorer.

Sektor	Dekningsgrad	Energikonsum i GWt per million EUR i inntekter
Jordbruk, skogbruk og fiske	75 %	0,6
Bergverksdrift og utvinning	72 %	1,5
Industri	88 %	1,1
Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	83 %	1,7
Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet	84 %	1,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	57 %	0,6
Varehandel, reparasjon av motorvogner	75 %	1,5
Transport og lagring	72 %	1,2
Omsetning og drift av fast eiendom	59 %	0,4

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Årsrapport 2022

Resultatregnskap

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

NOTE	MILLIONER KRONER	2022	2021
	TEKNISK REGNSKAP		
	Forfalte premier, brutto	50 137	50 161
	Overføring av premiereserve og pensjonskapital mv. fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	386	0
19	**Sum premieinntekter for egen regning**	**50 523**	**50 161**
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	6 441	6 736
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	10 824	12 587
	Verdiendringer på investeringer	-27 220	17 896
	Realisert gevinst og tap på investeringer	2 385	12 550
4	**Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen**	**-7 570**	**49 770**
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	25	25
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	34	50
	Verdiendringer på investeringer	-106	74
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-12	33
4	**Sum netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgportporteføljen**	**-58**	**181**
33	**Andre forsikringsrelaterte inntekter**	**1 358**	**1 274**
	Utbetalte erstatninger, brutto	-23 858	-22 092
	Overføring av premiereserve, pensjonskapital mv., tilleggsavsetninger og bufferfond til andre forsikringsforetak/ pensjonskasser	-4 659	-8 346
19	**Sum erstatninger**	**-28 517**	**-30 438**
	Endring i premiereserve mv., brutto	-31 751	-28 731
	Endring i tilleggsavsetninger	0	-5 329
	Endring i kursreguleringsfond	0	-22 259
	Endring i bufferfond	23 279	0
	Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	-3 304	-3 120
	Overføring av tilleggsavsetninger og bufferfond fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	45	0
19	**Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser**	**-11 731**	**-59 440**
	Endring i pensjonskapital mv.	-455	-71
	Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	-15	-14
	Endring i andre avsetninger	124	-91
	Overføring av tilleggsavsetninger og bufferfond fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	-45	0
19	**Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje**	**-392**	**-177**
	Overskudd på avkastningsresultatet	0	-8 826
	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-651	-589
19	**Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser**	**-651**	**-9 415**
	Forvaltningskostnader	-224	-219
24	Salgskostnader	-158	-143
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader (inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring)	-1 105	-1 010
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	**-1 487**	**-1 372**
33	**Andre forsikringsrelaterte kostnader**	**-1 368**	**-1 286**
19	**Resultat av teknisk regnskap**	**107**	**-742**
	IKKE-TEKNISK REGNSKAP		
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	199	699
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	707	778
17	Netto driftsinntekt fra eiendom	435	40
	Verdiendringer på investeringer	-541	-186
	Realisert gevinst og tap på investeringer	267	-39
4	**Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen**	**1 066**	**1 292**

NOTE	MILLIONER KRONER	2022	2021
	Andre inntekter	**16**	**10**
	Forvaltningskostnader	-15	-17
	Andre kostnader	-257	-255
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	**-271**	**-272**
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	**811**	**1 030**
	Resultat før skattekostnad	**918**	**288**
26	Skattekostnader	-115	125
	Resultat før andre inntekter og kostnader	**803**	**413**
25	Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	66	48
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	66	36
	Justering av forsikringsforpliktelsene	-21	-16
26	Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	-17	-12
	Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	**94**	**56**
	TOTALRESULTAT	**897**	**469**
	DISPONERINGER OG OVERFØRINGER:		
	Overført egenkapitaltilskudd	-576	-811
	Overført risikoutjevningsfond	142	1 034
	Overført annen opptjent egenkapital	-464	-692
	Sum resultatdisponeringer og overføringer	**-897**	**-469**

Balanse

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
	EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		
18	**Andre immaterielle eiendeler**	**978**	**727**
	INVESTERINGER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		
6,17	**Investeringseiendommer**	**1 399**	**1 004**
14	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	3 483	3 507
14	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	5 641	5 177
14	**Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak**	**9 124**	**8 684**
5,11	Investeringer som holdes til forfall	7 030	6 735
5,11	Utlån og fordringer	13 102	12 722
5,11	**Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost**	**20 132**	**19 456**
5,6,15	Aksjer og andeler	6	8
5,6,11	Rentebærende verdipapirer	10 926	10 280
5,6,11	Utlån og fordringer	1 101	1 287
5,6,11	Finansielle derivater	455	646
5,6	**Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi**	**12 489**	**12 221**
	Sum investeringer i selskapsporteføljen	**43 144**	**41 366**
	Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 040	905
30	Konsernmellomværende	167	384
	Andre fordringer	143	118
	Sum fordringer	**1 350**	**1 407**
	Anlegg og utstyr	38	41
11	Kasse, bank	918	755
35	Bruksretteiendeler	865	973
	Sum andre eiendeler	**1 821**	**1 769**
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	**47 292**	**45 268**
	EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE		
	INVESTERINGER I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN		
14	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	74 979	70 206
14	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	5 495	4 958
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	11 858	12 524
	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	**92 332**	**87 689**
5,11	Investeringer som holdes til forfall	17 129	19 185
5,11	Utlån og fordringer	250 321	240 422
5,11	**Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost**	**267 451**	**259 608**
5,6,15	Aksjer og andeler	180 344	187 679
5,6,11	Rentebærende verdipapirer	98 992	109 357
5,6,11	Utlån og fordringer	16 590	12 393
5,6,11	Finansielle derivater	4 164	1 862
5,6	Andre finansielle eiendeler	493	695
5,6	**Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi**	**300 584**	**311 984**
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	**660 366**	**659 281**
	INVESTERINGER I INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN		
14	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	301	256
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	61	63
	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	**361**	**319**
5,11	Investeringer som holdes til forfall	41	41
5,11	Utlån og fordringer	902	713
5,11	**Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost**	**943**	**753**
5,6,15	Aksjer og andeler	922	749
5,6,11	Rentebærende verdipapirer	273	298
5,6,11	Utlån og fordringer	98	74
5,6,11	Finansielle derivater	9	6
5,6	Andre finansielle eiendeler	4	0
5,6	**Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi**	**1 305**	**1 126**
	Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen	**2 609**	**2 199**
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	**662 976**	**661 480**
	SUM EIENDELER	**710 268**	**706 748**

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER		
	Annen innskutt egenkapital	21 388	19 831
	Sum innskutt egenkapital	**21 388**	**19 831**
	Risikoutjevningsfond	4 643	4 370
	Annen opptjent egenkapital	16 768	16 476
	Sum opptjent egenkapital	**21 411**	**20 847**
21	Annen ansvarlig lånekapital	3 147	3 000
20,21	Fondsobligasjonslån	1 428	1 604
5,21	**Sum ansvarlig lånekapital mv.**	**4 575**	**4 604**
	Premiereserve mv.	516 525	484 728
	Tilleggsavsetninger	0	48 626
16	Kursreguleringsfond	0	77 397
	Bufferfond	102 162	0
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	33 024	40 769
19	**Sum forsikringsforpliktelser – kontraktsfastsatte forpliktelser**	**651 711**	**651 520**
	Pensjonskapital mv.	2 005	1 549
	Tilleggsavsetninger	0	186
	Bufferfond	61	0
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	547	499
19	**Sum forsikringsforpliktelser – særskilt investeringsportefølje**	**2 613**	**2 234**
25	Pensjonsforpliktelser o.l.	524	553
26	Forpliktelser ved periodeskatt	467	259
26	Forpliktelser ved utsatt skatt	316	444
	Sum avsetninger for forpliktelser	**1 307**	**1 257**
	Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	492	699
5,6	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	2 678	1 651
5,6,12	Finansielle derivater	1 387	2 014
35	Leieforpliktelser	920	1 012
31	Andre forpliktelser	1 428	898
	Sum forpliktelser	**6 905**	**6 273**
	Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	357	182
	Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	**357**	**182**
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	**710 268**	**706 748**
	POSTER UTENOM BALANSEN		
34	Betingede forpliktelser	28 767	26 074

Oslo, 17. mars 2023

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

TINE SUNDTOFT
Leder

INGUNN TROSHOLMEN
Nestleder

EGIL MATSEN

HILDE ROLANDSEN
Vararepresentant

ODD HALDGEIR LARSEN

ØIVIND BREVIK

VIBEKE HELDAL
Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN
Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES
Konsernsjef

Egenkapitaloppstilling

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

2022 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko-utjevningsfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2021	**19 831**	**4 370**	**16 476**	**40 678**
Endring ført direkte mot egenkapital [1]		415	-172	243
Egenkapital 01.01.2022	**19 831**	**4 786**	**16 304**	**40 921**
Resultat før andre inntekter og kostnader	576	-142	369	803
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			66	66
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			66	66
Justering av forsikringsforpliktelsene			-21	-21
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-17	-17
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			**94**	**94**
Totalresultat	**576**	**-142**	**464**	**897**
Innbetalt egenkapitaltilskudd	982			982
Sum transaksjoner med eierne	**982**			**982**
Egenkapital 31.12.2022	**21 388**	**4 643**	**16 768**	**42 799**

[1] Se note 2.1.1 c) for informasjon.

2021 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko-utjevningsfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2021	**18 194**	**5 404**	**15 784**	**39 382**
Resultat før andre inntekter og kostnader	811	-1 034	636	413
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			48	48
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			36	36
Justering av forsikringsforpliktelsene			-16	-16
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-12	-12
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			**56**	**56**
Totalresultat	**811**	**-1 034**	**692**	**469**
Innbetalt egenkapitaltilskudd	826			826
Sum transaksjoner med eierne	**826**			**826**
Egenkapital 31.12.2021	**19 831**	**4 370**	**16 476**	**40 678**

Kontantstrømoppstilling

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

MILLIONER KRONER	2022	2021
KONTANTSTRØM FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER		
Innbetalte premier direkte forsikring	38 650	41 202
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-23 338	-21 656
Utbetalinger ved flytting	-4 628	-8 287
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-1 358	-1 299
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-736	-681
Utbetalinger av renter	-500	-205
Innbetalinger av renter	9 395	8 627
Innbetalinger av utbytte og konsernbidrag	2 861	6 681
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-304	-963
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	40	53
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	585	-556
Innbetalinger ved salg av aksjer	43 256	21 705
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-41 712	-53 971
Netto inn- og utbetaling fordring på datterforetak	750	750
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	90 866	68 298
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-109 248	-68 444
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	-4 951	8 399
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	**-374**	**-346**
KONTANTSTRØM FRA INVESTERINGSAKTIVITETER		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	0	6
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-329	-281
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	**-329**	**-275**
KONTANTSTRØM FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER		
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	1 120	1 101
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-138	-275
Utbetaling leieforpliktelse	-116	-110
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	**866**	**716**
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	**163**	**95**
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	755	659
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	**918**	**755**

Noter til regnskapet

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Note 1 **Generell informasjon**

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (foretaket) leverer pensjons- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner og helseforetak i offentlig sektor. Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr foretaket offentlig tjenestepensjon.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringsselskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Foretaket har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange. Årsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap er tilgjengelig på klp.no. Foretakets årsregnskap for 2022 ble vedtatt av foretakets styre den 17. mars 2023.

Note 2 **Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene**

For beskrivelse av regnskapsprinsipper, med unntak av forhold nevnt nedenfor, henvises det til konsernets note 2.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1824 av 18. desember 2015:" Forskrift for årsregnskap for forsikringsforetak" (årsregnskapsforskriften). Det innebærer at foretakets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (EU – godkjent IFRS/IAS) med de tillegg som følger av årsregnskapsforskriften.

Årsregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investeringseiendommer målt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet
- Eierandeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak er vurdert etter egenkapitalmetoden
- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdisikring

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke foretakets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for foretaket er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper- og opplysninger

a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av foretaket i 2022:

Den pågående IBOR-reformen har ikke ført til noen vesentlige verdiendringer for KLP. Et lite antall renteswapper i USD-NOK har fått endret sin verdsettelsesmetodikk slik at basisrentekurve mellom valutaene er endret i henhold til ny markedspraksis. Denne endringen er av metodisk karakter og med uvesentlig verdimessig betydning. USD Libor bortfaller i juni 2023 da må fire renteswapper termineres eller endres. Det må også gjøres en endring i verdsettelsesmetodikk for valutakontrakter. Verdsettelsesmessig effekt av dette vil bli uvesentlig.

KLP har et fondsobligasjonslån som er denominert i japanske yen med en fast USD rente som man har rett til å innløse i 2023. Dersom KLP velger å ikke benytte sin rette til innløsning av lånet, så vil lånets kredittmargin basere seg på en fremtidig JYP- LIBOR rente. Rentebetingelsene ved utgangen av 2022 er uendret, se note 21 for mer informasjon om fondsobligasjonslånet.

Det er ingen andre nye eller endrede standarder eller fortolkninger som er trådt i kraft og som forventes å gi en vesentlig påvirkning på foretakets regnskap.

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor foretaket ikke har valgt tidlig anvendelse:

Det foreligger endringer i standarder og fortolkninger som får virkning for årsregnskap som påbegynnes etter 1. januar 2023 som ikke er tatt i bruk i dette regnskapet. Blant de som KLP ikke har valgt å tidlig anvende, er de vesentligste opplyst om nedenfor.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter regulerer klassifisering, måling og innregning av finansielle eiendeler og -forpliktelser, innfører nye regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler.

Med bakgrunn i endringsforskrift til årsregnskapsforskriften for livsforsikringsforetak av 20. desember 2018, fikk ikke norske livsforsikringsforetak adgang til å implementere den internasjonale regnskapsstandarden for finansielle instrumenter, IFRS 9. Dette medfører at KLP fortsatt benytter IAS 39 slik den var før den ble endret 01.01.2018.

I juni 2020 ble endringer i IFRS 4 om forlengelse av det midlertidige fritaket til å anvende IFRS 9 publisert, og her fremkommer det at IFRS 9 skal innføres for alle livsforsikringsselskap 01.01.2023. I note 37 er de vesentligste regnskapsprinsippene etter IFRS 9 beskrevet, samt hvilke overgangseffekter standarden vil ha på regnskapet til KLP på overgangstidspunktet.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på foretakets regnskap.

c) Andre endringer

Ordlyden i årsregnskapsforskriftens §3-7 for livsforsikringsforetak har blitt endret. Endringen gjelder der et IFRS-rapporterende konsern består av både et livsforsikringsforetak og et skadeforsikringsforetak, med førstnevnte som morselskap. I livsforsikringsforetakets selskapsregnskap regnskapsføres investeringen i datterforetaket etter egenkapitalmetoden, med bruk av ensartede regnskapsprinsipper. Mens livsforsikringsforetaket ikke har anledning til å anvende IFRS 17 (forsikringskontrakter) i sitt selskapsregnskap, er IFRS 17 pliktig i skadeforsikringsforetakets selskapsregnskap. Det presiseres i ny ordlyd at omarbeidelse av regnskapsprinsipper ved anvendelse av egenkapitalmetoden ikke er nødvendig i slike tilfeller.

Regler om et sammenslått kundefordelt bufferfond ble innført for kommunale pensjonsordninger fra 01.01.2022 sammen med enkelte andre endringer for garanterte pensjonsprodukter. Det nye bufferfondet erstatter de tidligere tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond. Tabellen nedenfor viser omarbeidet inngående balanse.

MILLIONER KRONER	Forsikringsforpliktelser kontraktsfastsatte 01.01.2022	Forsikringsforpliktelser særskilt investeringsportefølje 01.01.2022	Totalt
Tilleggsavsetninger	48 626	186	48 812
Kursreguleringsfond	76 843	-	76 843
Bufferfond	**125 469**	**186**	**125 655**

I tillegg ble 554 millioner kroner flyttet fra kursreguleringsfondet til risikoutjevningsfondet per 01.01.2022.

KLP hadde i 2021 og i starten av 2022 en pågående dialog med Finanstilsynet om enkelte disponeringer som ble gjennomført i årsregnskapet for 2020. I årsregnskapet for 2021 ble det opplyst om disse endringene, og effektene ble innarbeidet i tallene. I februar 2022 mottok KLP igjen et brev fra Finanstilsynet, der det fremgikk at KLPs egenkapital må bidra med 20 prosent av det beløp som er benyttet fra risikoresultatet fra 2020 for å finansiere oppreservering for økt levealder. Dette utgjorde 229 millioner kroner, og er ført direkte i balansen mellom egenkapital og premiefond.

Dersom man tar hensyn til skatteeffekten av posteringene direkte mot konsernets egenkapital for bufferfond og oppreservering, utgjør føringer direkte mot egenkapitalen per 01.01.2022 243 millioner kroner.

Bruttoføring/nettoføring av forvaltningsgodtgjørelse i verdipapirfond

Finanstilsynet sendte 07.04.21 et likelydende brev til alle livsforsikringsforetak og pensjonskasser om pensjonsinnretningers behandling av forvaltningsgodtgjørelse til forvaltningsselskaper for verdipapirfond og andre forvaltere. I brevet la Finanstilsynet til grunn at forvaltningshonoraret et fond betaler til forvaltningsselskapet og andre forvaltere skulle hensyntas ved fastsettelsen av pristariffen og inntas i pensjonsinnretningens kostnadsresultat (bruttoføring). Tilsvarende beløp skulle legges til avkastningen på kundemidlene. Dette var ikke i overenstemmelse med KLPs praksis.

Kravet om bruttoføring har vært omstridt, og bransjen ba derfor Finansdepartementet å avklare spørsmålet. Den 09.01.2023 kom Finansdepartementets avklaring, hvor det fremkom at det ikke finnes tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for å pålegge pensjonsinnretninger å inkludere slik forvaltningsgodtgjørelse i pristariffene.

2.1.2 Endring av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det er ikke foretatt endringer i regnskapet i forhold til tidligere perioder.

2.2 BRUKSRETTEIENDELER/LEIEFORPLIKTELSER

Ved inngåelse av en kontrakt vurderer foretaket om kontrakten inneholder en leieavtale. Kontraktene inneholder en leieavtale dersom kontrakten overfører retten til å ha kontroll med bruken av en identifisert eiendel i en periode i bytte mot et vederlag. På iverksettelsestidspunktet innregner foretaket en bruksrett og en leieforpliktelse, og disse er presentert på egne linjer i regnskapet.

Leieforpliktelsen måles ved første gangs innregning til nåverdien av leiebetalinger som ikke er betalt på tidspunktet for regnskapsavleggelsen. Diskonteringsrenten som blir benyttet er foretakets marginale lånerente. Ved etterfølgende målinger måles leieforpliktelsen til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Leieforpliktelsen måles på nytt når det skjer en endring i fremtidige leiebetalinger som oppstår som følge av endring i en indeks eller hvis foretaket endrer vurdering om den vil utøve forlengelses- eller termineringsopsjoner. Når leieforpliktelsen måles på nytt på denne måten, foretas en tilsvarende justering av balanseført verdi av bruksretten, eller blir ført i resultatet dersom den balanseførte verdien av bruksretten er redusert til null.

Ved første gangs innregning i balansen måles bruksretten til anskaffelseskost, det vil si leieforpliktelsen (nåverdi av leiebetalingene) pluss forskuddsleie og eventuelle direkte anskaffelseskostnader. I etterfølgende perioder måles bruksretten ved anvendelse av en anskaffelsesmodell.

Rentekostnader tilhørende leieforpliktelsen er i regnskapet klassifisert under «Andre kostnader» i resultatregnskapet.

2.3 DATTERFORETAK

Som datterforetak regnes alle enheter der foretaket har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterforetak innregnes etter egenkapitalmetoden. Det innebærer at foretakets andel av over- eller underskudd i datterforetak resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Foretaket resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre foretaket har påtatt seg forpliktelser på vegne av datterforetaket.

Kjøp av datterforetak regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte foretakets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterforetaket, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Foretakets regnskap presenteres i norske kroner, og datterforetak i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs.

2.4 KONSERNREGNSKAP

KLP rapporterer konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene IFRS/IAS. Konsernregnskapet vises særskilt i separat oppstilling, og det er utarbeidet fullt notesett for konsernet inkludert beskrivelse av benyttede regnskapsprinsipper.

Note 3 **Viktige regnskapsestimater og vurderinger**

Foretaket utarbeider estimater og antakelser om framtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Den største forsikringsrisikoen i KLP er risiko for feil estimering av forventet levealder. Ved fastsettelse av premietariffer benyttes egne analyser på forsikret bestand og analyser av hele Norges befolkning. Usikkerhet rundt den fremtidige levealderen, som er basert på estimater langt frem i tid, gir en tilsvarende risiko for belastning av egenkapital som følge av krav til høyere avsetninger, for å dekke utbetaling over en lengre periode.

Det er også forsikringsrisiko knyttet til uførhet, men denne forsikringsrisikoen er vesentlig lavere. Usikkerhet i beregninger av sannsynligheter for uførhet kan, på samme måte som økt levealder, føre til svingninger i risikoresultat, men her er det større mulighet til å korrigere premietariffene, gitt at uførepensjon har en kortere tidshorisont på utbetalingene.

Forsikringsrisiko knyttet til dødelighet er betydelig lavere, og må sees i sammenheng med forsikringsrisiko knyttet til levealder. Økt dødelighet vil gi et negativt risikoresultat på dødsrisiko, men vil motvirkes av et positivt risikoresultat på levealder. I tillegg er forsikringsytelsene på ektefelle- og barnepensjon, som utgjør risikoresultat for død, betydelig lavere enn forsikringsytelsene på alderspensjon (levealdersrisiko).

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjon offentlig, baseres forutsetningene om uførerisiko basert på erfaringer i KLP med utgangspunkt i egen bestand. For de øvrige

risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med de sikkerhetsmarginer som Finanstilsynet har fastsatt. For menn benytter KLP egne levealdersforutsetninger som antar en sterkere levealdersforbedring enn K2013. Uføretilgangen og dødeligheten kontrolleres mot tariffen hvert år for raskt å kunne fange opp eventuelle endringer i risikobildet.

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller.

For sensitivitetsanalyse av forsikringskontrakter henvises det til note 7 og punkt 7.1.4.

Utviklingen av forsikringsmessig risiko har det siste tiåret vært relativt stabil. Selv om det er uforutsigbarhet knyttet til de årlige svingningene og den langsiktige utviklingen, benytter vi generelt innsikten fra analyser i fremtidig prising av risiko. Under og like etter koronapandemien er det ikke fullt så opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltilstanden. I den tidlige fasen av koronapandemien var det lavere dødelighet i befolkningen, mens det mot slutten av 2021 og i 2022 har vært økende dødelighet i befolkningen.

For uførhet er det en rekke pandemifaktorer som kan spille inn. Noen er rammet direkte av langtidsvirkninger av covid-19, mens andre har opplevd en ekstra påkjenning gjennom to år med pandemi, som arbeidstakere innen helse, omsorg, skole og barnehager.

3.2 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Størstedelen av KLPs finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, er i stor grad eiendeler som omsettes i et aktivt marked, slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet.

Når det gjelder KLPs prising av unoterte verdipapirer, vil det være usikkerhet knyttet til dette. Dette gjelder spesielt de verdipapirer som prises på bakgrunn av ikke- observerbare forutsetninger. Det benyttes ulike verdsettelsesteknikker for å kunne fastsette virkelig verdi av disse investeringene. Unoterte rentepapirer prises ut ifra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

Prisingsmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 5 og 6.

3.2.1 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi, vurderes det på balansedagen om det eksisterer objektive indikasjoner på om en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. I denne vurderingen utvises en viss grad av skjønn, samt forhold relatert til kreditt-, marked- og likviditetsrisiko.

For foretakets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av

opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. Det vil være usikkerhet til beregning av ny, forventet kontantstrøm. For KLP er det ikke funnet forhold eller hendelser som skulle tilsi nedskrivinger grunnet overveiende tapsrisiko i foretakets portefølje av anleggsobligasjoner.

3.3 AKSJER OG ANDELER I EIENDOMSDATTERFORETAK

De underliggende verdiene i eiendomsdatterforetak er knyttet til investeringer i eiendom. Det henvises til konsernet note 3, punkt 3.2 for nærmere redegjørelse av vurderinger og sensitivitet tilknyttet eiendom.

Note 4 **Netto inntekter fra finansielle instrumenter**

2022 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen	Kollektiv-porteføljen	Investeringsvalg-porteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	-40	3 308	13	3 282
Resultat datterforetak	238	2 799	12	3 049
Resultat tilknyttede og felleskontrollerte foretak	1	333	0	334
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	**199**	**6 441**	**25**	**6 665**
Renter bank	14	150	1	164
Renter finansielle derivater	28	381	0	409
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	194	1 332	2	1 529
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	**236**	**1 863**	**3**	**2 102**
Renter obligasjoner amortisert kost	473	6 097	30	6 599
Renter utlån	0	1 876	0	1 876
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	**473**	**7 972**	**30**	**8 475**
Utbytte/renter aksjer og andeler	0	1 322	0	1 322
Andre inntekter og kostnader	-1	-333	1	-334
Sum netto renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	**707**	**10 824**	**34**	**11 565**
Verdiregulering eiendom	394	0	0	394
Leieinntekter eiendom	41	0	0	41
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	**435**	**0**	**0**	**435**
Verdiendring aksjer og andeler	-253	-24 624	-100	-24 977
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-69	-2 425	0	-2 494
Verdiendring finansielle derivater	-246	-450	-5	-702
Verdiendring utlån og fordringer	-7	12	0	5
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	**-574**	**-27 488**	**-106**	**-28 168**
Verdiendring obligasjoner	0	0	0	0
Verdiendring utlån	0	267	0	267
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	**0**	**267**	**0**	**267**
Verdiendring ansvarlig lånekapital	34	0	0	34
Sum verdiendringer på investeringer	**-541**	**-27 220**	**-106**	**-27 867**
Realisert aksjer og andeler	0	8 651	25	8 676
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-22	3 630	-2	3 607
Realisert finansielle derivater	-6	-11 757	-40	-11 803
Realisert utlån og fordringer	5	58	6	69
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	**-23**	**583**	**-11**	**549**
Realisert obligasjoner til amortisert kost [1]	290	1 786	0	2 076
Realisert utlån til amortisert kost [1]	0	0	0	0
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	**290**	**1 786**	**0**	**2 076**
Andre finansielle kostnader og inntekter	0	16	0	16
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	**267**	**2 385**	**-12**	**2 640**
Sum netto inntekter fra investeringer	**1 066**	**-7 570**	**-58**	**-6 562**

[1] Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta.

2021 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen	Kollektiv-porteføljen	Investeringsvalg-porteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	158	3 853	15	4 026
Resultat datterforetak	541	2 516	10	3 066
Resultat tilknyttede og felleskontrollerte foretak	0	367	0	367
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	**699**	**6 736**	**25**	**7 459**
Renter bank	0	-3	0	-3
Renter finansielle derivater	33	78	0	111
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	286	4 560	24	4 870
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	**319**	**4 636**	**24**	**4 978**
Renter obligasjoner amortisert kost	459	5 891	25	6 375
Renter utlån	0	1 185	0	1 185
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	**459**	**7 076**	**25**	**7 560**
Utbytte/renter aksjer og andeler	0	889	0	889
Andre inntekter og kostnader	1	-14	1	-13
Sum netto renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	**778**	**12 587**	**50**	**13 415**
Verdiregulering eiendom	0	0	0	0
Leieinntekter eiendom	40	0	0	40
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	**40**	**0**	**0**	**40**
Verdiendring aksjer og andeler	-216	24 129	82	23 995
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-31	-1 618	0	-1 649
Verdiendring finansielle derivater	-237	-4 408	-8	-4 654
Verdiendring utlån og fordringer	7	-39	0	-32
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	**-477**	**18 064**	**74**	**17 661**
Verdiendring utlån	0	-168	0	-168
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	**0**	**-168**	**0**	**-168**
Verdiendring ansvarlig lånekapital	291	0	0	291
Sum verdiendringer på investeringer	**-186**	**17 896**	**74**	**17 784**
Realisert aksjer og andeler	0	4 069	13	4 082
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-10	696	5	691
Realisert finansielle derivater	222	7 237	17	7 477
Realisert utlån og fordringer	16	26	-1	40
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	**229**	**12 028**	**34**	**12 290**
Realisert obligasjoner til amortisert kost [1]	-264	520	-1	255
Realisert utlån til amortisert kost [1]	0	0	0	0
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	**-264**	**520**	**-1**	**255**
Andre finansielle kostnader og inntekter	-3	2	0	-1
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	**-39**	**12 550**	**33**	**12 545**
Sum netto inntekter fra investeringer	**1 292**	**49 770**	**181**	**51 243**

[1] Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta.

Note 5 **Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser**

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen		Kollektiv-porteføljen		Investeringsvalg-porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	494	500	2 559	2 573	2	2	3 055	3 075
Opptjente ikke forfalte renter	19	19	95	95	0	0	114	114
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 479	6 133	14 273	13 949	38	39	20 790	20 121
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	202	202	1	1	241	241
Sum investeringer som holdes til forfall	**7 030**	**6 691**	**17 129**	**16 820**	**41**	**41**	**24 200**	**23 552**
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	5 138	4 836	55 584	52 806	302	283	61 024	57 925
Opptjente ikke forfalte renter	70	70	769	769	4	4	844	844
Utenlandske obligasjonslån	7 789	7 303	113 271	105 231	586	545	121 645	113 079
Opptjente ikke forfalte renter	105	105	1 716	1 716	9	9	1 830	1 830
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	**13 102**	**12 314**	**171 339**	**160 522**	**902**	**842**	**185 343**	**173 678**
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 935	2 836	0	0	2 935	2 836
Lån med offentlig garanti	0	0	70 213	68 807	0	0	70 213	68 807
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	5 332	5 332	0	0	5 332	5 332
Andre utlån	0	0	115	115	0	0	115	115
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	389	389	0	0	389	389
Sum øvrige utlån og fordringer	**0**	**0**	**78 982**	**77 478**	**0**	**0**	**78 982**	**77 478**
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	**20 132**	**19 005**	**267 451**	**254 820**	**943**	**883**	**288 525**	**274 708**
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	6	6	10 961	10 961	0	0	10 968	10 968
Utenlandske aksjer	0	0	41 622	41 622	0	0	41 622	41 622
Sum aksjer	**6**	**6**	**52 584**	**52 584**	**0**	**0**	**52 590**	**52 590**
Eiendomsfond	0	0	9 248	9 248	47	47	9 296	9 296
Norske aksjefond	0	0	80 234	80 234	862	862	81 096	81 096
Utenlandske aksjefond	0	0	36 087	36 087	0	0	36 087	36 087
Sum aksjefondsandeler	**0**	**0**	**125 570**	**125 570**	**909**	**909**	**126 479**	**126 479**
Norske alternative investeringer	0	0	2 191	2 191	12	12	2 203	2 203
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	**0**	**0**	**2 191**	**2 191**	**12**	**12**	**2 203**	**2 203**
Sum aksjer og andeler	**6**	**6**	**180 344**	**180 344**	**922**	**922**	**181 272**	**181 272**
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 144	7 144	27 753	27 753	0	0	34 898	34 898
Utenlandske obligasjoner	223	223	28 552	28 552	0	0	28 775	28 775
Opptjente ikke forfalte renter	47	47	520	520	0	0	568	568
Norske obligasjonsfond	3 194	3 194	21 271	21 271	273	273	24 738	24 738
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	17 964	17 964	0	0	17 964	17 964
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske sertifikater	315	315	2 499	2 499	0	0	2 814	2 814
Utenlandske sertifikater	0	0	420	420	0	0	420	420
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	12	12	0	0	15	15
Sum rentebærende verdipapirer	**10 926**	**10 926**	**98 992**	**98 992**	**273**	**273**	**110 191**	**110 191**
Norske utlån og fordringer	630	630	10 531	10 531	32	32	11 193	11 193
Utenlandske utlån og fordringer	471	471	6 059	6 059	66	66	6 596	6 596
Sum utlån og fordringer	**1 101**	**1 101**	**16 590**	**16 590**	**98**	**98**	**17 789**	**17 789**
DERIVATER								
Renteswapper	455	455	657	657	0	0	1 113	1 113
Aksjeopsjon	0	0	135	135	0	0	135	135
Valutaterminer	0	0	3 372	3 372	9	9	3 381	3 381
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	**455**	**455**	**4 164**	**4 164**	**9**	**9**	**4 628**	**4 628**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen		Kollektiv-porteføljen		Investeringsvalg-porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	**0**	**0**	**493**	**493**	**4**	**4**	**498**	**498**
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	**12 489**	**12 489**	**300 584**	**300 584**	**1 305**	**1 305**	**314 378**	**314 378**
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	118	118	0	0	118	118
Valutaterminer	60	60	1 203	1 203	6	6	1 269	1 269
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	**60**	**60**	**1 321**	**1 321**	**6**	**6**	**1 387**	**1 387**
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 147	3 093	0	0	0	0	3 147	3 093
Fondsobligasjonslån	1 428	1 428	0	0	0	0	1 428	1 428
Sum ansvarlig lånekapital mv.	**4 575**	**4 521**	**0**	**0**	**0**	**0**	**4 575**	**4 521**
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money [1]	0	0	636	636	3	3	639	639
Utenlandske call money [1]	512	512	1 494	1 494	33	33	2 039	2 039
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	**512**	**512**	**2 130**	**2 130**	**36**	**36**	**2 678**	**2 678**

[1] Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen		Kollektiv-porteføljen		Investeringsvalg-porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	488	558	3 454	3 789	2	2	3 944	4 350
Opptjente ikke forfalte renter	19	19	98	98	0	0	117	117
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 191	6 405	15 426	16 581	38	42	21 654	23 029
Opptjente ikke forfalte renter	37	37	208	208	1	1	246	246
Sum investeringer som holdes til forfall	**6 735**	**7 019**	**19 185**	**20 677**	**41**	**45**	**25 961**	**27 741**
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	4 830	4 879	49 370	50 187	212	216	54 412	55 282
Opptjente ikke forfalte renter	61	61	676	676	3	3	740	740
Utenlandske obligasjonslån	7 728	7 945	110 489	114 061	490	505	118 706	122 511
Opptjente ikke forfalte renter	103	103	1 716	1 716	8	8	1 826	1 826
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	**12 722**	**12 988**	**162 250**	**166 639**	**713**	**732**	**175 684**	**180 359**
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 978	2 982	0	0	2 978	2 982
Lån med offentlig garanti	0	0	68 533	68 676	0	0	68 533	68 676
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	6 389	6 389	0	0	6 389	6 389
Andre utlån	0	0	3	3	0	0	3	3
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	270	270	0	0	270	270
Sum øvrige utlån og fordringer	**0**	**0**	**78 172**	**78 319**	**0**	**0**	**78 172**	**78 319**
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	**19 456**	**20 007**	**259 608**	**265 636**	**753**	**776**	**279 817**	**286 420**
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Selskaps-porteføljen		Kollektiv-porteføljen		Investeringsvalg-porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	8	8	9 571	9 571	0	0	9 579	9 579
Utenlandske aksjer	0	0	43 771	43 771	0	0	43 771	43 771
Sum aksjer	**8**	**8**	**53 342**	**53 342**	**0**	**0**	**53 350**	**53 350**
Eiendomsfond	0	0	7 071	7 071	0	0	7 071	7 071
Norske aksjefond	0	0	96 227	96 227	740	740	96 967	96 967
Utenlandske aksjefond	0	0	29 154	29 154	0	0	29 154	29 154
Sum aksjefondsandeler	**0**	**0**	**132 453**	**132 453**	**740**	**740**	**133 193**	**133 193**
Norske alternative investeringer	0	0	1 884	1 884	9	9	1 892	1 892
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	**0**	**0**	**1 884**	**1 884**	**9**	**9**	**1 892**	**1 892**
Sum aksjer og andeler	**8**	**8**	**187 679**	**187 679**	**749**	**749**	**188 435**	**188 435**
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 101	6 101	28 982	28 982	0	0	35 083	35 083
Utenlandske obligasjoner	691	691	17 913	17 913	0	0	18 604	18 604
Opptjente ikke forfalte renter	30	30	323	323	0	0	353	353
Norske obligasjonsfond	2 983	2 983	26 888	26 888	298	298	30 169	30 169
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	30 858	30 858	0	0	30 858	30 858
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske sertifikater	475	475	3 986	3 986	0	0	4 461	4 461
Utenlandske sertifikater	0	0	405	405	0	0	405	405
Opptjente ikke forfalte renter	1	1	3	3	0	0	4	4
Sum rentebærende verdipapirer	**10 280**	**10 280**	**109 357**	**109 357**	**298**	**298**	**119 935**	**119 935**
Norske utlån og fordringer	1 033	1 033	7 428	7 428	18	18	8 479	8 479
Utenlandske utlån og fordringer	254	254	4 964	4 964	56	56	5 274	5 274
Sum utlån og fordringer	**1 287**	**1 287**	**12 393**	**12 393**	**74**	**74**	**13 753**	**13 753**
DERIVATER								
Renteswapper	615	615	103	103	0	0	718	718
Aksjeopsjon	0	0	279	279	0	0	279	279
Valutaterminer	31	31	1 479	1 479	6	6	1 516	1 516
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	**646**	**646**	**1 862**	**1 862**	**6**	**6**	**2 513**	**2 513**
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	**0**	**0**	**695**	**695**	**0**	**0**	**695**	**695**
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	**12 221**	**12 221**	**311 984**	**311 984**	**1 126**	**1 126**	**325 331**	**325 331**
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	364	364	0	0	364	364
Valutaterminer	0	0	1 646	1 646	4	4	1 650	1 650
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	**0**	**0**	**2 010**	**2 010**	**4**	**4**	**2 014**	**2 014**
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 000	3 309	0	0	0	0	3 000	3 309
Fondsobligasjonslån	1 604	1 586	0	0	0	0	1 604	1 586
Sum ansvarlig lånekapital mv.	**4 604**	**4 895**	**0**	**0**	**0**	**0**	**4 604**	**4 895**
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money [1]	0	0	85	85	3	3	87	87
Utenlandske call money [1]	734	734	818	818	12	12	1 564	1 564
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	**734**	**734**	**902**	**902**	**15**	**15**	**1 651**	**1 651**

[1] Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 6 **Virkelig verdi hierarki**

31.12.2022 MILLONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Sertifikater	0	318	0	318
Obligasjoner	47	7 367	0	7 414
Obligasjonsfond	3 194	0	0	3 194
Rentebærende verdipapirer	**3 241**	**7 685**	**0**	**10 926**
Utlån og fordringer	**612**	**489**	**0**	**1 101**
Aksjer	0	0	6	6
Aksjer og andeler	**0**	**0**	**6**	**6**
Finansielle derivater	**0**	**455**	**0**	**455**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**0**	**0**	**0**
Sum selskapsporteføljen	**3 854**	**8 630**	**6**	**12 489**
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Sertifikater	1 853	1 079	0	2 931
Obligasjoner	18 254	38 572	0	56 826
Obligasjonsfond	19 831	9 569	9 835	39 234
Rentebærende verdipapirer	**39 938**	**49 219**	**9 835**	**98 992**
Utlån og fordringer	**16 397**	**193**	**0**	**16 590**
Aksjer	47 713	1 609	3 262	52 584
Aksjefond	80 476	0	60	80 536
Eiendomsfond	0	2 165	7 083	9 248
Spesialfond	0	2 191	0	2 191
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	**128 189**	**5 966**	**46 189**	**180 344**
Finansielle derivater	**0**	**4 164**	**0**	**4 164**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**493**	**0**	**493**
Sum kollektivporteføljen	**184 523**	**60 036**	**56 024**	**300 584**
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjonsfond	265	8	0	273
Rentebærende verdipapirer	**265**	**8**	**0**	**273**
Utlån og fordringer	**98**	**0**	**0**	**98**
Aksjefond	862	0	0	862
Eiendomsfond	0	0	47	47
Spesialfond	0	12	0	12
Aksjer og andeler	**862**	**12**	**47**	**922**
Finansielle derivater	**0**	**9**	**0**	**9**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**4**	**0**	**4**
Sum investeringsvalgporteføljen	**1 225**	**34**	**47**	**1 305**
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	**189 602**	**68 699**	**56 078**	**314 378**
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 399	1 399
Sum investeringseiendom	**0**	**0**	**1 399**	**1 399**
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	60	0	60
Gjeld til kredittinstitusjoner	512	0	0	512
Sum selskapsporteføljen	**512**	**60**	**0**	**572**
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1 321	0	1 321
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 130	0	0	2 130
Sum kollektivporteføljen	**2 130**	**1 321**	**0**	**3 452**

31.12.2022 MILLONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	6	0	6
Gjeld til kredittinstitusjoner	36	0	0	36
Sum investeringsvalgporteføljen	**36**	**6**	**0**	**42**
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	**2 678**	**1 387**	**0**	**4 066**

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Sertifikater	0	475	0	475
Obligasjoner	29	6 793	0	6 822
Obligasjonsfond	2 983	0	0	2 983
Rentebærende verdipapirer	**3 012**	**7 269**	**0**	**10 280**
Utlån og fordringer	**338**	**949**	**0**	**1 287**
Aksjer	0	0	8	8
Aksjer og andeler	**0**	**0**	**8**	**8**
Finansielle derivater	**0**	**646**	**0**	**646**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**0**	**0**	**0**
Sum selskapsporteføljen	**3 350**	**8 864**	**8**	**12 221**
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Sertifikater	1 523	2 872	0	4 394
Obligasjoner	21 634	25 583	0	47 217
Obligasjonsfond	42 676	8 842	6 227	57 745
Rentebærende verdipapirer	**65 833**	**37 296**	**6 227**	**109 357**
Utlån og fordringer	**12 076**	**317**	**0**	**12 393**
Aksjer	49 694	927	2 721	53 342
Aksjefond	97 369	0	50	97 419
Eiendomsfond	0	1 133	5 938	7 071
Spesialfond	0	1 884	0	1 884
Private Equity	0	0	27 962	27 962
Aksjer og andeler	**147 064**	**3 944**	**36 671**	**187 679**
Finansielle derivater	**0**	**1 862**	**0**	**1 862**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**695**	**0**	**695**
Sum kollektivporteføljen	**224 972**	**44 114**	**42 899**	**311 984**
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjonsfond	292	7	0	298
Rentebærende verdipapirer	**292**	**7**	**0**	**298**
Utlån og fordringer	**74**	**0**	**0**	**74**
Aksjefond	740	0	0	740
Spesialfond	0	9	0	9
Aksjer og andeler	**740**	**9**	**0**	**749**
Finansielle derivater	**0**	**6**	**0**	**6**
Andre finansielle eiendeler	**0**	**0**	**0**	**0**
Sum investeringsvalgporteføljen	**1 105**	**21**	**0**	**1 126**
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	**229 427**	**52 998**	**42 906**	**325 331**
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 004	1 004
Sum investeringseiendom	**0**	**0**	**1 004**	**1 004**
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	734	0	0	734
Sum selskapsporteføljen	**734**	**0**	**0**	**734**

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2 010	0	2 010
Gjeld til kredittinstitusjoner	902	0	0	902
Sum kollektivporteføljen	**902**	**2 010**	**0**	**2 912**
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	4	0	4
Gjeld til kredittinstitusjoner	15	0	0	15
Sum investeringsvalgporteføljen	**15**	**4**	**0**	**19**
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	**1 651**	**2 014**	**0**	**3 665**

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	8	7
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-2	1
Utgående balanse 31.12.	**6**	**8**
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	2 721	2 545
Solgt	-53	0
Kjøpt	432	15
Urealiserte endringer	162	161
Utgående balanse 31.12.	**3 262**	**2 721**
Realisert gevinst / tap	-6	0

Endringer i nivå 3 aksjefond, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	50	55
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	9	-5
Utgående balanse 31.12.	**59**	**50**
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3, Private Equity og eiendomsfond KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	40 127	23 312
Solgt	-5 753	-4 551
Kjøpt	14 036	13 793
Urealiserte endringer	4 292	7 574
Utgående balanse 31.12.	**52 703**	**40 127**
Realisert gevinst / tap	2 313	2 236

Endringer i nivå 3, Eiendomsfond INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	0	0
Solgt	-2	0
Kjøpt	50	0
Urealiserte endringer	-1	0
Utgående balanse 31.12.	**48**	**0**
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2022	Bokført verdi 31.12.2021
Inngående balanse 01.01.	1 004	1 017
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	435	40
Annet	-40	-53
Utgående balanse 31.12.	**1 399**	**1 004**
Realisert gevinst / tap	0	0
Sum nivå 3	**57 476**	**43 911**

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 6 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 6 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 6 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsnote 3 i konsernet.

I note 5 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 6 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 2 874 millioner kroner per 31.12.2022 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I perioden 01.01.2022 - 31.12.2022 ble det flyttet aksjer for 329 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2 og for 83 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Ingen øvrige nivåendringer i 2022.

Note 7 **Risikostyring**

KLP er gjennom sin virksomhet eksponert mot både forsikringsrisiko og finansiell risiko. For foretaket er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at foretaket til enhver tid overholder de forpliktelsene som forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostrategier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

7.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko er i IFRS 4 definert som "En kontrakt der den ene parten (forsikringsgiveren) påtar seg en betydelig forsikringsrisiko for en annen part (forsikringstakeren) ved å samtykke i å betale erstatning til forsikringstakeren dersom en angitt usikker framtidig hendelse (den forsikrede hendelsen) påvirker forsikringstakeren negativt". Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo flere kontrakter det er i porteføljen.

Foretakets forsikringsvirksomhet er innenfor bransjen kollektiv pensjon. Som beskrevet i note 3, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende.

Forsikringsrisiko innenfor bransjen kollektiv pensjon styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene.

7.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer. KLP kan tilføre inntil halvparten av et års positive risikoresultat til et risikoutjevningsfond. Dette fondet kan benyttes til å møte uventede svingninger i risikoresultatet.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på foretakets uføreerfaringer i perioden 2015 - 2019. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2013. For menn benytter KLP egne levealdersforutsetninger som antar en sterkere levealdersforbedring en K2013. I Pensjonsordningen for sykepleiere anvendes det samme formelverk og de samme parametere, men med en styrket sikkerhetsmargin på grunn av signifikant lenger levetid i disse ordningene. For Pensjonsordningen for sykehusleger anvendes K2013 med en styrket sikkerhetsmargin for begge kjønn.

Utviklingen av forsikringsmessig risiko har det siste tiåret vært relativt stabil. Selv om det er uforutsigbarhet knyttet til de årlige svingningene og den langsiktige utviklingen, benytter vi generelt innsikten fra analyser i fremtidig prising av risiko. Under og like etter koronapandemien er det ikke fullt så opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltilstanden. I den tidlige fasen av koronapandemien var det lavere dødelighet i befolkningen, mens det mot slutten av 2021 og i 2022 har vært økende dødelighet i befolkningen.

For uførhet er det en rekke pandemifaktorer som kan spille inn. Noen er rammet direkte av langtidsvirkninger av covid-19, mens andre har opplevd en ekstra påkjenning gjennom to år med pandemi, som arbeidstakere innen helse, omsorg, skole og barnehager.

7.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i foretakets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko er basert på observasjoner fra bestanden og prognoser fra SSB. Disse danner et grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig.

7.1.3 Reassuranse og reassuranseprogram

KLP har i dag kun kollektive produkter uten mulighet for valg av forsikringsdekningsomfang for den enkelte forsikrede. Ut fra denne begrensningen, selskapets størrelse og derav følgende store risikobærende evne, er den samlede vurderingen at behovet for å ha reassuranse i KLP er liten. KLP har per i dag ingen reassuranseavtaler.

7.1.4 Følsomhetsberegninger i kollektiv pensjon

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehyppighet ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på - 443 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehyppighet vil være en økning på 770 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 328 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være en økning på 11 519 millioner kroner.

Foretakets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

7.2 FINANSIELL RISIKO

Foretakets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten i foretaket tilfredsstiller eksterne og interne krav. Foretaket har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset foretakets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

KLPs finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

7.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at foretaket ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld / ikke innkalt restforpliktelser og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater.

Behovet for likvide midler i KLP for å dekke løpende forpliktelser er først og fremst knyttet til utbetaling av pensjoner og dekning av løpende driftskostnader. Det er også behov for likviditet i forbindelse med valuta- og derivathandler. KLPs likviditetsbehov dekkes normalt av kvartalsvise innbetalinger fra kundene. Foretaket har til enhver tid en likviditetsbeholdning som er tilstrekkelig til å dekke løpende kostnader, herunder pensjonsutbetalinger. Ved likviditetsbehov ut over gjeldende likviditetsbeholdning, vil likviditet normalt frigjøres ved salg av likvide finansielle aktiva.

KLP har som mål å ha likvide midler som er større eller lik tre måneders fremtidig forventet likviditetsbehov.

Ikke innkalt restforpliktelse på 28 767 millioner kroner består av kommiterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity, eiendomsfond og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. I tillegg inkluderes kausjonsansvar på 2 millioner under betingede forpliktelser. Summene er nærmere spesifisert i note 34 betingede forpliktelser.

7.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en

har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for KLPs resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til rente, kreditt (spread) og eiendom har et betydelig tapspotensial. KLPs renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er imidlertid begrenset. Slik regelverket er utformet i dag påvirkes ikke forsikringstekniske avsetninger av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av avkastningsgarantien innebære at kundene bærer risikoen for at rentenivået blir liggende lavere enn grunnlagsrenten. Ettersom KLP utelukkende tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil KLP prise avkastningsgarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsgarantien som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

KLP valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta har sikringsgraden i 2022, vært mellom 50 og 70 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålingssystem som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom fastsatte rammer i forhold til porteføljens referanseindeks.

For å redusere risikoen for negative resultater fra kapitalforvaltningen benytter KLP handlingsregler i kundeporteføljene for daglig styring av markedsrisikoen. Dette innebærer at en tilpasser risikoen i porteføljen i tråd med risikobærende evne. Handlingsregler gir en avkastningsprofil som passer med det overordnede målet om tilfredsstillende kapitaldekning, samt å bevare risikokapasitet over tid. I tillegg har KLP en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen.

Derivater kan benyttes i styring av markedsrisiko for kostnads- og tidseffektiv implementering av risikoendring, samt valutasikring.

7.2.2.1 Solvensberegninger

Det europeiske soliditetsregelverket for forsikringsforetak, Solvens II, har som hovedformål å beskytte og ivareta forsikringskundenes interesser. KLP foretar kvartalsvis solvensberegninger i henhold til bestemmelsene i soliditetsregelverket.

Ved utgangen av 2022 var 29,0 prosent av KLPs kollektivporteføljes midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 14,8 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentebærende omløps- og anleggsmidler, inkludert utlån.

Detaljer rundt KLPs solvenskapitalkrav, ansvarlige kapital og solvenskapitaldekning er oppgitt i note 32. Solvenskapitaldekningen ligger godt over foretakets mål om minst 150 prosent.

Det er utført flere sensitivitetsanalyser knyttet til solvenskapitaldekningen. Det er beregnet at solvenskapitaldekningen øker med 6 prosentpoeng dersom renten stiger med 50 basispunkter, og at solvenskapitaldekningen faller med 10 prosentpoeng dersom renten faller med 50 basispunkter. Et fall i aksjemarkedet på 25 prosent reduserer solvenskapitaldekningen med noe under 4 prosentpoeng. Effekten på solvenskapitaldekningen begrenses her av størrelsen på bufferfondet.

7.2.3 Kreditt- og konsentrasjonsrisiko

Det er lagt vekt på at kredittеksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av samlet krediteksponering med investment grade er 39 prosent ratet AA- eller bedre.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt av 3,0 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

KLP har begrenset konsentrasjonsrisiko. Fordi ingen eksponeringer kommer over terskelverdiene som definert i Solvens II regelverket får ikke livselskapet noe kapitalkrav for konsentrasjonsrisiko under standard metoden. Innretningen av KLPs forvaltning av rente- og aksjeporteføljene vil i utgangspunktet bidra til å begrense konsentrasjonsrisiko gjennom utstrakt bruk av indeksforvaltning. KLP fastsetter eksplisitte rammer for kredittgivningen som begrenser konsentrasjon på enkeltnavn og gruppe. Oppfølgingen av sektorkonsentrasjon skjer gjennom månedlig og kvartalsvis rapportering.

Selv om KLPs investeringer er godt diversifisert, er det en klar overvekt av plasseringer i Norge. Dette er en bevisst og en naturlig konsekvens av KLPs virksomhet med hovedsakelig offentlig tjenestepensjon.

7.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO

Foretakets samlede maksimale eksponering for kredittrisiko består av bokførte verdier. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser.

Note 8 **Likviditetsrisiko**

Tabellen nedenfor spesifiserer foretakets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

2022 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	131	608	690	4 815	6 245
Fondsobligasjonslån [1]	0	72	287	359	1 215	1 933
Leverandørgjeld	18	0	0	0	0	18
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	64	0	0	0	0	64
Betingede forpliktelser	28 767	0	0	0	0	28 767
Sum	**28 849**	**203**	**895**	**1 049**	**6 031**	**37 026**
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Innstrømmer	0	0	0	0	0	0
Utstrømmer	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater netto oppgjør	3 271	1 891	713	750	611	7 236
Sum finansielle derivater	**3 271**	**1 891**	**713**	**750**	**611**	**7 236**
Sum	**32 119**	**2 094**	**1 608**	**1 799**	**6 642**	**44 262**

[1] Kontantstrømmene er beregnet frem til forventet forfall ved renteregulerings tidspunkt i de tilfellene hvor lånet er evigvarende.

2021 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	125	573	658	4 725	6 082
Fondsobligasjonslån [1]	0	64	257	321	1 298	1 941
Leverandørgjeld	10	0	0	0	0	10
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	21	0	0	0	0	21
Betingede forpliktelser	26 074	0	0	0	0	26 074
Sum	**26 105**	**190**	**830**	**979**	**6 023**	**34 127**
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Innstrømmer	0	0	0	0	0	0
Utstrømmer	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater netto oppgjør	2 727	2 947	254	299	216	6 443
Sum finansielle derivater	**2 727**	**2 947**	**254**	**299**	**216**	**6 443**
Sum	**28 832**	**3 136**	**1 084**	**1 279**	**6 239**	**40 570**

Tabellen over viser finansielle forpliktelser KLP har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall.

Risikoen for at KLP ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av foretakets eiendeler er likvide. KLP har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. KLPs likviditetsstrategi innebærer at foretaket til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte sine forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i KLP sine porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på foretakets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. KLP sin enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Styret i KLP fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for KLP. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

FORVENTET UTBETALINGSPROFIL PENSJONSFORPLIKTELSER

2022 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	**23 418**	**99 179**	**164 600**	**360 736**	**328 568**	**241 348**	**144 095**	**112 100**	**1 474 044**

2021 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	**21 704**	**90 952**	**154 758**	**351 504**	**330 288**	**251 699**	**154 457**	**125 833**	**1 481 195**

Utbetalingsprofilen viser antatte utbetalingstidspunkter for de fremtidige pensjonsforpliktelsene ovenfor kundene til KLP og er basert på udiskonterte verdier.

Forsikringsforpliktelsene i regnskapet er neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet.

Note 9 **Renterisiko**

2022 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
EIENDELER							
Aksjefondsandeler [1]	0	0	0	0	0	9	9
Alternative investeringer	0	0	0	0	0	15	15
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	28	0	13	-36	-119	-6	-119
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	13	13
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-23	-42	-661	-736	-608	172	-1 897
Rentefondsandeler	-1 120	0	0	0	0	21	-1 099
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	138	138
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	16	16
Utlån	0	0	0	0	0	480	480
Betingede forpliktelser [2]	0	0	0	0	0	14	14
Sum eiendeler	**-1 116**	**-42**	**-647**	**-771**	**-727**	**871**	**-2 432**
FORPLIKTELSER							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-4	0	0	0	0	-7	-10
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	34	57	0	91
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-41	-41
Sum forpliktelser	**-4**	**0**	**0**	**34**	**57**	**-47**	**40**
Sum før skatt	**-1 120**	**-42**	**-647**	**-738**	**-670**	**824**	**-2 392**
Sum etter skatt	**-840**	**-31**	**-485**	**-553**	**-502**	**618**	**-1 794**

[1] Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

[2] Betingede forpliktelser i denne sammenheng gjelder aksepterte, ikke utbetalte utlån.

2021 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
EIENDELER							
Aksjefondsandeler [1]	0	0	0	0	0	9	9
Alternative investeringer	-7	0	0	0	0	39	31
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	28	-1	12	-57	-153	-8	-178
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	16	16
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-27	-30	-526	-618	-720	180	-1 740
Rentefondsandeler	-3 035	0	0	0	0	31	-3 003
Utlån og fordringer	0	-1	0	0	0	146	145
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	0	0
Utlån	0	0	0	0	0	441	441
Betingede forpliktelser [2]	0	0	0	0	0	14	14
Sum eiendeler	**-3 041**	**-31**	**-514**	**-675**	**-873**	**868**	**-4 265**
FORPLIKTELSER							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	0	0	0	0	-4	-2
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	43	77	0	119
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-37	-37
Sum forpliktelser	**2**	**0**	**0**	**43**	**77**	**-41**	**80**
Sum før skatt	**-3 039**	**-30**	**-514**	**-632**	**-796**	**827**	**-4 185**
Sum etter skatt	**-2 279**	**-23**	**-385**	**-474**	**-597**	**620**	**-3 139**

[1] Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

[2] Betingede forpliktelser i denne sammenheng gjelder aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved økning av markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen "Endring i kontantstrøm" (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Følgende rentepapirer faller inn under noten; papirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). KLP har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

KLP sine investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

Note 10 **Valutarisiko**

31.12.2022	Balanseposter eksl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings-kurs	Sum		Netto-posisjon
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA [1]	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Valuta/NOK**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**NOK**
Amerikanske dollar	11 596	-530	8 948	-17 375	9,85	20 544	-17 905	25 999
Euro	4 464	-211	4 209	-7 706	10,51	8 673	-7 917	7 940
Japanske yen	109 707	-297	71 647	-144 785	0,07	181 354	-145 083	2 708
Britiske Pund	1 393	-37	1 089	-2 256	11,85	2 482	-2 294	2 234
Canadiske dollar	679	0	396	-852	7,27	1 075	-852	1 622
Indisk rupi	11 827	0	0	0	0,12	11 827	0	1 408
Hong Kong dollar	2 528	0	1 734	-3 157	1,26	4 262	-3 157	1 396
Sveitsiske franc	298	0	186	-370	10,65	484	-370	1 215
Svenske kroner	23 798	0	27 486	-50 383	0,95	51 284	-50 383	851
Australske dollar	393	0	259	-527	6,68	652	-527	838
Kinesiske yuan	445	0	0	0	1,42	445	0	630
Taiwan new dollar	4 709	0	0	-2 923	0,32	4 709	-2 923	572
Brasilianske real	270	0	0	0	1,87	270	0	504
Andre valutaer								2 681
Sum kortsiktige valutaposisjoner								**50 598**
Euro	2 136	-301	48	-1 220	10,51	2 183	-1 521	6 959
Amerikanske dollar	3 309	-66	22	-3 127	9,85	3 331	-3 193	1 353
Danske kroner	418	0	0	0	1,41	418	0	592
Japanske yen	14 580	-10 408	0	0	0,07	14 580	-10 408	312
Svenske kroner	3 306	0	0	-3 267	0,95	3 306	-3 267	37
Australske dollar	0	0	0	0	6,68	0	0	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	7,27	0	0	0
Sveitsiske franc	0	0	0	0	10,65	0	0	0
Koreansk won	0	0	0	0	0,01	0	0	0
Britiske Pund	154	0	0	-169	11,85	154	-169	-186
Sum langsiktige valutaposisjoner								**9 067**
Sum valutaposisjoner før skatt								**59 665**
Sum valutaposisjoner etter skatt								**44 749**

[1] Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2022 og 2021 på henholdsvis 88% og 84%. Kortsiktige nettoposisjoner under 500 millioner kroner er slått sammen under "Andre valutaer".

31.12.2021	Balanseposter eksl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings-kurs	Sum		Netto-posisjon
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA [1]	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**Valuta/NOK**	**Eiendeler**	**Gjeld**	**NOK**
Amerikanske dollar	13 069	-51	9 429	-18 264	8,82	22 498	-18 315	36 891
Euro	4 354	-168	3 537	-6 760	10,03	7 891	-6 928	9 651
Japanske yen	127 778	-292	87 835	-174 427	0,08	215 613	-174 720	3 131
Britiske Pund	1 258	0	1 073	-2 132	11,94	2 331	-2 132	2 377
Canadiske dollar	894	0	478	-1 056	6,98	1 371	-1 056	2 202
Svenske kroner	22 003	0	22 482	-42 325	0,97	44 485	-42 325	2 103
Hong Kong dollar	3 271	0	1 912	-3 843	1,13	5 183	-3 843	1 515
Indisk rupi	12 466	0	0	0	0,12	12 466	0	1 479
Sveitsiske franc	356	0	220	-425	9,68	576	-425	1 454
Danske kroner	10 324	-68	9 384	-18 773	1,35	19 708	-18 842	1 168
Australske dollar	461	0	322	-629	6,41	783	-629	985
Taiwan new dollar	6 436	0	0	-3 423	0,32	6 436	-3 423	961
Kinesiske yuan	474	0	0	0	1,38	474	0	655
Koreansk won	210 413	0	0	-122 730	0,01	210 413	-122 730	650
Andre valutaer								3 407
Sum kortsiktige valutaposisjoner								**68 629**
Euro	1 477	-301	0	-854	10,03	1 477	-1 155	3 235
Amerikanske dollar	3 506	-82	0	-3 159	8,82	3 506	-3 241	2 340
Japanske yen	15 875	-11 529	0	0	0,08	15 875	-11 529	333
Britiske Pund	173	0	2	-169	11,94	175	-169	70
Svenske kroner	3 014	0	0	-2 957	0,97	3 014	-2 957	56
Danske kroner	14	0	0	0	1,35	14	0	19
Australske dollar	0	0	0	0	6,41	0	0	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	6,98	0	0	0
Sveitsiske franc	0	0	0	0	9,68	0	0	0
Koreansk won	0	0	0	0	0,01	0	0	0
Sum langsiktige valutaposisjoner								**6 053**
Sum valutaposisjoner før skatt								**74 682**
Sum valutaposisjoner etter skatt								**56 012**

[1] Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2022 og 2021 på henholdsvis 88 % og 84 %. Kortsiktige nettoposisjoner under 500 millioner kroner er slått sammen under "Andre valutaer".

KLP valutasikrer hoveddelen av investeringer gjort i utenlandsk valuta. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. Per 31.12.2022 var sikringsgraden på aksjer i utviklede markeder og de mest likvide valutaene i fremvoksende markeder 60 prosent med mulige svingninger mellom 50-70 prosent. Øvrige valutaer, dvs. mindre likvide valutaer i utviklede markeder og valutaer i fremvoksende markeder med unntak av de mest likvide valutaene, er ikke valutasikret. Bakgrunnen for dette er at disse valutaene ikke har et stort nok marked og/eller likviditet til at det er hensiktsmessig å valutasikre. Denne reduksjonen i sikringsgraden på aksjer, samt usikrede utenlandske aksjefond, bidrar til å øke nettoposisjonene i utenlandsk valuta.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 597 millioner kroner før skatt. For 2021 blir tilsvarende resultateffekt 747 millioner kroner før skatt.

Note 11 **Kredittrisiko**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	[1] Boliglån < 80%	Boliglån >80%	Øvrige	Totalt
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	22 804	0	0	0	0	0	1 396	24 200
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	170 288	106	541	2 784	0	0	11 625	185 343
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	59 225	2 318	2 335	2 513	0	0	1 099	67 490
Rentefond	0	0	1 835	0	0	0	40 867	42 702
Utlån og fordringer	17 603	0	0	186	0	0	0	17 789
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	4 628	0	0	0	0	0	0	4 628
Kontanter og innskudd	918	0	0	0	0	0	0	918
Utlån	0	0	73 954		2 848	91	2 089	78 982
Sum	**275 465**	**2 424**	**78 665**	**5 483**	**2 848**	**91**	**57 076**	**422 052**

[1] Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	10 590	2 829	6 352	3 033	22 804
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	30 063	22 742	68 687	48 795	170 288
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	17 028	10 442	14 134	17 621	59 225
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	11 673	4 498	1 432	17 603
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	2 502	2 126	0	4 628
Kontanter og innskudd	0	918	0	0	918
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	**57 681**	**51 107**	**95 797**	**70 880**	**275 465**

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	[1] Boliglån < 80%	Boliglån >80%	Øvrige	Totalt
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	24 529	36	0	0	0	0	1 396	25 961
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	153 290	140	377	1 683	0	0	20 193	175 684
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	47 137	1 085	2 908	1 770	0	0	6 009	58 909
Rentefond	0	0	1 654	0	0	0	59 373	61 027
Utlån og fordringer	13 571	0	0	182	0	0	0	13 753
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2 513	0	0	0	0	0	0	2 513
Kontanter og innskudd	755	0	0	0	0	0	0	755
Utlån	0	0	73 005		2 872	109	2 186	78 172
Sum	**241 794**	**1 261**	**77 944**	**3 635**	**2 872**	**109**	**89 157**	**416 774**

[1] Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	11 158	2 783	6 989	3 598	24 529
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	20 932	25 627	66 960	39 772	153 290
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	19 270	11 153	9 992	6 722	47 137
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	7 718	5 285	567	13 571
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	501	2 012	0	2 513
Kontanter og innskudd	0	755	0	0	755
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	**51 359**	**48 537**	**91 239**	**50 659**	**241 794**

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. KLP har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys, Fitch, Scope Ratings og Nordic Credit Rating. Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de fem er benyttet og alle fem ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som "Øvrige" er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 57 milliarder kroner per 31.12.2022. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien "Øvrige".

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som er vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
TI STØRSTE MOTPARTER		
Motpart 1	9 776	9 551
Motpart 2	8 601	7 903
Motpart 3	7 120	7 174
Motpart 4	7 096	6 377
Motpart 5	6 061	5 548
Motpart 6	5 549	5 194
Motpart 7	5 512	4 698
Motpart 8	4 698	4 515
Motpart 9	4 443	4 353
Motpart 10	4 320	3 882
Totalt	**63 177**	**59 196**

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

PREMIEFORDRINGER OG FORDRINGER I FORBINDELSE MED REASSURANSE

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Premiefordringer	1 040	905
Nedskrivninger av premiefordringer	0	0
Sum	**1 040**	**905**

KLPs premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

ENDRING I VIRKELIG VERDI SOM FØLGE AV ENDRING I KREDITTRISIKO

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Endring i virkelig verdi som følge av endring i kredittrisiko	-642	155

Dette er ingen nøyaktig beregning, men vårt beste estimat. Faktisk endring i virkelig verdi avhenger av både endringer i risikofri rente og kredittpåslag. Dette estimatet er et forsøk på å isolere endringen i virkelig verdi som skyldes at kredittpåslaget på obligasjonene har endret seg i løpet av året. Estimatet regnes ut ved at man ser på endringen i kredittpåslag for hver enkelt obligasjon gjennom året og obligasjonens kontantstrømvektede gjenværende løpetid (durasjon) for obligasjonen på rapporteringstidspunktet. Det er mange grunner til at kredittpåslaget endrer seg, for eksempel at kredittpåslaget blir lavere når obligasjonen går mot forfall, at en utsteder anses som mer eller mindre risikofull eller at markedet krever en høyere eller lavere risikopremie for kredittobligasjoner generelt. Dersom endringen i virkelig verdi er positiv (negativ) indikerer det at det durasjon- og verdivektede kredittpåslaget et redusert (økt).

Beregningen tar utgangspunkt i beholdning pr. 31.12.22, og er gjort for bonds og index bonds som verdsettes til virkelig verdi. Statsporteføljer er tatt ut av beregningsgrunnlaget. Fondsandeler er ikke dekomponert.

Note 12 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2022 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
Sum	**4 628**	**0**	**4 628**	**-1 228**	**-2 667**	**-667**	**366**
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	4 164	0	4 164	-1 225	-2 124	-667	360
Sum eiendeler selskapsporteføljen	455	0	455	0	-512	0	0
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	9	0	9	-2	-31	0	6
Sum	**4 628**	**0**	**4 628**	**-1 228**	**-2 667**	**-667**	**366**
GJELD							
Finansielle derivater	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64
Sum	**1 387**	**0**	**1 387**	**-1 228**	**-88**	**-211**	**64**
PORTEFØLJEFORDELT GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 321	0	1 321	-1 225	-42	-211	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	60	0	60	0	-25	0	60
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	6	0	6	-2	-21	0	3
Sum	**1 387**	**0**	**1 387**	**-1 228**	**-88**	**-211**	**64**

31.12.2021 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	2 513	0	2 513	-1 485	-1 640	-79	310
Sum	**2 513**	**0**	**2 513**	**-1 485**	**-1 640**	**-79**	**310**
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 862	0	1 862	-1 484	-901	-79	279
Sum eiendeler selskapsporteføljen	646	0	646	0	-734	0	27
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	6	0	6	-2	-5	0	4
Sum	**2 513**	**0**	**2 513**	**-1 485**	**-1 640**	**-79**	**310**
GJELD							
Finansielle derivater	2 014	0	2 014	-1 485	-21	-330	222
Sum	**2 014**	**0**	**2 014**	**-1 485**	**-21**	**-330**	**222**
PORTEFØLJEFORDELT GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	2 010	0	2 010	-1 484	-18	-330	220
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	4	0	4	-2	-3	0	3
Sum	**2 014**	**0**	**2 014**	**-1 485**	**-21**	**-330**	**222**

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Noten viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

Note 13 **Pantelån og andre utlån**

MILLIONER KRONER	Kommune-forvaltningen	Statlige og kommuneeide foretak [1]	Private organisasjoner og foretak	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2022	Sum 31.12.2021
Agder	3 916	207	3	97	4 224	3 886
Innlandet	6 683	72	177	169	7 102	7 056
Møre og Romsdal	4 663	223	103	131	5 119	5 095
Nordland	4 727	177	37	120	5 062	4 690
Oslo	448	0	1 457	250	2 155	2 001
Rogaland	2 656	151	97	250	3 155	2 966
Svalbard	72	0	0	0	72	78
Troms og Finnmark	4 816	714	361	180	6 071	5 549
Trøndelag	7 912	238	478	164	8 792	8 507
Vestfold og Telemark	3 311	244	68	252	3 876	3 936
Vestland	6 968	1 236	159	307	8 670	8 619
Viken	15 985	522	1 437	1 016	18 960	19 123
Utlandet	0	0	5 352	0	5 352	6 413
Ufordelt	18	0	0	0	18	22
Påløpte renter	320	19	13	4	356	232
Sum	**62 497**	**3 803**	**9 743**	**2 939**	**78 982**	**78 172**

[1] Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneeide foretak, også kommunal forretningsdrift.

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 3 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i KLP er meget liten, da en meget høy andel av utlån er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel lite reell da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko. KLP har i tillegg et konserninternt lån på rundt 12 milliarder kroner som ligger på linjen fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak.

MILLIONER KRONER	2022	2021
INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER PÅ UTLÅN TIL AMORTISERT KOST		
Antall lån	1	1
Sum hovedstol før nedskrivninger	0,30	0,46
Nedskrivninger	0,10	0,22
Sum hovedstol etter nedskrivninger	**0,20**	**0,24**
INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	0,24	0,50
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	0,00	0,00
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,00	0,00
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	0,10	0,26
Nedskrivning på individuelle utlån	**0,14**	**0,24**
GRUPPEVIS NEDSKRIVNING		
Nedskrivning på grupper av utlån 01.01.	0,10	0,10
Periodens nedskrivning på grupper av utlån	-0,10	0,07
Nedskrivning på grupper av utlån	**0,00**	**0,17**

FORFALTE, IKKE NEDSKREVNE UTLÅN

MILLIONER KRONER	2022 Restgjeld	2021 Restgjeld
FORFALT		
30-90 dager	3	1
over 90 dager	3	7
Sum forfalte utlån	**6**	**8**

Antall er absolutte tall og beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån målt til amortisert kost. Alle nedskrivninger gjelder utlån med pant i bolig.

Note 14 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eier-andel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.21	Tilgang/ avgang	Verdi-regulering	Resultat-andel	Egenkapital transaksjon[1]	Utbytte	Bokført verdi 31.12.22
AKSJER I SELSKAPSPORTEFØLJEN EIENDOMSDATTERFORETAK											
KLP Huset AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	889828382	100,0 %	0	0	2 657	0	-133	81	-65	0	2 540
KLP Zander Kaaes gt. 7 AS Abels gate 9 7030 Trondheim	999659527	100,0 %	0	790	850	0	93	38	-38	0	943
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i selskapsporteføljen			**0**	**790**	**3 507**	**0**	**-40**	**118**	**-103**	**0**	**3 483**
AKSJER I SELSKAPSPORTEFØLJEN DATTERFORETAK (EKSKL. EIENDOM)											
KLP Skadeforsikring AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	970896856	100,0 %	59	79	2 266	0	0	3	0	0	2 269
KLP Kapitalforvaltning AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	968437666	100,0 %	7	14	379	0	0	3	11	0	393
KLP Forsikringsservice AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	967696676	100,0 %	0	0	6	0	0	1	0	0	8
KLP Banken AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	993821837	100,0 %	15	15	2 524	0	0	174	271	0	2 969
Sum aksjer og andeler i datterforetak (ekskl. eiendom) i selskapsporteføljen			**80**	**108**	**5 175**	**0**	**0**	**182**	**282**	**0**	**5 639**
TILKNYTTEDE FORETAK I SELSKAPSPORTEFØLJEN											
Norsk Pensjon AS Hansteens gate 2 0253 Oslo	890050212	25,0 %	5	2	2	0	0	0	0	0	2
Fylkeshuset AS Fylkeshuset 6404 Molde	930591114	48,0 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i selskapsporteføljen			**5**	**3**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**3**

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eier-andel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.21	Tilgang/ avgang	Verdi-regulering	Resultat-andel	Egenkapital transaksjon[1]	Utbytte	Bokført verdi 31.12.22
Sum aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak i selskapsporteføljen			**85**	**110**	**5 177**	**0**	**0**	**182**	**282**	**0**	**5 641**
Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak			**85**	**901**	**8 684**	**0**	**-40**	**301**	**179**	**0**	**9 124**
EIENDOMSDATTERFORETAK											
AKSJER I KOLLEKTIV- OG INVESTERINGSVALGPORTEFØLJENE											
KLP Eiendom AS Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	988394750	100,0 %	0	0	70 462	0	3 046	2 800	-1 029	0	75 280
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i kollektiv- og investeringsvalgporteføljene			**0**	**0**	**70 462**	**0**	**3 046**	**2 800**	**-1 029**	**0**	**75 280**
DATTERFORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											
Copenhagen Infrastructure Partners III GP APS Nørregade 21 1165 København K. Denmark		100,0 %	0	13	11	0	0	4	0	0	15
Copenhagen Infrastructure Partners II GP APS Nørregade 21 1165 København K. Denmark		100,0 %	9	16	8	0	0	0	0	0	8
Copenhagen Infrastructure Partners IV GP Nørregade 21 1165 København K. Denmark		100,0 %	0	7	7	4	0	9	0	0	20
Sum aksjer og andeler i datterforetak i kollektivporteføljen			**9**	**36**	**26**	**4**	**0**	**12**	**0**	**0**	**42**
FELLESKONTROLLERTE FORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											
KLP Norfund Investments IS Fridtjof Nansens plass 4 0160 OSLO	999548636	49,0 %	0	700	879	225	0	38	0	-224	918
Sum aksjer og andeler i felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			**0**	**700**	**879**	**225**	**0**	**38**	**0**	**-224**	**918**
TILKNYTTEDE FORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											
Norfinance AS Fridtjof Nansens plass 4 0160 OSLO	912764729	46,5 %	92	490	690	8	0	51	0	-5	744

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eier-andel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelses-kost	Bokført verdi 31.12.21	Tilgang/ avgang	Verdi-regulering	Resultat-andel	Egenkapital transaksjon[1]	Utbytte	Bokført verdi 31.12.22
Tensio AS Kjøpmannsgata 7A 7500 STJØRDAL	922828172	20,0 %	1 653	1 353	1 050	0	0	49	0	0	1 099
NEAS Konsern AS Industriveien 1 6517 Kristiansund N	960684737	33,3 %	357	348	337	0	0	9	0	-5	341
Runde Holdco AS Vestre Strømkaien 7 5008 Bergen	923101284	20,6 %	400	184	421	-216	0	66	0	0	270
Odal Vind AS Pausvegen 6 1927 Rånåsfoss	924824905	33,2 %	330	456	422	31	0	51	0	0	504
KLP Norfund Investments India AS Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	926888455	49,0 %	0	207	0	207	0	0	0	0	207
SR Energy AB Rosenlundsg.3 Box 7123 402 33 Göteborg Sweden		30,0 %	600	1 295	1 073	248	0	-2	0	0	1 319
Skaftåsen Bidco AB BOX 16285 103 25 Stockholm Sweden		23,2 %	86	86	61	0	0	-10	0	0	51
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i kollektivporteføljen			**3 517**	**4 417**	**4 054**	**277**	**0**	**214**	**0**	**-10**	**4 535**
Sum aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			**3 526**	**5 153**	**4 958**	**506**	**0**	**264**	**0**	**-234**	**5 495**

[1] Kolonnen egenkapitaltransaksjon inkluderer konsernbidrag

Alle aksjer og andeler har lik stemmeandel.

Note 15 **Aksjer og aksjefondsandeler**

Norske aksjer og andeler er oppgitt med tilhørende organisasjonsnummer.

Markedsverdi er oppgitt i hele millioner kroner. Det betyr at dersom markedsverdien er lavere enn 0,5 millioner kroner blir denne presentert som 0.

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NORGE			
NMI GP IV AS	922100209	1 331 815	15
NORDIC CREDIT RATING AS	911721287	29 970	6
TOPCO AS (OSLOFJORD VARME)	920349455	180	493
TRONDERENERGI VEKST HOLDING AS	980417824	195 951	402
ZILIFT AS		1 477 164	0
ZILIFT AS A		941 951	0
ZILIFT AS B		324 551	0
ZILIFT AS C		609 627	0
ZILIFT AS D		773 697	0
ZILIFT AS E		1 060 260	0
ZILIFT AS F		882 671	0
SUM USPESIFISERT			**915**
ADEVINTA ASA	921796226	1 115 135	73
KAHOOT! ASA		1 200 070	23
SCHIBSTED ASA-B SHS	933739384	367 395	66
SCHIBSTED	933739384	275 958	51
TELENOR		2 421 714	222
SUM TELEKOM & MEDIA			**435**
EUROPRIS ASA		630 130	43
KID ASA		138 053	10
KONGSBERG AUTOMOTIVE ASA		2 985 731	8
SATS ASA		306 513	3
SUM FORBRUKSVARER			**63**
LEROY SEAFOOD GROUP ASA	975350940	1 011 785	56
MARINE HARVEST	964118191	1 709 505	286
ORKLA	910747711	2 945 727	209
SALMAR ASA	960514718	228 234	88
SUM KONSUMENTVARER			**638**
AKER BP ASA	989795848	1 214 383	369
AKER SOLUTIONS HOLDING ASA	913748174	928 703	35
DNO ASA	921526121	2 024 671	24
EQUINOR ASA	923609016	4 277 387	1 505
TGS NOPEC GEOPHYSICAL CO ASA		438 053	58
VAR ENERGI ASA		1 413 191	47
SUM ENERGI			**2 038**
ABG SUNDAL COLLIER HOLDING ASA		1 641 695	9
AURSKOG SPAREBANK	937885644	47 911	11
B2 HOLDING ASA	992249986	832 683	7
DNB BANK ASA	984851006	3 577 701	696
GJENSIDIGE FORSIKRING ASA	995568217	767 272	147
GRONG SPAREBANK	937903146	65 185	10
HOLAND OG SETSKOG SPAREBANK	937885822	26 014	4
JAREN SPAREBANK	937895976	108 974	26
MELHUS SPAREBANK	937901291	64 909	10
NIDAROS SPAREBANK	937902719	6 476	1
NORDIC MICROFINANCE INITIATIVE	917763399	6 124 367	13
NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE	917763399	8 118 127	14
ROMERIKE SPAREBANK	937885911	103 475	13
ROMSDAL SPAREBANK	937900775	32 800	4
SANDNES SPAREBANK	915691161	268 814	25
SKUE SPAREBANK	837889812	60 711	14
SOGN SPAREBANK	837897912	8 679	1
SPAREBANK 1 HELGELAND	937904029	349 071	42
SPAREBANK 1 NORDMOERE	937899408	143 158	18
SPAREBANK 1 NORD-NORGE	952706365	2 300 686	220
SPAREBANK 1 OESTLANDET	920426530	1 171 544	142
SPAREBANK 1 OSTFOLD AKERSHUS	837884942	170 205	54

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELA	937889275	190 003	62
SPAREBANK 1 SMN	937901003	2 738 645	348
SPAREBANK 1 SOROST-NORGE	944521836	1 377 645	76
SPAREBANK 1 SR BANK ASA	937895321	675 632	82
SPAREBANK 68 GRADER NORD	937905378	48 552	8
SPAREBANKEN MORE-CAP CERT	937899319	1 148 104	97
SPAREBANKEN OST	937888937	621 465	29
SPAREBANKEN SOR	937894538	163 300	21
SPAREBANKEN VEST	832554332	2 354 478	218
STOREBRAND ASA	916300484	1 781 203	152
SUNNDAL SPAREBANK	937899963	32 000	4
TOTENS SPAREBANK	937887787	174 786	38
TYSNES SPAREBANK	937897375	39 903	5
AASEN SPAREBANK	937903502	42 446	5
SUM FINANS			**2 626**
BIOTEC PHARMACON		190 099	14
BERGENBIO ASA		217 489	2
APPTIX ASA		180 012	3
NYKODE THERAPEUTICS ASA		656 822	18
PHOTOCURE		92 118	10
REDCORD AS		7 100	0
ULTIMOVACS ASA		77 591	9
SUM HELSE			**55**
AF GRUPPEN ASA	0	201 920	29
AKER ASA-A SHARES	886581432	84 145	61
AKER HORIZONS ASA	925978558	911 866	12
ARENDALS FOSSEK	910261525	52 242	13
BONHEUR ASA	830357432	80 257	23
HEXAGON COMPOSITES ASA	938992185	494 585	14
KONGSBERG GRUPPEN ASA	943753709	345 310	143
MPC CONTAINER SHIPS AS		1 255 873	20
MULTICONSULT ASA		72 465	10
NEL ASA		5 899 760	82
NORWEGIAN AIR SHUTTLE AS	965920358	2 632 290	19
TOMRA SYSTEMS ASA	927124238	893 789	148
VEIDEKKE ASA	917103801	356 522	34
WALLENIUS WILHELMSEN LOGISTI	995216604	399 193	39
SUM INDUSTRI			**647**
HIDDN SOLUTIONS ASA		2 195	0
ATEA ASA		296 892	34
BOUVET ASA		313 390	19
CRAYON GROUP HOLDING AS	997602234	249 907	25
KITRON ASA		704 719	20
NORDIC SEMICONDUCTOR ASA		654 791	107
RENEWABLE ENERGY CORP	977258561	1 031 819	14
SUM IT			**219**
BORREGAARD ASA	998753562	358 524	54
ELKEM ASA	911382008	1 085 945	38
NORSK HYDRO ASA	914778271	5 250 408	385
YARA INTERNATIONAL	986228608	638 431	275
SUM RÅVARER			**752**
ENTRA ASA	999296432	206 207	22
SUM EIENDOM			**22**
CLOUDBERRY CLEAN ENERGY ASA		587 910	7
ELMEA AS	600218090	10 290	179
FJORDKRAFT HOLDING ASA		388 401	6
ISTAD AS		13 000	152
RINGERIKS-KRAFT AS	976957628	150	336

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SCATEC SOLAR ASA	990918546	449 807	35
TRONDERENERGI AS	980417824	1 652 744	1 073
TUSSA KRAFT AS		454	584
SUM FORSYNING			**2 373**
NORGE			**10 785**

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
UTLAND			
ACTIVISION BLIZZARD INC		63 400	48
ALPHABET INC-CL A		505 200	439
ALPHABET INC-CL C		473 380	414
AT&T		599 011	109
AUTO TRADER GROUP PLC		98 243	6
BCE INC		8 280	4
BOLLORE		57 936	3
BT GROUP		820 121	11
CAPCOM CO LTD		21 600	7
CELLNEX TELECOM SAU		47 056	15
CHARTER COMMUNICATIONS INC-A		10 312	34
COMCAST CORP A (NEW)		381 916	131
CYBERAGENT INC		30 000	3
DENTSU		18 100	6
DEUTSCHE TELEKOM		270 006	53
DISH NETWORK CORP		20 301	3
ELECTRONIC ARTS		23 860	29
ELISA OYJ		8 631	4
EMBRACER GROUP AB		35 786	2
FOX CORP - CLASS A - W/I		28 000	8
FOX CORP- CLASS B - W/I		12 300	3
HAKUHODO DY HOLDINGS		13 200	1
HKT TRUST AND HKT LTD		196 880	2
INFORMA PLC		103 148	8
INFRASTRUTTURE WIRELESS ITAL		16 896	2
INTERPUBLIC GROUP OF COS		27 400	9
KAKAKU.COM INC		10 139	2
KDDI		139 600	41
LIBERTY MEDIA CORP-LIBERTY-C		14 400	8
LIBERTY SIRIUSXM GROUP		6 000	2
LIBERTY MEDIA COR-SIRIUSXM C		17 678	7
LIVE NATION ENTERTAINMENT IN		12 000	8
CENTURYLINK INC		78 416	4
MATCH GROUP INC		25 781	11
FACEBOOK INC-A		193 850	230
MISTAK 0 12/31/49 AMC		32 000	0
NETFLIX INC		37 496	109
NEWS CORP - CLASS A		24 545	4
NEXON CO LTD		34 900	8
NINTENDO CO		97 000	40
NTT CORP		107 032	30
OMNICOM GROUP		19 316	16
FRANCE TELECOM		166 582	16
CBS CORP B		44 233	7
PINTEREST INC- CLASS A		42 500	10
PUBLICIS GROUPE		18 955	12
QUEBECOR INC -CL B		13 100	3
REA GROUP LTD		3 640	3
ROBLOX CORP -CLASS A		90 222	25
ROGERS COMMUNICATIONS B		33 078	15
ROKU INC		8 600	3
SCOUT24 AG		6 304	3
SEA LTD-ADR		25 600	13
SEEK LTD		23 372	3
SHAW COMMUNICATIONS B		42 887	12
SINGAPORE TELECOM		764 380	14
SIRIUS XM RADIO INC		95 000	5

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SNAP INC - A		98 800	9
SOFTBANK CORP		242 800	27
SOFTBANK CORP		108 500	46
TELECOM CORP NEW ZEALAND		109 332	4
SQUARE ENIX HOLDINGS CO LTD		6 500	3
SWISSCOM		2 067	11
TAKE-TWO INTERACTIVE SOFTWRE		13 600	14
TELE2 B		58 368	5
TELECOM ITALIA ORD		824 953	2
TELEFONICA DEUTSCHLAND HOLDI		37 149	1
TELEFONICA		480 036	17
TELIASONERA		221 882	6
TELSTRA GROUP LTD		313 037	8
TELUS CORP		40 148	8
T-MOBILE US INC		54 054	75
TOHO CO		8 100	3
TRADE DESK INC/THE -CLASS A		36 200	16
UBISOFT ENTERTAINMENT		6 266	2
UNITED INTERNET		7 491	1
UNIVERSAL MUSIC GROUP NV		55 846	13
VERIZON COMMUNICATIONS		355 198	138
VIVENDI		55 407	5
VODAFONE GROUP		2 417 291	24
DISNEY (WALT)		152 254	130
WARNER BROS DISCOVERY INC		193 450	18
WPP PLC		84 744	8
YAHOO JAPAN CORP		221 800	5
ZOOMINFO TECHNOLOGIES INC		20 500	6
SUM TELEKOM & MEDIA			**2 651**
ACCOR		18 630	5
ADIDAS		21 727	29
ADVANCE AUTO PARTS		6 300	9
AIRBNB INC-CLASS A		26 900	23
AISIN SEIKI CO		12 600	3
AMAZON.COM		777 080	643
DELPHI AUTOMOTIVE PLC		25 209	23
ARAMARK		20 000	8
AUTOZONE		1 755	43
NAMCO BANDAI HOLDINGS		19 000	12
BARRATT DEVELOPMENTS		84 588	4
LIMITED BRANDS		23 500	10
BMW STAMM		36 811	32
BMW VORZUG		5 429	5
BERKELEY GROUP HOLDINGS		9 875	4
BEST BUY CO		17 284	14
PRICELINE.COM		3 511	70
BORGWARNER INC		24 600	10
BRIDGESTONE CORP		50 600	18
BURBERRY GROUP		36 708	9
BURLINGTON STORES INC		5 700	11
CANADIAN TIRE CORP A		4 900	5
CARMAX		12 900	8
CARNIVAL CORP		3	0
CARNIVAL PLC-ADR		77 000	5
CHEWY INC - CLASS A		4 300	2
CHIPOTLE MEXICAN GRILL INC		2 500	34
RICHEMONT (FIN) UNIT A		57 812	74
CIE FINANCIERE RICHEMO-CW		74 450	1

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
COMPASS GROUP		197 555	45
CONTINENTAL		11 437	7
DARDEN RESTAURANTS		9 500	13
DELIVEROO PLC		349 371	4
DELIVERY HERO AG		14 982	7
DENSO CORP		35 900	17
D'IETEREN SA/NV		2 776	5
DOLLAR GENERAL CORP		18 862	46
DOLLAR TREE INC		19 651	27
DOLLARAMA INC		25 500	15
DOMINO'S PIZZA INC		2 770	9
DOORDASH INC - A		16 200	8
D.R. HORTON		28 600	25
DR ING HC F PORSCHE AG		9 560	10
EBAY		49 874	20
ELECTROLUX B		16 302	2
ETSY INC		10 600	13
EXPEDIA		12 450	11
FAST RETAILING CO		4 900	29
FERRARI NV		13 097	28
FORD MOTOR CO		342 708	39
GARMIN		12 600	11
GENERAL MOTORS CO		119 889	40
GENUINE PARTS CO		11 675	20
GILDAN ACTIVEWEAR		15 100	4
HASBRO		8 800	5
HENNES & MAURITZ B		77 877	8
HERMES INTERNATIONAL		3 629	55
HIKARI TSUSHIN INC		1 900	3
HILTON WORLDWIDE HOLDINGS IN		23 833	30
HOME DEPOT		87 028	271
HONDA MOTOR CO		154 100	35
IDP EDUCATION LTD		13 391	2
IIDA GROUP HOLDINGS CO LTD		10 500	2
INDITEX		117 453	31
INTERCONTINENTAL HOTELS		21 214	12
ISUZU MOTORS		39 500	5
JD SPORTS FASHION PLC		331 445	5
TAKEAWAY.COM NV		19 726	4
PPR		8 513	43
KINGFISHER		228 258	6
KOITO MFG		13 600	2
LEAR CORP		4 200	5
LENNAR CORP-A		20 300	18
LKQ CORP		20 900	11
LOWE'S COS		54 099	106
LUCID GROUP INC		37 000	2
LULULEMON ATHLETICA INC		10 400	33
MAGNA INTERNATIONAL A		22 188	12
MARRIOTT INT'L A		22 510	33
MAZDA MOTOR CORP		49 700	4
MCDONALD'S CORP		63 349	164
MCDONALD'S HOLDINGS CO JAPAN		4 500	2
MERCADOLIBRE INC		3 600	30
DAIMLERCHRYSLER		93 929	61
MICHELIN		71 188	19
MOHAWK INDUSTRIES		4 000	4
MONCLER SPA		24 091	13

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NEWELL RUBBERMAID		32 418	4
NEXT		15 964	11
NIKE B		108 372	125
NISSAN MOTOR CO		207 300	6
NITORI CO		6 100	8
NVR INC		270	12
OPEN HOUSE CO LTD		5 200	2
O'REILLY AUTOMOTIVE INC		5 506	46
ORIENTAL LAND CO		18 200	26
DON QUIJOTE CO LTD		42 900	8
PANASONIC CORP		191 500	16
PANDORA A/S		11 276	8
PEARSON		54 518	6
PERSIMMON PLC		43 525	6
POOL CORP		3 600	11
PORSCHE AUTOMOBIL HOLDING SE		14 121	8
PROSUS NV		104 145	71
PULTE GROUP INC		24 466	11
PUMA		10 019	6
RAKUTEN		76 000	3
RENAULT		24 145	8
RESTAURANT BRANDS INTERN		23 248	15
RIVIAN AUTOMOTIVE INC-A		12 800	2
ROSS STORES		29 127	33
ROYAL CARIBBEAN CRUISES		18 908	9
SEB SA		3 657	3
SEKISUI CHEMICAL CO		29 700	4
SEKISUI HOUSE		56 700	10
SHARP CORP		23 300	2
SHIMANO		5 800	9
SODEXHO ALLIANCE		10 330	10
SONY CORP		114 700	86
STARBUCKS CORP		99 501	97
FIAT CHRYSLER AUTOMOBILES NV		233 202	33
FUJI HEAVY INDUSTRIES		59 000	9
SUMITOMO ELECTRIC IND		57 600	6
SUZUKI MOTOR CORP		32 800	10
SWATCH GROUP INH		10	0
SWATCH GROUP NAM		23 781	12
TARGET CORP		39 711	58
TAYLOR WIMPEY		302 941	4
TESLA MOTORS INC		223 500	271
TJX COS		99 322	78
TOYOTA MOTOR CORP		949 155	128
TRACTOR SUPPLY COMPANY		10 700	24
ULTA BEAUTY INC		4 800	22
USS CO		15 900	2
VAIL RESORTS INC		3 800	9
VALEO SA		26 041	5
VF CORP		28 100	8
VOLKSWAGEN STAMM		4 211	7
VOLKSWAGEN VORZUG		21 000	26
VOLVO CAR AB-B		56 197	3
WESFARMERS		107 060	33
WHIRLPOOL CORP		4 240	6
WHITBREAD		17 391	5
YAMAHA CORP		14 800	5
YAMAHA MOTOR CO		28 600	6

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
YUM BRANDS		24 582	31
ZALANDO SE		21 158	7
START TODAY CO LTD		15 400	4
SUM FORBRUKSVARER			**4 095**
AEON CO		79 700	17
AJINOMOTO CO		47 800	14
ALIMENTATION COUCHE-TARD INC		81 534	35
ARCHER-DANIELS-MIDLAND		53 921	49
ASSOCIATED BRITISH FOODS		35 508	7
BAKKAFROST P/F		189 721	117
BARRY CALLEBAUT AG-REG		329	6
BEIERSDORF		13 756	15
BUNGE		15 000	15
CAMPBELL SOUP CO (US)		21 548	12
CARREFOUR		73 155	12
LINDT & SPRUENGLI PART		129	13
LINDT AND SPRUENGLI NAMEN		12	12
CHURCH & DWIGHT CO INC		22 700	18
CLOROX CO		12 318	17
COCA-COLA CO		392 966	246
COCA-COLA EUROPEAN PARTNERS		28 900	16
COCA-COLA HBC AG-CDI		25 255	6
COLES GROUP LTD		146 196	16
COLGATE-PALMOLIVE		78 059	61
CONAGRA FOODS INC		49 939	19
COSTCO WHOLESALE CORP		42 506	191
DANONE		79 388	41
DARLING INGREDIENTS INC		18 400	11
EMPIRE CO LTD 'A'		12 900	3
ENDEAVOUR GROUP LTD/AUSTRALI		164 082	7
ESSITY AKTIEBOLAG-B		74 641	19
ESTEE LAUDER COS A		23 028	56
GENERAL MILLS		56 430	47
HALEON PLC		421 425	16
HELLOFRESH SE		15 354	3
HENKEL AG & CO KGAA		13 625	9
HENKEL AG & CO KGAA		19 054	13
HERSHEY CO (THE)		14 000	32
HORMEL FOODS CORP		32 200	14
ITO EN		4 400	2
JDE PEET'S NV		7 375	2
JERONIMO MARTINS SGPS		41 349	9
J.M.SMUCKER		9 000	14
KAO CORP		52 400	21
KELLOGG CO		26 900	19
KERRY GROUP A		19 917	18
KESKO B		33 355	7
DR PEPPER SNAPPLE GROUP-W/I		71 000	25
KIKKOMAN CORP		17 200	9
KIMBERLY-CLARK CORP		33 523	45
KOBAYASHI PHARMACEUTICAL CO		3 600	2
KOBE BUSSAN CO LTD		10 200	3
AHOLD (KON.)		123 717	35
KOSE CORP		2 300	2
KRAFT HEINZ CO/THE		76 496	31
KROGER CO		64 576	28
LAMB WESTON HOLDINGS INC		15 100	13
LOBLAW COMPANIES LTD		18 937	16

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
LOREAL		29 608	104
MCCORMICK & CO NV		23 742	19
MEIJI HOLDINGS CO LTD		13 800	7
METRO A		24 707	13
KRAFT FOODS A		132 349	87
MONSTER BEVERAGE CORP		36 987	37
NESTLE		325 939	372
NISSHIN SEIFUN GROUP		20 105	2
NISSIN FOODS HOLDINGS CO LTD		5 900	5
OCADO GROUP PLC		51 964	4
PEPSICO		132 841	236
PROCTER & GAMBLE CO		230 235	344
RECKITT BENCKISER GROUP PLC		88 365	60
SAINSBURY (J)		174 012	4
SAPUTO		20 135	5
SEVEN AND I HOLDINGS CO		76 940	33
SHISEIDO CO		43 000	21
SUNTORY BEVERAGE & FOOD LTD		17 200	6
SYSCO CORP		49 967	38
TESCO		911 523	24
TYSON FOODS A		27 000	17
UNI-CHARM CORP		43 200	16
UNILEVER PLC		313 577	155
WALGREEN CO		70 832	26
WAL-MART STORES INC		145 500	203
WELCIA HOLDINGS CO LTD		14 400	3
WESTON (GEORGE)		6 299	8
WH GROUP LTD		627 283	4
WILMAR INTERNATIONAL		144 900	4
WOOLWORTHS LTD		125 817	28
YAKULT HONSHA CO		15 100	10
SUM KONSUMENTVARER		113 939	**3 383**
CALTEX AUSTRALIA		19 661	4
APA CORP		37 900	17
ARC RESOURCES LTD		60 600	8
BAKER HUGHES A GE CO		90 081	26
BP		1 646 459	93
BW LPG LTD		321 400	24
CAMECO CORP		47 500	11
CHENIERE ENERGY INC		23 100	34
CHESAPEAKE ENERGY CORP		8 800	8
CHEVRON CORP		188 500	333
CONOCOPHILLIPS		129 989	151
CABOT OIL & GAS CORP		85 400	21
DEVON ENERGY CORP		61 800	37
DIAMONDBACK ENERGY INC		17 800	24
JX HOLDINGS INC		225 155	8
ENI		214 667	30
EOG RESOURCES		59 500	76
EQT CORPORATION		37 300	12
EXXON MOBIL CORP		423 263	460
FLEX LNG LTD		112 316	36
FRONTLINE LTD		331 067	39
GALP ENERGIA SGPS SA-B SHRS		22 889	3
HAFNIA LTD		569 928	29
HALLIBURTON CO		90 800	35
HESS		29 600	41
HOLLY CORP		13 600	7

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
IDEMITSU KOSAN CO		24 963	6
INDEPENDENT TANKERS CORP LTD		1 539 877	0
INPEX CORPORATION		87 700	9
KEYERA CORP		21 022	5
KINDER MORGAN INC		200 541	36
MARATHON OIL CORP		72 700	19
NESTE OIL		35 072	16
OCCIDENTAL PETROLEUM		94 984	59
OMV AG		10 350	5
ONEOK INC		46 400	30
OVINTIV INC		24 000	12
PARKLAND FUEL CORP		12 794	3
PEMBINA PIPELINE CORP		53 009	18
PIONEER NATURAL RES.		22 600	51
READ WELL SERVICES HOLDING (a-aksje) AS		113 939	0
READ WELL SERVICES HOLDING (b-aksje) AS		990 546	0
REPSOL YPF		131 951	21
SANTOS		251 704	12
SCHLUMBERGER		139 846	74
SHELL PLC		624 754	172
SUBSEA 7 SA		849 135	96
TARGA RESOURCES CORP		18 800	14
TRANSCANADA CORP		101 032	40
TENARIS SA		34 366	6
TEXAS PACIFIC LAND CORP		600	14
TOTAL		210 088	130
TOURMALINE OIL CORP		27 600	14
VALERO ENERGY CORP		41 035	51
WILLIAMS COS		125 743	41
WOODSIDE PETROLEUM		165 075	39
SUM ENERGI		1 408 834	**2 557**
3I GROUP PLC		82 425	13
ABN AMRO GROUP NV-CVA		28 940	4
STANDARD LIFE		132 111	3
ADMIRAL GROUP PLC		12 955	3
AEGON		159 830	8
AFLAC		52 044	37
AGEAS		14 188	6
AIA GROUP LTD		1 030 460	113
AIB GROUP PLC		141 395	5
ALLIANZ		34 210	72
ALLSTATE CORP		23 709	32
ALLY FINANCIAL INC		29 600	7
AMERICAN EXPRESS		54 374	79
AMERICAN FINANCIAL GROUP INC		5 000	7
AMERICAN INT'L GROUP		68 747	43
AMERIPRISE FINANCIAL		9 970	31
AMUNDI SA		6 394	4
ANNALY CAPITAL MANAGEMENT IN		30 825	6
ANZ BANKING GROUP		258 385	41
AON PLC-CLASS A		18 073	53
APOLLO GLOBAL MANAGEMENT INC		27 504	17
ARCH CAPITAL GROUP		35 000	22
ARES MANAGEMENT CORP - A		11 100	7
ARTHUR J GALLAGHER & CO		16 500	31
ASSICURAZIONI GENERALI		87 309	15
ASSURANT		4 400	5
ASX		17 223	8

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
AVIVA		253 289	13
AXA SA		167 713	46
BALOISE-HOLDING AG		2 727	4
BANCO BILBAO VIZCAYA ARGENTA		544 101	32
BANCO ESPIRITO SANTO		190 970	0
BSCH BCO SANTANDER CENTR		1 498 055	44
BANK OF AMERICA CORP		610 210	199
BANK OF IRELAND GROUP PLC		115 339	11
BANK MONTREAL		55 757	50
BANK NEW YORK MELLON		65 381	29
BANK NOVA SCOTIA		99 301	48
BANQUE CANTONALE VAUDOIS-REG		4 684	4
BARCLAYS		1 408 834	26
BERKSHIRE HATHAWAY B		108 651	331
BLACKROCK INC		12 808	89
BLACKSTONE INC		56 200	41
BNP PARIBAS		94 658	53
BOC HONG KONG HOLDINGS		375 700	13
BROOKFIELD ASSET MGMT-A		29 785	8
BROOKFIELD ASSET MAN A		119 143	37
BROWN & BROWN INC		16 800	9
CAIXABANK		429 045	17
CANADIAN IMPERIAL BANK		77 816	31
CAPITAL ONE FINANCIAL		35 188	32
CARLYLE GROUP INC/THE		16 900	5
CBOE HOLDINGS INC		10 000	12
CHIBA BANK		45 000	3
ACE		37 016	80
CINCINNATI FINL CORP		12 900	13
CITIGROUP		161 526	72
CITIZENS FINANCIAL GROUP		45 400	18
CHICAGO MERCANTILE EXCH		29 520	49
COINBASE GLOBAL INC -CLASS A		10 700	4
COMMERZBANK		87 323	8
COMMONWEALTH BANK		145 210	99
BANK YOKOHAMA		74 000	3
CREDIT AGRICOLE		102 843	11
CREDIT SUISSE		268 790	8
DAI-ICHI LIFE INSURANCE		94 300	21
DAIWA SECURITIES GROUP		109 000	5
DANSKE BANK		52 583	10
DBS GROUP HOLDINGS		151 920	38
DEUTSCHE BANK NAMEN		166 014	18
DEUTSCHE BOERSE AG		15 056	26
DISCOVER FINANCIAL SERVICES		24 844	24
ELEMENT FINANCIAL CORP		30 900	4
EQT AB		24 993	5
AXA EQUITABLE HOLDINGS INC		37 100	10
ERIE INDEMNITY COMPANY-CL A		1 900	5
ERSTE GROUP BANK AG		26 540	8
EURAZEO		2 723	2
EURONEXT NV		9 686	7
EVEREST RE GROUP		2 900	9
EXOR NV		6 673	5
FGL HOLDINGS		1 305	0
FACTSET RESEARCH SYSTEMS INC		3 200	13
FAIRFAX FINANCIAL HLDGS		2 332	14
FIDELITY NAT'L FINANCIAL		19 200	7

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
FIFTH THIRD BANCORP		61 705	20
FINECOBANK SPA		63 171	10
FIRST CITIZENS BCSHS -CL A		1 000	7
FIRST HORIZON NATIONAL CORP		52 400	13
FIRST REPUBLIC BANK/CA		14 000	17
FRANKLIN RESOURCES		18 104	5
FUTU HOLDINGS LTD-ADR		3 600	1
TORCHMARK CORP		10 000	12
GOLDMAN SACHS GROUP		28 474	96
GREAT WEST LIFECO		19 848	5
GROUPE BRUXELLES LAMBERT		13 666	11
HANG SENG BANK		70 800	12
HANNOVER RUECKVERSICH.		6 062	12
HARGREAVES LANSDOWN PLC		20 856	2
HARTFORD FINANCIAL SVCS		27 911	21
HONG KONG EXCH.&CLEARING		104 381	44
HSBC HOLDINGS (GB)		1 704 195	104
HUNTINGTON BANCSHARES INC		126 700	18
IA FINANCIAL CORP INC		8 734	5
IGM FINANCIAL		7 300	2
INDUSTRIVARDEN A		10 762	3
INDUSTRIVARDEN C		10 187	2
ING GROEP		304 973	37
INSURANCE AUSTRALIA GRP.		162 917	5
INTACT FINANCIAL CORP		15 700	22
INTERCONTINENTAL		47 895	48
INTESA SANPAOLO ORD		1 304 873	29
INVESCO LTD		28 858	5
INVESTOR AB SER. A		10	0
INVESTOR B		188 967	34
JAPAN EXCHANGE GROUP INC		32 500	5
JAPAN POST BANK CO LTD		25 500	2
JAPAN POST HOLDINGS CO LTD		209 100	17
JAPAN POST INSURANCE CO LTD		19 000	3
JPMORGAN CHASE & CO		249 415	329
JULIUS BAER GROUP LTD		18 674	11
KBC GROUPE		19 226	12
KEYCORP		83 000	14
KINNEVIK AB - B		15 697	2
KKR & CO INC -A		43 600	20
LEGAL & GENERAL GROUP		509 551	15
LINCOLN NATIONAL CORP		15 682	5
LLOYDS BANKING GROUP PLC		6 382 315	34
LOEWS CORP		16 900	10
LONDON STOCK EXCHANGE		26 151	22
LPL FINANCIAL HOLDINGS INC		6 700	14
LUNDBERGFORETAGEN AB, L E SER. B		7 970	3
M & T BANK CORP		15 116	22
M&G PLC		189 065	4
MACQUARIE BANK		27 143	30
MANULIFE FINANCIAL CORP		165 305	29
MARKEL CORP		1 200	16
MARKETAXESS HOLDINGS INC		3 000	8
MARSH AND MCLENNAN COS		41 654	68
MEDIBANK PRIVATE LTD		176 403	3
MEDIOBANCA		40 060	4
METLIFE		57 098	41
MITSUBISHI UFJ LEASE FIN		37 700	2

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
MITSUBISHI UFJ FIN GRP		1 024 698	68
MIZUHO FINANCIAL GROUP		200 941	28
MOODYS CORP		14 476	40
MORGAN STANLEY		110 087	92
MS&AD INSURANCE GROUP HOLDINGS		38 920	12
MSCI INC		6 900	32
MUENCHENER RUECKVERSICH.		11 438	36
NASDAQ OMX GROUP/THE		27 600	17
NATIONAL AUSTRALIA BANK		277 098	55
NATIONAL BANK OF CANADA		25 392	17
ROYAL BANK OF SCOTLAND		445 252	14
NN GROUP NV		26 668	11
NOMURA HOLDINGS		317 800	12
NORDEA BANK ABP		257 072	27
NORTHERN TRUST CORP		16 850	15
ONEX CORPORATION		5 400	3
ORIX CORP		108 000	17
OCBC BANK		289 466	26
PARTNERS GROUP HOLDING AG		1 896	16
PHOENIX GROUP HOLDINGS PLC		86 575	6
PNC FINL SERVICES GROUP		34 728	54
POSTE ITALIANE SPA		30 561	3
POWER CORP OF CANADA		44 483	10
PRINCIPAL FINANCIAL GRP		20 300	17
PROGRESSIVE CORP		49 352	63
PRUDENTIAL FINANCIAL		33 302	33
PRUDENTIAL		240 432	32
QBE INSURANCE GROUP		147 864	13
RAYMOND JAMES FINANCIAL INC		17 260	18
REGIONS FINANCIAL (NEW)		90 941	19
RESONA HOLDINGS		197 742	11
ROBINHOOD MARKETS INC - A		174 997	14
ROYAL BANK OF CANADA		120 242	111
S&P GLOBAL INC		29 921	99
SAMPO OYJ-A SHS		37 802	19
SBI HOLDINGS		14 070	3
SCHRODERS		52 841	3
SCHWAB (CHARLES) CORP		122 268	100
SEI INVESTMENTS COMPANY		9 500	5
SHIZUOKA FINANCIAL GROUP INC		34 000	3
SIGNATURE BANK		4 400	5
SINGAPORE EXCHANGE		48 400	3
SKAND.ENSKILDA BANKEN A		137 953	16
SOCIETE GENERALE		61 302	15
SOFINA		1 044	2
NKSJ HOLDINGS INC		31 800	14
ST JAMES'S PLACE PLC		37 154	5
STANDARD CHARTERED		249 464	18
STATE STREET CORP		28 843	22
SUMITOMO MITSUI FINL GRP		103 171	41
SUMITOMO MITSUI TRUST HOLDINGS		27 876	10
SUN LIFE FINANCIAL		53 929	25
SUNCORP GROUP LTD		97 212	8
SVB FINANCIAL GROUP		5 500	12
SVENSKA HANDELSBANKEN-A SHS		104 094	10
SWEDBANK		61 973	10
SWISS LIFE HOLDING		2 601	13
SWISS RE LTD		24 770	23

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SYNCHRONY FINANCIAL		46 210	15
PRICE (T. ROWE) GROUP		18 523	20
T&D HOLDINGS		38 100	5
TMX GROUP LTD		3 400	3
TOKIO MARINE HOLDINGS INC		162 837	34
TORONTO-DOMINION BANK		157 954	101
TRADEWEB MARKETS INC-CLASS A		9 200	6
TRAVELERS COS		20 710	38
BB&T CORP		109 902	47
TRYG A/S		33 548	8
UBS NAMEN		304 428	56
UNICREDIT SPA		180 365	25
UNITED OVERSEAS BANK		101 923	23
US BANCORP		118 932	51
WEBSTER FINANCIAL CORP		15 700	7
WELLS FARGO & CO		322 862	131
WENDEL		2 001	2
WESTPAC BANKING		304 727	47
WILLIS GROUP HOLDINGS PLC		8 768	21
BERKLEY (W.R.) CORP		19 775	14
ZURICH FINL SERVICES		12 682	60
SUM FINANS		57 323	**5 945**
ABBOTT LABORATORIES		148 100	160
ABBVIE INC		148 136	236
AGILENT TECHNOLOGIES		25 221	37
ALCON INC		43 835	29
ALIGN TECHNOLOGY INC		6 300	13
ALNYLAM PHARMACEUTICALS INC		10 100	24
AMERISOURCEBERGEN		14 084	23
AMGEN		44 823	116
AMPLIFON SPA		7 430	2
ARGENX SE		3 753	14
ASAHI INTECC CO LTD		16 200	3
ASTELLAS PHARMA		163 520	24
ASTRAZENECA		129 746	172
AVANTOR INC		52 500	11
BACHEM HOLDING AG-REG B		2 130	2
BAXTER INTERNATIONAL		41 817	21
BAYER		82 480	42
BECTON DICKINSON		23 981	60
BIOGEN IDEC		11 594	32
BIOMARIN PHARMACEUTICAL INC		17 200	18
BIOMERIEUX		4 652	5
BIO-RAD LABORATORIES-A		1 500	6
BIO-TECHNE CORP		14 400	12
BOSTON SCIENTIFIC CORP		119 527	54
BRISTOL-MYERS SQUIBB CO		178 478	126
CARDINAL HEALTH		20 833	16
CARL ZEISS MEDITEC AG - BR		2 900	4
CATALENT INC		15 400	7
CENTENE CORP		47 420	38
CHARLES RIVER LABS INTL		3 400	7
CHUGAI PHARMACEUTICAL CO		54 600	14
CIGNA CORP		26 108	85
COCHLEAR		4 995	7
COLOPLAST B		9 863	11
COOPER COS INC/THE		3 600	12
CSL LIMITED		41 094	79

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
CVS/CAREMARK		110 577	102
DAIICHI SANKYO CO		155 825	49
DANAHER CORP		57 323	150
DAVITA		6 200	5
WILLIAM DEMANT HOLDING		8 840	2
DENTSPLY SIRONA INC		20 300	6
DEXCOM INC		30 400	34
DIASORIN SPA		1 527	2
EDWARDS LIFESCIENCES CORP		52 700	39
EISAI CO		15 900	10
ELANCO ANIMAL HEALTH INC		27 963	3
ANTHEM INC		20 296	103
LILLY (ELI) AND CO		68 123	245
ESSILOR INTERNATIONAL		31 132	55
EUROFINS SCIENTIFIC		11 287	8
EXACT SCIENCES CORP		13 400	7
FISHER & PAYKEL HEALTHCARE C		41 757	6
FRESENIUS MED. CARE ST		17 536	6
FRESENIUS SE & CO KGAA		38 765	11
GENMAB		5 588	23
GETINGE AB-B SHS		19 507	4
GILEAD SCIENCES		102 650	87
GRIFOLS SA		36 167	4
GLAXOSMITHKLINE		337 140	57
HCA HOLDINGS INC		21 000	50
HENRY SCHEIN INC		10 000	8
HIKMA PHARMACEUTICALS PLC		8 869	2
HOLOGIC INC		22 300	16
HORIZON PHARMA PLC		16 900	19
HOYA CORP		34 300	33
HUMANA		10 300	52
IDEXX LABORATORIES INC		7 400	30
ILLUMINA INC		12 400	25
INCYTE CORP		17 800	14
INSULET CORP		5 800	17
INTUITIVE SURGICAL		30 100	79
IPSEN		2 500	3
QUINTILES TRANSNATIONAL HOLD		15 132	31
JAZZ PHARMACEUTICALS PLC		4 100	6
JOHNSON & JOHNSON		220 579	384
PHILIPS ELECTRS (KON.)		77 223	11
KYOWA HAKKO KIRIN CO LTD		20 400	5
LABORATORY CORP OF AMER		7 700	18
LONZA GROUP		6 516	31
M3 INC		32 300	9
MASIMO CORP		4 400	6
MCKESSON CORP		11 882	44
MEDTRONIC		112 704	86
MERCK AND CO		211 590	231
MERCK KGAA STAMM		10 868	21
METTLER-TOLEDO INTERNATIONAL		1 953	28
MODERNA INC		29 700	53
MOLINA HEALTHCARE INC		5 400	18
NEUROCRINE BIOSCIENCES INC		7 100	8
NIPPON SHINYAKU CO LTD		3 700	2
NMC HEALTH PLC		7 700	0
NOVARTIS		183 501	163
NOVO NORDISK A/S-B		141 035	187

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NOVOCURE LTD		7 800	6
OLYMPUS CORP		91 700	16
ONO PHARMACEUTICAL CO		36 300	8
ORION-YHTYMAE B		7 047	4
OTSUKA HOLDINGS CO LTD		33 200	11
PERKINELMER INC		10 900	15
PFIZER		470 205	237
QIAGEN N.V.		16 550	8
QUEST DIAGNOSTICS		8 948	14
RAMSAY HEALTH CARE LTD		14 256	6
RECORDATI SPA		10 198	4
REGENERON PHARMACEUTICALS		8 817	63
REPLIGEN CORP		5 000	8
RESMED INC		12 400	25
ROCHE HOLDING GENUSS		61 629	191
ROYALTY PHARMA PLC- CL A		26 500	10
SANOFI		95 242	90
SARTORIUS AG-VORZUG		2 600	10
SARTORIUS STEDIM BIOTECH		2 370	8
SEATTLE GENETICS INC		11 300	14
SHIONOGI & CO		22 400	11
SIEMENS HEALTHINEERS AG		22 192	11
SMITH & NEPHEW		83 337	11
SONIC HEALTHCARE		34 028	7
SONOVA HOLDING		4 535	11
STERIS PLC		7 700	14
STRAUMANN HOLDING		8 660	10
STRYKER CORP		29 299	71
SWEDISH ORPHAN BIOVITRUM AB		19 330	4
SYSMEX CORP		11 700	7
TAKEDA PHARMACEUTICAL		138 684	43
TELEFLEX INC		4 400	11
TERUMO CORP		49 600	14
TEVA PHARMACEUTICAL-SP ADR		108 964	10
THERMO FISHER SCIENTIFIC		33 050	179
UCB (GROUPE)		11 336	9
UNITEDHEALTH GROUP		78 893	412
UNIVERSAL HEALTH SERVICES-B		5 783	8
VEEVA SYSTEMS INC-CLASS A		11 300	18
VERTEX PHARMACEUTICALS		22 072	63
VIATRIS INC		107 477	12
WATERS CORP		4 853	16
WEST PHARMACEUTICAL SERVICES		6 900	16
ZIMMER HOLDINGS		18 659	23
ZOETIS INC		40 878	59
SUM HELSE		7 897	**6 023**
3M CO		67 853	80
ABB LTD		166 208	50
ACS ACTIV. CONST. Y SVCS		28 255	8
ADECCO		12 121	4
ADP		3 338	4
AENA SA		7 617	9
AERCAP HOLDINGS NV		14 500	8
ASAHI GLASS CO		17 360	6
AIR CANADA		11 500	2
ALFA LAVAL		33 259	9
ALLEGION PLC		11 800	12
AMETEK INC		28 050	39

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ALL NIPPON AIRWAYS CO		8 700	2
AP MOLLER MAERSK A		307	7
AP MOLLER MAERSK B		484	11
ASHTEAD GROUP PLC		43 353	24
ASSA ABLOY AB-B		107 960	23
ATLAS COPCO A		290 000	34
ATLAS COPCO AB-B SHS		146 310	15
AUCKLAND INT'L AIRPORT		108 138	5
QR NATIONAL LTD		139 065	3
AUTOSTORE HOLDINGS LTD		3 881 726	70
BOOZ ALLEN HAMILTON HOLDINGS		13 500	14
BOUYGUES ORD		27 808	8
BRAMBLES		136 660	11
BRENNTAG AG		13 243	8
BUNZL		37 187	12
BUREAU VERITAS SA		33 512	9
CH ROBINSON WORLDWIDE		10 800	10
CADELER A/S		310 877	12
CAE		34 124	6
CANADIAN NAT'L RAILWAY		50 616	59
CP RAILWAY		77 800	57
CARLISLE COS INC		5 800	13
CARRIER GLOBAL CORP		102 974	42
CATERPILLAR		68 728	162
CENTRAL JAPAN RAILWAY CO		13 200	16
CINTAS CORP		7 897	35
CK HUTCHISON HOLDINGS LTD		247 917	15
CLARIVATE PLC		44 500	4
CNH INDUSTRIAL NV		90 117	14
SAINT-GOBAIN		50 451	24
COPART INC		41 000	25
COSTAR GROUP INC		37 200	28
CSX CORP		187 478	57
CUMMINS		17 700	42
DAI NIPPON PRINTING CO		18 500	4
DAIFUKU CO LTD		9 400	4
DAIKIN INDUSTRIES		25 800	39
DAIMLER TRUCK HOLDING AG		43 789	13
DCC PLC		8 721	4
DEERE & CO		37 434	154
DELTA AIR LINES		12 370	4
LUFTHANSA		30 604	2
DEUTSCHE POST		78 451	29
DOVER CORP		19 577	26
DSV DE SAMMENSLUT VOGN		17 778	28
EAST JAPAN RAILWAY CO		21 902	12
EATON CORP		51 916	80
EIFFAGE		7 390	7
EMERSON ELECTRIC CO		77 239	73
EPIROC AB-A		67 452	12
EPIROC AB-B		26 671	4
EQUIFAX		10 300	20
EXPEDITORS INTL WASH.		16 000	16
EXPERIAN PLC		73 424	24
FANUC CORP		20 400	30
FASTENAL CO		69 700	32
FEDEX CORP		21 283	36
FERGUSON PLC		23 601	29

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
FERROVIAL SA		56 729	15
FORTIVE CORP		46 098	29
FORTUNE BRANDS HOME & SECURI		14 400	8
FUJI ELECTRIC CO LTD		18 200	7
GEA GROUP		16 457	7
GEBERIT		3 463	16
GENERAC HOLDINGS INC		7 700	8
GENERAL ELECTRIC CO		139 528	115
GROUPE EUROTUNNEL SA - REGR		48 904	8
GFL ENVIRONMENTAL INC-SUB VT		10 600	3
GOLDEN OCEAN GROUP LTD		297 379	26
GRAB HOLDINGS LTD - CL A		80 500	3
HANKYU HANSHIN HLDG		25 100	7
HITACHI CONSTR. MACHINE.		9 200	2
HITACHI		98 100	49
HOSHIZAKI ELECTRIC CO LTD		10 200	4
ARCONIC INC		46 050	18
HUBBELL INC		6 900	16
HUNT (J.B.) TRANSPORT		7 000	12
HUSQVARNA B		33 815	2
IDEX CORP		9 900	22
ILLINOIS TOOL WORKS		40 150	87
IMCD GROUP NV		4 266	6
INDUTRADE AB		20 581	4
GARDNER DENVER HOLDINGS INC		55 968	29
INTERTEK GROUP		13 171	6
INVESTMENT AB LATOUR-B SHS		11 251	2
ITOCHU CORP		125 900	39
JAPAN AIRLINES CO LTD		6 700	1
JOHNSON CONTROLS INTERNATION		87 015	55
KAJIMA CORP		33 300	4
KEIO CORP		6 600	2
KEISEI ELECTRIC RAILWAY		6 600	2
KEPPEL CORP LTD		170 960	9
KINGSPAN GROUP PLC		13 013	7
KINTETSU CORP		10 490	3
KNIGHT-SWIFT TRANSPORTATION		13 300	7
KNORR-BREMSE AG		6 238	3
KOMATSU		94 200	20
KONE B		30 523	15
KUBOTA CORP		95 700	13
KUEHNE & NAGEL INT'L		5 164	12
KURITA WATER INDUSTRIES		10 100	4
LEGRAND		23 793	19
LENNOX INTERNATIONAL INC		3 500	8
LIFCO AB-B SHS		33 075	5
JS GROUP CORP		21 100	3
MAKITA CORP		20 700	5
MARUBENI CORP		156 300	18
MASCO CORP		33 701	15
MELROSE INDUSTRIES PLC		320 637	5
MINEBEA CO		29 600	4
MISUMI GROUP INC		25 600	6
MITSUBISHI ELECTRIC CORP		171 900	17
MITSUBISHI HEAVY IND		29 709	12
MITSUI OSK LINES		35 100	9
MONOTARO CO LTD		20 800	3
MTR CORP		169 547	9

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
MTU AERO ENGINES AG		5 895	13
NGK INSULATORS		21 000	3
NIBE INDUSTRIER AB-B SHS		120 566	11
NIDEC CORP		47 900	24
NIHON M&A CENTER INC		20 200	2
NIPPON EXPRESS HOLDINGS INC		5 200	3
NIPPON YUSEN K.K		52 500	12
NORDSON CORP		7 500	18
NORFOLK SOUTHERN CORP		20 446	50
OBAYASHI CORP		51 000	4
ODAKYU ELECTRIC RAILWAY		20 900	3
OLD DOMINION FREIGHT LINE		7 600	21
OTIS WORLDWIDE CORP		52 337	40
OWENS CORNING		13 300	11
PACCAR		44 386	43
PARKER HANNIFIN CORP		16 689	48
PENTAIR		19 133	8
PERSOL HOLDINGS CO LTD		18 500	4
PLUG POWER INC		65 000	8
PRYSMIAN SPA		28 426	10
QANTAS AIRWAYS LTD		66 687	3
QUANTA SERVICES INC		18 300	26
RANDSTAD HOLDING		8 782	5
RATIONAL AG		326	2
RECRUIT HOLDINGS CO LTD		114 300	36
REECE LTD		22 186	2
REED ELSEVIER (GB)		167 752	45
RENTOKIL INITIAL PLC		231 670	14
REPUBLIC SERVICES		20 995	27
RHEINMETALL AG		4 348	9
RITCHIE BROS. AUCTIONEER		8 200	5
ROBERT HALF INT'L		11 100	8
ROCKWELL AUTOMATION		15 300	39
ROCKWOOL INTL A/S-B SHS		1 000	2
ROLLINS INC		20 300	7
SANDVIK		109 807	20
SCHINDLER NAMEN		5 811	10
SCHNEIDER ELECTRIC		53 683	74
SECOM CO		18 700	11
SECURITAS B		36 700	3
SENSATA TECHNOLOGIES HOLDING		17 600	7
SG HOLDINGS CO LTD		24 700	3
SGS		525	12
SHIMIZU CORP		46 000	2
SIEMENS		75 969	103
SIEMENS ENERGY AG		36 161	7
SINGAPORE AIRLINES		82 500	3
SINGAPORE TECH ENGR.		200 900	5
SITC INTERNATIONAL HOLDINGS		119 000	3
SKANSKA B		30 101	5
SKF B		31 433	5
SMC CORP		6 200	26
SMITH (A.O.) CORP		14 500	8
SMITHS GROUP		50 351	10
SNAP-ON INC		7 500	17
SOUTHWEST AIRLINES CO		12 100	4
SPIRAX-SARCO ENGINEERING PLC		8 951	11
STANLEY BLACK & DECKER INC		21 154	16

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
STOLT-NIELSEN LTD		88 345	24
SUMITOMO CORP		105 800	17
TAISEI CORP		17 700	6
TECHTRONIC INDUSTRIES CO		125 500	14
TELEPERFORMANCE		5 151	12
TFI INTERNATIONAL INC		7 700	8
THOMSON REUTERS CORP		14 817	17
TOBU RAILWAY CO		12 800	3
TOKYU CORP		36 600	5
TOPPAN PRINTING CO		17 850	3
TOROMONT INDUSTRIES LTD		12 200	9
TOSHIBA CORP		35 970	12
TOTO		10 800	4
TOYOTA INDUSTRIES CORP		13 700	7
TOYOTA TSUSHO		19 700	7
INGERSOLL-RAND PLC		31 049	51
TRANSDIGM GROUP INC		6 700	42
TRANSUNION		17 600	10
TRANSURBAN GROUP		270 399	23
UBER TECHNOLOGIES INC		123 100	30
AMERCO		900	0
U-HAUL HOLDING CO-NON VOTING		8 100	4
UNION PACIFIC CORP		53 855	110
UNITED PARCEL SERVICE B		61 036	104
UNITED RENTALS INC		9 800	34
VAT GROUP AG		2 888	8
VERISK ANALYTICS INC-CLASS A		13 000	23
VESTAS WIND SYSTEMS		97 486	28
VINCI		51 875	51
VOLVO A		15 492	3
VOLVO B		162 322	29
WABTEC CORP		22 614	22
WARTSILA B		50 555	4
WASTE CONNECTIONS INC		22 100	29
WASTE MANAGEMENT		37 058	57
WEST JAPAN RAILWAY CO		18 400	8
WOLTERS KLUWER		22 559	23
WSP GLOBAL INC		15 400	18
GRAINGER (WW)		5 300	29
XINYI GLASS HOLDINGS LTD		134 000	2
XYLEM INC		20 310	22
YAMATO HOLDINGS CO		23 200	4
YASKAWA ELECTRIC CORP		22 200	7
SUM INDUSTRI		10 000	**4 490**
ACCENTURE PLC		53 129	140
ADOBE SYSTEMS		39 991	133
ADVANCED MICRO DEVICES		137 398	88
ADVANTEST CORP		18 500	12
ADYEN NV		1 913	26
AFFIRM HOLDINGS INC		17 600	2
AKAMAI TECHNOLOGIES		15 200	13
AMADEUS IT HOLDING SA-A SHS		39 196	20
AMPHENOL CORP		48 044	36
ANALOG DEVICES		44 140	71
ANSYS INC		7 100	17
APPLE		1 362 712	1 744
APPLIED MATERIALS		75 840	73
ARISTA NETWORKS INC		19 600	23

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ARROW ELECTRONICS		5 900	6
ASM INTERNATIONAL NV		3 278	8
ASML HLDG		34 618	183
ASPEN TECHNOLOGY INC		1 900	4
AUTODESK		19 300	36
AUTOMATIC DATA PROCESS		36 234	85
AVEVA GROUP PLC		9 946	4
AZBIL CORP		6 500	2
BECHTLE AG		8 775	3
BENTLEY SYSTEMS INC-CLASS B		11 800	4
BILL.COM HOLDINGS INC		6 400	7
BLACK KNIGHT INC		11 800	7
SQUARE INC - A		46 000	28
BROADCOM LTD		34 551	190
BROADRIDGE FINANCIAL SOLUTIO		9 200	12
BROTHER INDUSTRIES		17 800	3
CADENCE DESIGN SYS INC		23 400	37
CANON INC		85 550	18
CAP GEMINI SA		13 200	22
CDW CORP/DE		12 400	22
CERIDIAN HCM HOLDING INC		9 200	6
CGI GROUP A		18 300	15
CHECK POINT SOFTWARE TECH		10 000	12
CISCO SYSTEMS		354 411	166
CLOUDFLARE INC - CLASS A		21 300	9
COGNEX CORP		12 000	6
COGNIZANT TECH SOLUTIONS		44 054	25
COMPUTERSHARE		56 729	10
CONFLUENT INC-CLASS A		187 619	41
CONSTELLATION SOFTWARE INC		1 700	26
CORNING		65 948	21
CROWDSTRIKE HOLDINGS INC - A		15 700	16
CYBERARK SOFTWARE LTD/ISRAEL		2 700	3
DASSAULT SYSTEMES		54 211	19
DATADOG INC - CLASS A		18 300	13
DELL TECHNOLOGIES INC-CL V		23 000	9
DESCARTES SYSTEMS GRP/THE		6 400	4
DISCO CORP		2 000	6
DOCUSIGN INC		15 600	9
DROPBOX INC-CLASS A		22 900	5
DYNATRACE INC		13 100	5
EDENRED		24 932	13
ENPHASE ENERGY INC		11 100	29
ENTEGRIS INC		9 600	6
EPAM SYSTEMS INC		4 500	15
ERICSSON (LM) B		244 462	14
F5 NETWORKS		4 500	6
FAIR ISAAC CORP		1 800	11
FIDELITY NAT'L INFO SVCS		52 381	35
FIRST SOLAR INC		7 800	12
FISERV		51 977	52
FLEETCOR TECHNOLOGIES INC		5 820	11
FORTINET INC		57 000	27
FUJI FILM HOLDINGS CO		30 000	15
FUJITSU		16 720	22
GARTNER INC		6 800	23
SYMANTEC CORP		52 900	11
GLOBAL PAYMENTS INC		23 246	23

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
GMO PAYMENT GATEWAY INC		3 000	2
GODADDY INC - CLASS A		16 600	12
HALMA PLC		41 161	10
HAMAMATSU PHOTONICS KK		10 600	5
HEWLETT PACKARD ENTERPRIS		117 565	18
HEXAGON AB SER. B		178 792	18
HIROSE ELECTRIC CO		1 984	2
HP INC		91 865	24
HUBSPOT INC		3 800	11
IBIDEN CO		6 300	2
INFINEON TECHNOLOGIES		107 710	32
INTEL CORP		341 755	89
INTL BUSINESS MACHINES CORP		76 136	106
INTUIT		22 218	85
ITOCHU TECHNO-SOLUTIONS		7 000	2
JACK HENRY & ASSOCIATES INC		7 300	13
JUNIPER NETWORKS		23 500	7
KEYENCE CORP		16 500	63
KEYSIGHT TECHNOLOGIES IN		14 700	25
KLA TENCOR CORP		13 100	49
KYOCERA CORP		26 000	13
LAM RESEARCH CORP		11 550	48
LASERTEC CORP		6 400	10
LOGITECH NAMEN		13 895	8
MARVELL TECHNOLOGY GROUP		70 700	26
MASTERCARD A		73 707	252
MICROCHIP TECHNOLOGY		48 600	34
MICRON TECHNOLOGY		91 500	45
MICROSOFT CORP		598 219	1 413
MONGODB INC		6 200	12
MONOLITHIC POWER SYSTEMS INC		3 700	13
MURATA MANUFACTURING CO		51 900	26
NEC CORP		23 740	8
NEMETSCHEK SE		3 775	2
NETWORK APPLIANCE		19 639	12
NEXI SPA		42 859	3
NICE SYSTEMS LTD		5 223	10
NOKIA CORP		488 373	22
NOMURA RESEARCH INST		24 321	6
NTT DATA CORP		58 700	8
NVIDIA		210 136	303
NXP SEMICONDUCTORS NV		21 512	33
OBIC CO		5 000	7
OKTA INC		14 500	10
OMRON CORP		16 700	8
ON SEMICONDUCTOR CORP		40 000	25
OPEN TEXT CORP		25 000	7
ORACLE CORP		134 998	109
ORACLE CORP JAPAN		2 300	1
OTSUKA CORP		7 800	2
PALANTIR TECHNOLOGIES INC-A		121 400	8
PALO ALTO NETWORKS INC		24 300	33
PAYCHEX		26 357	30
PAYCOM SOFTWARE INC		4 100	13
PAYLOCITY HOLDING CORP		4 100	8
PAYPAL HOLDINGS INC		95 120	67
PTC INC		8 000	9
QORVO INC		9 600	9

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
QUALCOMM		94 100	102
NEC ELECTRONICS CORP		105 500	9
RICOH CO		44 900	3
ROHM CO		6 700	5
ROPER INDUSTRIES		9 200	39
SAGE GROUP (THE)		75 587	7
SALESFORCE.COM		82 315	108
SAP STAMM		88 552	90
SCSK CORP		10 800	2
SEAGATE TECHNOLOGY HOLDINGS		15 219	8
SEIKO EPSON CORPORATION		18 100	3
SERVICENOW INC		16 746	64
SHIMADZU CORP		16 000	4
SHOPIFY INC - CLASS A		91 000	31
SKYWORKS SOLUTIONS INC		12 028	11
SNOWFLAKE INC-CLASS A		17 500	25
SOLAREDGE TECHNOLOGIES INC		4 700	13
SPLUNK INC		12 800	11
SS&C TECHNOLOGIES HOLDINGS		22 700	12
STMICROELECTRONICS NV		53 789	19
SUMCO		22 000	3
SYNOPSYS		13 400	42
TDK CORP		37 800	12
TE CONNECTIVITY LTD		26 550	30
TELEDYNE TECHNOLOGIES INC		4 500	18
TEMENOS GROUP AG-REG		4 500	2
TERADYNE INC		13 200	11
TEXAS INSTRUMENTS		77 605	126
TIS INC		26 300	7
TOAST INC-CLASS A		23 900	4
TOKYO ELECTRON		12 700	37
TREND MICRO		13 600	6
TRIMBLE NAVIGATION LTD		19 200	10
TWILIO INC - A		13 600	7
TYLER TECHNOLOGIES INC		4 100	13
UNITY SOFTWARE INC		16 200	5
VENTURE CORP LTD		20 300	3
VERISIGN		9 100	18
VISA INC-CLASS A SHARES		138 190	283
VMWARE INC-CLASS A		18 834	23
WESTERN DIGITAL		26 594	8
WESTERN UNION		24 794	3
WISETECH GLOBAL LTD		17 765	6
WIX.COM LTD		3 900	3
CREE INC		10 200	7
WORKDAY INC-CLASS A		16 389	27
WORLDLINE SA		19 833	8
XERO LTD		13 135	6
YOKOGAWA ELECTRIC CORP		14 000	2
ZEBRA TECHNOLOGIES CORP-CL A		4 300	11
ZOOM VIDEO COMMUNICATIONS-A		20 100	13
ZSCALER INC		6 900	8
SUM IT		73 667	**8 383**
AGNICO-EAGLE MINES		57 904	30
AIR LIQUIDE		44 751	62
AIR PRODUCTS & CHEMICALS		19 200	58
AKZO NOBEL		16 688	11
ALBEMARLE CORP		9 200	20

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ALCOA CORP		28 000	13
AMCOR PLC		125 100	15
ANGLO AMERICAN (GB)		144 668	55
ANTOFAGASTA		49 836	9
ARCELOR-MITTAL A		79 308	20
ARKEMA		4 616	4
ASAHI KASEI CORP		118 500	8
AVERY DENNISON CORP		6 511	12
BALL CORP		25 990	13
BASF		79 048	39
BHP BILLITON LTD		419 764	128
BLUESCOPE STEEL		38 799	4
BOLIDEN		33 028	12
CCL INDUSTRIES INC - CL B		12 100	5
CELANESE CORP		10 200	10
CF INDUSTRIES HOLDINGS INC		16 500	14
CHRISTIAN HANSEN HOLDING A/S		9 089	6
CLARIANT AG-REG		16 212	3
CLIFFS NATURAL RESOURCES INC		73 500	12
CORTEVA INC		64 353	37
COVESTRO AG		15 192	6
CRH		68 191	27
CRODA INTERNATIONAL PLC		11 374	9
CROWN HOLDINGS INC		10 200	8
DOW INC		62 753	31
DOWDUPONT INC		41 153	28
EASTMAN CHEMICAL CO		12 300	10
ECOLAB		21 623	31
EMS-CHEMIE HOLDING AG-REG		698	5
EVONIK INDUSTRIES AG		14 811	3
FIRST QUANTUM MINERALS		73 667	15
FMC CORP		9 770	12
FORTESCUE METALS GROUP		139 531	19
FRANCO-NEVADA CORP		25 392	34
GIVAUDAN		824	25
HOLCIM		49 254	25
HOLMEN B		9 349	4
ISRAEL CHEMICALS LTD		40 032	3
INDEPENDENCE GROUP NL		44 372	4
INT'L PAPER CO		27 553	9
INT'L FLAVORS FRAGRANCES		22 122	23
IVANHOE MINES LTD-CL A		107 200	8
JAMES HARDIE INDUSTRIES SE		37 389	7
JFE HOLDINGS		45 100	5
JOHNSON MATTHEY		17 996	5
JSR CORP		13 600	3
KINROSS GOLD CORP		153 600	6
KONINKLIJKE DSM		14 363	17
LINDE PLC		42 891	138
LUNDIN MINING CORP		60 200	4
LYONDELLBASELL INDU-CL A		20 632	17
MARTIN MARIETTA MATRLS		5 700	19
MINERAL RESOURCES LTD		14 294	7
MITSUBISHI CHEMICAL HLDG		121 550	6
MITSUI CHEMICALS		19 120	4
MONDI PLC		52 373	9
MOSAIC CO (THE)		28 800	12
NEWCREST MINING		80 467	11

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NEWMONT MINING HLDG		98 857	46
NIPPON PAINT CO LTD		71 370	6
TAIYO NIPPON SANSO CORP		13 000	2
NIPPON STEEL CORP		66 872	11
NISSAN CHEMICAL IND		11 600	5
NITTO DENKO CORP		9 200	5
NORTHERN STAR RESOURCES LTD		105 322	8
NOVOZYMES B		15 673	8
NUCOR CORP		33 364	43
NUTRIEN LTD		48 700	35
OJI PAPER CO		61 300	2
ORICA		27 493	3
PACKAGING CORP OF AMERICA		7 000	9
PAN AMERICAN SILVER CORP		26 700	4
PILBARA MINERALS LTD		145 464	4
PPG INDUSTRIES		18 652	23
RIO TINTO LTD		11 592	9
RIO TINTO PLC		153 326	105
RPM INTERNATIONAL INC		10 200	10
SEALED AIR CORP		12 100	6
SHERWIN-WILLIAMS CO		21 500	50
SHIN-ETSU CHEMICAL CO		28 100	34
SIKA INHABER		11 557	27
SMURFIT KAPPA GROUP PLC		26 401	10
SOLVAY		6 758	7
SOUTH32 LTD		469 086	13
STEEL DYNAMICS INC		25 500	25
STORA ENSO R		47 320	7
SUMITOMO CHEMICAL CO		96 600	3
SUMITOMO METAL MINING CO		20 450	7
SVENSKA CELLULOSA AB SCA-B		68 979	9
SYMRISE AG		12 123	13
TORAY INDUSTRIES		107 000	6
TOSOH CORP		20 000	2
UMICORE		16 837	6
UPM-KYMMENE		46 159	17
VOESTALPINE		7 772	2
VULCAN MATERIALS CO		10 385	18
WEST FRASER TIMBER CO LTD		5 000	4
WESTLAKE CHEMICAL CORP		4 200	4
WESTROCK CO		19 144	7
SILVER WHEATON CORP		55 445	21
SUM RÅVARER		212 960	**1 842**
ALEXANDRIA REAL ESTATE EQUIT		12 050	17
AMERICAN HOMES 4 RENT- A		23 600	7
AMERICAN TOWER CORP A		39 308	82
AROUNDTOWN SA		73 217	2
AVALONBAY COMMUNITIES		12 135	19
AZRIELI GROUP		2 982	2
BOSTON PROPERTIES		14 483	10
BRITISH LAND CO		68 884	3
CAMDEN PROPERTY TRUST		8 700	10
CAN APARTMENT PROP REAL ESTA		10 620	3
ASCENDAS REAL ESTATE INV		239 142	5
CAPITAMALL TRUST		536 068	8
CAPITALAND INVESTMENT LTD/SI		156 900	4
CBRE GROUP INC		29 400	22
CITY DEVELOPMENTS		23 700	1

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
CHEUNG KONG PROPERTY HOLDING		183 417	11
FONCIERE DES REGIONS		6 232	4
CROWN CASTLE INT'L CORP		37 313	50
DAITO TRUST CONSTRUCTION		4 800	5
DAIWA HOUSE IND CO		52 300	12
DAIWA HOUSE RESIDENTIAL INV		211	5
DEXUS/AU		109 610	6
DIGITAL REALTY TRUST INC		25 800	25
EQUINIX INC		7 952	51
EQUITY LIFESTYLE PROPERTIES		16 900	11
EQUITY RESIDENTIAL		30 401	18
ESR GROUP LTD		235 800	5
ESSEX PROPERTY TRUST INC		6 100	13
EXTRA SPACE STORAGE INC		12 400	18
FASTIGHETS AB BALDER-B SHRS		70 734	3
FIRSTSERVICE CORP		4 300	5
GECINA		3 382	3
GLP J-REIT		237	3
GOODMAN GROUP		144 503	17
GPT GROUP		212 960	6
HANG LUNG PROPERTIES		140 500	3
HEALTHCARE TRUST OF AME-CL A		31 670	6
HEALTH CARE PPTY INVEST		40 100	10
HENDERSON LAND DEV.		109 700	4
HONGKONG LAND HOLDINGS LTD		85 800	4
HOST HOTELS AND RESORTS		67 596	11
SHOEI CO LTD/CHIYODA-KU		14 200	1
INVITATION HOMES INC		47 200	14
IRON MOUNTAIN		28 308	14
JAPAN RETAIL FUND INVT		459	4
JAPAN REAL ESTATE INV		75	3
KIMCO REALTY CORP		55 800	12
KLEPIERRE		16 648	4
LAND SECURITIES GROUP		40 819	3
LEG IMMOBILIEN AG		4 608	3
LEND LEASE GROUP		36 373	2
LINK REIT		203 636	15
MAPLETREE LOGISTICS TRUST		190 945	2
MAPLETREE COMMERCIAL TRUST		188 400	2
MEDICAL PROPERTIES TRUST INC		42 100	5
MID-AMERICA APARTMENT COMM		10 000	15
MIRVAC GROUP		296 314	4
MITSUBISHI ESTATE CO		112 879	14
MITSUI FUDOSAN CO		75 000	14
NEW WORLD DEVELOPMENT		78 741	2
NIPPON BUILDING FUND		110	5
NIPPON PROLOGIS REIT INC		227	5
NOMURA REAL ESTATE HLD		6 700	1
NOMURA REAL ESTATE MASTER FU		320	4
PROLOGIS INC		79 083	88
PUBLIC STORAGE		13 900	38
REALTY INCOME CORP		53 608	33
REGENCY CENTERS CORP		10 000	6
RIOCAN REIT		8 396	1
SAGAX AB-B		9 802	2
SBA COMMUNICATIONS CORP-CL A		9 554	26
WESTFIELD RETAIL TRUST		377 045	7
SEGRO		105 182	10

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SIMON PROPERTY GROUP		26 296	30
SINO LAND		239 226	3
STOCKLAND		165 127	4
SUMITOMO REALTY & DEV CO		33 100	8
SUN COMMUNITIES INC		9 000	13
SUN HUNG KAI PROPERTIES		130 664	18
SWIRE PACIFIC A		40 600	4
SWIRE PROPERTIES LTD		87 200	2
SWISS PRIME SITE-REG		4 709	4
UDR INC		25 100	10
UNIBAIL GROUP STAPLED		8 018	4
UNITED OVERSEAS LAND		34 787	2
VENTAS		38 511	17
VICI PROPERTIES INC		80 800	26
CENTRO RETAIL AUSTRALIA		233 070	3
DEUTSCHE ANNINGTON IMMOBILIE		67 940	16
WAREHOUSES DE PAUW SCA		12 789	4
WELLTOWER INC		36 115	23
WEYERHAEUSER CO		58 464	18
WHARF REAL ESTATE INVESTMENT		129 000	7
WP CAREY INC		15 200	12
ZILLOW GROUP INC - C		14 300	5
SUM EIENDOM		28 001	**1 093**
ACCIONA		4 426	8
ALGONQUIN POWER & UTILITIES		132 991	9
ALTAGAS LTD		52 257	9
AMERICAN WATER WORKS CO INC		26 200	39
APA GROUP		144 290	10
ATMOS ENERGY CORP		20 800	23
BROOKFIELD RENEWABLE COR-A		16 800	5
CANADIAN UTILITIES A		30 534	8
CK INFRASTRUCTURE HOLDINGS L		74 500	4
CONSOLIDATED EDISON		52 210	49
CONSTELLATION ENERGY		51 021	43
E. ON		315 914	31
EDF		59 108	7
EDISON INTERNATIONAL		53 489	34
EDP RENOVAVEIS SA		46 935	10
ELIA SYSTEM OPERATOR SA/NV		5 680	8
ENAGAS		42 568	7
ENDESA SA		44 805	8
ENEL		1 212 273	64
GDF SUEZ		234 866	33
AQUA AMERICA INC		34 000	16
NORTHEAST UTILITIES		50 422	42
EXELON CORP		144 263	61
FORTUM OYJ		76 626	13
HONGKONG CHINA GAS		1 596 956	15
HYDRO ONE LTD		50 400	13
IBERDROLA		859 072	99
MERCURY NZ LTD		112 268	4
MERIDIAN ENER-PARTLY PAID SH		271 932	9
NATIONAL GRID		537 874	64
GAS NATURAL SDG		17 170	4
NEXTERA ENERGY INC		295 600	243
NORTHLAND POWER INC		33 481	9
DONG ENERGY A/S		28 001	25
OSAKA GAS CO		78 900	13

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
PG&E CORP		232 100	37
PUBLIC SV ENTERPRISE CO		73 915	45
RED ELECTRICA CORPORACION SA		54 363	9
SEMPRA ENERGY		47 108	72
SEVERN TRENT		35 217	11
SNAM SPA		316 444	15
SSE PLC		149 957	30
TERNA		197 983	14
TOKYO GAS CO		77 120	15
UGI CORP		26 800	10
UNITED UTILITIES GROUP PLC		97 776	11
VEOLIA ENVIRONNEMENT		95 752	24
VERBUND OESTERR ELEK A		11 380	9
SUM FORSYNING			**1 342**
UTLAND			**41 805**
Totalt			**52 590**
SUM EIENDOM			1 115
SUM ENERGI			4 595
SUM FINANS			8 571
SUM FORBRUKSVARER			4 158
SUM FORSYNING			3 715
SUM HELSE			6 079
SUM INDUSTRI			5 136
SUM IT			8 602
SUM KONSUMENTVARER			4 022
SUM RÅVARER			2 595
SUM TELEKOM & MEDIA			3 086
SUM USPESIFISERT			915
SUM AKSJER			**52 590**

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
AKSJEFOND			
ABERDEEN INDIRECT PARTNERS EUROPA		249	0
CBRE Pan-European Core Fund (PEC)		66 617 814	1 061
JPMORGAN EUROPEAN PROPERTY FUND		51	2
KLP AksjeAsia Indeks S	990122571	369 806	804
KLP AksjeAsia Indeks Valutasikret S	990140847	176 137	259
KLP AksjeEuropa Indeks S	990122555	795 548	1 868
KLP AksjeFremvoksende Markeder Flerfaktor S	920672159	1 734 235	1 684
KLP AksjeFremvoksende Markeder Indeks S	996715426	3 718 496	8 383
KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samf ansvar P	0	9 141	8
KLP AksjeFremvoksende Markeder Mer Samf ansvar S	0	451 233	425
KLP AksjeGlobal Flerfaktor S	912651037	14 138 499	14 139
KLP AksjeGlobal Indeks S	987570113	3 125 230	15 736
KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar P	920672183	5 727	10
KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar S	920672183	796 522	791
KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar Valutasikret S	923251626	18 432	17
KLP AksjeGlobal Small Cap Flerfaktor P	920672094	9 114	13
KLP AksjeGlobal Small Cap Flerfaktor S	920672094	1 922 678	1 912
KLP AksjeGlobal Small Cap Indeks S	919174501	7 520 652	10 973
KLP AksjeNorden Indeks P	980854043	2 181	15
KLP AksjeNorden Indeks S	980854043	221 072	220
KLP AksjeNorden Mer Samfunnsansvar S	923251642	710 362	689
KLP AksjeNorge Indeks S	988425958	2 055 233	7 553
KLP AksjeNorge S	880854062	7 308 055	6 869
KLP AksjeUSA Indeks S	917232164	2 300 311	2 210
KLP AksjeUSA Indeks S-USD	986332650	96 059	4 053
KLP AksjeUSA Indeks Valutasikret S	990140790	150 166	433
KLP AksjeVerden Indeks S	996716716	10 499	10
KLP Framtid Mer Samfunnsansvar S	925057436	38 782	37
KLP Lang Horisont Mer Samfunnsansvar S	925057517	162 981	159
LaSalle Encore Plus		115 236 821	1 103
NMI FRONTIER FUND KS		8 975 000	39
NMI GLOBAL FUND KS		3 853 750	21
SSGA EMERGING MARKETS SRI ENHANCED EQUITY FUND		16 925 084	2 067
SUM AKSJEFOND			**83 564**

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
PRIVATE EQUITY			
21 INVEST FRANCE		35 000 000	105
ABINGWORTH BIOVENTURES V		8 000 000	2
ABRIS CEE MID-MARKET FUND III L.P.		30 000 000	355
ACCEL GROWTH FUND VI		20 000 000	92
ACCEL INDIA VII		5 000 000	10
ACCEL LEADERS IV		40 000 000	13
ACCEL LONDON VII		5 000 000	18
ACCEL US XV		5 000 000	18
ADELIS III		20 000 000	8
ADVENT GLOBAL TECHNOLOGY I		25 000 000	283
ADVENT GLOBAL TECHNOLOGY II		30 000 000	89
AKKR BUYOUT VII		12 500 000	0
ALLIANCE VENTURE DELTA		22 267 771	9
ALLIANCE VENTURE DELTA SIDE CAR		89 071 084	38
ALTOR 2003 FUND		2 000 000	0
ALTOR FUND IV		7 000 000	57
ALTOR FUND V (NO.2) AB		25 000 000	154
ASTORG MIDCAP I		25 000 000	49
ASTORG V		50 000 000	3
ASTORG VI		50 000 000	256
ASTORG VII		16 950 000	202
AUCTUS IV		21 125 000	133
AVEDON CAPITAL IV		45 000 000	0
AXA RESIDENTIAL EUROPE		100 000 000	1 174
Accel Leaders III		35 000 000	252
BATTERY XIV		20 000 000	14
CAPMAN BUYOUT VIII		9 840 500	9
CATELLA EUR RESIDENTIAL FUND III SCS SICAV-SIF		100 000 000	648
CHEQUERS CAPITAL XVII		10 000 000	98
CIO CONSTRUCTION EQUITY FUND(CLIMATE INVESTOR)		50 000 000	396
CONSILIUM PRIVATE EQUITY FUND III		20 000 000	151
CONTANGO VENTURES II		27 950 000	5
COÖPERATIEF CONSTR EQ F. U.A.(Climate investor 2)		25 000 000	13
CREANDUM SELECT II		14 000 000	45
CREANDUM SPV TR		5 000 000	55
CREANDUM V		11 000 000	376
CREANDUM VI		13 000 000	34
Creandum Select Fund I		14 000 000	163
DEUTSCHE PRIVATE EQUITY IV		50 000 000	260
ECE PROGRESSIVE INCOME GROWTH FUND (EPIG)		75 000 000	314
EGERIA PRIVATE EQUITY FUND IV		30 000 000	161
EGERIA PRIVATE EQUITY FUND V SCSP		20 000 000	143
ENDLESS FUND IV A LP		7 500 000	60
ENERGY VENTURES II B IS		31 213 670	0
ENERGY VENTURES II KS		50 000 000	0
ENERGY VENTURES III LP		75 000 000	10
ENERGY VENTURES IV LP		30 000 000	71
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND I		7 000 000	0
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND II		5 300 000	0
FORBION CAPITAL FUND II		15 000 000	123
FORBION CAPITAL FUND II CO-INVEST I C.V.		7 000 000	5
FORBION CAPITAL FUND III		20 000 000	272
FORBION CAPITAL FUND IV		10 000 000	100
FORBION CAPITAL FUND V		10 000 000	26
FOUNDERS FUND GROWTH II		20 000 000	0
FOUNDERS FUND VIII		4 000 000	0
FRANCE SPECIAL SITUATIONS FUND II		30 000 000	305

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
FSN CAPITAL IV		232 000 000	23
GENSTAR CAPITAL PARTNERS IX		30 000 000	374
GENSTAR CAPITAL PARTNERS X		42 000 000	214
GERMAN EQUITY PARTNERS IV		15 000 000	55
H2 EQUITY PARTNERS VI		25 000 000	0
H2 V		15 000 000	203
HADEAN CAPITAL I		5 000 000	32
HERKULES PRIVATE EQUITY III		120 000 000	0
HG GENESIS 10		15 000 000	1
HG SATURN III		20 000 000	1
HGCAPITAL 6		43 127 840	7
HGCAPITAL MERCURY		14 783 081	22
HGCAPITAL MERCURY III		5 000 000	26
HGCAPITAL SATURN II		35 000 000	216
HITECVISION ASSET SOLUTIONS		35 000 000	122
HITECVISION IV LP		13 000 000	30
HITECVISION V LP		35 000 000	83
HITECVISION VI LP		70 000 000	648
HITECVISION VII LP		70 000 000	568
HgCapital Genesis IX		20 000 000	157
IDEKAPITAL 2 AS		120 000 000	40
INDEX GROWTH VI		39 000 000	127
INDEX ORIGIN II		6 500 000	0
INDEX VENTURES GROWTH II		20 000 000	188
INDEX VENTURES GROWTH III		21 000 000	626
INDEX VENTURES GROWTH IV		29 000 000	821
INDEX VENTURES GROWTH V		30 000 000	349
INDEX VENTURES IX		18 000 000	393
INDEX VENTURES ORIGIN I		5 000 000	44
INDEX VENTURES VI		10 000 000	627
INDEX VENTURES VII		13 000 000	535
INDEX VENTURES VIII		16 000 000	620
INDEX VENTURES X		20 000 000	317
INDEX VENTURES XI		19 000 000	51
INNKAP 4 PARTNERS L.P.		5 000 000	8
INSIGHT PARTNERS XI		30 000 000	457
INSIGHT PARTNERS XII		30 000 000	163
KLEINER PERKINS SELECT II		20 000 000	58
KLEINER PERKINS XX		10 000 000	18
LITORINA FUND V		300 000 000	281
LIVINGBRIDGE 6 LP		25 000 000	300
LIVINGBRIDGE ENTERPRISE 2 LP		13 000 000	134
LIVINGBRIDGE ENTERPRISE 3 LP		15 000 000	119
LIVINGBRIDGE VII		40 000 000	253
M&G EUROPEAN PROPERTY FUND SICAV-FIS		100 000 000	1 039
MB EQUITY FUND V		35 000 000	149
MEDICXI GROWTH I LP		12 000 000	83
MEDICXI III		14 000 000	41
MIURA FUND III		30 000 000	415
MOMENTUM II AS		50 000 000	21
MONTEFIORE CO-INVESTMENT V		20 000 000	155
MONTEFIORE INVESTMENT V		25 000 000	118
NAUTA TECH INVEST 2		500 000	0
NAUTA TECH INVEST 3		1 980 000	5
NAZCA CAPITAL III		22 500 000	11
NORSELAB I		50 000 000	44
NORTHZONE CONVICTION I		15 000 000	342
NORTHZONE IX		12 000 000	205

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NORTHZONE V		5 000 000	0
NORTHZONE VI		5 000 000	8
NORTHZONE VII		12 000 000	58
NORTHZONE VIII		12 000 000	559
NORTHZONE X		5 000 000	4
NORVESTOR V		17 000 000	4
NORVESTOR VI		156 000 000	73
NORVESTOR VII		116 000 000	125
NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE FUND III KS		82 020 269	72
NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE FUND IV KS		120 793 848	82
PARAGON FUND II		20 000 000	120
PARTNERS GROUP SECONDARY 2008		40 000 000	27
PERUSA PARTNERS FUND 2		18 000 000	29
PLATINUM EQUITY SMALL CAP FUND		5 000 000	51
PLATINUM FUND V		50 000 000	631
PLATINUM VI		40 000 000	23
PRIVEQ INVESTMENT FUND IV		225 000 000	32
PRIVEQ INVESTMENTS V		282 000 000	137
PROA CAPITAL IBERIAN FUND II		33 000 000	186
PROA CAPITAL IBERIAN FUND III		20 000 000	223
PROLOGIS EUROPEAN LOGISTIC FUNDS		100 000 000	1 174
PROVENTURE III		62 084 808	21
Pareto Eiendomsfellesskap II AS		1 948 690	28
Pareto Eiendomsfellesskap II IS		2 067 843 908	2 753
QUADRIGA CAPITAL PRIVATE EQUITY FUND IV		25 000 000	65
SARSIA SEED III		55 127 413	0
SCALE LEAP		45 000 000	1
SINTEF IV B		21 000 000	12
SINTEF VENTURE V		75 000 000	45
SK CAPITAL VI		20 000 000	0
SK CATALYST I		10 000 000	92
SKAGERAK MATURO V		34 931 818	14
SNO FUND II		50 000 000	30
SNO TRUE NORTH		20 237 719	83
SOFINNOVA CAPITAL VII		10 000 000	52
SOFINNOVA CAPITAL VIII		12 000 000	119
SONDO FOND I		20 000 000	0
SPECIAL SITUATIONS VENTURE PARTNERS III		14 500 000	26
SUMMA EQUITY FUND II		170 000 000	150
SUMMA EQUITY III		20 000 000	0
SVB CAPITAL PARTNER VI		11 000 000	12
SVB Capital Partners IV		17 500 000	252
SVB SIF IX		10 000 000	150
SVB SIF VIII		10 000 000	238
SVB SIF X		25 000 000	182
SVB SIF XI		20 000 000	20
SVB Sprout Endurance Partner		30 000 000	381
SYNOVA FUND V		15 000 000	3
Saga IV EUR-B KS		20 000 000	35
Saga V EUR-B KS		8 770 936	34
Saga V New EUR-B KS		6 229 064	50
Sarsia Seed Fond II AS		70 611 765	52
Synova Capital Fund IV LP		15 000 000	189
TDR CAPITAL III B		30 000 000	523
TENZING BELAY I		10 000 000	19
TENZING PRIVATE EQUITY FUND I LP		15 000 000	170
THOMA BRAVO DISCOVERY III		15 000 000	143
THOMA BRAVO GROWTH I		15 000 000	113

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
THOMA BRAVO XIII		30 000 000	415
THOMA BRAVO XIV		50 000 000	406
THOMABRAVO DISCOVERY IV		15 000 000	23
THOMABRAVO EXPLORE II		10 000 000	0
THOMABRAVO XV		40 000 000	190
TRITON FUND III		30 000 000	9
Tenzing Private Equity Fund II		31 300 000	133
VENDIS CAPITAL III		30 000 000	190
VEP SPECIAL SITUATIONS FUND 2		9 000 000	20
VEP SPECIAL SITUATIONS FUND 3		12 000 000	129
VERDANE CAPITAL VI KS		50 000 000	5
VERDANE CAPITAL VII KS		140 000 000	0
WATERLAND IX		30 000 000	0
WATERLAND PRIVATE EQUITY FUND VII		50 000 000	528
WATERLAND PRIVATE EQUITY FUND VIII		65 000 000	344
WYNNCHURCH CAPITAL PARTNERS V		30 000 000	198
XENON Private Equity VI		11 500 000	57
SUM PRIVATE EQUITY			**31 437**
ALTERNATIVE PLASSERINGER I AKSJER			
KLP ALFA GLOBAL ENERGI S	996415406	1 158 951	2 203
SUM ALTERNATIVE INVESTERINGER			**2 203**
ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR			
CIP ATKL BRASILIANA K/		173 445	2
CIP IV US AIV Non-QFPF K/S		72 901 352	393
COPENHAGEN INFRASTR. PARTNERS III AIV NON-QFPF K/S		821 250 537	365
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE II US AIV NON-QFPF K/S		331 802 972	237
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE PARTNERS II K/S (non-US)		1 157 752 526	762
COPENHAGEN INFRASTUCTURE PARTNERS III A K/S		391 504 147	569
COPENHAGEN INFRASTUCTURE PARTNERS III K/S		1 261 980 805	374
COPENHAGEN INFRASTUCTURE PARTNERS IV K/S		72 901 352	296
Copenhagen Infrastructure New Markets fund I K/S		99 826 555	135
HITECVISION NEF		50 000 000	252
HV STORM CO-INVEST		25 000 000	160
INFRASTRUCTURE ALLIANCE EUROPE 1 SCSP		180 584 897	2 518
INFRASTRUCTURE ALLIANCE EUROPE 2 SCSP		200 000 000	809
NEXTPOWER III LP		100 000 000	724
PARETO SOLAR FUND		200 000 000	0
QUINBROOK INFRASTRCT 3-NET ZERO POWER FUND LP SCSP		100 000 000	503
Quinbrook NZPF Co-Invest		75 000 000	700
SILVESTICA GREEN FOREST AB		150 000 000	1 871
SILVESTICA GREEN FOREST II		20 000 000	210
WIND FUND I AS		160 000 000	597
SUM ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR			**11 478**
SUM PLASSERINGER			**181 272**

AKSJER OG ANDELER FORDELT PER PORTEFØLJE	Kollektiv-porteføljen	Investeringsvalg-porteføljen	Selskaps-porteføljen	Sum
AKSJER	49 365	0	0	49 365
ANLEGGSAKSJER	3 219	0	6	3 225
AKSJEFOND	82 655	909	0	83 564
PRIVATE EQUITY	31 437	0	0	31 437
ALTERNATIVE INVESTERINGER	2 191	12	0	2 203
ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR	11 478	0	0	11 478
SUM	**180 344**	**922**	**6**	**181 272**

PROSENTVIS ANDEL BØRSNOTERT	
AKSJER NORGE	70,1 %
AKSJER UTLAND	100,0 %
AKSJEFONDSANDELER	0,0 %
ALTERNATIVE INVESTERINGER	0,0 %

Note 16 **Kursreguleringsfond finansielle omløpsmidler**

MILLIONER KRONER	Anskaffelseskost 31.12.2021	Virkelig verdi 31.12.2021	Kursreserver 31.12.2021
Kursreserver aksjer	105 786	176 282	70 496
Kursreserver aksjederivater	0	-611	52
Kursreserver renteplasseringer	108 741	115 347	6 607
Kursreserver rentederivater	0	365	0
Variasjonsmargin futures med daglig oppgjør			242
Grunnlag for avsetning til kursreguleringsfond			77 397
Kursreguleringsfond			**77 397**

Regler om et sammenslått kundefordelt bufferfond ble innført for kommunale pensjonsordninger fra 01.01.2022 sammen med enkelte andre endringer for garanterte pensjonsprodukter. Det nye bufferfondet erstatter tidligere tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond.

Kursreguleringsfondet bestod av netto positive urealiserte verdier på de finansielle omløpsmidlene tilknyttet kollektivporteføljen.

Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet. Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Anskaffelseskost i denne sammenhengen er justert for sikret valuta, i samsvar med beregning av kursreguleringsfondet, slik at dette vil skape et avvik mot faktiske tall. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

Note 17 **Investeringseiendommer**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Leieinntekter	42	41
Driftskostnader	-2	-1
Verdiregulering	394	0
Netto finansinntekt	0	0
Netto inntekter fra investeringseiendom	**435**	**40**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Bokført verdi 01.01.	1 004	1 017
Netto inntekter fra investeringseiendom	435	40
Kapitaluttak	-40	-53
Bokført verdi 31.12.	**1 399**	**1 004**

Virkelig verdi på eiendommene per 31.12.2022 er NOK 1 371 millioner

Note 18 **Immaterielle eiendeler**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Bokført verdi 01.01.	727	602
Anskaffelseskost 01.01.	2 025	1 748
Total tilgang	324	277
herav internt opparbeidet	*0*	*0*
herav kjøpt	*324*	*277*
Avgang	0	0
Anskaffelseskost 31.12. [1]	2 348	2 025
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-1 298	-1 146
Årets ordinære avskrivninger	-73	-77
Årets nedskrivning [2]	0	-75
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-1 371	-1 298
Bokført verdi 31.12.	**978**	**727**
Avskrivningstid	1 til 20 år	1 til 20 år

[1] Immaterielle eiendeler i KLP består av IT-systemer

[2] Ved utgangen av 2021 ble det identifisert flere IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening med bokført verdi. I hovedsak omfatter dette investeringer som ikke lenger har verdi. Det er flere årsaker til dette. Blant annet knytter det seg til utdatert funksjonalitet grunnet regelendringer og/eller teknologisk utvikling. Dette resulterte i følgende vurdering:

MILLIONER KRONER	2022	2021
Bokført verdi før nedskriving	0	534
Gjenvinnbart beløp	0	459
Nedskriving	**0**	**75**

Nedskrivningen inngår som en del av forsikringsrelaterte administrasjonskostnader i resultatoppstillingen.

Note 19 **Forsikringstekniske forhold**

Forsikringsforpliktelser per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	31.12.2022	31.12.2021	Endring 2022	Endring 2021
Premiereserve	518 530	518 530	486 277	32 253	28 745
Bufferfond	102 224	102 224	0	102 224	0
Tilleggsavsetning	0	0	48 812	-48 812	5 352
Kursreguleringsfond	0	0	77 397	-77 397	22 259
Premiefond	33 570	33 570	41 268	-7 698	2 680
Sum forsikringsforpliktelser	**654 324**	**654 324**	**653 754**	**570**	**59 036**

Forsikringsforpliktelser per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjons-ordninger uten investeringsvalg	Tjenestepensjons-ordninger med investeringsvalg	31.12.2022	31.12.2021	Endring 2022	Endring 2021
Premiereserve	516 525	2 005	518 530	486 277	32 253	28 763
Bufferfond	102 162	61	102 224	0	102 224	0
Tilleggsavsetning	0	0	0	48 812	-48 812	5 352
Kursreguleringsfond	0	0	0	77 397	-77 397	22 259
Premiefond	33 024	547	33 570	41 268	-7 698	2 680
Sum forsikringsforpliktelser	**651 711**	**2 613**	**654 324**	**653 754**	**570**	**59 054**

Endringer i forsikringsforpliktelser i perioden til dekning av foretakets forpliktelser under kontrakter med kontraktsfastsatte forpliktelser

MILLIONER KRONER	Premiereserve	Bufferfond	Premiefond	Sum 2022	Sum 2021
Forsikringsforpliktelser 01.01.	484 728	126 023	40 769	651 520	592 623
Netto resultatførte avsetninger	31 751	-20 693	718	11 776	49 998
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	-2 585	2 585	0	14 721
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	648	648	588
Frigjøring premiereserve ifm. ny OFTP	0	0	0	0	3 502
Sum resultatførte endringer	**31 751**	**-23 279**	**3 951**	**12 424**	**68 809**
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	45	-582	-11 253	-11 790	-9 420
Inn- /utbetalt ved flytting m.v.	0	0	-414	-414	-493
Sum ikke resultatførte endringer	**45**	**-582**	**-11 697**	**-12 234**	**-9 913**
Sum endringer i forsikringsforplikteler	31 796	-23 861	-7 746	190	58 896
Forsikringsforpliktelser 31.12.	**516 525**	**102 162**	**33 024**	**651 711**	**651 520**

Endringer i forsikringsforpliktelser i perioden til dekning av foretakets forpliktelser knyttet til verdien av særskilt investeringsvalgsportefølje

MILLIONER KRONER	Premiereserve	Bufferfond	Premiefond	Sum 2022	Sum 2021
Forsikringsforpliktelser 01.01.	1 549	186	499	2 234	2 077
Netto resultatførte avsetninger	455	-117	8	346	81
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	-7	7	0	136
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	3	3	1
Frigjøring premiereserve ifm. ny OFTP	0	0	0	0	4
Sum resultatførte endringer	**455**	**-124**	**18**	**349**	**223**
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	1	-1	0	0	-65
Inn- /utbetalt ved flytting m.v.	0	0	30	30	-1
Sum ikke resultatførte endringer	**1**	**-1**	**30**	**30**	**-65**
Sum endringer i forsikringsforpliktelser	456	-125	48	379	158
Forsikringsforpliktelser 31.12.	**2 005**	**61**	**547**	**2 613**	**2 234**

Resultat i livsforsikring

Teknisk regnskap per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	**2021**
Premieinntekter	50 523	50 161
Netto inntekter kollektivporteføljen	-7 570	49 770
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	-58	181
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 358	1 274
Erstatninger i livsforsikring	-28 517	-30 438
Endring forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte	-11 731	-59 440
Endring forsikringsforpliktelser - investeringsvalg	-392	-177
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-651	-9 415
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 487	-1 372
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 368	-1 286
Resultat av teknisk regnskap	**107**	**-742**

Teknisk regnskap per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg		Tjenestepensjonsordninger med investeringsvalg		Sum	
	2022	**2021**	**2022**	**2021**	**2022**	**2021**
Premieinntekter	49 974	50 026	548	135	50 523	50 161
Netto inntekter kollektivporteføljen	-7 570	49 770	0	0	-7 570	49 770
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	0	0	-58	181	-58	181
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 354	1 272	3	2	1 358	1 274
Erstatninger i livsforsikring	-28 410	-30 358	-106	-81	-28 517	-30 438
Endring forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte	-11 731	-59 440	0	0	-11 731	-59 440
Endring forsikringsforpliktelser - investeringsvalg	0	0	-392	-177	-392	-177
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-648	-9 369	-3	-46	-651	-9 415
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 482	-1 361	-5	-11	-1 487	-1 372
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 365	-1 283	-3	-2	-1 368	-1 286
Resultat av teknisk regnskap	**122**	**-744**	**-15**	**2**	**107**	**-742**

Resultatanalyse per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	**2021**
Avkastningsresultat inkl. overføring fra egenkapital	-20 099	15 134
Risikoresultat	558	-721
Administrasjonsresultat	-17	35
Vederlag for rentegaranti	266	251
Sum resultatelementer før tildeling kunder	**-19 291**	**14 698**
Avkastningsresultat til/fra bufferfond/tilleggsavsetninger	19 956	-5 999
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond og bufferavsetning	-558	-9 447
Disponering av egenkapital til premiefond/premiereserver	0	6
Resultat av teknisk regnskap	**107**	**-742**

Resultatanalyse per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg		Tjenestepensjonsordninger med investeringsvalg		Sum	
	2022	2021	2022	2021	2022	2021
Avkastningsresultat inkl. overføring til/fra egenkapital	-19 969	14 998	-130	136	-20 099	15 134
Risikoresultat	555	-722	3	1	558	-721
Administrasjonsresultat	-17	35	0	0	-17	35
Vederlag for rentegaranti	265	251	1	0	266	251
Sum resultatelementer før tildeling kunder	**-19 165**	**14 560**	**-126**	**138**	**-19 291**	**14 698**
Avkastningsresultat til/fra bufferfond/tilleggsavsetninger	19 843	-5 940	114	-59	19 956	-5 999
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond og bufferavsetning	-555	-9 370	-3	-77	-558	-9 447
Disponering egenkapital til premiefond/premiereserve	0	6	0	0	0	6
Resultat av teknisk regnskap	**122**	**-744**	**-15**	**2**	**107**	**-742**

Erstatninger per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	2021
Utbetalte erstatninger i henhold til forsikringsavtalene	-23 858	-22 092
Utbetalte erstatninger i henhold til gjenkjøp	0	0
Sum	**-23 858**	**-22 092**

Flytting og nytegning

Flytting per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	2021
TILFLYTTEDE MIDLER		
Premiereserve	386	0
Reserveoppbygging	0	0
Mottatte midler ført over resultatet	**386**	**0**
Premiefond	0	0
Tilleggsavsetninger til fond	0	0
Sum mottatte midler	**386**	**0**
Antall kontrakter	1	0
FRAFLYTTEDE MIDLER		
Premiereserve	3 805	6 882
Reserveoppbygging	0	23
Bufferfond	854	0
Tilleggsavsetning	0	611
Kursreserver	0	830
Avgitte midler ført over resultatet	**4 659**	**8 346**
Premiefond	445	494
Sum avgitte midler	**5 103**	**8 840**
Antall kontrakter	29	32

Nytegning per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2022	2021
Nytegning	6	12
Antall kontrakter	35	51

Note 20 **Sikringsbokføring**

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-445	-1 428
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	465	465
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		102 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		102 %	

31.12.2021 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-621	-1 604
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	620	620
Sikringseffektivitet per 31.12.2021		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. Dette innebærer at sikringen er utført av en ekstern part, at det er inngått en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet, samt at den forventes å være svært effektiv og at dette vurderes på løpende grunnlag, i tillegg til at den bestemte føringen gjennomføres slik det er beskrevet nedenfor. I praksis innebærer sikringen bytte av valutabetingelser (15 mrd. JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet. Sikringseffektiviteten utgjør 100%.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80% til 125%.

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Hensikten med sikringsforholdet ovenfor er å sikre sikringsobjektet med et sikringsinstrument, hvor betingelsene til sikringsinstrumentet gir negativ korrelasjon i forhold til sikringsobjektet; noe som betydelig reduserer eller eliminerer resultateffekten.

Er sikringsgraden 100% vil netto resultateffekt på sikringsobjekt og sikringsinstrument være 0.

KLP benytter seg av sikring i stort omfang, men de fleste tilfeller er ordinær økonomisk sikring. Den ovenstående posten er den eneste hvor sikringsbokføring blir benyttet. Hensikten til økonomisk sikring er er den samme, nemlig å redusere eller eliminere resultateffekten den sikrede delen av sikringsforholdet representerer.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet har høy negativ korrelasjon vil resultateffekten bli relativt lav. Se også note 2 i konsernet for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 21 **Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån**

2022 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta [3]	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
LÅNEOPPTAK [1]				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 147	2045
Sum ansvarlige lån		**2 530**	**3 147**	
April 2004	JPY 15 000	984	1 428	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		**984**	**1 428**	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		**3 513**	**4 575**	

2021 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta [3]	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2021	Forfall
LÅNEOPPTAK [1]				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 000	2045
Sum ansvarlige lån		**2 530**	**3 000**	
April 2004	JPY 15 000	984	1 604	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		**984**	**1 604**	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		**3 513**	**4 604**	

[1] Rentekostnader på ansvarlige lån var 131 millioner kroner (124 millioner kroner) og 72 millioner kroner (64 millioner kroner) for fondsobligasjonslånet i 2022. Tall i parantes er 2021 tall.

[3] Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

EUR 294:

Renten på lånet er fast 4,25 prosent p.a. Lånet ble utstedt 10. Juni 2015 og er tidsbegrenset med forfall i 2045. Innlånet kan innfris av konsernet etter 10 år, og på hver renteinnbetalingsdato etter dette frem til forfallstidspunktet. Lånet er valutasikret med EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. Konsernet har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet

JPY 15 000:

Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men konsernet har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom konsernet ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd. JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap,

der konsernet betaler 3 mnd. NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Dette innlånet er gjenstand for sikringsbokføring. Sikringsforretningen er vist i note 20 i KLP.

2022 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta [3]	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter [2]	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	16	540	3 081	2025
Sum sikringsforretninger		**2 524**	**16**	**540**	**3 081**	

2021 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta [3]	Anskaffelses-kost NOK	OIF renter [2]	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2021	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	16	396	2 936	2025
Sum sikringsforretninger		**2 524**	**16**	**396**	**2 936**	

[2] OIF = opptjente ikke forfalte renter

[3] Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

Note 22 **Overførte eiendeler med restriksjoner**

OVERFØRTE EIENDELER SOM IKKE ER FRAREGNET OG TILHØRENDE FORPLIKTELSER

Alle overførte eiendeler er innregnet i balansen dersom KLP fortsatt er eksponert for endringer i eiendelens virkelige verdi. Dette gjelder for gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirutlån. Gjenkjøpsavtaler er en form for innlån med sikkerhet hvor KLP selger verdipapirer med en avtale om å kjøpe de tilbake til en forhåndsavtalt pris.

Kontanter mottatt blir innregnet som innskudd (gjeld). Overførte verdipapirer i forbindelse med gjenkjøpsavtaler blir ikke fraregnet i balansen.

Avtaler vedrørende verdipapirutlån er transaksjoner hvor KLP låner ut verdipapirer til en motpart og mottar en provisjon for dette.

Ettersom både gjenkjøpsavtaler og verdipapirutlån resulterer i at verdipapirene blir returnert til KLP, er risikoen for verdiendringer hos KLP. Verdipapirene er imidlertid ikke tilgjengelige for KLP i perioden hvor de er overført. Verdipapirene som fremdeles er rapportert i balansen, og tilhørende gjeld, er vurdert til virkelig verdi.

OVERFØRTE EIENDELER SOM FORTSATT BALANSEFØRES

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	0	0
Innskudd til kredittinstitusjoner	0	1 200
VERDIPAPIRUTLÅN		
Aksjer	1 958	2 874
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	**1 958**	**4 075**

FORPLIKTELSER TILKNYTTET EIENDELENE

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
GJENKJØPSAVTALER		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0
VERDIPAPIRUTLÅN		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0
Sertifikater og obligasjoner	1 490	2 523
Aksjer	582	523
Sum forpliktelser	**2 072**	**3 046**

Alle eiendelene i tabellen over er gjenstand for videresalg eller sikkerhetsstillelse hos motpart.

OVERFØRTE EIENDELER SOM IKKE ER FRAREGNET OG TILHØRENDE FORPLIKTELSER

KLP mottar sikkerheter under omvendte gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirinnlån, som i henhold til avtalene er tillatt solgt eller pantsatt. Transaksjonene gjennomføres i henhold til standard avtaler som anvendes av partene i finansmarkedet. Generelt krever avtalene at det stilles tilleggssikkerhet hvis verdiene av verdipapirer faller under et forhåndsbestemt nivå. I avtalene har mottakeren av sikkerheten en ubegrenset rett til å selge eller pantsette sikkerheten mot å levere tilsvarende sikkerheter på oppgjørsdagen.

MOTTATTE VERDIPAPIRER SOM ER TILLATT SOLGT ELLER PANTSATT

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
OMVENDTE GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner		
Hvorav solgt eller pantsatt		
VERDIPAPIRINNLÅN		
Aksjer	0	0
Hvorav solgt eller pantsatt	0	0
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	**0**	**0**

Note 23 **Kapitalavkastning**

PROSENT	2022	2021	2020	2019	2018
KUNDEPORTEFØLJER					
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN TOTALT					
Avkastning I	-	5,0	4,8	4,5	3,5
Avkastning II	-1,1	8,4	4,2	8,5	1,5
Avkastning III	-3,9	6,7	5,5	8,8	0,5
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN TOTALT	**-2,5**	**8,9**	**4,2**	**9,9**	**0,6**

Avkastning I = Bokført avkastning (ikke i bruk fra og med 01.01.2022)

Avkastning II = Verdijustert avkastning. All avkastning fra investeringer som reflekteres i resultatet under nåværende regnskapsregler.

Avkastning III = Verdijustert avkastning inklusive verdiendringer på eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost.

Disse verdiendringene inngår ikke i årets regnskapsmessige resultat.

PROSENT	2022		2021		2020		2019		2018	
	Avkast-ning I	Avkast-ning II	Avkast-ning I	Avkast-ning II	Avkast-ning I	Avkast-ning II	Avkast-ning I	Avkast-ning II	Avkast-ning I	Avkast-ning II
KOLLEKTIVPORTEFØLJENS UNDERPORTEFØLJER HAR HATT FØLGENDE AVKASTNING										
Balansert portefølje 1	-	-1,1	5,1	8,4	4,9	4,2	4,5	8,6	3,5	1,4
Balansert portefølje 2	-	-	4,7	8,3	4,7	4,2	4,4	8,5	3,5	1,5
Moderat portefølje [1]	-	-	-	-	-	-	-	-	3,8	1,7

[1] Moderat portefølje ble avsluttet 30.06.2019 og ble innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.07.2019. Balansert portefølje 2 ble avsluttet 31.12.21 og innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.01.22.

PROSENT	2022	2021	2020	2019	2018
SELSKAPSPORTEFØLJEN					
Avkastning på finansielle investeringer i selskapsporteføljen	2,8	3,4	3,1	4,3	4,2

Avkastningen for selskapsporteføljen følger definisjonen av "Avkastning II" / verdijustert avkastning.

Note 24 **Salgskostnader**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Personalkostnader	91	85
Provisjoner	0	0
Øvrige kostnader	67	58
Sum salgskostnader	**158**	**143**

Note 25 **Pensjonsansvar egne ansatte**

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen").

Foretaket tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften.

Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP).

Foretaket har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
PENSJONSKOSTNADER						
Nåverdi av årets opptjening	97	6	102	86	5	91
Administrasjonsomkostning	2	0	2	2	0	2
Planendring	0	0	0	0	0	0
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	14	1	15	12	1	13
Finansskatt - Pensjonskostnad	5	0	5	4	0	5
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm.	**117**	**7**	**124**	**104**	**6**	**110**
NETTO FINANSKOSTNAD						
Rentekostnad	34	3	37	27	3	31
Renteinntekt	-27	0	-27	-21	0	-21
Forvaltningsomkostning	1	0	1	1	0	1
Netto rentekostnad	8	3	11	7	3	10
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	1	0	2	1	0	1
Finansskatt - netto rentekostnad	0	0	1	0	0	1
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	**9**	**4**	**13**	**9**	**3**	**12**
ESTIMATAVVIK PENSJONER						
Aktuarielt tap (gevinst)	-49	-6	-56	-50	9	-40
Arbeidsgiveravgift	-7	-1	-8	-7	1	-6
Finansskatt	-2	0	-3	-2	0	-2
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	**-59**	**-7**	**-66**	**-59**	**11**	**-48**
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	**68**	**3**	**71**	**54**	**21**	**74**

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
PENSJONSFORPLIKTELSER						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	1 691	172	1 863	1 689	174	1 863
Pensjonsmidler	1 423	0	1 423	1 398	0	1 398
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift og finansskatt	268	172	440	291	174	465
Arbeidsgiveravgift	38	24	62	41	25	66
Finansskatt	13	9	22	15	9	23
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	1 742	205	1 947	1 745	207	1 952
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	**319**	**205**	**524**	**346**	**207**	**553**

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
AVSTEMMING PENSJONSFORPLIKTELSE						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12. i fjor	346	207	553	403	191	594
Resultatført pensjonskostnad	117	7	124	104	6	110
Resultatført finanskostnad	9	4	13	9	3	12
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	-59	-7	-66	-59	11	-48
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-11	-1	-12	-13	-1	-14
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-4	0	-4	-5	0	-5
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-80	-5	-84	-92	-5	-97
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12. i år	**319**	**204**	**524**	**346**	**207**	**553**

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
ENDRING I PENSJONSFORPLIKTELSER						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01.	1 745	207	1 952	1 595	191	1 786
Nåverdi av årets opptjening	97	6	102	86	6	91
Rentekostnad	34	3	37	27	3	30
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	-110	-7	-117	63	11	74
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	14	1	15	12	1	13
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	1	0	2	1	0	1
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-11	-1	-12	-13	-1	-14
Finansskatt av pensjonskostnad	5	0	5	4	0	5
Finansskatt av netto rentekostnad	0	0	1	0	0	1
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-4	0	-4	-5	0	-5
Utbetalinger	-28	-5	-33	-26	-5	-31
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	**1 742**	**205**	**1 947**	**1 745**	**207**	**1 952**

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
ENDRING I PENSJONSMIDLER						
Pensjonsmidler 01.01.	1 398	0	1 398	1 192	0	1 192
Renteinntekt	27	0	27	21	0	21
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	-51	0	-51	122	0	122
Administrasjonsomkostning	-2	0	-2	-2	0	-2
Finansomkostning	-1	0	-1	-1	0	-1
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	80	5	84	92	5	97
Utbetalinger	-28	-5	-33	-26	-5	-31
Pensjonsmidler 31.12.	**1 423**	**0**	**1 423**	**1 398**	**0**	**1 398**

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
PENSJONSORDNINGENS OVER/-UNDERFINANSIERING						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 742	205	1 947	1 745	207	1 952
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	1 423	0	1 423	1 398	0	1 398
Netto pensjonsforpliktelse	**319**	**205**	**524**	**346**	**207**	**553**

PROSENT	31.12.2022	31.12.2021
ØKONOMISKE FORUTSETNINGER (FELLES FOR ALLE PENSJONSORDNINGENE)		
Diskonteringsrente	3,00 %	1,90 %
Lønnsvekst	3,50 %	2,75 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering	2,60 %	1,73 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2022 anvendes forutsetninger per 31.12.2021, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2022 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2022. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2022 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER

KLP's FELLESORDNING FOR KOMMUNER OG BEDRIFTER ("FELLESORDNINGEN")

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP benytter beste estimat basert på analyser av egen bestand som utgangspunkt for beregningene.

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon.

Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

FRIVILLING AVGANG FOR FELLESORDNING (I %)						
Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25 %	15 %	7,5 %	5 %	3 %	0 %

PENSJONER OVER DRIFTEN

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er beste estimat basert på analyser av egen bestand lagt til grunn på samme måte som i Fellesordningen.

ANTALL	Felles-ordningen	Over drift	2022	Felles-ordningen	Over drift	2021
MEDLEMSSTATUS						
Antall aktive	639	19	658	603	23	626
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	498	12	510	480	11	491
Antall pensjoner	233	46	279	223	50	273

	2022	2021
PENSJONSMIDLENES SAMMENSETNING:		
Eiendom	14,7 %	13,8 %
Utlån	12,0 %	11,9 %
Aksjer	30,2 %	30,9 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	29,0 %	27,7 %
Omløpsobligasjoner	12,2 %	13,8 %
Likviditet/pengemarked	1,9 %	1,9 %
Sum	**100,0 %**	**100,0 %**

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble -1,14 prosent i 2022 og 8,36 prosent i 2021.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2023 – 31. desember 2023 er 165 millioner kroner.

SENSITIVITETSANALYSE PER 31.12.2022	
Diskonteringsrenten reduseres med 0,5 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	10,2 %
Årets opptjening	16,3 %
Lønnsvekst økes med 0,25 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	0,5 %
Årets opptjening	1,3 %
Dødeligheten styrkes med 10 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,8 %
Årets opptjening	2,1 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 18,9 år.

Note 26 **Skatt**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Regnskapsmessig resultat før skatt	918	288
Poster i utvidet resultat før skatt	111	68
FORSKJELLER MELLOM REGNSKAPSMESSIG- OG SKATTEMESSIG RESULTAT		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	609	755
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-974	-729
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	3
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	2
Andre permanente forskjeller	0	14
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	241	-67
Skattemessig resultat	**904**	**334**
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	616	670
Årets overskudd	**1 520**	**1 004**
AVSTEMMING AV GRUNNLAG FOR UTSATT SKATT		
SKATTEØKENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER		
Gevinst- og tapskonto	1 098	1 373
Risikoutjevningsfond	4 154	4 154
Verdipapirer	1 114	1 384
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	**6 367**	**6 911**
Forskjell som ikke inngår i grunnlag for utsatt skatt	-4 154	-4 154
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	**2 212**	**2 757**
SKATTEREDUSERENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER		
Langsiktig gjeld	-948	-982
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	**-948**	**-982**
Netto midlertidige forskjeller	1 264	1 775
Grunnlag for utsatt skatt	**1 264**	**1 775**
25 % utsatt skatt	316	444
Balanseført forpliktelser ved utsatt skatt	-316	-444
Balanseført forpliktelser ved utlignet skatt	-467	-259
Skatt på mottatt konsernbidrag førte direkte i balansen	-154	-168
Resultatført endring av utsatt skatt	128	170
OPPSUMMERING AV ÅRETS SKATTEKOSTNAD		
Resultatført endring av utsatt skatt	128	170
Resultatført formuesskatt	-6	-8
Resultatført betalbar skatt	-226	-83
Restskatt/Feil tidligere år	-27	35
Sum skattekostnad resultatført	**-131**	**113**
Skatt ført direkte mot egenkapitalen	**-81**	**0**
Sum skattekostnad	**-212**	**113**
SKATTEKOSTNADER ER RESULTATFØRT PÅ FØLGENDE POSTER		
Skattekostnader	-115	125
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	-17	-12
Egenkapital	-81	0
Sum skattekostnad	**-212**	**113**
AVSTEMMING AV SKATTEKOSTNAD MOT ÅRETS RESULTAT FØR SKATT		
Resultat før skatt	1 028	356
Forventet skattekostnad etter nominell sats (25 %)	-257	-89

MILLIONER KRONER	2022	2021
Skatteeffekten av:		
Permanente forskjeller	159	175
Restskatt/Feil tidligere år	-27	35
Formuesskatt	-6	-8
Sum skattekostnad på ordinært resultat	**-131**	**113**
Effektiv skattesats	13 %	-27 %
FORMUESSKATT		
Skattepliktig verdi eiendeler	668 994	616 491
Skattepliktig verdi forpliktelser	-666 457	-610 457
Netto formue	**2 537**	**6 034**
Grunnlag formuesskatt	2 537	6 034
Formuesskatt (0,25 %/0,15 %)	**6**	**8**

Note 27 **Ytelser og lån til ledende ansatte mv.**

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et godtgjørelsesutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som konsernsjef og konserndirektører ansatt i morselskapet KLP og som inngår i konsernledelsen.

Ledende ansatte som ble medlemmer av konsernledelsen før 1. mai 2013 har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen av disse har valgt å benytte seg av muligheten til å endre pensjonsalderen pr 31.12.2022. Personer som gikk inn i verv som ledende ansatt fra og med 1. mai 2013 har pensjonsalder 70 år.

Alle ansatte i KLP-konsernet i Norge er innmeldt i KLPs pensjonsordning for kommuner og bedrifter. De ansatte opptjener pensjonsrettigheter i denne ordningen for lønn opptil 12G.

Ansatte i KLP-konsernet med lønn over 12 G og ansatte med lavere pensjonsalder enn 67 år, opptjener pensjonsytelser også for lønn over 12G dersom de var ansatt før 2. mai 2013 og hadde lønn over 12G på det tidspunktet. Full alderspensjon i denne tilleggsdekningen utgjør 66% av lønn over 12G, og oppnås etter minst 30 års opptjening i ordningen. Ansatte med spesiell avtale om lavere pensjonsalder enn 67 år sikres alderspensjon tilsvarende 66% av all pensjonsgivende lønn fram til 67 år. Denne tilleggsordningen ble lukket 2. mai 2013 og gjelder ikke for ansatte som startet etter denne dato. Ordningen gjelder heller ikke for ansatte som var ansatt på dette tidspunkt i KLP, men som først etter denne dato mottar lønn over 12G.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. Ingen av de ledende ansatte har prestasjonslønn eller bonusordning. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

KLP-konsernet tilbyr lån til ulike formål. Det er egne lånevilkår for ansatte, og ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/eksterne medlemmer at foretaksforsamlingen blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar til styremedlemmer fastsettes av foretaksforsamlingen. Styrets vararepresentanter og observatører, herunder ytelser og utlån til disse, er ikke spesifisert i denne noten med mindre de i løpet av året er blitt innvalgt som ordinære styremedlemmer. Det er utbetalt til sammen 391 tusen kroner til observatører og vararepresentanter i 2022. Dette omfatter fire personer.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift og finansskatt. For styremedlemmer som er valgt av og blant de ansatte opplyses det kun om ytelser og lån som kan knyttes til vervet som styremedlem.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP-konsernet som kan søkes opp på klp.no.

2022 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket						Utbetalt fra annet foretak i samme konsern					
	Lønn, honorarer m.v	Andre ytelser	Årets pensjons-opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2022	Avdrags-plan	Lønn, honorar m.v	Andre ytelser	Årets pensjons-opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2022	Avdrags-plan [1]
LEDENDE ANSATTE												
Sverre Thornes, *konsernsjef*	4 733	220	1 556	-	-	-	-	-	-	20 000	3,50	Fleksilån
Marianne Sevaldsen til 1. august	1 767	107	722	-	-	-	-	-	-	3 864	3,50	A43
Cathrine Hellandsvik fra 1. august	647	112	207	-	-	-	-	-	-	6 873	3,50	A50
Aage E. Schaanning	3 912	144	1 377	-	-	-	-	-	-	9 600	3,50	Fleksilån
Rune Hørnes	2 923	156	317	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gro Myking	2 869	169	362	-	-	-	-	-	-	7 710	3,50	A41
Kirsten Grutle	1 794	146	246	-	-	-	-	-	-	-	-	-
STYRET [2]												
Egil Johansen, *leder til mai* (5 av 5)	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tine Sundtoft, *leder fra juni* (5 av 5)	207	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jenny Følling (5 av 5)	178	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Odd Haldgeir Larsen (10 av 10)	268	-	-	-	-	-	-	-	-	1 874	4,15	A35
Øyvind Brevik (10 av 10)	301	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cecilie Dae (7 av 10)	233	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egil Matsen (10 av 10)	327	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingunn Trosholmen (5 av 5)	148	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vibeke Heldal, *valgt av og blant de ansatte* (10 av 10)	301	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erling Bendiksen, *valgt av og blant de ansatte* (10 av 10)	233	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FORETAKSFORSAMLING												
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	804	-	-	1 110	-	-	-	-	-	39 098	-	-
ANSATTE												
Lån til ansatte i KLP til subsidert rente	-	-	-	49 151	-	-	-	-	-	1 244 428	-	-
Lån til ansatte i KLP til ordinære vilkår	-	-	-	1 805	-	-	-	-	-	61 283	-	-

2021 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket						Utbetalt fra annet foretak i samme konsern					
	Lønn, honorarer m.v	Andre ytelser	Årets pensjons-opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2021	Avdrags-plan	Lønn, honorar m.v	Andre ytelser	Årets pensjons-opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2021	Avdrags-plan [1]
LEDENDE ANSATTE												
Sverre Thornes, *konsernsjef*	4 383	240	1 485	-	-	-	-	-	-	20 000	1,00	Fleksilån
Marianne Sevaldsen	2 925	184	1 182	-	-	-	-	-	-	4 021	1,00	A43
Aage E. Schaanning	3 758	165	1 269	-	-	-	-	-	-	6 390	1,00	Fleksilån
Rune Hørnes	2 801	156	296	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gro Myking	2 749	188	357	-	-	-	-	-	-	7 669	1,00	A30/A41
Kirsten Grutle	1 075	114	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-
STYRET [2]												
Egil Johansen, *leder* (9 av 10)	392	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jenny Følling (10 av 10)	297	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Odd Haldgeir Larsen (9 av 10)	242	-	-	-	-	-	-	-	-	1 924	1,55	A35
Karianne Melleby (9 av 9)	316	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Øyvind Brevik (10 av 10)	291	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cathrine M. Lofthus (5 av 5)	172	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cecilie Dae (1 av 1)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Susanne Torp-Hansen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	133	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	172	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vibeke Heldal, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	119	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erling Bendiksen, *valgt av og blant de ansatte* (5 av 5)	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FORETAKSFORSAMLING												
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	765	-	-	5 419	-	-	-	-	-	87 244	-	-
ANSATTE												
Lån til ansatte i KLP til subsidert rente	-	-	-	66 726	-	-	-	-	-	1 070 121	-	-
Lån til ansatte i KLP til ordinære vilkår	-	-	-	1 899	-	-	-	-	-	31 278	-	-

[1] A=Annuitetslån, siste avdrag.

[2] Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter avholdt i den perioden vedkommende har vært i styret.

TUSEN KRONER	2022	2021
Periodens kostnader knyttet til rentesubsidiering av lån til ansatte	9 278	7 652

Note 28 **Antall ansatte**

	2022	2021
Antall fast ansatte 31.12.	626	588
Antall midlertidig ansatte 31.12.	37	30
Totalt antall ansatte 31.12.	**663**	**618**
Antall årsverk fast ansatte	610	576
Antall årsverk midlertidig ansatte	14	20
Totalt antall årsverk	**624**	**595**

Note 29 **Honorar til revisor**

MILLIONER KRONER	2022	2021
Ordinær revisjon	3,9	1,9
Attestasjonstjenester	0,2	0,2
Skatterådgivning	0,0	0,4
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,0	0,0
Sum honorar til revisor	**4,1**	**2,5**

Revisjonshonoraret periodiseres ikke, men kostnadsføres i henhold til mottatt faktura. Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 30 **Transaksjoner med nærstående parter**

Alle transaksjoner mot nærstående parter er gjort til markedsmessige vilkår. Unntaket er administrative tjenester som benyttes på tvers i konsernet. Kostnader for administrative tjenester fordeles til selvkost etter faktisk forbruk. Enhetene som omtales som nærstående parter er alle 100 prosent eide datterforetak.

MILLIONER KRONER	2022	2021
RESULTATPOSTER		
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Kapitalforvaltning AS	-122	-118
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Banken AS	-58	-59
Leie av kontorlokaler fra KLP Huset AS	30	35
Salg av pensjonsforsikring/gruppeliv til datterforetak	105	127
Netto refusjon administrative tjenester	363	329
Sum	**318**	**313**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
BALANSEPOSTER [1]		
Netto mellomværende til:		
KLP Skadeforsikring AS	93	299
KLP Forsikringsservice AS	1	1
KLP Kapitalforvaltning AS	25	14
KLP Eiendom AS	15	41
KLP Bank konsern	34	30
Sum konsernmellomværende	**167**	**384**
KLP Huset AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (selskapsporteføljen)	159	126
KLP Eiendom AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (kollektivporteføljen)	8 553	6 839
KLP Eiendom AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (investeringsvalgporteføljen)	39	33
Sum konserninterne fordringer	**8 919**	**7 382**

[1] Netto mellomværende inkluderer konsernbidragposter på de ulike foretakene.

Note 31 **Andre forpliktelser**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Leverandørgjeld	18	10
Skyldig mva og skattetrekk	553	521
Annen gjeld	5	0
Uoppgjort verdipapirhandel	852	367
Sum andre forpliktelser	**1 428**	**898**

Note 32 **Kapitalkrav**

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån og ikke-innbetalt supplerende kapital. Fra og med 30.09.2022 regnes også risikoutjevningsfondet som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 318 % som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 318 %.

	31.12.2022	31.12.2021
SOLVENSGRAD	**318 %**	**316 %**

MILLIARDER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Eiendeler, bokført	709	706
Merverdier HTF/lån og fordringer	-12	7
Merverdier øvrige utlån	-2	0
Øvrige mer/mindreverdier	0	0
Utsatt skattefordel	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	**695**	**713**

MILLIARDER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Beste estimat	629	647
Risikomargin	12	13
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	5	5
Andre forpliktelser	8	11
Utsatt skatteforpliktelse	0	1
Sum forpliktelser etter solvens II	**653**	**676**
Eiendeler minus forpliktelser	42	36
- Utsatt skattefordel	0	0
- Risikoutjevningsfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	-5	0
+ Fondsobligasjonslån	1	2
Basiskapital - kapitalgruppe 1	**39**	**38**
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	**39**	**38**
Ansvarlige lån	3	3
Risikoutjevningsfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	5	0
Basiskapital - kapitalgruppe 2	**8**	**3**
Supplerende kapital	13	12
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	**13**	**12**
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-13	-8
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	**7**	**7**
Utsatt skattefordel	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	**0**	**0**
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	**46**	**45**
Markedsrisiko	7	7
Diversifisering markedsrisiko	-2	-2
Motpartsrisiko	0	0
Forsikringsrisiko	14	13
Diversifisering forsikringsrisiko	-3	-2
Diversifisering generelt	-3	-3
Operasjonell risiko	3	3
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-2
Solvenskapitalkrav (SCR)	**15**	**14**
Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	5	5
Minimum	4	4
Maksimum	7	6
Minstekapitalkravet (MCR)	**5**	**5**
Solvensgrad	**318 %**	**316 %**

Note 33 **Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader**

MILLIONER KRONER	2022	2021
ANDRE FORSIKRINGSRELATERTE INNTEKTER		
Tilskudd servicepensjon/AFP	1 355	1 265
Diverse renteinntekter	3	2
Andre inntekter	0	6
Sum andre forsikringsrelaterte inntekter	**1 358**	**1 274**
ANDRE FORSIKRINGSRELATERTE KOSTNADER		
Utbetalinger servicepensjon/AFP	1 355	1 265
Diverse rentekostnader	13	20
Sum andre forsikringsrelaterte kostnader	**1 368**	**1 286**

Note 34 **Betingede forpliktelser**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
Kausjonsansvar	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	27 405	24 615
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn	1 360	1 457
Sum betingede forpliktelser	**28 767**	**26 074**

Note 35 **Leieavtaler**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
BRUKSRETTEIENDELER	**EIENDOM**	
Inngående balanse 01.01.	973	1 081
Avskrivninger	-108	-108
Utgående balanse 31.12.	**865**	**973**

MILLIONER KRONER	31.12.2022	31.12.2021
LEIEFORPLIKTELSER	**EIENDOM**	
Inngående balanse 01.01.	1 012	1 099
Avdrag	-92	-88
Utgående balanse 31.12.	**920**	**1 012**

MILLIONER KRONER	2022	2021
	EIENDOM	
Rentekostnader leieforpliktelser	24	26
Rentekostnader leieforpliktelser	**24**	**26**

Note 36 **Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter**

MILLIONER KRONER	31.12.2021	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Ikke-kontantstrømeffekt [1]	31.12.2022
Annen ansvarlig lånekapital	3 000	1	146	3 147
Fondsobligasjonslån	1 604	0	-176	1 428
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	**4 604**	**1**	**-30**	**4 575**

[1] Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta.

MILLIONER KRONER	31.12.2020	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Ikke-kontantstrømeffekt [1]	31.12.2021
Annen ansvarlig lånekapital	3 135	0	-135	3 000
Fondsobligasjonslån	1 764	0	-159	1 604
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	**4 898**	**0**	**-294**	**4 604**

[1] Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta.

Note 37 **Ny regnskapsstandard og overgangseffekt**

IFRS 9 Finansielle instrumenter, trådte opprinnelig i kraft 1. januar 2018, og erstatter IAS 39 for klassifisering, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser. I tillegg omfatter standarden endrede regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler. Særskilte overgangsregler for forsikringsselskaper har gitt adgang til å utsette implementeringen til 01.01.23. KLP har valgt å benytte seg av denne valgadgangen både for konsern- og selskapsregnskapet, og vil således anvende standarden for regnskapsperioder som begynner etter 01.01.2023. Som tillatt i overgangsbestemmelsen til IFRS 9, vil foretaket ikke omarbeide sammenligningstall for tidligere perioder ved implementering av standarden.

37.1 Innregning og fraregning

Finansielle instrumenter balanseføres på det tidspunkt foretaket blir part i instrumentets kontraktsmessige betingelser. Vanlige kjøp og salg av investeringer regnskapsføres på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og foretaket i hovedsak har overført risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt forpliktelsene ved de kontraktsmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt.

37.2 Klassifisering og etterfølgende måling

37.2.1 Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler skal etter IFRS 9 klassifiseres i følgende kategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi med verdiendring over resultatet
- Virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultat

Målekategori bestemmes ved første gangs innregning.

37.2.1.1 Derivater og egenkapitalinstrumenter

I henhold til IFRS 9 skal derivater innregnes til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Derivater klassifisert som sikringsinstrumenter skal imidlertid følge regler for sikringsbokføring som er omtalt i avsnitt 37.2.3. Egenkapitalinstrumenter skal som hovedregel måles til virkelig verdi med verdiendringer over

resultatet, med mindre det ikke er holdt for handelsformål og bestemt utpekt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat. I KLP vil alle egenkapitalinstrumenter bli målt til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

37.2.1.2 Gjeldsinstrumenter

Klassifikasjon og måling av gjeldsinstrumenter etter IFRS 9 vurderes ut fra en kombinasjon av enhetens forretningsmodell for styring av eiendelene og de kontraktsmessige kontantstrømskarakteristikker.

Et gjeldsinstrument måles til amortisert kost hvis begge følgende kriterier er oppfylt og den finansielle eiendelen ikke er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»):

- Den finansielle eiendelen innehas i en forretningsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer («forretningsmodell kriteriet»), og
- Kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol («kontantstrømkriteriet»)

Forretningsmodellkriteriet

Foretaket vurderer målet med en forretningsmodell der en eiendel holdes på porteføljenivå, fordi dette best reflekterer måten foretaket styres på, og slik informasjon er gitt til ledelsen. Portefølje defineres i denne sammenheng som en gruppe finansielle instrumenter som blir styrt samlet. Informasjonen som vurderes inkluderer:

- Uttalte retningslinjer og mål for porteføljen og driften av disse retningslinjene i praksis. Spesielt om ledelsens strategi og målsetning er å holde eiendelen for å inndrive kontraktsmessige kontantstrømmer, opprettholde en bestemt renteprofil, matching av durasjon mellom finansielle eiendeler og tilsvarende finansielle forpliktelser som benyttes for å finansiere disse eiendelene eller realisere kontantstrømmer gjennom salg av eiendelene
- Hvordan porteføljens avkastning vurderes og rapporteres til ledelsen
- Risikoene som påvirker forretningsmodellen og de finansielle eiendelene som holdes innenfor denne forretningsmodellen og hvordan disse risikoene styres
- Hvordan lederne kompenseres, f.eks. om kompensasjon er basert på virkelig verdi av de forvaltede eiendelene eller de kontraktsmessige kontantstrømmene samlet
- Frekvens, volum og tidspunkt for salg i tidligere perioder, årsakene til slik salg og forventninger til fremtidig salgsaktivitet. Informasjonen om salgsaktivitet vurderes imidlertid ikke isolert, men som en del av en samlet vurdering av hvordan foretakets uttalte mål for styring av de finansielle eiendelene oppnås og hvordan kontantstrømmer realiseres.

Vurdering av forretningsmodell er basert på rimelige forventede scenarier uten hensyn til "worst case" eller "stress case" scenarier. Dersom kontantstrømmer etter førstegangsinnregning realiseres på en måte som er forskjellig fra foretakets opprinnelige forventninger, endres ikke klassifiseringen av de resterende finansielle

eiendelene i den aktuelle forretningsmodellen, men en inkorporerer slik informasjon ved vurdering av nye utstedte eller nyanskaffede finansielle eiendeler fremover.

Kontanstrømskriteriet

I denne vurderingen defineres hovedstol som virkelig verdi av den finansielle eiendelen ved første gangs innregning. "Rente" er definert som vederlag for tidsverdien av penger og for kredittrisiko knyttet til utestående hovedstol i en bestemt tidsperiode og for andre grunnleggende utlånsrisikoer og kostnader (f.eks. likviditetsrisiko og administrasjonskostnader), samt fortjenestemargin.

Ved vurderingen av om kontraktsmessige pengestrømmer utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol, vurderer foretaket kontraktsbetingelsene i instrumentet. Dette inkluderer å vurdere om den finansielle eiendelen inneholder en kontraktsklausul som kan endre tidspunktet eller størrelsen av kontraktsmessige kontantstrømmer slik at den ikke vil oppfylle denne betingelsen. Foretaket vurderer her blant annet følgende:

- Betingede hendelser som ville endre beløp og tidspunkt for kontantstrømmer
- Forskuddsbetaling og opsjon til forlengelse eller utvidelse
- Vilkår som begrenser foretakets krav på kontantstrømmer fra spesifiserte eiendeler (f.eks. «nonrecourse asset arrangements»)
- Vilkår som endrer vurdering av tidsverdien av penger - f.eks. periodisk tilbakestilling av renter

Valg av målemetode

Hver portefølje er analysert ut ifra hvilken forretningsmodell som følges, hva slags kontantstrømmer som foreligger og hva hensikten med investeringene er.

Dersom formålet med forretningsmodellen er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer kun bestående av rente og hovedstol skal den finansielle eiendelen måles til amortisert kost. Dette forutsatt at SPPI-testen («Solely Payment of Principal and Interest») er bestått, som innebærer at kontantstrømmene kun består av renter og hovedstol.

Dersom forretningsmodellen er å holde de finansielle eiendelene for å inndrive kontraktsfestede kontantstrømmer og å selge, skal eiendelen ifølge IFRS 9 måles til virkelig verdi med verdiendringer over det utvidede resultatet, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivinger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene. Finansdepartementet har imidlertid gjort endringer i årsregnskapsforskriften §3-3 per 19.10.2022 som innebærer at livforsikringsforetak har adgang til å måle finansielle instrumenter tilhørende denne forretningsmodellen til amortisert kost i selskapsregnskapet. KLP har valgt å benytte seg av denne valgmuligheten for kollektiv- og investeringsvalgporteføljen.

Finansielle eiendeler inkludert i andre typer forretningsmodeller blir målt til virkelig verdi over ordinært resultat.

Foretaket kan utpeke et gjeldsinstrument som oppfyller kriteriene for å måles til amortisert kost til virkelig verdi over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer inkonsistens i måling.

Foretaket har vurdert alle sine instrumenter målt til amortisert kost etter IAS 39 opp mot de nye kravene og mener kriteriene for måling til amortisert kost i henhold til IFRS 9 er oppfylt.

37.2.1.3 Nedskrivningsmodell

Implementeringen av IFRS 9 innebærer en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler målt til amortisert kost. Tapsavsetningene skal etter den nye standarden innregnes etter forventet kredittap (ECL). Dette står i kontrast til tidligere regler der en tapsavsetning kun ble gjort da tapshendelsen var inntruffet. Målingen av avsetningen for forventet tap avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Tapsestimatene beregnes basert på enten 12 måneders eller livslang sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Tapsavsetningene gjøres kvartalsvis og presenteres i tre trinn:

Trinn 1: Forventet tap over de neste 12 måneder for alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2: Forventet tap over hele levetiden for eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstgangsinnregning, men ingen objektive tap.

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap.

Tap = EAD x PD x LGD

Under følger en beskrivelse av hvordan tapsberegninger er gjort for de ulike finansielle instrumentene.

Nedskrivningsmodell for rentebærende verdipapirer til amortisert kost

Denne kategorien av verdipapirer omfatter obligasjoner og sertifikater.

Trinn 1: Et finansielt instrument som ikke er kredittforringet ved førstegangsinnregning blir klassifisert på trinn 1. På trinn 1 blir det forventede kredittapet kalkulert over de neste 12 månedene, eventuelt til forfall hvis det er innen et år.

Trinn 2: Ved en betydelig økning i kredittrisiko siden ervervstidspunkt blir instrumentet flyttet over til trinn 2. Beregning av forventet kredittap blir da kalkulert for gjenværende levetid til instrumentet. En betydelig økning i kredittrisiko er definert som et fall på minimum 3 risikoklasser (f.eks. AAA (1) til A- (4)). Risikoklasser er inndelt som vist i tabellen under.

Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse
AAA	1	BBB+	5	B+	11
AA+	1	BBB	6	B	12
AA	2	NR	6	B-	13
AA-	2	BBB-	7	CCC+/-	14
A+	3	BB+	8	D	15
A	3	BB	9		
A-	4	BB-	10		

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap i porteføljesystemet og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

For trinn 1 og 2 anvendes følgende modell for beregning av ECL:

Forventet kredittap = eksponering ved mislighold (EAD) x sannsynlighet for mislighold (PD) x tapsgrad ved mislighold (LGD).

Eksponering ved mislighold (EAD): EAD viser anslag på det totale tap man står overfor ved et mulig mislighold.

For finansielle eiendeler i trinn 1 og 2 er effektiv renteberegning basert på brutto balanseført verdi. For trinn 3 anvendes amortisert kost. Dette er vis i tabellen under.

	Kredittrisiko	ECL-beregning	Effektiv renteberegning
Trinn 1	Uvesentlig økning	12 måneder	Brutto balanseført verdi
Trinn 2	Vesentlig økning	Gjenstående levetid	Brutto balanseført verdi
Trinn 3	Mislighold	Gjenstående levetid	Amortisert kost

Sannsynlighet for mislighold (PD): PD beregnes basert på årlige, historiske observerte misligholdsrater for hver enkelt rating (S&P). Det tas utgangspunkt i 25 års rullerende datagrunnlag. PD blir oppdatert årlig, eller når det observeres vesentlige endringer.

Tapsgrad ved mislighold (LGD): LGD er basert på historisk observert tilbakebetalingsgrad ved mislighold for definerte sektorer (2000-2021). Dette er årlige rapporter publisert av Global Credit Data. Rapporten anvendes for de sektorene som er relevante for KLP, og mappes mot investeringene. Data blir oppdatert årlig, og ved vesentlige endringer. Tabellen viser LGD per sektor, samt fordelingen av KLPs rentebærende verdipapirer til amortisert kost pr. 01.01.2023.

Sektor	LGD	Andel investert		
		Selskapsporteføljen	Kollektivporteføljen	Investeringsvalgporteføljen
Banker og finansinstitusjoner	25 %	22 %	37 %	45 %
Bedrifter	21 %	32 %	40 %	34 %
Sentralbanker og lokale myndigheter	6 %	22 %	13 %	14 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	2 %	24 %	10 %	7 %

Tabellen under viser tapsavsetningene beregnet pr. 01.01.2023 fordelt på de ulike trinnene.

TUSEN KRONER	Selskapsporteføljen	Kollektivporteføljen	Investeringsvalgporteføljen
Trinn 1	2 189	27 468	136
Trinn 2	230	3 793	15
Trinn 3	-	-	-
Sum	2 419	31 261	151

Nedskrivningsmodell for boliglån

Tapsberegninger for boliglån administreres av KLPs heleide datterforetak, KLP Banken, som har utviklet PD- og LGD modeller for boliglånsporteføljen. Det er utviklet en PD-modell for nye boliglånskunder og en PD-modell for eksisterende boliglånskunder. Den første modellen benytter data som er tilgjengelig på søknadstidspunktet og er gyldig i 3 måneder etter innvilgelse. Den andre modellen slår inn etter 3 måneder, og benytter seg i tillegg av data som avhenger av kundens adferdsprofil. Forklaringsvariabler i datagrunnlaget er alder, inntekt, antall purringer siste 12 måneder, antall overtrekksdager siste 12 måneder, belåningsgrad, medlåntaker, mislighold siste 12 måneder og produkttype. PD-modellen baserer seg på logistisk regresjon, og faktorene gjennomgås årlig og oppdateres ved behov. Metoden gir høy forklaringsgrad gitt at visse forutsetninger er oppfylt. PD-modellen gjør det også mulig å kombinere rene kvantitative analyser med ekspertvurderinger. Det benyttes et rullerende vindu på fem år slik at hovedvekten er på nyere og relevante observasjoner. Eksponering ved mislighold (EAD) beregnes som en funksjon av sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen gitt tidspunkt. En viktig del av beregningen av forventet tap er å se på hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Tap gitt mislighold (LGD) avhenger av flere faktorer. Friskmeldingsgraden utgjør en vesentlig del av beregningen, altså hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Observert friskmeldingsgrad skal beregnes og valideres på nytt hvert år.

I tillegg til å beregne ECL gjøres det en sannsynlighetsvekting av ulike definerte scenarier hvor ECL blir vurdert opp mot optimistisk, forventet og pessimistisk utvikling. Summen av de vektede scenariene utgjør det forventede kredittapet. KLP Bankens risikoforum vurderer hvert kvartal de ulike scenariene og vektingen av disse med bakgrunn i endringer i makro eller andre forhold som vil kunne påvirke tapsnedskrivningene.

Den viktigste driveren for betydelig endring i kredittrisiko for boliglån er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra første gangs innregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i 12 måneder PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i 12 måneder PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig. Engasjementer som er misligholdt i mer enn 30 dager vil automatisk bli plassert i trinn 2, og engasjementer med mislighold over 90 dager plasseres i trinn 3. Lånene går tilbake til trinn 2 og trinn 1 når kriteriene for betydelig endring i kredittrisiko og mislighold ikke lenger er oppfylt. Et lån i trinn 3 vil være tre måneder i karantene før det kan flyttes tilbake til trinn 2 eller 1.

Tabellen under viser hvordan tapsavsetningene pr. 01.01.2023 fordeler seg på de ulike trinnene.

TUSEN KRONER	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Boliglån	6	4	0

Forenklet tapsgradmetode

Forenklet tapsgradmetode benyttes for enkelte typer utlån der det ikke er utviklet egne PD- og LGD-modeller. Dette gjelder seniorlån, offentlige utlån og bedriftslån.

Seniorlån: Seniorlån er lån som i praksis ikke kan misligholdes. Risikoen er kun knyttet til store boligprisfall, og at lånets utestående ved kundens død eller flytting på sykehjem overstiger boligens verdi på salgstidspunktet. Basert på den svært lave sannsynligheten for tap på disse lånene er det valgt en forenklet tapsgrad der 0,001 % av saldoen på lånet settes av til forventet tap. Ingen seniorlån vil havne i trinn 2 eller trinn 3 ved implementeringstidspunktet.

Offentlige utlån: For offentlige utlån er det vurdert at sannsynligheten for at man vil få et tap på disse lånene er lave. Det er derfor valgt å benytte seg av en forenklet tapsgrad med unntaket for lav kredittrisiko, hvor det er satt av 0,001 % av saldoen på offentlig utlån til forventet tap.

Bedriftslån/valutalån: Disse lånene har en høyre risiko enn offentlig utlån. For lånene i denne kategorien som måles til amortisert kost er det valgt en forenklet tapsmodell, men her får hvert enkelt lån en egen PD og LGD. Metoden er den samme som for offentlige utlån.

Tabellen under viser forventet tap pr 01.01.2023 for de ulike kategoriene ved bruk av forenklet tapsgradmetode.

TUSEN KRONER	ECL
Seniorlån	0
Offentlige utlån	792
Bedriftslån	4 388

37.2.2 Finansielle forpliktelser

Regnskapsføring av finansielle forpliktelser er etter IFRS 9 stort sett uendret, med unntak av at for forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi, skal endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over utvidet resultat uten reklassifisering. Dette gjelder med mindre behandlingen av endringene i forpliktelsens kredittrisiko vil forårsake eller forverre regnskapsmessig misforhold i resultatet.

Foretaket har klassifisert alle finansielle forpliktelser som senere målt til amortisert kost, unntatt for:

- Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet: Denne klassifiseringen gjelder derivater og finansielle forpliktelser utpekt som sådan ved første innregning
- Gjeld til kreditt institusjoner målt til virkelig verdi over resultatet

Andre finansielle forpliktelser regnskapsføres til amortisert kost. Kategorien omfatter ansvarlig lånekapital og annen utstedt gjeld.

37.2.3 Sikringsbokføring:

Sikringsbokføring er en regnskapsmetode som gjør det mulig for foretak å tilpasse regnskapsføringen for finansielle instrumenter og sikringsaktiviteter nærmere den underliggende økonomien til transaksjonene.

De største forskjellene ved bruk av sikringsbokføring fra den tidligere standarden (IAS 39) og ny standard (IFRS 9) er:

- Forenklede regler for å kvalifisere for sikringsbokføring: IFRS 9 gir en mer fleksibel tilnærming til sikringseffektivitet. Vurderingen av sikringseffektivitet skal være fremadrettet og skal oppdateres hver balansedag, og ved vesentlige endringer. Behovet for å demonstrere at sikringen forventes å være svært effektiv gjennom hele levetiden til sikringsforholdet er eliminert under IFRS 9, som var nødvendig i henhold til IAS 39.
- Mer fleksibilitet i måling av effektivitet: I henhold til IAS 39 måtte effektiviteten til en sikring måles ved hjelp av "kritiske vilkår match"-metoden, som krevde at kontantstrømmene eller virkelige verdiene til sikringsinstrumentet og posten som sikres må samsvare perfekt. IFRS 9 åpner for en mer fleksibel måling av effektivitet, ved å bruke en "proporsjonal måling"-metode. En øvrig endring er at ineffektivitet måles på diskonterte kontantstrømmer.
- Mer fleksibilitet i regnskapsføring av sikringsineffektivitet: I henhold til IAS 39 måtte enhver ineffektivitet i en sikring umiddelbart resultatføres. Ineffektivitet innregnes i resultatet. Det eksisterer en foreløpig mulighet for å innregne ineffektivitet i utvidet resultat, men ineffektivitet vil senere treffe ordinært resultat selv om «cost of hedging» er valgt.
- Bedre match av virkelig verdi sikringer: IFRS 9 forenkler regnskapsføring av virkelig verdi sikringer ved at selskaper kan innregne endringene i virkelig verdi av sikringsinstrumentet og posten som sikres på samme sted i resultatregnskapet.

Det medfølger en rekke krav ved bruk av sikringsbokføring under IFRS 9. Dette inkluderer blant annet identifikasjon av sikringen og den spesifikke risikoen man eliminerer ved sikringsbokføringen. Foretaket må vurdere effektivitet løpende og ha nødvendig dokumentasjon på plass som beskriver hensikten og utførelsen av sikringsbokføringen. For mer informasjon vises det til note 20, note 2 og IFRS 9 standarden (punkt 6.).

KLP har per 01.01.2023 ett tilfelle av sikringsbokføring. Dette gjelder sikring av et fondsobligasjonslån (sikringsobjekt) ved hjelp av en kombinert rente- og valutaswap (sikringsinstrument). Den praktiske effekten av overgangen til IFRS 9 blir minimal og det forventes å videreføre dagens praksis for dette sikringsforholdet. Det henvises videre til note 20 for mer informasjon vedrørende det spesifikke sikringsforholdet i foretaket, samt note 2 for mer utfyllende informasjon om sikringsbokføring generelt.

37.2.4 Presentasjon, klassifisering og måling

Basert på ovenstående viser tabellen under hvordan de ulike finansielle eiendeler og forpliktelser vil bli innregnet etter IFRS 9 i KLP:

Finansielle eiendeler	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9
Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer	Amortisert kost	Amortisert kost
Investeringer som holdes til forfall	Amortisert kost	Amortisert kost
Aksjer og andeler	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Rentebærende verdipapirer	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Øvrige utlån og fordringer	Amortisert kost	Amortisert kost
Øvrige utlån og fordringer	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Andre finansielle eiendeler	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet

Finansielle forpliktelser	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9
Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)	Amortisert kost	Amortisert kost
Annen utstedt gjeld (forpliktelse)	Amortisert kost	Amortisert kost
Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet

37.2.5 Implementeringseffekt av IFRS 9

Tabellen under viser implementeringseffekten av IFRS 9 for KLP. Det er hovedsakelig den nye nedskrivningsmodellen som utgjør forskjellen mot måleregelene etter IAS 39. Tapsavsetningene gir en negativ effekt på 35,8 millioner kroner før skatt. Det blir ingen endring i målemetode for de ulike kategoriene av instrumenter, foruten ett utlån som reklassifiseres fra amortisert kost til virkelig verdi med begrunnelse i ikke bestått SPPI-test. Reklassifiseringen gir en positiv effekt på 19,9 millioner kroner før skatt. Totalt får vi en samlet negativ implementeringseffekt på 15,3 millioner kroner om man hensyntar skatteeffekten av endringene.

MILLIONER KRONER	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum		Implementeringseffekt
Finansielle eiendeler	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	
Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer	13 102	13 100	171 339	171 310	902	902	185 343	185 312	-31
Investeringer som holdes til forfall	7 030	7 030	17 129	17 127	41	41	24 200	24 197	-3
Aksjer og andeler	6	6	180 344	180 344	922	922	181 272	181 272	-
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	455	455	4 164	4 164	9	9	4 628	4 628	-
Rentebærende verdipapirer	10 926	10 926	98 992	98 992	273	273	110 191	110 191	-
Øvrige utlån og fordringer (amortisert kost)	-	-	78 982	78 575	-	-	78 982	78 575	-407
Øvrige utlån og fordringer (virkelig verdi)	1 101	1 101	16 590	17 015	98	98	17 789	18 214	425
Andre finansielle eiendeler	-	-	493	493	4	4	497	497	-
Sum	**32 620**	**32 618**	**568 033**	**568 020**	**2 249**	**2 249**	**602 902**	**602 886**	**-16**
Skatteeffekt		**1**							**1**

MILLIONER KRONER	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum		Implementeringseffekt
Finansielle forpliktelser	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	
Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)	4 575	4 575	-	-	-	-	4 575	4 575	-
Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)	512	512	2 130	2 130	36	36	2 678	2 678	-
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	60	60	1 321	1 321	6	6	1 387	1 387	-
Sum	**5 147**	**5 147**	**3 451**	**3 451**	**42**	**42**	**8 640**	**8 640**	**-**
Samlet implementeringseffekt									**- 15**

Implementeringseffekten på kundeporteføljene tilsvarende 13,5 millioner kroner skal føres mot foretakets forsikringsforpliktelser 01.01.2023. Implementeringseffekten på selskapsporteføljen tilsvarende 1,8 millioner skal derimot føres mot foretakets egenkapital 01.01.2023.

Dette er visst i tabellen nedenfor:

MILLIONER KRONER	Selskapsporteføljen	Kollektivporteføljen	Investeringsvalgporteføljen	Samlet for kundeporteføljene
Finansielle eiendeler	-2	-13	0	-13
Finansielle forpliktelser	0	0	0	0
Skatteeffekt	1	0	0	0
Netto effekt	**-2**	**-13**	**0**	**-13**
Effekten føres mot:	Egenkapitalen			Forsikringsforpliktelsene

Til generalforsamlingen i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Uavhengig revisors beretning

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav,
- gir selskapsregnskapet et rettvisende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2022 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og
- gir konsernregnskapet et rettvisende bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2022 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Vår konklusjon er konsistent med vår tilleggsrapport til revisjonsutvalget.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Vi er ikke kjent med at vi har levert tjenester som er i strid med forbudet i revisjonsforordningen (EU) No 537/2014 artikkel 5 nr. 1.

Vi har vært revisor for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap sammenhengende i 17 år fra valget på generalforsamlingen i 2006 for regnskapsåret 2006.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2022. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet, og vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene. Virksomheten i konsernet har i hovedsak vært uendret sammenlignet med fjoråret.

Det har ikke vært regulatoriske endringer, transaksjoner eller hendelser som kvalifiserer som nye Sentrale forhold ved revisjonen for revisjonen av regnskapet for 2022. I lys av dette har fokusområdene i revisjonen vært de samme i 2022 som tidligere år.

Sentrale forhold ved revisjonen	Hvordan vi i vår revisjon håndterte sentrale forhold ved revisjonen
Verdsettelse av investeringseiendom	
Vi har fokusert på verdsettelse av investeringseiendom både fordi det utgjør en betydelig del av eiendelene i balansen og fordi det ikke eksisterer et likvid marked for omsetning av investeringseiendommer. Verdsettelse av investeringseiendom gjøres ved hjelp av konsernets interne verdivurderingsmodell hvor det benyttes estimerte fremtidige kontantstrømmer som neddiskonteres til nåverdi. Modellen involverer bruk av ledelsens skjønn for fastsettelse av blant annet forventet fremtidig markedsleie, eierskostnad og avkastningskrav. Presisjonen i beregningen avhenger også av intern informasjon om eiendommene, slik som areal, eksisterende leiekontrakters utløpsdato og kontraktsfestet leienivå mv. Selskapet innhenter for et utvalg av eiendommene eksterne verdsettelser for å kvalitetssikre interne modeller. Se note 3.2, 7 og 15 til konsernregnskapet for en beskrivelse av verdsettelse av investeringseiendom.	Vi har vurdert og testet utformingen og effektiviteten av konsernets etablerte kontroller over verdsettelse av investeringseiendom. Vi undersøkte særlig om ledelsen hadde etablert kontroller som sikrer vurdering av forventet fremtidig markedsleie, eierkostnader og avkastningskrav mot både eksterne verdsettelser og markedsdata og mellom eiendommer i porteføljen. Vi har utfordret ledelsens anvendelse av skjønn ved å vurdere rimeligheten av ledelsens forklaringer på avvik av betydning mellom de benyttede parameterne og eksterne verdsettelser og markedsdata.Vi kom frem til at verdsettelses-modellen som ble benyttet er hensiktsmessig og i henhold til bransjepraksis. For å ta stilling til presisjonen i beregningene ble sentrale interne parametere i modellen kontrollert på stikkprøvebasis mot leiekontrakter og andre dokumenter uten at det ble avdekket avvik av betydning. Vi kontrollerte om modellen foretar matematisk riktige beregninger. At alle eiendommene ble verdivurdert ble kontrollert ved å sammenligne listen over eiendommer verdsatt i modellen med liste over eiendommer bokført i regnskapet. Verdsettelsesmodellens verdi-fastsettelser sammenlignet vi mot de eksterne verdsetteres anslag på verdier for utvalgte eiendommer. Avvik av betydning ble forklart av ledelsen i diskusjoner hvor vi utfordret grunnlaget for deres syn på at avvikene ikke burde føre til endring av bokførte verdier. Vi har også vurdert og kommet til at noteinformasjonen om investeringseiendom er tilstrekkelig og dekkende.
Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	
Vi har fokusert på beregningen av 'forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring' fordi det er et vesentlig estimat i regnskapet som involverer komplekse vurderinger av fremtidige hendelser.	Ved vår revisjon har vi vurdert og testet utformingen og effektiviteten av etablerte kontroller som sikrer god datakvalitet i forsikringssystemet som ligger til grunn for beregningen av forsikringsmessige avsetninger. Vi undersøkte særlig om ledelsen hadde etablert effektive kontroller som sikret fullstendige og nøyaktige

Det er iboende risiko knyttet til om avsetningene er tilstrekkelige til å dekke den fremtidige totale forpliktelsen overfor forsikringstakerne.

Beregningen av forsikringsmessige avsetninger vil i stor grad avhenge av god datakvalitet i forsikringssystemet og anvendelse av forutsetninger som er i tråd med regulatoriske bestemmelser og relevante bransjestandarder.

Se også note 2.14, 3.1, 8.1 og 20 til konsernregnskapet for en nærmere beskrivelse av beregningen av forsikringsmessige avsetninger.

bestandsdata, herunder kontroller for datainnhenting, databehandling og grensesnitt mot forsystemene.

Vi har vurdert og testet utformingen og effektiviteten av etablerte kontroller for kvalitetssikring av anvendte forutsetninger og beregningsmetode. Vi konkluderte med at vi kunne basere oss på disse kontrollene i vår revisjon. Vår vurdering inkluderer også en egen vurdering om av sentrale forutsetninger om bl.a. dødelighet er rimelige.

Vi har gjennomgått aktuarens kontrollberegning av premiereserve som aktuaren sammenlignet mot det som er beregnet av forsikringssystemet. Videre har vi kontrollert konsernets framskrivning av forsikrings-messige avsetninger og detaljavstemt denne mot reserven som beregnes i forsikringssystemet. Kontrollberegningen viste ikke avvik av betydning mot systemreservene. Vi har videre vurdert og testet anvendelsen av metode og sentrale forutsetninger.

Etter vår oppfatning var beregningene av forsikringsmessige avsetninger underlagt hensiktsmessige og fungerende kontroller. Videre var forutsetningene i beregningene anvendt konsistent og i tråd med regulatoriske bestemmelser og bransjestandarder. Ved involvering av våre egne aktuarer har vi på stikkprøvebasis gjennomført egne kalkulasjoner av utvalgte deler av foretakets forsikringsmessige avsetninger.

Vi har også vurdert og kommet til at noteinformasjonen om forsikringsforpliktelsene er tilstrekkelig og dekkende.

Verdsettelse av derivater og finansielle eiendeler som regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet

Vi har fokusert på dette området både fordi det utgjør en betydelig del av eiendelene i balansen og fordi markedsverdien i enkelte tilfeller må estimeres ved hjelp av verdsettelsesmodeller som vil inneholde skjønn.

Det alt vesentlige av de finansielle eiendelene som regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet er notert i et likvid marked. For disse eiendelene har vi fokusert på KLPs rutiner og prosesser for å sikre et nøyaktig grunnlag for verdsettelsen. For derivater og finansielle eiendeler som er verdsatt basert på modeller og enkelte

Vi har vurdert og testet utformingen og effektiviteten av konsernets etablerte kontroller over verdsettelse av derivater og finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet. Dette omfattet for derivater og finansielle eiendeler i likvide markeder tester av kontroller som sikrer nøyaktig og fullstendig registrering av grunnlaget for prisfastsettelsen, samt at prisene som lastes opp i systemet fra de enkelte verdsettelseskildene stemmer med kildene og allokeres til riktige derivater og finansielle eiendeler. Ved bruk av dataanalyser har vi også sammenlignet prisingen av store deler av porteføljen mot våre egne kilder.

For derivater og finansielle eiendeler som er verdsatt basert på modeller og enkelte forutsetninger som ikke

forutsetninger som ikke er direkte observerbare, har vi fokusert på de forutsetninger som ligger til grunn for verdsettelsen.

Se note 3.3, 6 og 7 til konsernregnskapet for en beskrivelse av verdsettelse av finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over resultatet.

er direkte observerbare har vi testet de kontrollene ledelsen har etablert for å sikre at det ble innhentet uavhengige vurderinger. Vi har også foretatt en uavhengig gjennomgang av verdsettelsen for et utvalg av finansielle instrumenter/verdipapirer der forutsetningene for verdsettelsen ikke er direkte observerbare.

For å kontrollere eksistensen har vi ved bruk av dataanalyser avstemt store deler av porteføljen mot depotbekreftelser. Der det er relevant har vi tatt stilling til pålitelighet av kildene som benyttes. Vi konkluderte med at kildene er pålitelige.

Vi har også vurdert og funnet at noteinformasjonen om konsernets verdsettelsesprinsipper og virkelig verdi fastsettelse var tilstrekkelig og dekkende.

Øvrig informasjon

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlige for informasjonen i årsberetningen og annen øvrig informasjon som er publisert sammen med årsregnskapet. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker verken informasjonen i årsberetningen eller annen øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese årsberetningen og annen øvrig informasjon. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom årsberetningen, annen øvrig informasjon og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller hvorvidt informasjon i årsberetningen og annen øvrig informasjon ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom årsberetningen eller annen øvrig informasjon fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at årsberetningen

- er konsistent med årsregnskapet og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav.

Vår uttalelse om årsberetningen gjelder tilsvarende for redegjørelser om foretaksstyring og samfunnsansvar.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettvisende bilde, i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet, og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU for konsernregnskapet. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for selskapsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for konsernregnskapet med mindre ledelsen enten

har til hensikt å avvikle konsernet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og vurderer vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.

- opparbeider vi oss en forståelse av intern kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.

- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.

- konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig, og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke kan fortsette driften.

- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettvisende bilde.

- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi har eneansvar for vår konklusjon om konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte innholdet i og tidspunkt for revisjonsarbeidet og eventuelle vesentlige funn i revisjonen, herunder vesentlige svakheter i intern kontroll som vi avdekker gjennom revisjonen.

Vi avgir en uttalelse til revisjonsutvalget om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og kommuniserer med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de forholdene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse forholdene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av forholdet, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at forholdet ikke skal omtales i revisjonsberetningen siden de negative konsekvensene ved å gjøre dette med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at forholdet blir omtalt.

Oslo, 17. mars 2023
PricewaterhouseCoopers AS

Stig Lund
Statsautorisert revisor
(elektronisk signert)

Securely signed with Brevio

Revisjonsberetning

Signers:

Name	*Method*	*Date*
Lund, Stig Arild	BANKID	2023-03-17 08:54

This document package contains:
- Closing page (this page)
-The original document(s)
-The electronic signatures. These are not visible in the document, but are electronically integrated.

This file is sealed with a digital signature. The seal is a guarantee for the authenticity of the document.

Kontaktinformasjon

KLP

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo

Organisasjonsnr.: 938 708 606

Besøksadresse

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

klp.no

Tlf: 55 54 85 00

klp.no/kontakt